

400840
MADE IN SPAIN

46 *Je suis colleg. de la comp.
de B. de Granada*

1732/1731

de la comp^a de jeny de Granada
B. 3311
BBB.

Apologia pro

REVERENDISS. ET ILLV-
STRISS. PRINCIPIBVS CATHO-
licis ac aliis ordinibus Imperij aduersus
mucroses & calumnias BVCHERI,
super actis Comitiorum
Ratisponæ.

APOLOGIA PRO REVERENDISS. SE.

Ap. Legato & cardinale, Gaspare Contareno.

ORATIO HABITA RATISPONAE

in comitiis imperialibus Episcopis Oratoribus &
praelatis presentibus in cena domini.

IO. ECKIO AVTHORE.

Cum priuilegio

PARISIIS.

Apud Ioannem Foucherium, Sub scute Floren-
tiae Via ad. D. Iacobum.

1542

Anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, die decimaquinta mensis Nouembris : fuit sacra theologiae facultas congregata apud sanctum Mathurinū post missam eiusdem facultatis super suis agendis. In qua rerulerunt honorādi magistri nostri deputati de quodam libro intitulato. Apologia pro reuerendis. & illustribus. principibus catholicis ac aliis ordinibus imperii aduersus mucōres & calūnias buceri super actis comitorū ratifone, Authore Io. Eckio, Quibus auditis dictum fuit: praedictū librum imprimi non impedit facultas.

I. Fournier.

Après auoir veu le rapport de la faculte de Theologie de Paris, Il est permis à Iehan Foucher libraire iure de l'uniuersite de imprimer ou faire imprimer ce present liure intitule Apologia Iohan. Eckij contra bucerum. Et deffenses faictes a tous aultres libraires & imprimeurs de non imprimer ne faire imprimer, vendre ne distibuer ledict liure, aultres que ceulx que ledict suppliant aura faict imprimer iusques a troys ans sur peine de confiscation desdictz liures, & damende arbitraire. Faict le. xxij. iour de Nouembre. 1542.

I. I. De mesmes.

ELENCHVS CONTENTO-
rum in hoc libro.

Annotatio Buceri in propositionē diui Imp. improbat. Liber ab augusto Imp. collocutoribus oblat. Annotations admonitoriaē super eodem libro. Examen articulorum protestantium contra praefatum librum. Responsum Catholicorum principum super colloquio. Confutatur adiectio Buceri. Scriptum I. sc. ap. Legati super colloquio. Scriptum II. admonitorium ad Archiepiscopos & Episcopos. Sententia Imp. super recessu Comiciorum. Adiecta maleuole per Bucerum confutantur. Responsum principum electorum datum Imp. Responsum Catholicorum principum sub obediētia Ro. ecclesiae. Adiecta per Bucerum responso Electorum, reiciuntur. Confutatio calumniarum Buceri in Catholicos principes per XXI. puncta. Catalogus Principum Ecclesiae Romanae obedientium. Apologia pro Reuerendis. f. ap. Legato Contareno. Haereticos iuste occidi & comburi. Cribrantur edita à Bucio sub Melanch. nomine. Amica & mitissima responsio Eckij ad accusationem D. Pflugij & Groperi. Epistola Eckij ad illustres dominos à Granuella & Prata.

PAVLO III. SANCTAE ROMANAE ET
vniuersalis Ecclesiae Pont. Opt. Max. Sacri quoq;
collegij Reuerendiss. patribus se. ap. Cardina-
libus, Episcopis, presbyteris, & diaconis
Dei gratiam ac felicitatem, de ho-
stibus Ecclesiae trium-
phum optat.

Iohan. 14
B
MATISSIME PATER, SYMME
Praesul, ac patres amplissimi, D. noster Ie-
sus Christus, qui est via, veritas, & vita, pro-
misit se edificaturum Ecclesiam suam super
petram, vbi & vnitatem Ecclesiae definiuit:
Matth. 16 licet enim per vniuersum orbem plures fuerint ecclesie, hec
tamen nisi vnitatem seruent cum Ecclesia Romana, non
sunt firmę & stabiles: imo non sunt Ecclesie. Vna enim est
colūba mea, perfecta mea, vna est matri suę: idcirco Salua-
tor noster ait, edificabo ecclesiam meam, non dixit, eccle-
sias meas. Nā et si singuli apostoli suas habuerint ecclesias,
vna tamen duntaxat cathedra est in ecclesia Dei: sicut B.
Gregorius ad Eulogium scripsit tres esse sedes Romanā,
Cant. 1 Antiochenam, & Alexandrinam, sed vnam tantum cathed-
ra, per quas omnis Ecclesia colligatur. Id quod Optatus
Vnitas ec- clesiae. Mileuitanus egregie testatur lib. 11. contra Parmenianū.
Greg. (cuius & diuus Augustinus meminit libro I. contra Par-
menianum 2. 3.) Cathedra vna est, & negare nō potes, sci-
re te in vrbe Roma primo Cathedrā esse collocatā: in qua
federat omniū apostolorum caput Petrus: in quo vno, cathed-
rae vnitas ab omnibus seruaretur, ne cateri Aposto-
li singulas sibi quisq; defenderet, vt iā schismaticus esset,
qui contra vnam cathedram, alterā sibi collocaret, & infra.
Angelus qui datur ecclesiae, ei non coniungitur, qui se cathed-
rae Petri non coniungit: Et concors & vnanimis est il-
la omnium sanctorum sententia, S. Cypriano martyre di-
cente. Exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia vna
monstratur: Hanc ecclesiae vnitatem, qui non tenet, Dei le-
gem non tenet, non tenet patris & filij fidem, verbum non
tenet salutis: Omitto, quod Athanasius idcirco Romanā
ecclesiam

ecclesiam, matrem & caput dixit omnium Ecclesiarum, a-
postolicam dicit sedem & summam, in summitatis arce con-
stitutam, cui Deus praeceperit curam habere omnium ec-
clesiarum, Leo, Ireneus, Ambrosius, & alij multi tam mul-
ta in eandem sententiam scripserunt.

Et nedum vnitatem ecclesie, sed etiam firmitatem Salua-
tor noster testatur, cum ait: Et super hanc petram firmā
s. & stabilem edificabo ecclesiam meam, non super arenam
vbi descendit pluuia, flauerunt venti, & irruerunt in domū,
& cecidit: nā alię ecclesie non sunt edificatę super petram,
nisi per Romanā, vt diserte inquit Pelagius Papa diui Au-
gustini autoritate. Etenim cū sicut dicimus ecclesia vna
sit, nullam aliam esse constat: nisi quę in apostolica radice
est fundata, a quibus ipsam fidem vniuerso orbe propaga-
tam esse, non potest dubitari. Et expressius est quod B.
Gregorius inquit ad Eulogium Alexandrinum. Quis ne-
sciat sanctam ecclesiam, in apostolorum principis solida
te firmatam, qui firmitatem mentis traxit a nomine, vt Pe-
trus a petra vocaretur. Hinc florentissimus Episcopus
Ambrosius renarrat. Aduocauit ad se Cyprianus Episco-
pum Satyrum, percunctatusque est ex eodem: Vtrum nam
de Catholicis Episcopis esset, hoc est, si cum Romana ec-
clesia conueniret? Subdit contra Luciferianos, etsi fidem
erga DEVM tenerent, tamen fidem erga Ecclesiam Dei
non tenebant: cuius patiebantur, velut quosdam artus diui
di & membra lacerari: Nam ob eandem Ambro. causam
Nouatianos damnat schismaticos dicens: Non habent Pe-
tri hereditatem, qui Petri fidem non habent: quam impia
diuisione discerpunt.

At quorsum hæc Beatissime Papa ac aplissimi patres,
quę omnibus veris catholicis sunt obuia & notissima? vt
ostenderet, quam iniqui & impij sunt desertores fidei & ec-
clesiae, ex nostris perduelles qui omnia superiora carbone
notant, nā Ludder cyrbes & ilias malorū, id quod omnes
hæretici fecere, caput ecclesie summum Pontificem & Ro-
manam inuasit ecclesiam: cum tamen omnes hæretici ex-
perti fuerint adeo curę esse Deo ecclesiam suam, vt priuile-
gium ecclesie Romanę inexpugnabile, semper tutatus sit
contra inobedientes Imp. Reges, Episcopos, Vualden. Pi

ghardos, Armenios. Græcos & alios rebelles : autoritate enim Christi fulcitur priuilegiū istud, ait Papa Nicolaus, quem Platina vnicum dicit in omnium genere virtutū exemplum. Quod etsi semper hæcenus Zuingliani & Ludderani conati sint: nunquā tamē ita aperte vlcus schismatis aperuerunt, vt in proximis his comiciis Ratisponē, vbi toti Germaniæ discessionem à se. ap. suadere nitentur: Hoc est, mundum quam totius destruendum, & Antichristum accelerandū: stante enim Roma non veniet filius ille perditionis, vt Lactantius scribit li. 7. Institutionū diuinarum. Etiam res ipsa declarat ruinam breui futuram, nisi quod incolumi vrbe Roma, nihil istius videtur metuēdū: At vero cum caput illud orbis ceciderit, & esse cœperit, quod Sybillæ fore aiunt, quis dubitet venisse iam finem rebus humanis, orbique terrarum. Ista est ciuitas quæ adhuc sustentat omnia, precandusque est nobis Deus cæli & adorandus est, ne citius quam putemus, abominandus veniat: qui tantum facinus moliat, ac lumen illud effodiat, cuius interitu mundus ipse lapsurus est.

Matth. 8. Tempestates huiusmodi passuram ecclesiam, in figura ostensum est Petro in mari periclitanti, & Christi verba ad Petrum post promissam ædificationem Ecclesiæ, etiam si non expriment: tamen euidenter perturbationes ecclesiæ affuturas indicant, dum ait: Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Nam satis erat testari, portæ non præualebunt, vt bellum portas moturas aduersus ecclesiam significaret: Portas autem inferorū esse hæreticos certissimum est, vt cōmode & erudite Hieronymus, Cyrillus & Theophylactus explicant: cum tot millia hominum per hæreses ad inferos descendant: quā multos retulit hæreticos Philāster Brixien. plures memorat Augustinus: Maiori numero cōplexus est eos Isidorus Hispalensis, & nostris tēporibus accuratissime Lucelburgius & Alphonsus de Castro omnes sectas descripserunt. At omnium quot quot meminerunt, victrix fuit ecclesia, non præualuerunt Ebionitæ, arriani, Nestoriani, Donatistæ, & reliqua cohors. Ecclesia vero apostolica perseuerat innicta & triumphauit, etiam de hæreticis nostris victoriam indubie habitura: quia portæ inferi nō præualebunt aduersus eā Petrā.

Nicolaus Papa. Luddera- ni totam Germaniā vellēt schismaticam. Roma stā bilis. Lactant.

Matth. 8.

Matth. 16

Hierony. Cyrillus.

August. Zamorē- sis.

Quod

Quod si omnes in Christo baptizati, & qui Christum induerunt, serio expenderent, vitam in petra ecclesiæ solidarent, non pateretur se à schismaticis seduci: velut B. Gregorius Theodelindam Reginam Longobardorum instruxit. De beati Petri apostolorum principis ecclesia ait nullum scrupulum dubietatis habeatis: Sed in vera fide persistite, & vitam vestram in petram ecclesiæ, hoc est, in confessione beati Petri apostolorum principis solidatæ.

Et profecto iuste in memoriam sanctæ mulieris Theodelindæ incidi, tantopere ab Illustribus viris laudatæ: nam ipsa Garibaldi Baiuariæ regis filia fuit, soror Thassilonis senioris: Et ob vitæ sanctimoniam B. Gregorius ei libros Dialogorū direxit, vt Paulus diaconus de gestis Longobardorum testatur: Nam virum Agilulfum vt pacem faceret in Italia induxit, & Christianum fecit: vt multas possessiones ecclesiis largiretur, & episcopos ad pristinæ dignitatis honorem restitueret, & Christianis omnibus clementiam, pacem, & defensionem exhiberet.

Hanc virginem deuotissimam Bauaram, excellentissimi principes Buarie etiamnum deuotione sua in ap. se imitantur: Nam etsi plures alij in Germania inueniantur Principes Catholici, vt Moguntinus Cardinalis, Treueren. Brunsvicen. Lotaringus, Iuliacen. & alij, tamen Buarici sanguinis Principes in obediētia se. ap. nemini cedūt. Vt qui antiquitate tituli ducalis reliquos tempore antecedunt (nam pleræq; familiæ ad fastigium illud ascenderunt tardius) à quo etiam nunquam exciderunt, breui tempore excepto, quo comites Altorfen. dicti Guelphones, per fauores Imperatorū, Henrici. 4. Lotharij, & Cunradi intrusi fuerunt in Bauariam, statim tamen Ottone Vuitelspachio Bauarorum nobilissimo (vnde Buarie duces & Comites Palatini Rheni omnes hodie prognati sunt) à Friderico Barbarossa ad pristinam dignitatem restituto, hanc perpetuo hæcenus stabilem retinuerunt. Quod factum est, vt plures numero sint principes in illa familia aut (vt dici solet) regētes q̄ in alijs, & multitudine quoque dominiorum, & regionum illustriores (Aufriacos semper excipio) cæteris existant: nam Danubium ex Bauaria transgressi partem Sueuiæ suam fecerunt, & totum ferme

Gregori°.

Theode- linda Ba- uara.

Paulus diacono.

Vt in ca- talogo li- bri fo. 119

haidelber- gum. Mo- nachium Landshu- tā. Amber- gum. No- uum forū. Neobur- gū. Lége- feldiū. Si- merinum. Mosbachii- um Span- haim.

agrum Noricum vsque ad fauces nemoris Bohemici . Et Palatium Rheni adepti, totum ferme Ottonis nemus possederunt cum pluribus oppidis tractu Rheni vsque ad Bopardiam sitis, & Rhenum supergressi inferiorem Alsatiam suam fecerunt. Sebustios, Obrincam vulgo hodie Hundstuckum dicunt, cum aliis dominiis.

Qua in primis nobilissimos Baioarie principes, traduxit Bucerus, famam eorum profudit in farragine nugarum suarum, quod ab orthodoxa fide nollent ad latum vnguem recedere, aut a sed. apostoli. obedientia discessione. n. acceptare: quomodo enim petram relinquerent: quomodo Ecclesiam desererent catholicam, & Cathedram Petri, propter ventum Aquilonarem, portas inferorum, quas sciunt Christo duce, ecclesiam non praualituras: Ne autem simplices titubarent in fide, si nemo ex catholicis responderet nugis Buceranis: ex zelo fidei & ob honorem se. ap. ac Illustrissimorum Germaniae principum ei adherentium, hunc suscepi laborem, etsi non ignorarem me pellem caninam rodere in Bucero: In quo repulsa primo nebula Bucina, librum à Caesarianis oblatum annoto, vt pius quisque videat principes Catholicos, iuste librum istum repulisse. Secundo diuersariorum articulos (quod collegae mei omiserunt) examinaui à prora & pupi vt euident sit cuique, eos cum verbis iactant pietatem: Re ipsa tamen perfidiam ferere moluntur. At quia calumniatur Bucerus catholicos Principes. Imo ipsum Reuerendissimum se. ap. Legatum: quos à maledicentia Buceri vindico. Quarto autem accusationem quadam me, beneuolenter, non excutio, sed quasi reuideo, Seruini Christo, seruini se. ap. & tibi Pontifex Max. ac Cardineo senatui, meis Principibus Bauariae, quid dico Bauariae? Imo omnibus nobilissimis principibus catholicis ac toti Christianitati: Non enim cupio pancratiafles haberi, aut Megarensi lapide celebrari: sed Deo placuisse & ipsissime veritati fidei. Tantum enim dixisse volui, quantum tu Pontifex in sede Petri cum tuo Reuerendissimo Cardinalium orthodoxo coetu probaueris, reliqua expuncturus iussu tuo D. O. M. sanctitatem tuam, & Cardineam amplitudinem, tueatur & dirigat. Ingolstadtij 1541. in Decembri. E. S. ac R. Pp.

Vuilhel.
Dux Bauariae
& Lu-
do.

SCRIPTVM I. DIVI CAESARIS
CVIVS MEMINIT BVCERVS.

ARRAT DELECTOS ESSE ERVDITOS ab vtraque parte, qui deliberent, qua ratione articuli dissidentes concordari possent: sic tamen vt actum per collocutores nulli parti praediuicaret: sed sine fraude ad Imper. Maiestat. ac ordines Imperij referretur.

Ad haec sua Maiestat. eis librum obtulisset, in quo media continerentur conciliandi articulos: ac auscultatores ordinasset: quo omnia quae aliquid momenti haberent, 3. consignarentur.

NOTVLA ECKII.

Facile adducor Caes. Maiestat. illa sic proposuisse: at viderit Bucerus: cur postea tam instanter urgeat articulos quos vocat conciliatos, ab omnibus catholicis principibus recipiendos: cum duo tantum fuerint collocutores, non magni nominis in Theologia: quorum sententiae totus ordo episcoporum ac principum aliorum catholicorum cedere debet: cum Caes. Maiestat. cauerit, ne vlli parti colloquii praediuicaret, sed posterius Buceri dolos manifestabimus.

Quod Imp. Maiestat. libri meminit sibi commendati, ve reor ne suae Maiestat. liber iste plus laudatus sit, quam par erat: quod si suos Theologos Hispanos solum adhibuisset, non dubito mutasset sententiam: & clare intellexisset librum istum suae Maiestat. obtrusum, plus discordiae aptum, quam concordiae: & quod boni principes catholici non poterant bona conscientia huic farragini subscribere.

De ordinatis praesidentibus & auscultatoribus prudenter & recte factum. Vtinam equalitas etiam seruata fuisset vt tot adhibiti fuissent, ex animo catholici, quot fuerunt diuersae partis sequaces: Nam de consignandis colloquijs actis aegre fuit prouisum: cum nullus fuerit notarius vel scriptor iuratus, cui hoc onus esset demandatum: licet non deessent, qui se ingererent ad scribendum: quali praediuicio catholicae partis, non attinet in praesentia dicere. At Bucrum appello: est ne alicuius momenti aut minus, Euchariastiam circumlatam, aut in cibario seruata pro infirmis, à fidelibus adorari: quia vos negatis manere vere sacramentum:

Colloquii sine praediuicio partium.

Liber plus a quo laudatus.

Consignatores colloquijs.

tum: Imo non defuerunt ex vestris, qui si etiam fateretur Luther ad in Eucharistia esse corpus Christi, negauerunt tamē illud Vualden. adorandum: Et sic totam ecclesiam iudicatis & cōdemnatis de impietate Idololatrię: Vterque articulus diligenter est examinatus in colloquio: vos vero deuistis illum ad agmen cōsiliij prædicantium vestrorū (non licebat catholicis quicquam mutire de actis in colloquio, vobis omnia fuerunt permissa, non solum vt ad frequens consilium deferretis, sed etiā vt in omnes angulos vestros, scriptis spargeretis) & post triduanam deliberationem, tam varię & minime stabiles erant inter vos sententia, vtrunque articulum reiecitis: de quo nulla fit mentio in totius libri tui farragine: Vbi ergo fuerunt consignatores tui?

Bucer narrat modo obedientiam collocutorum, vt articuli & numero plures & præcipui, in quibus inter partes ante non conuenerat, conciliarentur.

NOTVLA ECKII.

4. Arbitror catholicos mihi libentius credituros contra dicenti Bucero, articulos præcipuos mansisse irrecōciliatos, & vt rem gratam faciam Lectori, enumerabo aliquos restantes in eadem controuersia.

Articuli potiores non reconciliati.

1. De autoritate ecclesię arti. 6. & 10. ab ecclesia dissentiant. 2. In sacramento ordinis noluerunt episcopum esse necessarium ad sacerdotē consecrandū sed commēdabant suas ordinationes quas Luther, Pomeranus, & alij facerent. 3. In baptismo non placuit eis benedictio fontis baptismi, nec Chrisma, nec sacrū oleum. 4. In confirmatione noluerūt assentire, vt episcopus esset necessarius vel Chrisma. 5. De sacramento Eucharistię & reali præsentia corporis Christi, Zuingliani nō fuerunt rogati de sententia: cum certum sit in ecclesijs eorum omnem missam exulare, & vix in duobus mensibus à paucis cœnam, quam vocant dominicā, tabulatim peragi. 6. Sacramentum pœnitentię æque lacerant vt prius, cum negent confessionem necessario sacerdoti faciendam, similiter negāt enumerationem singillatā peccatorum, & prorsus reiiciunt satisfactiōnem ecclesiasticam. 7. Sacramentum matrimonij vbi per diuersarios maculatum est, author libri non attigit: alioquin non consensissent ecclesię. Ideo opus fuisset do-

ctō

cto Theologo collocutore, ac nō in exercitatio in eorū erroribus, qui plus vlcis nouisset acu eruditionis extrahere. 8. Neque in vnctionis extremę sacramentū consenserunt, vt ex responso protestantium est manifestum. 9. De Hierarchico ordine ecclesię plane à nobis dissentiūt. 10. Cæremoniis ecclesię multū detrahūt. 11. Sanctos negant inuocādos, quia neq; precibus, neque meritis nobis suffragentur: pari temeritate reliquias sanctorū contemnūt. 12. De imaginib. sanctorum, etsi siluerint collocutores diuersę partis, aut quia consignator Bucerus nō interfuit, tamen propalam sui socij durante colloquio Responsa nō sunt veriti declamare furiose aduersus imagines: ad hæc in magnis ciuitatibus, vbi feliciana & Ikonoklastarū insania destruxerant, hodie perseverant in eadem impietate. Videat Bucerus suam Argentinam. 13. At non est præcipuus & maximus articulus dissensionis de missæ sacrificio pro viuīs & defunctis: quorum neutrum admittunt, multo minus quod in sacro Missæ officio memoria nominatim sanctorum habeatur: Sicut vtrunque canonem missæ probatissimum in ecclesia, reiiciunt. 14. At cum fortiter permanent in semel cōcepto errore Lutherano de abroganda missa priuata, an non per omnia dissident ab ecclesia catholica. 15. De cōmunionē sub vtraq; specie nulla est facta reconciliatio. 16. Coniugia sacerdotum volunt esse libera cōtra ecclesiam etiam tempore Augustini. 17. Vota monachorum & monialium improbant, & negant esse obligatoria: Hęc omnia distinctius in articulis inferius monstrabimus. Vade ergo Bucere, & furdas ac mutis persuade figmentum tuum, præcipuos articulos dissensionis esse conciliatos: nec mireris cur cordati & catholici principes tuis nugis noluerunt assensum præbere.

NOTVLA ECKII.

Altera pars Buceranę propositionis veritate quoq; va Articuli cat, quoniam affirmat numero plures articulos cōciliatos, pauci re- de quibus prius inter partes non conuenerat: ponamus an conciliati, te oculos eū in causa fidei recessisse à veritate quod ei minime licuit: quia vt diserte Augustinus inquit, mendaciū Aug. de in doctrina pietatis magnum scelus est, & primum genus mendacio detestabilis mendacij: Recensemamus ergo articulos, quos ad Cōsen- habent tium.

habent pro conciliatis. 1. De cōditione hominis & integritate naturę ante lapsum. 2. De libero arbitrio hominis, quod etſi Luther fortiter improbat cum Carlſtadio, tra bullā. quod omnia fierent absoluta neceſſitate: tamen poſteriores hunc errorem iam pridem emendarunt in confeſſione Saxonica Auguſtę oblata. 3. De cauſa peccati liquet in eadē confeſſione. 4. De peccato originali recte cōueniamus in deputatione Auguſtana: & preſſius in colloquio Vuormaciēſi: Ob id articulus iſte nō fuit vtilatus in hoc colloquio Ratiſponen. 5. De eccleſia, quę malos & hypocritas habet admixtos ſecundum externam ſocietatem, plenius fuit concordatū Auguſtę quā in iſto libro. 6. Verbum dei, ſanam doctrinam, & vnitatem doctrinę eſſe notam & ſigna eccleſię dei, nunquam fuit controuerſum. 7. Pœnitentiam in remiſſionem peccatorum eſſe in eccleſia poſt lapſum, contra Nouatianos, nūquam fuit deductum in controuerſiam, vt nihil conſerat ad iactantiam Buceri. 8. Sacramenta non ſolum eſſe ſigna ſignantia, ſed etiā ſanctificantia, etſi Lutherus ſuperbe ab initio reſiſteret, vt articulus ille per Leonem x. papa ſc. re. ſit damnatus: at poſteriores non ita auerſati ſunt, vt in confeſſione Saxonica liquet. 9. De veritate corporis Chriſti Lutherani etiā Auguſtę conſenſerunt contra Berengarianos & Zuinglianos, & melius quidem, quā modo. 10. Vinculum charitatis & pacis eſſe notam eccleſię dei, nunquā fuit inter catholicos & Neochriſtianos cōtrouerſum. 11. De diſciplina eccleſiaſtica & diſciplina populi, ab omnibus ſemper ex animo & anxie fuit petitū, vt reformatio fieret tam in capite, quā in mēbris, tam in clero, quā in laicis.

Si modo coniunxerimus articulos ſuperiores. 17. Cū his 11. quos habebit reliquos Bucerus? in quibus verum oſtendat, collocutores omnem operā pro virili ſua impendiſſe, vt articuli plures & præcipui conciliarentur: Quare ſulta vel ficta eſt ſpes collocutorum, Cæſ. Maieſtatem & ordines imperij, inuenturos media ad articulos non conciliatos, conciliandi: quia ex controuerſis nullus omnino eſt conciliatus. At forte duos obiiciet articulos, vnum de iuſtificatione, alterū de miſſa ſine cōmunicante celebranda. Verum articulū de iuſtificatione excutiā, dum reſpon-

debo

debo accuſatoribus meis Pflugio & Gropero: De miſſa reſellam iniquū conſiliū libri obruſi Cæſari in eius cribratione. De articulis recōciliatis nugas Buceri apertius deuelabimus inferius, poſt ſententiā Cæſ. de reſeſſu faciēdo.

Bucer. Petitum eſt à Cæſaria Maieſtate, vt proteſtantium collocutores, ſuper articulis nondum reconciliatis, ſuam ſententiam ac conſilium ſeparatim exponerent.

NOTVLA ECKII.

ET ſi ergo ab initio fuerim colloquij, & prius in præſentia Cæſaria ac catholica Maieſtatis, quādo vtriq; parti facta fuit cōmiſſio: tamen nō recolo hoc fuiſſe à ſua Maieſtate Lutheranis permiſſum, multo minus ab eis petitū: nā primū x. Maij inuaſit me febris: Tamē quis crederet Bucero, tam Catholicū regem, tā Chriſtianiſſimū Imperatorem (velut edictum Vuormaciēſe, & reſeſſum Auguſtani loſiſſe & vbertim teſtātur) laxaſſe ſrena aduerſariis fidei, vt libro adpingerēt, quicquid liberet: Cōtra vero catholicis manus clauſę eſſent, vt librū minus elaboratū, cogerentur ſequi, vt regulā & albam amuſſim: Nam ſi hoc quoq; catholicis fuiſſet permiſſum, nō fuiſſem tā deſes & ſegnīs, & ipſe annotationes adieciſſem libro, de quibus certus fuiſſem eas conſentientes fore catholicis Doctōribus & vniuerſali eccleſiæ: Nam quod minus probaui librū obruſum, ſæpe etiā improbaui, exiſt imo factum, vt ſocios collocutores meos exaſperauerim, vt in ſupplicatione inferius examinanda tam acerbe nomē meum proſciderint.

Bucer renarrat Cæſ. Maieſtatem obruſiſſe librū ſtatibus Imperij, vna cum apoſtillis proteſtantium: atque eorum petiſſe deſuper ſententiam & conſilium. At antequā catholicorum ac obedientium ſtatū Imperij reſponſum audiamus, præſtat audire librū primo, quia hoc cupit author eius: deinde quæ incaute ſunt in eō poſita aut minus ſana obiter carbone notabimus, tertio loco apoſtillas proteſtantium digna cęſura cōſutabimus: Ex quibus omnibus mox erit perſpicuum, reſponſum à principibus datum, ex catholico, vere pio & Chriſtiano animo eſſe proſeclum, vt merito rubeat mucosus Bucerus, quod piſſimis principibus inſultat, vt ſuo loco arrogantiam & temeritatem eius contra principes vindicabimus.

LIBER PROPOSITVS

LIBER A CAESARE PRO-
positus collocutoribus, pro ineun-
da concordia fidei.

ADVERTE LECTOR LITERAS
in margine, quia eadem nota habebis.
inferius annotationem E ckij.

DE CONDITIONE HOMINIS,
& ante lapsum naturæ integritate.

A **E** V S hominem ad imaginem & similitudi-
nem suâ condidit. Genesis 1. Non in corpo-
re quidem, quanquã & illud dedit mirifice

D ornatum, & diuinis vñibus appositum, sed
in mente, quam intellectus & voluntatis vi-

ribus præditam secundum seipsum virtute vestiuit, id est,
arbitrij libertate, sapientiæ luce, & innocentia pulchritu-
dine quadã, ac participatione suæ diuinitatis gratuita mi-
rifice decorauit. Eccle. 17. & Eccl. 7. vt esset in laudẽ glo-

B riæ ipsius. ad E phe. 1. In hac imaginis & similitudinis in-
tegritate constitutus homo, in intellectu veram ac viuam

C Dei sui archetypi notitiam, & rectum de rebus iudicium,
in voluntate vero ardentem erga Deum amorem & obe-
dientiam quæ in eo tamen sensim crescere debebant, possi-
debat. Eccle. 17. Psalm. 8. Genesis 2.

DE LIBERO ARBITRIO. II.

E T quoniam Deus homini arbitrij libertatem indidit,
adiicit quoque mandatum; relinquens illum in manu
consilij sui, vt si vellet, posset per acceptam & assisten-
tem gratiam, & vim spiritus sancti, mandatum seruare, &
imaginem, in qua cõditus erat, incõtaminatam custodire,
sin nollet, gloriam & honorẽ suum voluntaria corruptio-
ne amittere, & vitam æternã morte commutare. Ecclesia-
stici 15. Hæc arbitrij libertas, quæ erat in omnibus nobis,
si non cecidisset Adam, futura, nũc aliter se habet in lapsu
post peccatum ante reparationem, aliter post reparatio-
nem, aliter denique post glorificationem.

D De libertate ante lapsum scriptum est, ante hominẽ vi-
ta & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur il-
li. quem nihil in natura sua impediẽbat, vt faceret bene, ni-
hil impellebat, vt faceret male. Eccle. 17. Verũ huiusmo-
di con-

di concreata libertas faciendi boni, & continendi se à ma-
lo, per hominis lapsum est amissa, sola libertate à coactio-
ne retenta, quæ tam est in malis, quàm in bonis, de qua di-
ctum est. Quoties volui congregare filios tuos, & noluiisti.
Matthæi 23. Inefficax quidẽ ad inchoandam & efficiendã
iustitiam veram, & opera coram deo bona, sicut scriptum
est: Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei
1. Cor. 2. Et iterum: Sensus carnis inimicitia est aduersus
deum. Legi enim dei non est subiecta, ac ne potest quidẽ
subiici. Rom. 8. Valenstantum ad efficienda opera exter-
na & vitæ præsentis tam bona quàm mala. Nam quod ex
fide non fit, peccatum est. Romanorum 14. Vnde Augu-
stinus in præfatione Psalm. 31. Ne qua bona opera, inquit,
appellauerim, quæ non de radice bona procedunt.

De libertate vero post reparationẽ Christus dixit. Si F
filius vos liberauit, vere liberi eritis: Iohannis 8. & Paulus
Romanorum 8. Lex enim spiritus vitæ liberum me red-
didit à lege peccati & mortis. Hæc nobis per filium opifi-
cio spiritus sancti restituitur & conseruatur, iuxta illud
Christi. Sine me nihil potestis facere. Iohannis 15. & illud
Pauli. Spiritus adiuuat infirmitatem nostram, quo à serui-
tute peccati liberamur, & serui iustitiæ efficiamur, quemad-
modũ dixit Apostolus, liberati à peccato, serui facti estis
iustitiæ, vocata propterea libertas à peccato.

Denique de libertate post glorificationem, quæ est li-
bertas ab omni errore iudicij, & praua concupiscentia, ait
Apostolus, quod Deum tũc vidẽbimus, sicut est: & ei per-
fecte adhærebimus, imo Deus erit omnia in omnibus.

Et quia per redemptionẽ quæ est in Christo Iesu vere
liberi efficiamur, vt iam in eo omnia possimus qui nos con-
fortat. Philippenf. 4. Idcirco hæc libertas in concionibus præstãtes,
ad populum magnis encomiis celebrãda est, vt intelligat, sic possit
quid in Christo sit adeptus, & quod ad gratiam, quæ est in nunc resi-
Christo Iesu, attinet, possit nunc se continere à peccato, stare pec-
obedire Deo, & facere eius mandata, & quod huc adiuuã-
cato & præ-
te spiritu summo studio contendere debeat, quemadmodũ stare in-
facit Apostolus. Peccatum, inquit, vobis non dominabi-
choatam
tur, non enim sub lege estis, sed sub gratia. Gratia autem obediẽ-
Dei vita æterna in Christo Iesu domino nostro. Rom. 6. tiam.

& 2. Corin. 6. A diuantes, inquit, adhortamur ne in vacuum gratiam dei receperitis. Sic enim gloria Christi, & abundantia ac vis gratiæ, & donum iustitiæ, quod per eum recipimus, Romanorum 5. commendantur. Et si interim etiam diligenter inculcandum sit, tantam adhuc in nobis ad bonum, infirmitatem, & ad malum inclinationem remanere, quæ illam vim spiritus remoretur, & prauas cupiditates gignat, impellatque ad ea facienda, quæ nõ volumus Gala. 5. Quo fit, vt nemo sit in hac vita sine peccato. 1. Iohannis. 1. Quo magis à Christo pendendum est, & timore, & tremore in hac vita versandum, atque studendum est, ne vnquam desimus gratiæ dei. Heb. 12. nene contristemus spiritum sanctum, in quo signati sumus in diem redemptionis, Ephesi. 4.

DE CAUSA PECCATI. III.

Causam peccati constat esse malam voluntatem, diaboli & hominis, se à Deo auerentem, quæ malitia voluntatis non à deo, sed ex diabolo & nobis est. Sicut Christus ait. Cũ loquitur mendaciũ, ex propriis loquitur. Inuidia itaque diaboli mors introiuit in orbẽ terrarũ.

H Sap. 2. & per inobedientiam vnus hominis peccatores cõstituti sunt multi. Rom. 2. Quod factũ est, cũ Adam astu diaboli circumuentus fidẽ viuã & amorem dei perdidit, & horum loco sui fiduciam & amorem imbibit. Gene. 3.

DE ORIGINALI PECCATO. IIII.

Peccatum itaque originale dicimus esse carentiam seu defectum originalis iustitiæ debiti inesse. Originale vero iustitiam intelligimus inesse gratia Dei, & imaginem illam & similitudinem dei habere, ad quam cõditi sumus, & quæ spiritum sanctum, & ex hoc notitiam Dei & amorem complectitur, cuius defectus sunt, destitui gratia, & spiritu Dei, seu vt Paulinis verbis vtamur, incredulitas & inobedientia. Rom. 3. Gal. 3. & Roman. 5.

Concupiscentiam vero intelligimus esse corruptionem, & inordinatam dispositionem virium humanarum, seu vitiosam inclinationem in malum, quæ & ob id lex membrorũ, lex peccati, & peccatum quoq; appellatur. Rom. 7. Cauendum igitur ne regnet peccatum in mortali corpore vestro. Rom. 6. Ad rationem itaque peccati originalis

vtrumq;

vtrumq; simul & coniunctim requirimus, vtputa, & defectum originalis iustitiæ debiti inesse, & concupiscentiam seu vitiosum habitum, qui iunctus huic carentiæ, nõ potest non prodire in omne genus peccati actualis, in non renatis, in quibus diabolus efficax est. Ephe. 2.

Diserte autem discernimus peccatum originale ab actuali, sic vt originale dicamus consistere in vera carentia iustitiæ originalis, habente coniunctum vitiosum habitum, inclinantem ad peccatum. Verum quicquid est præter illam carentiam & habitum vitiosum in nobis peccati, quod in actum aliquem erumpit, siue id fiat cogitatione, siue locutione, siue externo opere, siue actus operisve debiti omissione, actuale vocamus.

Peccatum ergo originale secundum suam propriam rationem acceptum, prout distinguitur radix à fructibus, per Adam in omnem posteritatem pertransiit, & in mortem regnavit. Roman. 5. Fitq; nobis omnibus nascentibus sola propagatione proprium, sicut dicit Apostolus Roman. 9. Cum nondum nati fuissent, aut aliquid mali egissent, &c. Item Roman. 5. Regnavit mors ab Adam etiam in eos qui non peccauerunt, & tamen verum est, quod hæc nuda carentia iustitiæ debiti habens annexum vitiosum habitum, res est seu peccatum dignum morte. Quia Deus in homine hoc peccato oppresso nõ videt imaginem suam, aut sui notitiam, aut amorem. Et proinde nascimur omnes natura filij iræ. Ephe. 2. A deo vt ne infantes quidem, qui nec dũ renati decedunt, ab hac damnatione, quæ in carentia diuinæ visionis & lucis constituta est, sint immunes.

Tametsi enim in nobis nascentibus adhuc vestigium quoddam imaginis dei reliquum sit, quod lumen naturæ appellamus, quo etiam in qualemcunq; Dei cognitionem affurgimus, quia tamen hoc vestigium admodum exile est ob contaminationis grauitatem, fit vt deus idipsum non agnoscat, quod ad faciendam spirituales & veram iustitiam omnino sit inefficax, etsi ad condemnandos iustitiæ Dei non subiectos sufficiat. Roman. 1.

Dissoluitur autem hoc originale peccatum per lauerũ regenerationis. & renouationis in verbo vitæ, per meritum passionis Christi. Ephe. 5. Nam baptisimo reat' mali huius

huius per meritum Christi dissoluitur, & gratia Dei restituitur, tum etiam concupiscentiæ vis reprimitur donato spiritu Christi, qui novos, & sanctos in homine motus excitat, sicut docet Apostolus Roman. 5. Sicut per vnus delictum propagatum est malum in omnes homines ad condemnationem, ita & per vnus iustificationem propagatum donum in omnes homines in iustificationem vitæ. Quenadmodum per inobedientiam vnus, peccatores multi constituti sumus, sic per vnus obedientiam multi iusti constituentur. Rursus Cap. 6. *Confepulti sumus ipsi per baptisum in mortem, vt quemadmodum Christus est excitatus à mortuis per gloriam patris, sic & nos in nouitate vitæ ambulemus.*

6. Proinde et si post Baptisum in renatis remaneat materiale peccati, hoc est, concupiscentia, grauis certè infirmitas & radix omnis amaritudinis: formale tamen, quod reatus est, aufertur. Nam eo per Baptisum soluti, Christo induti sumus, atque ad imaginem filij Dei saltem inchoatam reformati. Sicut dixit Apostolus: *Qui tradidit semetipsum pro ecclesia, vt eam sanctificaret, mundatam per lauacrum in verbo. Et: Quicūq; in Christo baptizati estis, Christum induistis. Idcirco propter meritum passionis Christi, & Christum ipsum habitantem in sanctis, reliquum huius mali non imputabitur in peccatum. Neq; est peccatum quod eos vllò reatu, qui propter Christum sublatus est, obstringat, donec in aliquè actum vel cogitationem vel concupiscentiam erumpit, vel in actus debiti omissione. Iuxta illud. Nihil ergo damnationis est ijs qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulat. Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. Roman. 8.*

7. Vnde Augustinus recte vitur his loquendi formulis: *Beatus ille nascendo contractus, renascendo dissoluitur, libro de spiritu & litera. Item, contra Iulianū libro secundo. Lex ista, inquit, peccati, quæ in membris est corporis mortis huius, & remissa est generatione spirituali, & manet in carne mortali remissa, quia reatus solutus est sacramento, quo renascuntur fideles. Item, omni reatu caret baptizatus. Rursus, omni reatu omnium malorum caret baptizatus*

tus. Præterea ad Bonifacium scribens, Baptisum, inquit, omnem dat indulgentiam peccatorum, & aufert crimina non radit. Et in hac sententiam alia plurima sanctus ille Episcopus scripsit.

Itaq; docendū est cū Augustino diligenter, legē illam peccati, & relicta in sanctis concupiscentiā, si ex se nullum fructū malum edit, non esse peccatū, quod adhuc eos reatu aliquo teneat. omnis enī reatus eius p̄ Christū sublar⁹ est.

Cæterum eodem Augustino authore; agnoscendum quoq; & docendū est, quod a postolo malum hoc vocetur peccatum. Neq; id solum, quia à peccato inuectum sit, sed etiā quia ad peccatum inclinat, & ei inest inobedientia contra dominatum mentis. Nam idem vir Dei libro. 5. cap. 3. contra Iulianum sic scribit. *Concupiscentia carnis, aduersus quam bonus concupiscit spiritus, & peccatum est, quia illi inest inobedientia contra dominatum mentis, & pœna peccati est, quia reddita est meritis inobedientis, & causa peccati est defectio cōsentietis, vel cōtagione nascētis.*

Et aduersus eundem Iulianū libro. 2. *Quauis, inquit, iam non eodē modo appelletur peccatum, quod facit reū, sed quod fit reatu primi hominis factum, & quod rebellādo nos trahere nititur ad reatū, nisi adiuuet nos gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum, ne sic etiā mortuum peccatum rebellet, vt vincendo reuiuiscat & regnet.*

Statim vero vbi in aliquem vitiosum actū, quales sunt contemnere seu odisse iudicium dei, & eius promissis diffidere, fremere aduersus deum, & similes etiam longe minores motus, quibus qualiscunq; accedit aut delectatio, aut assensus, aut tolerantia, erūpit seu ebullit, fit in nobis actua le peccatum, quod indiget noua remissione seu non imputatione. Et quia tanta est nostra infirmitas, & tam fecunda illa radix amaritudinis, quæ in nobis supereff, vt non succumbamus subinde concupiscentiæ, quin radix illa amaritudinis amarus fructus, hoc est, neglectum dei & peruersas appetitiones, proferat.

Ideo necesse est, vt omnes sancti, quamdiu sunt in hac vita, dicere opus habeant, dimitte nobis debita nostra &c. Item: si dixerimus quia peccatum non habemus &c. Differt itaq; concupiscentia, quæ est in nō renatis, à concu-

V piscencia, quæ est adhuc in renatis, quod illa coniunctum habeat reatum mortis æternæ, ab hac autem renatorum concupiscencia hic reatus per Christum sublatus sit, sicut illa post se violenter corripit impium. Contra hanc dimicant fideles, eamq; mortificant. Illa autem reprobis illis sic est materia ruinæ, sicut hæc est nobis exercitium humilitatis & fidei. Quoniam igitur reatus ablati est, & concupiscencia superest, quæ contra spiritum perpetuo exurgit: ideo in concionibus ad populum, vtrunq; hoc populo diligenter exponendum est. Primum, vt beneficium gratiæ Christi recognoscent, ac prædicent in eo, quod hoc mali Deus non imputat. Deinde, vt agnita probeq; considerata tanta infirmitate, quæ superest, se totos sanandos Christo medico indies plenius permittant & offerant.

Cumq; ne illicita desideria in se existât velle quidem debeant (etsi dum sunt in corpore mortis huius non obtineant) in iugi pœnitentia & precatione veniæ perseuerât. Postremo, vt cogitent, cum quanto & quali hoste domestico sibi sit pugnandum, vt studiosius opem spiritus domini semper implorent, & vigilandum instandumq; sibi sciant, vt carnem suam, cum vicijs & concupiscentijs suis crucifigant & mortificent.

X Contra verò nõ minore studio vis gratiæ in baptismo acceptæ magnifice celebranda. atque adeo docendum est, eam esse maiorem, modo fide exerceatur, quam est residua hæc nostra infirmitas, quod ea infirmitas & viciositas crucifigi & mortificari possit vsq; ad plenam victoriam in futuro sæculo, iuxta illud, Deus misit filium suum in similitudinem carnis peccati, & de peccato condemnauit peccatum in carne, vt iustitia legis adimpleretur. Item: Fratres, nõ sumus debitores carnis, vt secundum carnem viuamus. Itē: Quicūq; spiritu Dei agitur, ij sunt filij Dei. R. om. 8.

DE IUSTIFICATIONE NOMINIS. V.

N Vlli Christiano dubitandum est, post lapsum primi parentis, omnes homines, vt inquit Apostolus, nasci filios iræ, & inimicos dei, eoq; in mortem & seruitutem peccati.

Item nulli Christiano ambigendum est, nullum hominem

nem posse deo reconciliari, itemq; liberari à seruitute peccati, nisi per Christum vnum mediatorem Dei & hominū, per cuius gratiam, vt inquit Apostolus ad Romanos, non tantum reconciliamur Deo & liberamur à seruitute peccati, sed etiā efficimur consortes diuine naturæ, & filij dei.

Item perspicuum est, quod adulti non consequuntur hæc beneficia Christi, nisi præueniente motu spiritus sancti, quo eorum mens & voluntas mouetur ad detestationem peccati. nam impossibile est, vt inquit Augustinus, nouam vitam inchoare, nisi prioris nos pœniteat. Item Lucæ ultimo, Christus iubet prædicari in nomine suo pœnitentiam & remissionem peccatorum. Iohannes etiam Baptista missus ad parandas vias domini prædicauit pœnitentiam, inquit, pœnitentiam agite, appropinquet enim regnum cœlorum. Deinde à spiritu sancto mouetur hominis mens in Deum per Christum, & hic motus est per fidem, per quam hominis mens certo credens omnibus, quæ tradita sunt à deo, etiam certissime & sine dubio assentitur promissionibus nobis exhibitis à deo, qui, vt dicitur in Psalmo. Fidelis est in omnibus verbis suis, & ex eo fiduciam capit propter promissionem Dei, qua pollicitus est se remissurum peccata gratis, & adoptaturum in filios credentes in Christum, eos, inquam, quos prioris vitæ pœnituerit, & hæc fide erigitur in Deum à spiritu sancto. Ideoq; accipit spiritum sanctum, remissionem peccatorum, imputationem iustitiæ, & innumerabilia bona.

Firma itaq; est & sana doctrina, per fidem viuam & efficacem iustificari peccatorem. Nam per illam deo grati & accepti sumus propter Christum. Vocamus autem fidem viuam, motum spiritus sancti, quo vere pœnitentes veteris vitæ, eriguntur ad deum, & vere apprehendunt misericordiam in Christo promissam, vt iam vere sentiant, quod remissionem peccatorum, & reconciliationem propter meritum Christi gratuita dei bonitate acceperunt: & clamant ad deum, Abba pater. Id quod tamen nulli obtingit, nisi etiā simul infundatur charitas sanans voluntatem, vt voluntas sanata, quemadmodum diuus Augustinus ait, incipiat implere legem. Fides ergo viuata est, quæ & apprehendit misericordiam in Christo, ac credit iustitiā quæ est in Christo,

sibi gratis imputari: & quæ simul pollicitationem spiritus sancti, & charitatem accipit. Ita quod fides quidem iustificans est, illa fides, quæ est efficax per charitatem, sed interim hoc verum est, quod hac fide eatenus iustificamur, id est acceptamur & reconciliamur deo, quatenus apprehendit misericordiâ & iustitiâ, quæ nobis imputatur propter Christum & eius meritum, non propter dignitatem seu perfectionem iustitiæ nobis in Christo communicatâ.

Est autem is qui iustificatur, iustitiâ accipit, & habet per Christum etiam inhærentem, sicut dicit Apostolus. Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis, &c. (quare sancti patres iustificari etiam pro eo quod est inhærentem iusticiam accipere, usurparunt) tamen anima fidelis huic non inicitur, sed soli iustitiæ Christi, nobis donatæ, sine quo omnino nulla esse necesse potest iustitia. Et sic fide in Christum iustificamur seu reputamur iusti. i. accepti per ipsius merita, non propter nostram dignitatē, aut opera, & propter inhærentē iustitiâ, eo iusti dicimur, quia quæ iusta sunt operamur, iuxta illud Iohannis. Qui facit iustitiam, iustus est.

Et quanquam in renatis semper crescere debent timor dei, patientia & humilitas, & aliæ virtutes, cum renouatio sit imperfecta, & hæreat in eis ingens infirmitas, tamen docendum est, ut qui vere poenitet, semper fide certissima statuunt, se propter mediatorē Christum Deo placere, quia Christus est propitiator, pontifex & interpellator pro nobis, quem pater donauit nobis & omnia bona cum illo.

Quoniam autem perfecta certitudo in hac imbecillitate non est, suntque multæ infirmæ & pauidæ conscientiæ, quæ cum graui sæpe dubitatione luctantur, nemo est à gratia Christi propter eiusmodi infirmitatē excludendus: sed conuenit tales diligenter adhortari ut ijs dubitationibus promissiones Christi fortiter opponant, & augeri sibi fidē sedulis precibus orent, iuxta illud: A dauge nobis domine fidem. Christiano cuique debet esse compertum, non in hoc datam esse nobis hanc gratiam, & hanc generationem, ut in eo gradu innouationis nostræ, quem primum nacti sumus, ociosi consistamus, sed crescamus in ipsum per omnia, qui est caput. Ideoque docendus est populus ut det augmento huic operam, quod quidem fit per opera bona, & inter-

na

na & externa, à Deo mandata, & commendata, quibus Deus promisit propter Christum in pluribus Euangelij locis clare & manifeste mercedem: bona tam corporis, quæ spiritus in hac vita, prout diuinæ prouidentiae visum fuerit, & post hanc vitam in caelis. Ideoque quis hæreditas vitæ æternæ propter promissionem debeatur renatis, etiam cum primum in Christo renati sunt nihilominus reddit Deus etiam bonis operibus mercedem non secundum substantiam operum, neque secundum quod sunt à nobis: sed quatenus in fide sunt, & sunt à spiritu sancto, qui habitat in nobis, concurrente libero arbitrio, tanquam partiali agente.

Et amplior & maior erit felicitas eorum, qui maiora & plura opera fecerunt, propter augmentum fidei & charitatis, in qua creuerunt huiusmodi exercitijs. Qui autem dicunt, sola fide iustificamur, simul tradere debent doctrinam de poenitentia, de timore Dei, de iudicio Dei, de bonis operibus, ut tota summa prædicationis constet, sicut Christus inquit. Prædicantes poenitentiam & remissionem peccatorum in nomine meo. Idque ne hac loquendi formula aliter quam prædictum est intelligatur.

DE ECCLESIA ET ILLIUS SIGNIS
ac autoritate. VI.

Ecclēsia est cœtus, seu congregatio hominum, omnium locorum & temporum, qui vocati sunt in communionem professionis, vnius eiusdemque fidei, doctrinæ, ac sacramentorum, secundum Catholicam, orthodoxam, & Apostolicam doctrinam.

In hoc cœtu quicumque in vnitatem veræ ac viuæ fidei per charitatem efficacis sub vno capite Christo, & sub ministrante spiritu sancti cohærent, & eisdem sacramentis spiritualiter communicant, hi soli eam ecclēsiam constituent, quæ à Paulo templum sanctum, & domus Dei, corpus Christi. 1. Corint. 6. Ephesi. 2. & 4. 1. Timot. 3. & à Iohanne ciuitatis sancta Ierusalem descendens è caelis, constructa viuis ex lapidibus Apocal. 22. dicitur. Hic est populus Dei sanctus emundatus ab omni iniquitate, & acceptabilis Deo, sectator bonorum operum. ad Titum. 2. Qui allegorice hortus conclusus, fons signatus, puteus aquæ viuæ,

B 4 paradisus

Paradisus cum fructu pomorum in scripturis præsignatus est. Hæc est illa ecclesia electorum Dei, occulta nobis, cognita verò Deo, sicut scriptum est. Cognouit Deus qui sunt eius. 2. Timoth. 2. In qua præsciencia sunt quicunque fidei & charitatis spiritum non amittunt. Heb. 3. Et si non pariter omnes eandem spiritus perfectionem participant. Roma. 12. 14. & 15. Ephesi. 4. In qua etiã ij censentur, etsi non in præsentia, prædestinatione tamen Dei, quos ille conuertendos nouit, etsi nobis foris esse videantur. Quomodo Diuus Augustinus de baptismo contra Donatistas libro 5. capite 27. docet.

3. Deinde sunt in hoc cœtu, quod ad externam societatem attinet, etiam mali æterno supplicio destinati, quamdiu uiuis membris, etsi non spiritualiter, corporaliter tamen, hoc est, externis fidei signaculis, & visibilibus pietatis sacramentis, veluti palea frumento cõiuncti sunt. Mar. 3. & 13, formam quidem pietatis habentes, sed virtutem eius abnegantes. 1. Timot. 3. Qui ab Apostolo, donec separentur seu abscondantur à corpore, intus esse dicuntur. 1. Cor. 5. Tollite malum è vobis &c.

4. Hic ergo cœtus vnus professionis & signorum habes dum hic viuunt multos malos & hypochritas admixtos, est ceu magna domus, in qua non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quædam in honorem quidem, quædam in cõtumeliam. 2. Tim. 2. Inuisibilis secundum eam partem, quæ spiritu Dei vegetata in vitam æternam prædestinata est. Visibilis autem secundum externam professionem, & communionem, per totum terrarum orbem diffusa incipiens ab Hierusalem, & inde per Apostolos propagata in omnes gentes. Luc. 24. & Acto 1. Roma. 10.

5. Et vt mali peccatores non sint viua membra Ecclesiæ, nec de Ecclesiã electorum Dei, quæ sancta est communio sanctorum vocatur, nihilominus tamen Christus docuit nos non alibi hanc ecclesiam sanctorum quærere, quàm in illa congregatione magna, in qua est hæc veræ fidei, religionis, & sacramentorum professio, & administratio, in qua quisquis permanserit communione omnium bonorum, quorumunque piorum, qui ab initio mundi fuerunt, fruitur

fruitur, non præiudicantibus peccatis alienis, quod communio sacramentorum cum malis non maculet aliquem, sed consensus factorum.

Quisquis vero se ab hac ecclesia separauerit, hoc solo scelere, quod à christi vnitate seiunctus est, non habebit vitam æternam, sed ira Dei manet super eum.

Et ne quis vacillaret, addidit Christ⁹ certissima signa, quibus hæc magna domus, quæ est ecclesia Dei nobis cognoscibilis sit, quæ sunt sana doctrina, rectus sacramentorum vsus, & vinculum charitatis & pacis. Ephesi. 4. Roman. 12. Duæ priores nãtæ separant ab ecclesiã ethnicos seu paganos, tum hæreticos. primæ Corinth. quinto. 1. Iohan. secundo. 1. Timothe. 1. 2. & 3. Tertia nota separat schismaticos, & rite excommunicatos. primæ Corinthiorũ 1. 5. & 11. Ad hæc quarta Ecclesiæ nota est, quod Catholica sit & vniuersalis, hoc est, per omnia loca & tempora diffusa, & propagata vsque in fines terræ.

DE NOTA VERBI. VII.

HAs notas dum in hac magna domo superesse videmus, non moratur quod multi interim in ea sint mali, atque etiam præsideant ac dominantur, quo minus credamus, non alibi vsquam, quàm hic, vbi scilicet viget sana doctrina, verus vsus sacramentorum, & vinculum charitatis, veram ecclesiam piorum esse inquirendam. Hæc enĩ magna domus promissionem habet infallibilis præsentia dei & spiritus sancti, quæ ob permixtos malos ab ea non aufertur, sicut scriptũ est. Et ecce ego vobiscum sum vsque ad consummatione sæculi, Matth. 28. Itẽ, non relinquam vos orphanos. Iohan. 14. Quid enim si exciderunt à fide quidam illorum, nunquid incredulitas illorum fidem dei euacuabit? absit, est enim deus verax, omnis autem homo mendax. Romanorum 3.

Nouit enim Deus hanc magnã domum mirabili consilio conseruare, non in quibuslibet, sed in ijs tantum, qui veræ pietatis cultores ecclesiæ vnitatem ob permixtã malorum multitudinem non deserunt, qui & apud Esaiam re liquæ dicuntur, in quibus promissiones conseruantur, & adimplẽtur, nisi, inquit, dominus reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus & sicut Gomorra similes essemus.

Protestãtes
mallẽt
omittiver
bum ma-
gna do-
mus.

mus.

mus. Esa. 1. Et rursus, si fuerit numerus filiorum Israël tanquam arena maris, reliquæ saluæ fient. Esa. 10. Roma. 9. & Apostolus, inquit, an nescitis in Elia quid dicit scriptura? quemadmodum interpellat Deum aduersus Israël. Domine prophetas tuos occiderunt, & altaria tua suffoderunt, & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. Sed quid dicit illi diuinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curauerunt genua sua ante Baal. Roma. 11. 3. Reg. 19. Has reliquias Christus oues tuas appellat quæ vocem eius audiunt, & sequuntur, in hoc peculiariter à deo destinatae, non ut extra magnam hanc domum priuata cõfuetudine se colligant, sed ut in his magna illa domus conseruetur, fulciatur & sustentetur, ne plane & funditus pereat. Ipsæ enim sunt domus illa fundata supra petram, in quâ si irruant omnia aduersa, nihilominus firma, stabilis, & immobilis persistet. Matth. 7.

Et ut hæc magna domus non semper eque floreat multitudine piorum, nec sit in ea semper eadẽ verbi perspicuitas, propterea tamen ambigendum non est, quo minus in ea conseruetur illa vera ecclesiastica, quæ sola habet vnctionẽ spiritus docentem nos de omnibus. Conseruatur autem dum retinetur doctrinæ vnitas, in ijs saltem quæ ad pietatem & salutem sunt necessaria, fuerunt enim, sunt, & erunt semper in hac magna domo, qui hanc doctrinam in fide, & charitate consistentem illabefactam tueantur.

DE POENITENTIA POST
lapsum. VIII.

IN hac solâ catholica ecclesia est remissio peccatorum, qua non solum in baptisate, sed etiam post baptisate confertur poenitentibus. Nec tantum in ecclesia est remissio peccatorum leuiorum, quæ iugi sanctificatione nostri repurgantur, verum etiam grauiorum, de quibus dixit Apostolus, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Et iterum. 2. Corint. 12. Timeo ne iterum cum venero ad vos, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multo ex his qui ante peccauerunt, & non egerunt poenitentiam super immunditia & impudicitia quæ gesserunt. Hanc remissionem peccatorum post lapsum negantes Nouatiani, qui & cathari, recte damnati sunt, quod scriptura & verbo & exemplo

& exemplo testatur, conuersioni locum esse post lapsum. Ezechi. 31. Math. 18. Luc. 15. Galat. 6. Apocal. 2. Act. 8. 4. Regum. 2. 1. Timot. 1. 2. Corint. 2. solum enim incredulitatis seu finalis impoenitentia ac blasphemia in spiritu sancto, & desperationis peccatorum remissionem non habet, neque hic neque in futuro saeculo. Mat. 12. De quo intelligi potest, quod scribit Apostolus ad Hebræos Cap. 6. Impossibile esse eos, qui semel sunt illuminati, & gustauerunt donum caelestis, & participes facti, sunt spiritus sancti, gustaueruntque nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque veteri saeculo & prolapsi sunt, rursus renouari ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibi filium Dei & ostentui habentes. Et iterum cap. 10. voluntarie peccatis nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia sed terribilis expectatio iudicii, Significat enim Apostolus eos, qui post acceptam notitiam euangelii, rursus sibi filium Dei crucifigunt & ostentui habent ac voluntarie peccare non desinunt, non habere aliam pro peccatis hostiam, sed aliam per poenitentiam reuocationem, qua le videre est in Iuda proditore, qui tradens & reiciens Christum non inuenit poenitentia locum, tametsi poenitentia commissi sceleris ductus succlamaret. Peccauit tradens sanguinem iustum. Matth. 27. Non enim respexit in re demptorem, quem prodendo repulit, qualem etiam de Esau refert, & ceteris omnibus qui excusauerunt se ne eis fieret verbum, & recusauerunt loquentem. Hebræ. 12.

Quod qui non credit in Christum iam iudicatus sit, quia non credidit in nomine filii Dei. Iohan. 3. qui & subdit eum qui incredulus est filio non visurum vitam, sed mortem super eum mansuram. Atque hoc est peccatum illud ad mortem de quo in Epistola 1. Iohan. cap. 5. alioqui testatur in Hebræis Apostolus, excepto hoc incredulitatis & obduntionis finalis immani crimine nullum esse peccatum, ne blasphemiam quidem praeterquam in spiritum sanctum, quod in ecclesia non remittatur, modo per fidem ad Christum redeamus, in hac hostia, & alia nulla, peccata expiari credamus, sic enim ait cap. 3. Videte fratres ne quando sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi à deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec ho-

nec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Nam vt subijcit, participes Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus. Non enim vniversi qui profecti ab Aegypto peccauerunt, sed qui exacerbauerunt audientes, corda obdurauerunt, & increduli fuerunt, ij soli non potuerunt introire propter incredulitatem.

Quauis quoque pia est sanctorum patrum expositio, qui locos illos Pauli interpretantur, de alia renouatione per baptismum, quam ecclesia, in qua vnus tantum baptizatus est, non agnoscit.

Aa Constat autem conuersionis post lapsum ratio, vt supra de iustificatione, dictum est, mortificatione, & viuificatione. Verum mortificatio hic non tantum contritionem sed & confessionem, & satisfactionem castigatoriã, de qua infra dicitur, postulat. Describitur enim penitentia post baptismum ab Apostolo in hunc modum, vt si dolor seu tristitia secundum Deum, in ijs qui peccauerunt, gignens in eis sollicitudinem, indignationem, satisfactionem, timorem, desiderium, vndictam. 2. Corinth. 7.

Efficitur autem hæc mortificatio in nobis, nõ tam ministerio legis Moyfi quàm lege spiritus vitæ, dum hæc in baptismo nobis insita & peccato rursus obruta, per Euangelii verbum in nobis resuscitatur, cordibus nostris inclamans, memor esto vnde cecideris, & age penitentiam, & prima opera fac, sin autem venio tibi cito. Apoca. 2. Item, O infensati, quis vos fascinavit non obedire veritati: ante quorum oculos Iesus Christus præscriptus est, & in vobis crucifixus. Et iterum, irritam quis faciens legem Moyfi sine vlla miseratione duobus aut tribus testibus moritur. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit.

Hæc vox spiritum nostrum, præoccupatum peccato, ad contritionem, & inenarrabiles gemitus reuocat, qui in confessionem tandem erumpunt: & sollicitudinem, indignationem, satisfactionem, timorem, desiderium & vindictã pariunt & operantur, de quibus animi motibus dictum est, in Dauid Propheta, Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

Huic

Huic timori succurrit fides, quæ respicit in Christum, Bb quem habemus apud patrem aduocatum iustum, & qui est propiciatio pro peccatis nostris, nõ pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi. 1. Ioh. 2. Vnde & saluare in perpetuum potest, accedentes per semetipsum ad deum, semper viuens ad interpellandum pro nobis. Quod maneat in æternum, sempiternum habens sacerdotium Heb. 7.

Hac fide rursus innouatio spiritus accipitur, & viuificatio mortificationi coniungitur. Sic enim precatur Dauid. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Asperges me hyssopo & mundabor, lauabis me & super niuem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiã, & exultabunt ossa humiliata. Spiritum rectum innoua in visceribus meis, redde mihi lætitiã salutaris tui, &c. Et iterum: Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua. Conuersus sum in ærumna mea dum configitur mihi spina. Delictum meum tibi cognitum feci, & iniusticiam meam non abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniusticiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. De hac remissione per testimonium spiritus, quemadmodum in iustificatione, certum reddimur: sacramento penitentia cuiusvis in absolutio ne consistit, accedente, de quo postea dicendum erit. Hactenus de penitentia post lapsum, quæ in sola ecclesia Christi agitur, & remissionem obrinet peccatorum.

DE AVTHORITATE ECCLESIAE
in discernenda & interpretanda
scriptura. IX.

Ecclesiae ergo authoritas cognoscenda & requirenda est. Hæc vero authoritas, vt perspici possit, sciendum est, Deum, vt hanc ecclesiam sibi compararet, principio usum esse ministerio verbi vocalis non scripti, quod quasi per manus tradi & communicari voluit. Quemadmodum & Christus apostolis suis mandauit, vt irent in mundum vniuersum & prædicarent Euangelium omni creaturæ. Quo tamen vocali, & externo verbo Deus non aliter vtitur, quàm instrumento, quo internum illum affatum exhibet, quo solo aperiuntur corda.

Postea Dei beneficio addita est scriptura, tũ vt huma

nar

Collocutores pte stantium de hoc to articulo suum exhibuerunt scriptum signatum.

næ imbecilitati in obliuionem & errorem procliui , tum diaboli fraudibus, qui verbum excutere nunquam nõ mœlur, succurreretur.

Cc Quia vero, vt dictum est, Dens sciebat futurum esse, vt diabolus viuum illud verbum comparato in id, omni astu corrumpere satageret, & quod homines in hoc subornaret, qui transfigurantes se in angelos lucis tum scripturas adulterinas, quibus diuinam & apostolicam auctoritatem arrogarent, sub ipsorum etiam apostolorum nominibus ederent tum qui apostolicas in suam ipsorum perditionem deprauarent, vinculum quoq; charitatis, quod in eis esset, iniquis discessionibus rumpent, idcirco ecclesie suam auctoritatem eandemq; duplicem constare voluit.

Principio apud Ecclesiam esse voluit auctoritatem iudicandi inter scripturas, & discernendi Canonicam à non Canonica, quæ & suo tempore apud synagogã fuit postea per Christum in Ecclesia confirmata: qua saluberrimus ille Canon Ecclesiasticus constitutus est, qui sanctam scripturam, Canonicam tam veteris q̃ noui testamenti, certis terminis, & certis prophetarum & apostolorum libris contineri definiuit, ac eminentiam istam Canonicam sacram literarum cæteris libris ademit, quæ per successionem Episcoporum & propagationem ecclesiarum tanquam in sede quadam sublimiter constituta est, cui seruiat omnis fidelis & pius intellectus, vt omnino dubitari non liceat, sit ne verum seu rectum, quicquid hæc scriptura continet. Ad hanc Ecclesie auctoritatem respicit & illud Augustini. Euangelio non crederem nisi me Ecclesie Catholicæ commoueret auctoritas.

Quæ tamen auctoritas in discernendo tantum veras scripturas à falsis sita est. Nam omnem scripturam, quæ in Ecclesiasticum Canonem, vt vera ac diuina semel recepta est plane immobilem esse constat, & omni auctoritate humana longe maiorem, de qua dixit Christus, quod solui non possit. Vt frustra & irreligiose disputetur, num auctoritas Ecclesie scripturis anteferenda sit: nõ Ecclesia abolere seu mutare possit tradita in verbo Dei: num statuere quid possit contra verbum Dei. Verum cum docente Apostolo Petro omnis prophetia scripturæ ppria interpretatione

ratiõne non fiat, quod non humana voluntate allata sit aliquid, sed spiritu sancto inspirati, sic locuti sunt homines, voluit quoque Deus vt auctoritas interpretandi scripturas apud Ecclesiam, quæ spiritu suo regitur, esset, vt idẽ qui scripturæ author est spiritus, eius etiam sit interpres, vnde dominus legitur Lucæ vltimo, apperuisse discipulis mentem, vt intelligerent scripturas.

Non est autem hæc auctoritas apud vllum priuatum requirenda, sed ad totam Ecclesiam, & ad cõmunem consensum omnium piorum recurrendum est, quæ est, ymuerfalis testificatio spiritus sancti, firmamentum veritatis. In quam sententiam dixit Apostolus. 1. Timoth. 3. Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis. Summa enim auctoritas interpretandi scripturas cui contradici non liceat, non apud singula membra, sed apud totam ecclesiam residet, quæ non solum germanos sacre scripturæ libros à suppositiciis discreuit, sed & germanam scripturæ interpretationem in necessariis tradidit. Qualia sunt, quod patris, filii & spiritus sancti eadem naturam & essentiam tres personas, & in Christo domino duas naturas & vnam personam constemur. Hæc enim & pleraq; alia magis scripturarum interpretatione explicata, quàm ipsarum scripturarum verbis expressa, ipsis tamen scripturæ verbis implicita, omnis Catholica recepit Ecclesia.

Hinc est q̃ Athanasius ait Ecclesiasticæ semper mos est disciplinæ, quando hæreticorum noua doctrina exurgit, contra insolentes quæstionũ nouitates rebus immutabiliter permanentibus, nominũ vocabula immutare, & significantius rerum naturas exprimere, quæ tamen existentium causarum virtutibus, congruant, & quæ magis eadem antiquitus fuisse demonstrat, non ortus nouitatẽ mensurant. Hæc ille. Et præclare Ireneus, si, inquit, de aliqua quæstion dubitatio est, oportet ad antiquissimas recurrere ecclesias, in quibus conuersati sunt Apostoli, & ab eis de proposita quæstione sumere, quod certum est. Quid enim vt subiicit, si neque apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, se qui nõne oportebat ordinem traditionis, quem tradiderunt hi, quibus committebant ecclesias? cui & barbari assenserent, sine attramentò scriptam habentes per spi-

per spiritum in cordibus suis salutem.

Huius autē authoritatis, quam ecclesia circa scripturę interpretationem obtinet, in communi illo & vniuersali perpetuo consensu sitam in primis sydonos, deinde Ecclesiasticos scriptores omnium temporum, qui tamen suspecta fidei non sunt, idoneos testes esse constat, cum vnanimiter tradunt ac docent doctrinam aliquam ab apostolis in nos vsque profectam, esse in ecclesia, semper receptam fuisse, quę & scripturis consentanea sit.

Porro huic vero & perpetuo consensui, cui synodi & patres concors testimonium ferunt, obtemperare debemus. Sed ita, vt ecclesia illi obtemperandum esse censuit. Diferunt enim quę communi consensu tradita sunt. Quaedam enim eorum dogmata sunt plane necessaria, quedam non item, quę scilicet pro ratione temporis instituta mutari possunt. Quamobrem consensum istum communem secundum rationem, qua loquitur nobis, & in illum finem in quem respicit, accipere debemus, ne in scriptura impingamus, neue dogmata, quę Basilius libro de spiritu sancto *ἁγία πνεῦμα* vocat cū necessarijs dogmatibus de fide confundamus. Neq; enī par debuit haberi ratio prohibiti es, & suffocati sanguinis atque interdictę fornicationis, tam etsi illud eadem authoritate qua istud, decretum, & multo tempore in ecclesia cōmuni omnium consensu, receptum atque adeo synodorum Canonibus firmatum sit. Ad tempus enim necessarium hoc iudicatum est. Quamobrem si ne religionis præiudicio obsoleuit, sed illud perpetuū est, quod diuina lege expressum sit, neque fornicarios, neque adulteros regnum Dei possessuros. Acto. 15. 1. Cor. 6.

Cæterum vbi scriptores, variant liberum habet lector auditorve iudicium quid approbet vel improbet, ita tamē ne quis temere sibi confidat, sed in rebus dubiis doceri magis cupiat quā docere: & vbi necessarium videbitur iudicium de ambiguis Ecclesię deferat iuxta illud Apostoli. Cæteri diiudicent. 1. Cor. 14. nā & spiritus per Ecclesiam probandi & diiudicandi, nec statim singulis permittendū scripturas in quibus sunt multa difficilia intellectu, p suo ingenio interpretari. 2. Petri vltimo. Est autem vniuersalis ecclesię perpetuus consensus & orthodoxorum generalium

ralium conciliorum, quibus pridem omnes Ecclesię assensum præbent, ac authoritas, à particularium Ecclesiarum & synodorum authoritate discrete discernenda. Hoc enim vniuersalis ille consensus, ac admirabilis in vnam eandēq; doctrinam, conspiratio proprium habet vt eius interpretationi standū sit, quod notis infallibilis nitatur, quę sunt promissiones diuinę de spiritu veritatis, Ecclesię inquam defutura doctrinę concordia, & cum scripturis cōsensus. Quę vtraq; signum sunt spiritus, qui vnitatis dicitur non dissensionis, vt omnis verę interpretationis, ac salutaris orationis dictator & author est. Hęc consensus Ecclesiarum est etiam piorum sanctorum, miraculis, & sanguine martyrum comprobata.

Ceterum Ecclesię particulares authoritatem quidē habent scripturas conferendę, scrutandi atq; etiā interpretandi. Iohan. 5. Act. 17. sic tamen, ne pugnet cum perpetuo illo cōsensu, atq; dum variant sententię, particulares Ecclesię minores ad maiores & plures, plures deniq; vbi necessum erit, ad vniuersalem ecclesiam referant, quod fieri debet per cœtus, qui in synodis conuenient, quarum alię sunt Episcopales, alię prouinciales, alię nationales, alię vniuersales.

Atque hæcenus de nota verbi dictum sit.

DE SACRAMENTIS. X.

Secundum signum quo Ecclesia dignoscitur, sacramenta sunt, & illorum legitimus vsus, constat enim sacramenta duabus potissimū de causis diuina authoritate instituta esse, vna vt essent signacula & velut testere quedā huius magnę congregationis, quę est Ecclesiā. Nā vt Augustinus, inquit, in nullum nomen aut verum aut falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum visibilium consortio colligantur. Quamobrem dominus Iesus Christus leni iugo suo, & leui sarcinę nos subdens, sacramentis numero paucissimis obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem noui populi colligauit. Altera, vt sint certa & efficacia signa voluntatis & gratiæ Dei erga nos, & proinde nō signa, vt tantum signent, sed vt sanctificent, & nos de accepta gratia certos efficiant, vtq; in nobis fidem excitent,

& ad mutuâ dilectionē, sanctos & Christianos mores, pro uocent, & inhortentur.

Recte ergo describitur, sacramentū esse signū visibile inuisibilis gratiæ Dei. Est enim tale signū, quod in sensum externum incurrens, admonet & erudit nos, vt quod foris in specie visibilis geri cernimus, intus per virtutem effici credamus.

Cōstat vero sacramentum duobus, elemento sensibili, vt signaret verbo, quod dum accedit ad elementum, sit sacramentum.

DE SACRAMENTO ORDINIS. XI.

Iam quia Deus ministerio verbi Euangelium suum, & per Euangelium certitudinem salutis in omnes gentes propagare voluit, ordinē instituit, primū ne si quilibet hoc munus præter omnem delectum vsurparet, doctrina fieret incerta, & tanquam paruuli fluctuantes, circumferremur omni verbo doctrinæ in nequitia hominum, per assutiam ad circumuentionem erroris. Ephe. 4.

Deinde vt certi essemus ministerium verbi & sacramentorum non esse metiendum ex personis ministrantiū, sed ex autoritate diuina. Christus enim à ministris hanc in se transfert, dicens, sicut me misit pater & ego mitto vos. q̄ vos audit, me audit, q̄ vos spernit, me spernit, Deniq; vt sciremus non esse priuato iudicio abrogandā autoritatē ministris ob malam tantum vitam, quamdiu doctrinam Christi & sacramenta vitæ administrant, & ab ecclesiis tollerantur: sed legitimæ ordinationi, quamlibet eam mali ad tempus occupent, suam autoritatem non esse datrahendam. sicut scriptum est, super cathedram Moyfi, sederunt scribæ, & pharisæi: quæcunque dixerint vobis facite.

Hanc ordinationis vim, atque adeo ordinem, esse sacramentum in ecclesia diuinitus institutū ignorantes Doctores, fedissime lapsi sunt, quos beatus Augustinus validissime reuincit, ac confutat.

Ff Verbum huius sacramenti est, quo nos Christus de autoritate ministrorum, & efficacia ministerij certos facit, sicut, inquit, misit me pater & ego mitto vos. Accipite spiritum sanctū, quorū remisistis, &c. Item, Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ.

Item,

Item, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas.

Elementum verò huius sacramenti, secundum generalem eius rationem, est impositio manuum Episcopalem, qua significatur, electos confirmari in opus ministerij, & accipere potestatem prædicandi verbi, consecrandi Eucharistiam, administrandi sacramenta, ordinandi omnia in ecclesia, ad ædificationem: & coercendi rebelles ac criminosos.

Vis autem huius sacramenti complectitur potestatem ordinis & iurisdictionis. Potestas ordinis, ministeriū verbi, administrationem sacramentorum, & ecclesiarum ordinationem ac ædificationem. Iurisdictionis verò potestatem excommunicandi, & respicientes absolendi continet.

Sunt autem in ecclesia alij maiores, alij minores ordines, qui sunt presbyterorum, diaconorum, subdiaconorū, acolutorum, lectorum, exorcistarum, & ostiariorū, quorum omnium legitimus vsus, & administratio, ad veteris ecclesiæ regulam & morem restitui petuntur.

Cæterum inter Sacramenta, quæ in ecclesia publico ministerio exhibentur, & quibus gratia fidelibus diuino munere confertur, hoc differentia habendum est, quod quædam augustiora & magis principalia sunt, veluti Baptismus, ordo, Eucharistia, & absolutio, sine quibus Ecclesia non consistit. Quædam vero in hoc data & instituta sunt, vt sint quidem sacra symbola in subleuationē & medicinā humanæ infirmitatis, at non necessaria vt illa priora, quâquam valde vtilia & salubria, modo tamen religiose & pie administrantur & accipiuntur.

DE SACRAMENTO BAPTISMI. XIII.

Baptismi Sacramentum mandatum Domini, & diuinam promissionem habet, quæ his verbis continetur:

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Mat. 28. Et, qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Mar. 16.

Elementum verò eius secundum generalem baptismi rationem est aqua, iuxta illud Christi. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest introire in regnū

C 2 Dei.

Dei. Iohā. 3. Est enim Baptismus lauacrum aquæ in verbo vitæ. Ephe. 5. quo non carnis sordes abijciuntur, sed quo fit, vt bona conscientia bene respondeat apud deū per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei deglutiens mortem, vt vitæ æternæ hæredes efficiamur. 1. Pet. 3.

Vis ergo Baptismi in his, qui rite & non fide accedūt, est diuina virtute ab omni peccato mundari, & per spiritū regenerationis ex filio iræ effici filium Dei. Tit. 3. cōmori & cōsepeliri Christo, & resurgere cum Christo in vitæ nouitate, vt cōsepulti cum illo, & participes facti mortis eius, participes quoq; resurrectionis eius simus, nouam vitam non nostrā, sed diuinā virtute, qua ille excitatus est, nobis per spiritum communicata, in nobis inchoantes. Roman. 6.

Confert verò baptismus iustificationem, & de ea nos plane certos facit vt Paulus Galat. 3. testatur. Quicumque inquit, in Christo baptizati estis, Christum induistis.

Hæc baptismi vis rememoranda & exercenda est tota vita, vt homo Christianus mortali huic moriatur vsui, vt abrenunciāns mundo & diabolo, seipsum abneget, vt in deo respiret, & nouam vitam meditetur, donec hoc mortale induat immortalitatem, & caro per infirmitatem sepulta resurgat in gloria. 1. Corin. 15. Resurrectionis enim nō dum spiritualis, sed & carnis, quæ futura est, baptismus pignus est & imago. Quemadmodum Ambrosius in cap. 6. ad Romanos docet.

Docendum etiam est, ecclesiam mandatū ab Apostolis accepisse baptizandi paruulos, esseq; non solum adultis, sed etiam paruulis baptismi gratiam necessariam ad salutem, quod & in illis genuinæ sordes peccati sint, quæ per aquam & spiritum aboleri debent, iuxta illud Euangelij. Nisi quis renatus &c. Ad quos etiam promissionem Euangelij pertinere constat, quam impossibile est pertinere ad eos, qui non sunt Ecclesiæ inserti per baptismum, & damnandi sunt fanatici Anabaptistæ, qui paruulorum baptismum non recipiunt, & paruulos sine baptismo saluos fieri affirmant.

D R

Post baptismum succedit sacramentum confirmationis, quod etiam non sit necessitatis ad salutem, verbo Christi tamen innititur, quo promissit patrem rogantibus se daturum spiritum sanctum. Elementum vero est, manuum impositio, ad quam etiam apostolorum tempore spiritus sanctus sensibilibiter descendit in fideles. Postea cum, amplifata Ecclesia, donum illud diuersitatis linguarum non esset amplius ad astruendam fidem necessarium, remansit tamen manuum impositio: & autoritate quoq; ecclesiastica surrogatum est symbolum Chrismatis, quo inuisibilis & interior vnctio spiritus sancti, fidem Christi post Baptismum professis denotaretur, vt testantur patres.

Vis ergo sacramenti est, vt qui eo symbolo cum fiducia verbi & gratiæ Christi, quemadmodum in alijs sacramentis, confirmantur, intelligant ac credant se accipere spiritum sanctum, quo solo in via salutis progredi, perseuerare, & tentationibus & insidijs carnis, mundi, diaboli, feliciter resistere possint.

Et quia nunc infantes omnes baptizantur, & ad Baptisma fidei professionem per se non edunt, conueniet vt pueri, postquam catechizati, & de religione Christi instituti, ad confirmationis sacramentum percipiendum adducantur, fidem Christi & obedientiam Ecclesiæ suo etiam ore profiteantur, quemadmodum in cōcilio Aureliensi Canone tertio (qui habetur de consecratione Distin. 5. capite vt ieiuni) constitutum est, vt tamen hinc aliarum Ecclesiarum mos hæctenus obseruatus non damnetur, donec cōcilio generali super eo statuetur.

EVcharistiæ sacramentum verbum habet, qui est omnipotens Christi sermo, cuius virtute hoc sacramentum conficitur, & quo fit vt post consecrationem verum corpus & verus sanguis Domini vere & substantialiter adsint, & fidelibus sub specie panis & vini, illis nimirum, hoc est, panē & vino, in corpus & sanguinē domini transmutatis & transsubstantiatis, distribuantur, qui habet in hunc modum

dum. Accipite & manducate ex hoc omnes, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et ad calicem. Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

Elementum verò est panis & vinum, ad quæ cum accedit verbum, fit sacramentum. Duobus enim hoc sacramentum conficitur: Visibili Elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, quæ hoc sacramento vere & realiter participamus.

Vis huius sacramenti est, vt per viuificatricem carnem saluatoris nostri Iesu Christi ei nedum spiritualiter, sed & corporaliter iungamur, & efficiamur os de ossibus eius, & caro de carne eius certificati quod in ipso Christo Iesu acceperimus remissionem peccatorum, & in sacramento virtutem restringendi concupiscentiam in membris nostris hærentem. Dulcissimum certe pignus remissionis peccatorum, vitæ æternæ, & societatis cum deo nobis in Christo promissæ & exhibitæ.

DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ seu absolutionis. XV.

Mm

Huius sacramenti verbum Mat. 18. quæ ligaueritis super terram, erunt ligata in cælis, & quæ solueritis, erunt soluta in cælis &c. Et Iohan. 20. legimus. Hæc inquit Euang. cum dixisset Iesus, insufflauit in Apostolos & dixit eis: Accipite spiritum sanctum quorû remiseritis peccata remittentur eis, & quorû retinueritis retæta erûnt. Verbum sane omni suauitate plenum & redundans, quo mirifice eriguntur conscientiæ lapsorum post baptismû, quibus impij Nouatiani pœnitentiam in Ecclesia dandâ esse, blasphemam in Dei misericordiam voce negauerunt.

Elementum verò est ritus ille exterior, quo impartitur & accipitur absolutio in verbo Christi. Et quoniam sacerdotes in hoc sacramento medicos agunt spirituales, qui conscientias & peccatorum & vitiorum laqueis implicitas expungere, & mole iræ dei pressas consolari & erigere debet idcirco peccata saltem lætalia, quorum quis sibi conscius est, & quæ conscientiam perplexam tenent & angunt, cõfittenda sunt. Iustum quoque & sanctum est, vt ad minimum quotannis semel quilibet se curationi pastoris subiciat.

Hic protestantes

ciat, quo pastor fidem & conuersionem contentis explorat: & pro sua spiritali prudentia, & prudentia arbitrio, ex verbo Dei informando, morbis contentis salutarem medicinam adhibeat. Huc enim respicit parabola de Samaritano Lu. 10.

Vis autem huius sacramenti est, vt intelligant, ne dubitent, qui eo signo à peccatis, quæ iam legitime confessi sunt, absoluantur & ecclesiæ reconcilianur, se peccatorum vinculis liberari, & Christum in cælis ratum habere, quod minister eius nomine gerit in terris. Et quoniam potestas clauium se latius quàm ad remissionem peccatorum porrigit, de ijs postea fusius dicemus.

De satisfactione quoque docendum est, satisfactoriam propitiatoriâ culpæ, & abolitoriam æternæ pœnæ soli Christo tribuendam esse, Satisfactionem verò Canonicam quæ & castigatoria dici potest, à parochis & præpositis sacramentorum acceptam, & ex fide peractam, præteritorum peccatorum causas excindere, & peccati reliquiis mederi, temporariam quoque pœnam seu tollere seu mitigare. In exemplum denique adhiberi. Caterum pœnarum reseruatione neminem ad integrum nosse nisi Christum Iesum, cui pater omne iudicium dedit, & propterea pœnarum discussionem, & exactum iudicium, soli Deo relinquendum esse.

DE SACRAMENTO MATRIMONIJ. XVI.

Matrimonij sacramentum solis Christianis perculiare est, qui sciunt matrimonium, quod in Dei & Christi nomine iungitur, & contrahitur, vnus viri & feminae vnus, sanctam & rectam esse coniunctionem, benedictione & consecratione Christi firmatam, quod non ita in infidelium matrimonio obtinet, Christus enim, sublato Iudaico diuortio, quod genti illi Moyses ob duritiam cordis permisit, matrimonium in primæuam vindicauit puritatem. Matth. 19. Id quod etiam intimæ illius sui & ecclesiæ coniunctionis sacrum symbolum esse voluit Eph. 5.

Verbum huius sacramenti fitum est in sermone Christi, dum inquit: Qui fecit hominem ab initio, masculum, & feminam fecit eos, & dixit: propter hoc dimittet homo

C 4 patrem

Oo

exhibuerunt sicut scriptum signatum est.

patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Itaq; iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo deus cōiunxit, homo non separet. Et paulo post, Moyses ob duritiam cordis vëstri permittit vobis dimittere vxores vestras, ab initio aut non fuit sic. Quamobrè quicumq; dimiserit vxorem suā, nisi ob fornicationē, & aliam duxerit, mœchatur. Quod Apostolus 2. Cor. 7. interpretatur, cū ait: His qui in matrimonio iuncti sunt, præcipio. non ego, sed dominus, vxorem à viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.

Elementū huius sacramenti, est exterior illa viri & mulieris cōiunctio, qua in Dei nomine & Christi in ecclesia copulatur. Quod Paul⁹ vocat nubere in domino. 1. Cor. 7.

Vis ergo sacramenti est, vt intelligant coniuges se nō humana, sed diuina autoritate coniunctos, gratiam accipisse, qua ip̄s legitimus coniugalis congressus nō imputetur ad culpam, qua & Christianus gentilem coniugem secū manere eligentem sanctificet, & sanctos, hoc est, Deo dicatos filios exuscitet, qua deniq; perpetuam fidem coniugi seruet, vt sint duo in carne vna, vt Christus & ecclesia. Tob. 3. & 6. Hebr. vlti. 1. Cor. 7. Ephe. 5. Huius sacramenti vim ignorantes Manichæi & Tatiani, qui & Eucratitæ, matrimonium ex doctrina dæmoniorum prohibentes, apostolica censura damnati sunt. 1. Tim. 4.

Quæ verò de diuortijs & matrimonialibus iudicijs de liberanda erunt, referentur ad reformationem.

DE SACRAMENTO VNCTIO-
NIS INFIRMORUM. XVII.

VNctio infirmorum in Ecclesia vsitata ex verbo Iacobi Apostoli desumpta est. Hic enim Apostolus, haud dubium non suo nomine, sed vt seruus Iesu Christi vobis tale mandatum reliquit. Infirmatur quis, inquit, in vobis: inducat presbyteros vt orēt super eum, vngentes eū oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum dominus: etsi in peccatis sit, remittentur ei. Iacob. 5. in quo situm est huius sacramenti verbū quod fide apprehenditur. Oleum vero est huius sacramenti elementum, quo significatur ægroto, quod morbo suo infirmitate corporis delassatus respirare debeat in vno Christo,

sto, qui est vnctus oleo lætitiæ præ omnibus participibus suis, vt cogitet se veluti athletā aliquem in extrema pugna constitutum in nomine domini inungi, ne vlla vi morbi nullisve diabolis insultibus succumbat, sed confortatus fide, carnē, mundum & satanam sub pedibus velociter conterat, idque in illo, in quem vngitur. Christo.

Ad hoc ergo hæc vnctio adhibetur cum oratione, vt infirmus in fide, & Ecclesiæ oratione confirmatus, confidat se à deo velut viuū Ecclesiæ membrū respici & exaudiri, vtque velut fortissimus miles inuictam spem sumat de aduersis omnibus in Christo triumphandi, vt deniq; certa fiducia, siue moriatur, siue reconualescat, æternam salutis promissionem infallibilis Dei, non aliter, atque certissimæ anchoræ innixus complectatur & expectet.

DE VINCULO CHARITATIS,
quæ est tertia Ecclesiæ nota. XVII.

Tertia nota, qua dignoscitur ecclesia, est vinculū charitatis, & pacis, Ephe. 4. inter cætera ecclesiæ charismata lōge præstantissimū, 1. Cor. 13. quod vt in ecclesia firmum constaret, vocauit nos initio De⁹ per baptismū vnitatē corporis mystici, vnoq; quē cœlitus demissum haustum, spiritu nos potauit, vt scilicet inuicē essem⁹ mēbra.

DE ECCLESIAE HIERARCHICO
ordine, & in constituenda politia
authoritate. XIX.

Sic autem corpus istud mysticum, & multis mēbris coagmentatum temperauit, vt vniui alterius operat indigeret, & quod præstantius, & nobilius est, ignobilius, & infirmus non despiceret, quo nullum esset in corpore schisma, sed in idipsum sollicita sint mēbra, vt si quid patitur vnum membrum, compatiantur cætera siue honorificetur vnum membrum, congaudeant simul & omnia membra.

Vnicuique ergo membro data est gratia secundū mensuram donationis Christi. Nam etsi idē sit spiritus, tamen diuisiones gratiarum sunt: idem sit domin⁹, diuisiones ministeriorū sunt: idem sit Deus, qui operatur oīa in omnibus, diuisiones tamen operationum sunt. 1. Cor. 12.

Itaque ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam autem prophete-

de hoc to
to articu-
lo exhibe-
uerūt, p-
testantes
suū arti-
culum de
vniatē
ecclesię si-
gnatū. E.

prophetas, alios vero Euangelistas, alios; verò pastores & doctores ad instaurationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec perueniam⁹ omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei in virum perfectū, in mensurā ætatis plenæ adultæ Christi, vt iam non simus paruuli fluctuantes, & non circūferamur somni vento doctrine, per versutiam hominum, per astutiam qua nos adoriuntur vt imponant, nobis veritatē autē facientes in charitate crescām⁹ in illo, per omnia qui est caput Christi, ex quo totum corpus compactum & connexum, per omnem iuncturā subministratiōis, secundum operationem in mensura vniuiusque mēbri, augmentum corporis facit in ædificationem sui per charitatem. Ephe. 4.

Quamobrem, vt D. Cyprianus inquit, Ecclesiæ vnitatis firmiter tuenda & vindicanda est, maxime ab Episcopis, qui in ecclesia Apostolorū loco præsidēt, vt episcopatum quoque ipsum vnum atq; indiuisū probemus. Episcopatus siquidem vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur Ecclesia vna est, quæ in multitudinem, latius incremento fecunditatis extenditur, quomodo solis multi radij, sed lumen vnum, & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum.

Proinde quoque Christus quanuis apostolis omnibus vt idem Cyp. ait, post resurrectionem suā, parē potestatem tribuat, tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua authoritate disposuit: hoc enim vt subiicit, erant vtique ceteri Apostoli, quod fuit Petrus pari consortio præditi & honoris & potestatis. Sed exordiū ab vnitatis proficiscitur, vt ecclesia vna monstretur. Hactenus ille.

Hinc scripturæ Petrum veluti verticem, & os, & principē apostolorū describunt, cui Christus nedū potestatem sed & nomen suum communicauit, et si non ipsi soli, sed tamen ipsi principaliter, cum aliis: vt vnitatis ecclesiæ insinuetur præcipuam sollicitudinem, dū ei pascendas oves committeret, Iohan. 12. imposuerunt, & curam confirmandi fratres in ædificationem & robur ecclesiæ iniunxit., Lucæ. 22. Quam & statim in exordio ecclesiæ suscepisse videtur. Quemadmodum in actis Apostolorum legimus Capi

te nono

te nono, quod transfuerit & inuiferit vniuersos, quam tamen non in destructionem eorum, quæ ceteri bene ædificassent, sed in confirmationem magis contulit, cum scilicet agnosceretur Euangelium per ceteros prædicatum per omnia respondere Euangelio sui apostolatus: atque adeo vnum, & idem Euangelium omnium esse, quæ & Paulo fuit causa proficiscendi Hierusalem, & conferendi Euangelium cum Petro, Iacobo, Iohanne. Galat. 2. Non quod Euangelium per Paulum prædicatum, id quod à solo deo acceperat, ab illorum authoritate penderet, sed vt illi eandem prædicationis gratiam in Paulo agnoscentes, dextras ei societatis, quod est concordie & conuenientie signum, darent, & eo signo ecclesias in fidei & charitatis vinculo confirmarent, vt inter ceteros Tertullianus testatur.

Et quia Christus hanc ecclesiæ vnitatem hierarchico ordine usq; ad finem durare voluit, idcirco in locū Apostolorum diuina nimirum dispensatione, successerunt Episcopi, qui singuli singulis ecclesiis vt Hieronymus inquit, in schismatis remedium propositi sunt ne vnusquisque ad se trahens ecclesiam Christi, vnitatem rumperet. Inter Episcopos quoq; cuiusq; prouinciæ vnus Archiepiscopus qui & Metropolitanus. & inter Metropolitanos, Patriarchæ seu Primates constituti sunt, qui initio tres tantum numerabantur. Quorum Romanus veluti cathedram Petri vicaria successione obtinens, Primas iudicatus est, nō quod dignitate sacerdotij ceteros antecelleret, sed magis amplitudine sollicitudinis, & prerogatiua iurisdictionis, vt ecclesiæ vnitatis conseruaretur, anteiret. Hoc ordine ita custodito, & per legitimam successionem Episcoporum conseruato, vinculum illud charitatis omnibus charismatibus supereminens in primis firmatur. Quod Ireneus in libro. 3. & 4. contra hæreses sæpe testatur ac docet. Ceterum vt vinculum illud charitatis, quod, vt Augustinus inquit, proprium est catholicae ecclesiæ donum, commodius retineretur, Christus ministris & ecclesiæ suæ potestatem fecit, politiam ecclesiasticam ordinandi, qui in piis caeremoniis & disciplina ecclesiastica consistit. Iā quod ad caeremonias attinet

as attinet, mandatum habent & potestatem, qui præsidet, nedum caeremonias, quas ad excitandam retinendamque pietatē facere arbitrabuntur, ordinis & decoris causa constituendi: sed & ritus externos in diuinis literis expressos ad fidei & charitatis regulam dirigendi ac exhibendi, ac prout, secundum temporum ac locorum rationem, fidelium saluti expedire & sufficere nouerint disponendi ac moderandi, quo spectat illud Euangelij. Quia dominus est fidei & charitatis etiam sabati. Lucæ sexto. Item de disciplina (quæ à clauē iurisdictionis pendet, & sine quæ euangelicæ vigor in ecclesia non subsistit) constituenda ac diligenter retinenda, præsidet: ac obediendi præpositis, subditi mandatum habent. Heb. 13. 1. Cor. 11.

Sic tamen, vt hæ caeremoniæ & disciplina hoc sine in Ecclesia instituantur, & administrantur, non vt in illis fiducia salutis, quæ in gratia domini nostri Iesu Christi consistit, reponatur. Hoc enim esset Deum frustra colere mandatis hominum, contra mandatum domini. Matth. 15. & Esaiæ 1. Sed tantum vt sint incitamenta & retinacula pietatis, vt omnia in Ecclesia pie, decenter, honeste, & ordine fiant. 1. Corin. 14. Quæ tales quoque erunt, ne vllatenus ab Euangelica puritate & simplicitate dissentiant, ne uel queum conticientijs iniiciant, & Christianæ nihil derogent libertati. 1. Corin. 7.

Libertas autem Christiana in hoc potissimum sita est, vt qui gratia Christi Iesu, & donatione spiritus sancti à coactione legis liberati sumus, vltro facientes, quæ lex moralis præcipit, sciamus iustitiam nostram, quæ spiritualis esse debet, ab externis obseruationibus non pendere, eas sicut propter retinendam & fulciendam fidem infirmorum, & charitatem institutæ sunt, ita charitati cedere debere, atque etiam si res ita postulare videtur, sine peccato omitti posse. Ita tamen si absit & scandalum & contemptus. Luc. 6. Tunc enim semper plus illud valet, misericordiam uolo, & non sacrificium. Mat. 12. Hactenus de ecclesiæ notis & autoritate generatim dictum sit.

DOGMA TA QVAEDAM, QVAE
ecclesiæ autoritate declarata, firmata
sunt. X X.

Cæterum

Cæterum quædam etiam speciatim recensenda sunt, quæ hæc autoritate, qua ecclesia tum in diiudicandis scripturis & dogmatibus, tum in conferuanda politia vitur, firmata sunt & constituta. Ex prima illa itaque autoritate, qua ecclesia de scripturarum interpretatione, intellectu, & mente iudicat, sunt sequentia dogmata, & explicationes veluti diuinitus traditæ, vt sunt Symbolum apostolorum, de consubstantialitate Trinitatis, de equalitate personarum de duabus naturis, & unitate personæ in Christo de duplici voluntate in Christo, de peccato originali, de baptismo infantum, & similes.

Hæc quoque autoritate receptum est, sanctos, qui ad vitam futuri sæculi præmissi sunt, veluti nobilissima Ecclesiæ membra, quos pater coelestis filios agnoscit & honorat, Iohan. 12. Filios vt fratres ac cohæredes habet, Roman. 8. Spiritus sanctus templa sua vocat. 2. Corin. 6. laudandos: ac eorum memoriam, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consociemur, religiosâ sollemnitate celebrandam esse, quemadmodum Augu. habet, contra Faustum Manichæum, lib. 20. ca. 21. Et paulus ad Heb. 13. Quorum inquit, intuentes exitum conuersationis, imitemini & fidem. Sentit enim ecclesia (nec destituta quidem in hoc scripturis) sanctos miro desiderio salutis nostræ (vt vnus eiusdemque nobiscum corporis membra, quæ sine nobis consummanda non sunt, Hebræ. 11.) teneri, & proinde eos Deum pro nobis exorare, Deum quoque sanctos pro nobis sollicitos exaudire, & propter illos nobis benefacere. Exo. 32. Danic. 3. Et vt non dubium est, sanctis sua esse merita, quæ tamen etiam Dei sunt dona: ita communi Ecclesiæ consensu receptum est, vt pie in hunc modum oretur Deus, quo sanctorum suorum meritis præcibusque concedat, vt in omnibus suæ protectionis muniamur auxilio, non quidem ipsorum meritis ex se, verum per Christum dominum nostrum, cuius gratia & illi seruari sunt, cui etiam omne meritum illi acceptum ferunt.

Nec damnandum est, si quis religiosâ quadam pietate & animi quodam ardore in commemoratione tam intimæ nostræ cum illis in Christo vnionis, eos etiam nominatim appellet, sed extra preces quæ ad altare offeruntur: in paragi- quibus

pho se - quibus ad solum Deum patrem per Christum dirigenda
 quēti pro est oratio, vt habet concilium Carthaginense tertium. Sic
 testantes tamē vt tota fiducia in solum Christum Iesum omnis bo
 exhibue - ni auctorem reponatur, & nihil, quod Deo proprium est,
 runt scri - sanctis tribuatur, tantum vero vt conferui, qui iam merue
 ptum suū runt fieri supernorum ciuium consortes, non secus quā
 de sanctis qui nobiscū adhuc in carne sunt, sancti dei homines, adiu
 signatū. uandas nostras preces, apud deum implorentur.

S. F. Et quia facilis est hominum à vera pietate in supersti
 tionē lapsus, diligenter ac sedulo de his docendi sunt ho
 mines, hoc est, de collocanda solum in Deum fiducia, soli
 Deo sacrificia offerenda, solum Deum vt vnicū salutis
 nostræ auctorem inuocandū, sanctos vero non aliter ha
 bendos, quā sedulos apud Deum precatores, nostræ sal
 utis auidos, eosdemq; non in sua virtute, sed in ipso Deo
 (cui de illorum victoriis gratiæ agendæ sunt) honoran
 dos, & imitandos,

Præclare certe Augustinus libro. 3. contra epistolā Pe
 lagij ad Bonifacium ca. 3. non, inquit, constitutumus mar
 tyribus templa, sacerdotia, sacra & sacrificia, quoniam nō
 ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus, honoramus sane me
 morias eorum tanquam sanctorum hominum Dei, qui vs
 q; ad mortem suorum corporum pro veritate certarunt,
 vt innotesceret vera religio, falsis religionibus victis atque
 conuictis. Quis autem audiuit aliquando fidelium, stan
 tem sacerdotem ad altare, etiā super sanctum corpus mar
 tyris, ad Dei honorem cultumq; constructū, dicere in pre
 cibus: Offero tibi sacrificium Petre vel Paule, vel Cypria
 ne, cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos &
 homines, & martyres fecit, & sanctis suis angelis cœlesti
 honore sociauit, vt ea celebritate & Deo vero de illorum
 victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium co
 ronarum, & palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex
 eorum memoriæ recordatione adhortemur. Quæcunque
 igitur adhibentur religiosorum obsequio in martyriū lo
 cis, ad ornamenta sunt memoriarum, nō sacra sunt vel sa
 crificia mortuorum, tanquam Deorum. Hæc ille. De san
 ctorum martyriū veris reliquiis, ea semper fuit in ecclesia
 sententia, quod reuerenter & religiose habedæ essent, pri
 muna

mum quod hi sanctorum cineres & ossa veluti quedam re
 lecta nobis pignora, & exuuię, nos eius, quæ in illis fuit, si
 dei & charitatis commonefaciant, dum scilicet recogita
 mus hæc eadem ossa illa, quibus compaginatum olim fuit
 corpus inhabitantis gratiæ domicilium, quibus coheserūt
 membra, iam pridem templa spiritus sancti fuisse. Qua re
 cordatione fides nostra in Deum, non dubium, excitatur,
 vt quemadmodum illi per fidem vicerunt regna, & opera
 ti sunt iustitiam, ita & nos eundem fidei spiritum habentes,
 eorum exemplo confirmati, aduersa omnia in domino
 vincere annitatur. Quamobrem etiam deum tam in
 signia sæpe miracula ad martyrum memorias, edidisse com
 pertum est, nimirum, vt fidem suorum incenderet, & eos
 ad imitationem sanctorum prouocaret. Nam vt Augusti
 nus: (cum ecclesiam in miraculo ad memoriam beati Ste
 phani facto plaudentem refert) Quid, inquit, erat in cor
 dibus exultantium, nisi fides Christi: pro qua Stephani
 sanguis effusus est.

Deinde reliquiarum venerationem in hoc quoq; vitē
 iudicauit vetustas, quod & futuram resurrectionem tacito
 quodam affatu nobis promittant, & spem nostram ad fu
 turam glorificationē corporis expectadam erigant, quod
 certe tum fit, dum recolimus eadem illa sanctorum corpo
 ra, quandoq; etsi immutata, ad vitam excitanda, ac Deum
 nostrum esse Deum Abrahamā, Deum Isaac, Deum Iacob,
 Deum inquam non mortuorum, sed viuentium,

Sed quoniā hic facile surrepit superstitio, quod pluri
 mus abusus hætenus ostendit, populus diligenter docen
 dus est, nō fidere reliquiis, nec reliquias adorare, sed in eis
 tantum exosculari sanctorum fidem, & charitatem, atque
 hinc vitę & doctrinę recordatione accendi, futuręq; re
 surrectionis spe fulciri debere.

Verum & hoc interim valde cauedum est, ne alię quā
 verę reliquię, & vera sanctorum martyrum monumenta
 habeantur, ne ve ipsę reliquię ad questum exponantur aut
 circumferantur. Quod ita quoque in multis Synodis con
 stitutum est.

Iam & imaginum vsū non in totum esse damnandū,
 communē Ecclesię cōsensu probatur, sed hoc omnino ca
 uendum

uendum, ne illis aliter quàm imaginibus vtatur quod tñ fit, cum ad excitandam modo gestorum recordationem, & historiæ memoriã adhibentur, veluti cum imago saluatoris nostri non ideo statuitur, seu pingitur, vt ipsa qua si Deus colatur vel Christi etiam cultus aliquis ad eam instituat, sed vt proponatur tamen, ad admonendum homines Christi, & eorum quæ pro nobis passus est, vt in eius amore incalescamus, cuius imaginem videre desideramus.

In primis ergo prouidendũ est, ne vllæ imagines quã verarum rerum & historiarum in Ecclesiam iauentur. Deinde, ne ad sæculi vanitatem affingantur. Denique, ne in imagines ipsas vlla fiducia collocetur. Nam tum demum sine periculo retinentur, si nihil eis diuinitatis tribuatur, si nulla spes salutis in eis reponatur, sed tantum ad memoriã, & recordationem, veluti quædam trophæa rerum diuinitus gestarum habeantur, & quod imagine representatur, non autem ipsa imago veneretur.

Vv Ad hæc omnis ecclesia, Missam, in qua verum corpus De missa & verus sanguis Christi conficitur, sacrificium esse con-
 exhibue - sentit, sed in cruentum & spirituale, in ea enim (modo pie
 runt Pro & religiose agatur) Deo quattuor spiritaliter offeruntur.
 testantes Initio enim Christus qui seipsum patri in mortali corpo-
 proprium re cruentã sufficientem & bene placentem pro totius mun-
 scriptum di peccatis hostiam cruci affixus obtulit idem ille in Mis-
 signatũ . sa (quæ est omnium sacrorum sanctissima actio, & publi-
 G. cum in ecclesia ministerium) totius ecclesiæ nomine re-
 presentatio sacrificio, eidem Deo patri immolatur.

Quod certe fit cum ecclesia illum eiusque verum corpus & sanguinẽ Deo patri pro totius mundi peccatis pia prece sistit. Nam etsi oblatio illa in cruce semel facta trãsit non reiterabilis, victima tamẽ ipsa immolata perpetua virtute consistit, vt non minus hodie in conspectu patris oblatio illa in ijs, qui eam Deo religiosa fide representant, sit efficax, quàm eo die, qua de sacro latere sanguis & aqua exiuit.

In quam sententiam patres corpus & sanguinẽ Christi in altari presentia, nunc preciũ pro peccatis totius mundi, nunc precium redemptionis nostræ, nunc victimam salu-
 lutarem

lutarem appellare consueuerunt. Et Chrysostomus testatur nos eandem hostiam, quæ semel oblata est, in sancta sanctorum semper offerre, atque vnum esse vtrouque sacrificium, vnum Christum, & hic plenum existentem, & illic plenum, sic tamen, vt quod nos agimus sacrificium exemplar sit illius, in commemoracionem eius, quod factum est semel. Nec ab re, Deus enim in hoc donauit nobis Christum Iesum filium suũ, vt de nostris viribus diffusi, deq; nostris peccatis nobis probe conscij, illum veluti vnicam & potissimam victimam pro nostris peccatis sacrificiorum Deo patri representemus. Ipse enim natus est, ipse datus est nobis, vt quicũq; in eũ credimus, non pereamus, sed pacem cum Deo, recõciliati per sanguinem eius habeamus.

Secundo. Ecclesia in hoc Missæ sacrificio seipsam quod quatenus Christi mysticum corpus est, per Christũ deo offerre non dubitat. Dum enim ex immolatiõne Christi semel in cruce peracta, spiritaliter agnoscit nos in vniuersum omnes perditos esse, nisi per vnicam illam hostiam reconciliati seruemur, fit vt vicissim se totam Deo cõsecret, quemadmodum Christus nos omnes in cruce portabat, & totius ecclesiæ causam gerebat, eam in seipso Deo patri offerens. Sic ecclesia tantam oblationem pia deuotione recollens, se totam per Christum Deo viuo vicissim dedicat.

Et quoniã ramos suos in præterita, presentia, & futura tempora extendit, & membra habet non tantum, qui presentem vitam adhuc ex fide viuunt, sed etiam qui cum signo fidei pdecesserunt. Idcirco in hoc augustissimo sacrificio, quod per publicũ ministeriũ cõsentiente fide peragit, cũ recollit Christum ob id mortuum semel, vt & viuorum & mortuorum dominetur, non se diuidit, sed veluti se totam colligens non solum presentium, sed & sanctorum, quos iam certo apud Deum viuere nouit, & aliorum quoq; fratrum & sororũ, (qui in domino sed non defecati satis, obdormiuerunt) meminit, ac testatur se in hoc sacrificio vnitatem corporis Christi intelligere: seq; per fidem tũ illorum, qui apud Deum viuunt, societati, suauis communicatione copulari, tum cæterorum omnium in Christo membrorum pia sollicitudine & charitate tangi & teneri.

Quamobrem patres testantur, Ecclesiam in eodem sa-
 D crificio

Yy

crificio non solum memorias martyrum cum ad excitandam imitationem, tum vt meritis eorum consocietur, religiose celebrare, sed & pro fidelib⁹ defunctis, in vniuersum supplicare atque à Deo horum animas eiuscemodi precibus subleuari: qui tamen vt hoc eis post mortem prodesse possit, in hac vita sibi per fidei meritum comparant.

Tertio. In missa sacrificium laudis (quæ huius quoque constitutionis finis est) offertur, hoc est, sacrificium fidei, spei, & charitatis, atq; id in primis gratiarum actionem cõpletur, quam pro illo summo beneficio & nobis & vniuersæ ecclesiæ collato persoluimus, propter quam tremenda & reuerenda ista mysteria, Eucharistia appellantur, quòd sint beneficiorum recordatio plurimorum, caputq; diuinæ erga nos charitatis ostendant, nosq; faciant debitas Deo gratias semper exoluere. Gratiarum actioni communicatio & confessio doctrinæ, obsecrationes, orationes, postulationes & preces pro omnibus hominibus, & pia vota, sacrificia certe spiritualia & Deo grata, coniuncta sunt, quæ etiam in præsentia tanti sacramenti magis efficaciam & plus valere censentur, vt enim Cyprianus inquit. In huius veracissimi & sanctissimi corporis præsentia non superuacue mendicant lachrymæ veniam, neque vnquam patitur contriti cordis holocaustum repulsam. Hic Hierarcha pius, eleuatione manuum crucis mysterium representans, confidenter orat pro sua & populi ignorantia. Hactenus ille.

Postremo. Ecclesia & dona quædã, tam panis quam vini, ex quibus partim corpus & sanguis Christi cõficiuntur, offerebat, partim & eleemosynæ fiebãt. Et iustum est, quod populus in hoc sacrificio se non tantum verbis Deo consecret, sed & symbolo aliquo externo testetur, quod se totum dedicet Deo. Nam is mos in ecclesijs pene abolitus est, cù olim omnibus diebus dominicis panis & vinum, & res aliæ ab omnibus tum viris tum mulieribus ad altare offerrebantur, quemadmodum decreta, quæ Fabiano tribuuntur, testantur. Iã si Canon ille missæ (quem veteres sollemnem & prolixam precem super panem & calicem trifarie digestam appellarunt) in hunc, quæ diximus, sensum, intelligatur, nihil habet incommodi, superstitiosâ tãtum absit opinio

opinio: quia quidam, de natura & energia hui⁹ sanctissimi sacrificij male edocti, virtutem eius ex solo externo opere quod facit sacerdos, in se deriuari putabãt, tamen si illi nullam viuam fidem afferrent, nullam pietatem adhiberent, nulla cõmunionem, vel precũ seu orationis, sacrificio assensum præberent. Quales erant, qui nulla sua nephanda impietatis & execrandorum flagitiorum habita ratione, in peccandi proposito perseuerantes, se huic sacratis, ac diuini actioni damnabiliter miscuerunt, persuasi sibi missam solius externi operis, quod sacerdos facit, virtute posse. Etsi ipsi nihil probæ mētis afferrent. Quæ opinio damnanda est, atq; etiam tales, si publica sint crimina, à tacris arcẽ di, si occulta, vt se à tam tremendis mysterijs, dum respiciunt, subtrahant, docendi sunt.

DE VSV ET ADMINISTRATIO-
ne sacramentorum, & cæremonijs quibusdam speciatim. xxi.

Vnt ex vna parte, quibus persuasum est, missam peragi non debere, nisi ad sint, qui cù sacerdote sacrificante sacramenti corporis & sanguinis sumptione cõmunicent. Quod eo fine hoc sacramentum primũ per Christũ institutum & cõmendatũ sit, vt vnus panis & vnũ corp⁹ multum sit: quod ex vno pane & vno calice participamus, atq; hunc fuisse veteris ecclesiæ morem astruunt.

Sunt ex altera, qui existimant missam etiã pie celebrari, si modo ad sint, qui spiritualiter tantum cù sacerdote cõmunicent, & sacrificio consensum præbeant, & si horum quoq; sententia populus docendus, & diligenter admonendus sit, vt quã sepius cõmunicet, & qui quotidie peccat, quotidie quoq; anhelet ad sumendam medicinã. Atq; hanc sententiam, ne cum veterum quidem more pugnare dicunt, ac etiam putant hunc vsum iustificationi Christi nihil præiudicare, quod sacerdos hoc publicum in ecclesia ministerium gerens, se omnibus, qui toto terrarum orbe hoc sacramento participant, per fidẽ adiungat, ad hæc verentur isti, ne si hic vsus ex ecclesia tollatur, fieri possit, vt (quod est hoim præsentis tempestatis in frequentandis mysterijs accidia) hoc sacrificium laudis, quod Christus in Ecclesia frequentissimum esse voluit, quã rarissime celebratur. Ac

Hic protestantes exhibuerunt suum articulum de priuata missa signatum H.

Zz.
Hui⁹ sententiæ nos sumus, sed consilium quod subiungitur i libro numero id tale sit, vt eo possit tranquillitati Ecclesiarum vtrinq; cõmodè & Christianè consuli relinquim⁹ Cę. Max. & sacri imperij ordinib⁹ expẽdendum. Iulius Pflug. Iohannes Gropper.

demum etiam in totum fere omittatur.

Hic quoniam vtriq; de sua sententia sunt persuasi, fieri forsitan possit, vt singuli in suo sensu abudare permitterent, ne hi qui sine cōmunicantibus sacramentaliter, cū astantibus tamen & cōsensum sacrificio præstātibus, sacrificium offerunt, damnarentur. Illi vero non cogerentur aliter q̄ præsentibus communitantibus Missam habere.

Rursum sunt ex vna parte, qui dicūt Sacramentū corporis & sanguinis sub vtraq; specie populo administrari debere, quod id Christi mandato & institutioni, & mori veteris ecclesiæ sit consentaneum.

Sunt ex altera, qui cum existiment hoc potissimum in Sacramentis spectandum, quo signatis magis quàm signis fruamur, & acquiescamus, ac constet interim sub vna tantum, quantum sub duabus speciebus contineri, asserendum non esse, vt impium damnandum, quod ecclesia iam multis sæculis laicos vna specie contentos recte communicare & nihil contra institutionem Christi facere est arbitrata, eo maxime, quod Christus eam auctoritatem ecclesiæ reliquisse videatur, vt in externis sacramentorum ceremonijs eam moderationem adhibere possit, quæ pro ratione temporum & locorum fidelium salutem, cum sufficere, tum commodare existimetur.

Verū cum iā plurima in Germania plebs persuasa sit, Christi mandatum & institutionem requirere, vt integra sacramenta accipiat, & omnino cauendū, ne quis ad hæc sacrosancta mysteria participanda cū mala conscientia accedat, operæ precium videbitur, si ecclesia, ad medendum his malis, omnibus liberum faciat, sub altera vel vtraq; specie communicare, sic tamē ne hinc cuiq; vlla ansa præbeatur, receptam hæctenus in ecclesia consuetudinem temere damnandi, vel post hæc inuicem iudicandi. Certe ceremoniā istam cōmunionis vtriusq; speciei ad necessitatem alligare absurdum fuerit, vel propter abstemios, ægrotos, & similes qui à vini specie plane abhorrent.

Deniq; sunt ex vna parte qui postulant sacramenta ea lingua administrari, quo a populo intelligatur, vt is clare ac diserte intelligēs q̄ agatur, ad omnia respondeat. Amē. In quo Paulum Apostolum 1. Cor. 14. auctorem citant.

Sunt

Sunt ex altera, qui putāt in Latina Ecclesia latinam linguam retinendam esse, ac sufficere arbitrantur, si populus subinde in cōcionibus de his quæ in missa aguntur, clare ac diligēter edoceatur, ac admoneatur singulis actionibus suum adhibere cōsensum, pioq; desiderio apud Deum ambire, vt publicis ecclesiæ votis aurem suæ benignitatis ac commodet, si amen ad hæc populo, quod epistola nomine, & quod ex Euangelio recitatur, lingua ab eo intellecta explicetur. Atq; hi etiam verentur, ne si hæc summa mysteria ad tantam ac tam promiscuam multitudinem (quæ est præsentis ecclesiæ facies) lingua vernacula frequēter afferantur & decantentur, fore vt ab impijs & male institutis in canticū & prouerbiū vertantur, atq; ita impingatur in id quod inhibuit Christus, ne, scilicet, sanctū canib⁹ darē.

Verum hic facile ab eruditjs & pijs viris ea moderatio inueniri ac institui poterit, quo fiat vt neq; dignitati sacra mētorū quicq̄ detrahatur, neq; sanctæ plebi plus rerū, quæ geruntur, intellectos, & suū amen subtrahatur. Et cum antiqui ritus & obseruationes, qui circa sacramentorum administrationem nobis quasi per manus traditi sunt, raram pietatem redoleant: erunt quoq; deligendi viri tum docti, tum pijs, qui eosdē ritus ac formulas diligēter inspiciāt & examinet, vt si quid forsitan irreperit, q̄ ad pietatē nihil fecerit id tollat, & antiqua puritas & sinceritas sacris restituatur.

DE DISCIPLINA ECCLESIASTICA. XXII.

HAnc constat in ecclesia quàm maxime necessariā esse, quod ea sola fidei ac spei nostræ retinaculū sit, & custos itineris salutaris, dux, magistra, fomes, & nutrimentum virtutis, quæ facit in Christo & vnitatem corporis eius semper manere, iugiter in Deo ad proximi vtilitatem viuere, & ad promissa cœlestia, & diuina præmia peruenire, quæ sectari salubre, negligere letale est. Quemadmodum D. Cyprianus docet. Hæc est quam Apostolus Timotheo ac Tito Episcopis præscribit, vt norint, quomodo eos oporteat in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei, columna & firmamentum veritatis. 1. Tim. 3.

Iam vt hæc ob nimiam rerum præsentium exulcerationem subito ad seueritatem antiquorum canonum reuoca-

D 3 ri non

ri non possit, annitendum tamen modis omnibus est, vt saltem, quoad fieri potest, ecclesię restitatur, ac in dies magis ac magis augeat.

Est tamen in ecclesia duplex omnino disciplina spectanda & requirenda, vna cleri, altera populi.

Vt autē cleri disciplina instituat, antē omnia necessarium est, vt ad gubernandas & regendas ecclesias, ac alia publica ministeria gerenda, nulli nisi probati & idonei assumantur. Id quod debet omnibus omnium graduum ministris, tam summis quā medijs & infimis, obtineri. In vsum itaq; reuocandę sunt canonicę electiones, & electorum examina, manuum impositiones, cōfirmationesq; ad apostolicā regulam & veteres canōnes exigēda, & omnino prouidendū, vt quę gratis impartiri Christus mandauit, gratis quoq; dentur, & omnis omnino symonię labes ab ecclesia tollatur. Item, vt nulli nisi ad certum ministerium, vt habet Chalcedonense Concilium, ordinentur.

Deinde vt quilibet suum officium sedulo ac diligenter faciat & exequatur, ac interim caueat ne falcem suā in messem alienam mittat secundum veterum canonum instituta. Et inter cętera vt Episcopi Germanię, qui ecclesiarum regimini, Imperatorum beneficio, ciuilem administrationem coniunctā habent, eā quā debent ecclesijs curā, pręcipuam habeat, & in hoc potissimū sint, vt ecclesijs vbiq; de idoneis ministris prospiciāt, manus nemini cito imponāt. 1. Tim. 5. sed viros constituāt boni testimonij plenos spiritu sancto, ac sapientia, nō ad ociū, sed super opus. Act. 6.

Insuper, quo nihil magis necessariū est, sedulo inuigilandum erit, vt vita ac mores ministrorum sua professione digni sint, vt primum vita, deinde doctrina populum instituant, ne quos sermone ædificent, destruant exemplo, vtq; singulorum ministerijs mores quoq; respondeant.

Hic optimus habendus est præceptor Paulus, q̄ qualē oporteat esse Episcopum, quem & presbyterum appellat, & quales diaconos, suum Timotheum ac Titum diligenter edocet. Ex qua Apostolica formula pene oēs antiqui Canones, qui de vita ministrorum sunt, dimanauerunt.

Et quoniam viderunt Patres, Paulo quā maxime curę fuisse, vt qui ministrarent ecclesijs, ab omni sollicitudine liberi

berij, ea tantū quę domini sunt curarēt, atq; eū q̄ cum vxore est de ijs nō posse nō sollicitū esse, quę sunt mūdi. 1. Cor. 7. plurimū semper fuerunt propensi ad indicendam ministris perpetuam continentiam, et si in hac re non eadem se veritate vetus & recentior ecclesia vsq; fuisse reperiantur.

Vetus enim ecclesia eos, qui tantum vnus vxoris mariti essent, ad sacerdotium alciuit, ac decreuit etiam ne tales vxores suas religionis obtentu abiicerent, vt habet canon Apostolorum octauus Gangarensis concilij, & sententia Paphnutij in concilio Nicæno recepta. Eos vero qui post baptismum duabus nuptijs implicati fuissent, aut concubinam habuissent, aut viduam duxissent, aut diuortio separatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquā, quę publicis spectaculis mācipata fuisset, à sacerdotali cōsortio excludebat, vt habet Canon Apostolorum 16.

Cæterum ijs qui cęlibes ad sacerdotiū vel diaconatū peruenissent, matrimonio interdixit, vt habet Canon Apostolorum 25. Nisi tamen diaconi in ipsa ordinatione protestati fuissent, se velle habere vxores, nec posse se continere. Hi enim si ad nuptias venissent, manebant in ministerio, propterea quod ijs Episcopus licentiā dedisset, vt testatur concilium Ancyranū, Canone 9. Eos vero q̄ nulla protestatione facta contra tacitā professionē nuptias contraxissent, à ministerio tantū submouebat, hoc est, offerre, & sermonem ad populum facere, aut aliquib; sacerdotalibus officijs perfungi non permittebat, laico tantū communione eis concessa, vt habet Canon 15. concilij Ancyrani.

Deniq; qui contra expressam professionē, & votū, matrimonium contraxissent, excommunicabar, sed interim ea erat apud Episcopū loci autoritas, vt talibus cōsentitib; humanitatē facere posset, vt habet Canon concilij Chalcedonensis 15. & 16. Matrimonium vero nō diremit, vt testatur Augustinus Canone nuptias 27. quæstione 1.

Porro, ne Episcopus aut quiscūq; ex clero subintroductam mulierē haberet, omnino vetabatur, vt habet Canon 3. Synodi Nicænę. Clericos vero in fornicatione deprehēsos extra ecclesiam abiecit, & ad pœnitentiam inter laicos agendam redegit, vt habet Canon 1. concilij Neocæsariensis. Postea recentiores Canones cōiugatos ad sacerdotiū seu

D 4 diaco-

De cœlibatu protestantes exhibuerūt suum scriptum signatū I.

A. 3

A. 4

diaconatum promoueri ueterunt. Presbyteros quoque & diaconos, qui ante ordinationem nuptiis iuncti fuissent, abstinere ab omni opere coniugali, atque adeo separari à coniugibus iusserunt. Matrimonia quoque qui presbyteri seu diaconi post susceptum ordinem contraxissent, diremerunt, & irrita declararunt. In hac ergo Canonū diuersitate, si postremi Canones omnino post hac retinēdi sunt, necessarium quoque erit, ut censura, quæ in fornicarios in ueteribus canonibus distringuntur, in usum quoque reuocentur, ne publicum scandalum ex impura ministrorū uita ecclesiæ ingeratur.

Post uitam cleri recte institutam, pari cura prouidendum est, ut Parrochi puram & sinceram doctrinam populo tradant, ut sanam habeant uerborum formam, cuius finis sit ea quæ ueræ fidei, & charitatis sunt, reiectis omnibus fabulis & quæstionibus curiosis, sedulo inculcare, quæ admodum Apost. docet. Quod finis præcepit charitas, de corde puro, conscientia bona, & fide non simulata. Itē, ut uerbum sine ullius contumelia, sed absque contentione spargant, ab errore caueant, falsam doctrinam arguant, sanæ uerò doctrinæ fortiter adhærescant. In quo opus erit, ut breuis aliqua formula, quæ doctrinæ summam contineat, publica auctoritate edatur, ad quam ubique Parrochi suas conciones exigant.

Prouidendum est quoque, ut in Ecclesia nihil, neq; in precibus, neq; in hymnis, neq; lectionibus, quam quod ex scripturis, & receptis auctoribus depròptum est, recitetur. Item, ut externi ritus, qui ad pietatem, honestatem, ordinē, & tranquillitatem ecclesiæ faciunt, obseruentur.

Et cum diuersitas ordinum, monasteriorum, & plarior; abusus, qui in monasteriis committuntur, multis scandalo sint, nec monasticæ eum fructum præsentis ecclesiæ afferat, quem attulit olim, reformationi quoque eius inuigilandum est, ut post hac sint monachi, apud quos doctrina Christiana uigeat, qui linguas, & bonos auctores conferuent, scripturas scrutentur, & explicent: concionibus & se, & populum instituunt, sic tamen ne Parrochis in officio præiudicent, ac ea faciant, quæ eos antiqui Canones facere debere censuerunt.

Vt autem

Vt autem tales in Ecclesia ministri, ac etiã monastica professores haberi queant, constituendæ sunt apud cathedrales & collegiatas ecclesias, & in monasteriis scholæ, qui bus præficiantur uiri tum docti, tum pij.

Et quoniam operarius dignus est mercede sua: & ministris ecclesiarum, & professoribus honesta stipendia seu salaria cõferenda sunt, ne egentes in suo munere tepefcãt.

Postremo, ut hæc omnia in perpetuo cursu retineantur, habendæ sunt suis temporibus generales, nationales, prouinciales, Episcopales, Archidiaconales, & alia synodi: in quibus de omnibus istis diligens inquisitio fiat. Itē ut gradatim appelletur, & secundum ueteres Canones de causis Ecclesiasticis ordine & rite cognoscatur.

DE DISCIPLINA POPVLI. XXIII.

Cum in sancta plebe sint senes, anus, iuuenes, puella. mariti, uxores, parentes, liberi, domini, serui. Sint itē diuersa uiuendi genera & uocationes, curæ erit Ecclesiæ ministris, ut omnes & singuli suam uitam & mores ad doctrinam Euangelicam conforment, ut uocationi suæ seruiant, & tranquillitati studeant & paci.

Deinde usus clauu, qui iurisdictionis dicitur, in ecclesiam, quoad fieri potest, reuocandus est, & censura Ecclesiastica secundū Apostolicã & ueterum Canonū censurã reseruanda, ut q; publice criminosi sunt & impuri, seu refractarij & contentiosi, & qui ecclesiæ scandalo sunt, à cõmunionē & sacris, donec resipuerint, arceant & prohibeantur.

Pœnitentia quoq; publica, quantum fieri potest, in usum reuocanda, ut non nisi facta *επιμολογησει* & obtenta reconciliatione, qui publice deliquerunt, in Ecclesiam recipiantur. Idque ad eam moderationem quam præsentia tempora ferant.

Postremo de ieiunijs, de delectu ciborum, ferijs, & similibus corporalibus exercitijs, quæ partim cæremonialia sunt, partim disciplinæ, facile conuenerit, si uiris aliquot, pij iuxta ac doctis, hoc negotij delegetur, ut hæc omnia ad eam moderationem reducant, quo nulli laqueum iniiciant, seu oneri sint, sed ad exercendam pietatem & opera uere bona (de quibus Decalogus & Euangelium præcipit) nos reddant alacriores.

A. 5.

ANNOTATIO. ECKII
 ANNOTATIONES ECKII IN
 PRÆCEDENTEM LIBRUM, VBI

vel errat, vel friget vel cautè
 legendum est.

PRÆFATIO.

Mprobaturus aliqua libri præcedētis, pauca
 præfari volo: primo omnium nemo existimet
 I me in cuiusquæ odium hæc annotasse, aut de-
 trahendi libidine adactum: sed veritate coac-
 tum (cuius merito semper debet esse victo-

ria) in defensionem veræ fidei catholicæ, hæc ad piorum
 instructionem & consolationem scripsisse, quæ si Cæsa.
 Maieftati (quæ mihi sacrosancta est ac augustissima, ac à
 deo ordinata, digna profecto quæ feliciori sæculo imper-
 traret) fuissent monstrata, librum illum prorsus reiecisset,
 nedum eum principibus catholicis, aut collocutoribus ob-
 tulisset: Nec est res noua, huiusmodi libros principibus vi-
 ris obrudi: nam & Diuus Constantinus pius Augustus
 fidei expositionem ab Arrio & Euzoio suscepit, tam arti-
 ficiose compositam: vt Imperator arbitraret ipsos simi-
 lia credere his patribus, qui in Nicæa conuenerant: vnde
 persuasus ita est Christianissimus princeps, vt testaretur
 eorum rectam esse fidem per epistolam ad Alexandrinos,
 Aegyptū & Lybiam. Nemo enim sufficit satis cauere hæ-
 reticorum dolos: nam Impe. volens experiri de Arrio, per-
 cunctatus est, an Nicæni Concilij decreta seruaret? Ille
 repete subscripsit: & imperator miratus ei iuramentum de-
 tulit: qui etiam fraudulenter hoc egit: scripserat enim hæ-
 resim suam in charta, quam sub ala ferebat: vnde vere se iu-
 rare credidit, dicens sic se sapere, sicut scripsisset, sicut Zo-
 zomenus & Socrates hæc in scriptis reliquerunt: Sic circum-
 uenti sunt dolosis scriptis, patres in Mareote, vt per cal-
 lumniã contra Athanasium gesta cõfecerint, dum Sardicã
 mitterentur: Sic & Syrmij tentati sunt catholici, quos cal-
 liditate verborum hæretici decipere nitebatur: Hoc idem
 simplicibus enenit occidetalibus episcopis Arimini, agen-
 te Thauro præfeto: Non enim intellexerunt illis propo-
 sita, patrum sententiæ Nicæni Concilij esse cõraria sicut
 Damafus Damafus Papa testatur in epistola in Illyricum missa.

Porro

Porro iure quodam librum hunc expugno: qui primus
 errata, & minus sobrie dicta illius, antequam veniret in col-
 loquium, coram Reuerendissimo patre D. Antonio à Gra-
 nuella Episcopo Attrebaren. viro optimo & catholico de-
 texti. Quod etiam nescio quem fingerent authorem libri, an-
 te biennium mortuum: statim autem violenta præsumptio-
 ne deprehendi authorem libri: qui tum aderat: nam librum
 conabatur defendere: aut si non potuit resistere obiectioni-
 bus meis, dicebatur mitigare scripta libri, scribamus sic,
 faciamus ita: omittamus ista, cum similibus. Tacitus argu-
 mentabar apud me, nisi esses author libri, non auderes li-
 brum à Cæsare propositum mutare, minuere aut ei addere:
 Dum autem infirmitate grauarer molestius, intellexi ami-
 carum, & virorum fide dignorum relatione omnibus catho-
 licis doctoribus displicuisse hunc librum, in quem etiam
 scripsit Reuerendus pater D. Iohan. Mensing Suffraganeus
 Halberstaden: annotauit quædam Petrus Maluenda Burgen.
 cum aliis Hispanis D. Petro Orticio, D. Aluaro à Mascoco &c.
 ab initio vsque ad calcem iudicium deser-
 uer fecit, D. Nicolaus Apelles Bavarus, annotauit quæ-
 dam D. Burckardus de monte Geldrius, quædam etiam
 annotarat D. Iohannes Cochleus, cuius zelum in fide iam
 viginti annis, tota nouit Germania: Displicuit liber iste
 etiam alijs Doctis. Alberto Pighio præposito Traiecti.
 D. Roberto Scoro alumno Parchisien. veteri amico meo,
 à tempore nunquam satis Laudati Cardinalis Dominici
 Grimani Veneti se. re. Iudicium magistri sacri Palacij F.
 Iohannis ord. Pred. ex actis Reuerendissimi legati Gasparis
 Conterreni facile inferius patebit. Pater Euerhardus
 carmelita Colonien. & Hermannus Monasterien. minime
 approbarunt scripta libri illius, & secreta quorundã cõsilia.
 Idẽ sentio de D. Chûrado herzebacher, de alberto Konig
 Iuliacen. de nouo puinciali ord. prædicatorum cum patribus
 suis: super se deo enumerare D. Iohannẽ Astmannũ ppositũ
 Phorzensem. D. Petrum Speiser Curien. D. Iodocũ Hoffal-
 ter Lubecen. D. Iohannẽ Militis Sedunen. cum multis aliis:
 Ideoq; audacius meam quoq; sententiã, priuatim Illustris-
 simo principi meo catholico D. Vuilhelmo Comiti Pala-
 tin. Rheni ac superioris & inferioris Baioariæ Ducis.

ECKIUS.
 Primº cõ-
 futauit li-
 brum.

Author li-
 bri.

Doctores
 quibº ille
 liber dis-
 plicit.

Hist. Tri-
 par. lib. 3.
 cap. 6

Cap. 10

Li. 5. c. 17
 Lib. 5. c. 8

Damafus

inter

inter frequentes paraxismos scriptam, non grauabar huc reponere licet tunc, destitutus non solum fanitate, sed & librorum praesidio: Ideo eam hic pinguiorem reddam & succosioram.

Proderunt autem annotationes istae, non modo, vt pius lector moneatur ne impingat, sed etiam ad hoc vt docti videant, quam lippis articulis transferit ista Brucer: qui si tam eruditus esset, quam vult videri (Licet & ego opiner eum non omnino indoctum) expunxisset pleraque in hoc libro, neque à catholicis, neque à diuersariis recipienda. At ne oratio excreseat in caput, promissa exequamur.

ANNO TATIO IN ARTICVLVM. I.

A. 1.

Articulus iure omitti potuit, cum nunquam fuerit inter catholicos & diuersarios controuersus: at cum librum facere volumus, oportet extranea & peregrina congruere.

B. 2.

Eccle. 1

Citat Ecclesiastem. Solummodo hoc inueni, quod Deus fecerit hominem rectum, & ipse se infinitis miscuit quaestionibus. Parum hoc probat propositum: sed rectius sua comprobat ex Eccle. 17. At quod ex Ephesijs citat. Paulus loquitur non de homine in statu instituto naturae integrae, vt liber citat, sed de lapsu, tamen praedestinato & restaurato. Et quod subdit.

3.

Eccle. 17

Ephesi. 1

C. 4.

Homo in hac integritate constitutus, veram ac viam Dei sui notitiam possidebat.

Hic noua profert author, prius inaudita, hominem in paradiso viam habuisse Dei noticiam, & non apparet intellexisse quae dicit: Nam nec scriptura, nec patres loquuntur de noticia viua: licet apud illos legamus, de fide, viua, sermone viuo, de operibus viuus, de aqua viua, fonte viuo: at de noticia viua non memini: fateor tamen scripturam intelligere notitiam viam, illam scilicet beatificam, dicente saluatore. Haec est vita aeterna, vt cognoscant te solum deum verum, & quem misisti Iesum Christum.

Ioan. 17

Et vt fundum negocij tangam, Author vult Adam habuisse noticiam viam in paradiso ac si per hoc differret à nobis, cum si esset honus Philosophus & naturalis Theologus, debuit scire omnem noticiam esse viam, dicente

2. de aia.

Aristotele, viuere in viuentibus est esse: sic & intelligere in intel-

in intelligentibus est esse, id quod clari⁹ alibi dicit. Viuere est sentire vel intelligere. Itaque omnis noticia nostra est actus vitae, est vita & viua: Et hoc adeo est verum, quod si non est viua, siue in brutis, siue in animantibus, non est noticia: cum recte iuniores hoc consentiant, ad hoc quod noticia sit noticia, requiratur quod vitaliter immutet potentiam: Nam habitudo efficientiae, non requiritur, habitudo subiecti non efficit, vt post alios Petrus de Candia subtiliter declarauit. Primum patet in sapientia Salomonis, in scientia Apostolorum: secundum liquet, si noticia poneretur in lapide, non esset ei noticia secundum Aliacen. licet alibi ostendam acutum aliter posse dicere.

At dicit quispiam pro libro. A dam habuisse clariorem noticiam, quam nos habeamus, licet non intuitiuam? Respondeo, author libri non sic locutus est, sed nouatur reddens à modo loquendi doctorum, dixit viuam noticiam in eo fuisse: & ego non dubito, quin non intellexerit ipse. Habuit quippe A dam clariorem noticiam, quia ipse habuit cognitionem rerum in se: quomodo enim imposuisset nomina omnibus animantibus: Nondum Deus inflixerat vulnus potentiae intellectiuae, vt nihil esset intellectu, quin prius esset in sensu, vt modo fit. Hoc quidem etiam Aristoteles nouit, sed causam ignorauit: vnde merito mirabatur hunc preposterum ordinem, quomodo nobilis intellectus ab inferiori penderet potentia & ancilla, à sensu: Hoc vulnere nos laesi, nullam substantiam in se cognoscimus, nisi in conceptu communi substantiae & accidenti: Vnde plures Dialectici loquentes de terminis & conceptibus absolutis errant, cum praedicamentum substantiae vacet in nobis viatoribus, in conceptibus vltimatis. Et quod mirandum est, quanto substantia est simplicior, & ita plus habet de intelligibilitate, tanto minus simpliciter & absolute eam intelligimus: A deo vt ipsum quoque Deum simplicissimum, intelligere non possumus, nisi in conceptu composito & complexo, maxime in Theologia affirmatiua, vt Dionysius dicit. Negationes de Deo sunt verae, affirmationes vero incompatibiles, vt in mystica Theologia explicauit: Et quod magis mirabere, hoc etiam addo, ex hoc vulnere fit, vt quato animus magis in contemplationem

9. Ethic.

Petrus de Candia.

Petrus Aliacenensis.

Euasio.

Improbatur.

Gene. 2

1. de anima.

Cōtra dialecticos.

Dyonisii.

Est asis facit infirmum.

Dani. 10. plationem cœlestium ascendit, tanto corpus in quamdam
 Dani. 8. infirmitatis debilitatem cadit: sic Daniel inquit. vidi visio-
 Ezech. 2. nem hanc grandem: & non mansit in me fortitudo: & alio
 Math. 19. tempore ad visionem languebat & ægrotabat. Simile acci-
 act. 3. & 12. dit Ezechieli. Vidi, inquit. & cecidi super faciem meam.
 Tres etiam discipuli in transfiguratione domini cecide-
 runt in facies suas: Et paulus lucis refulgentia excæcatus
 creditur. Ex quo patet (inquit Card. Cameracen. in specu-
 lo considerationis) in quantam miseriam cecidimus: qui ip-
 sum bonum ferre nō possumus, ad quod creati sumus: Au-
 thor vitæ Dionysij Rickel narrat, quā in infirmitibus factus
 Rickel. fuerit in raptu, in Ecstasi, in mentis excessu, at de hoc ali-
 bi plura.

Et quod euadendo dixit, Adam enim habuisse noticiā
 intuitiuam Dei, quid si ei opponerem suum Thomā par.
 1. q. 94. art. 1. vbi dubitat an in raptu viderit, quādo Deus
 immisit in eum soporem, & ait Dorbellis sicut Paulus in
 raptu & Moyse: de quibus Augustinus fatetur li. de vidē-
 do Deo ad Probam, & de ecclesiasticis dogmatibus. Ideo
 fuit sopor extaticus, quare euigilans prophetauit, & verba
 eius Christus dixit esse verba Dei.

Si author libri fuisset doctus in Theologia: potuisset
 triplicem annotasse noticiam Dei ex S. Paulo. Videmus
 nunc per speculum in ænigmate: tunc autem de facie ad
 faciem: Vbi nunc refert totum statum viatoris: Vnde ho-
 mo noticiam habet specularem, quæ est clarior in statu in-
 nocentiæ seu paradiso. A enigmaticam, quæ est obscurior.
 pro statu lapsō & destituto, Facialem quæ est beatorum in
 cœlesti patria: Et Alphonsus ponit quartam super intuiti-
 uam, nos non impedit. Hæc si author libri sciuisset, librum
 suum fecisset meliorem.

Alphon-
Toleta.

Inquit author libri. Homo in integritate constitutus,
 in voluntate ardentem ergo deum timorem & obedientiā
 possidebat, Eccle. 17. Psal. 8. Gen. 2. Hic primo ponam
 noticiam improbatiuam: dein, imprudentiam authoris: q̄ tam
 icōsiderate citat imo torquet, authoritates sacrę scripturę.

Auguf. in
enchirid.
ca. 107. 2. Quod ergo asserit in Adam fuisse ardentem amorem,
 est contra communem sententiam Theologorum, Augu-
 stini, Magistri, quia fuit creatus in iusticia originali, se d
 non

non in gratia gratum faciēte: quæ duo habent se sicut ex-
 cedentia & excessa: ideo concludunt doctores, Adam per
 gratiam in creatione communicatam potuisse resistere ma-
 lo, sed non potuisse mereri.

Doctior aliquis Theologiae respondebit pro authore
 libri, Adam creatum in gratia est expressa opinio Thomę
 & multorum Theologorum, qui semper fuerunt habiti ca-
 tholici: Respondeo, hoc Canonista author libri ignorauit:
 neq; per hoc euacuatur annotatio mea: non enim dixi,
 sententiā authoris esse hæreticam, sed contra cōmunem:
 Id scilicet volens indicare, librum istum insulsum, à Glo-
 riosissimo Imperatore nostro, & sacri Romani Imperij or-
 dinibus non fore approbādum: quoniā Theologi sub Im-
 perio, præmerentur autoritate libri istius, tanquā magni
 alicuius cōcilij: vnde materia oriretur, & seges scandalo-
 rum: Nam in tradendis cōmunitati, oportet sequi sententi-
 am cōmunem & tritā. Sicut Fortunatus præcepit, vtendū
 verbis publica moneta signatis. Cōmunis autem sententia
 sequitur Augustinū & Magistrū vt meminimus. Gregor.
 Ezech. 28. Aurum opus decoris tui. Hugo l. de S. Viēto-
 re lib. 1. de sacramētis par. 6. ca. 17. & G. Altifidoren. renar-
 rans opinionē Præpositini: nobis magis placet viā cōmu-
 nis, q̄ angeli non habuerunt gratuita. Alexander de Ales
 part. 2. q. 96. Bonauentura dif. 29. art. 2. q. 2. secundi, Ri-
 chardus ibi. Iohānes Scotus, Egidius Romanus, Michaël
 de Bononia, Thomas Argentinus, Landolphus, Hugo de
 nouo castro, Marfilius q. 16. 2. G. Vorrilō. Stephanus Bru-
 lifer, Nicolaus de Orbellis, Iohannes Gerson super cātic.
 canticorum. Petrus Aquila dicit se tenere hanc partē, pro-
 pter autoritates sanctorū, G. Gorris, Pelbartus, Albertus
 magnus præceptor S. Thomæ, etsi credat Adam creatum
 in gratia: tamen dif. 24. & dif. 29. concludit cum cōmuni,
 vt ipse ait propter magistrum. Omitto quomodo acuti ar-
 guunt S. Tho. quasi sibi contradicentē in dif. 2. q. 3. secun-
 di, & in dif. 29. q. 2. in solutione secundi argumenti.

¶ Nunc videamus, q̄ dissute author libri euocet scri-
 pturas, tres scilicet. Ecclesiastici 17. Psal. 8. Gen. 2. In Ec-
 clesiastico nihil habet, quā quod ait, & secundū se vesti-
 uit illum virtute: at sunt & aliæ virtutes quā charitas &
 gratia.

Eccle. 7. gratia. Melius citasset Ecclesiasten. Solum modo hoc inueni, quod Deus fecerit hominē rectum, & ipse se infinitis misericorditer questionibus: at profecto magna fuit iustitiæ originalis reſtitutio, etiam sine gratia gratum faciente.

Heb. 8. **P**sal. 8. loquitur de homine Christo, ut indicit Paulus ad Hebr. quod si etiā de Adam loqueretur & membris Christi: tamen male colligit. Gloria & honore coronasti eum, ergo gratia & charitate: quia magna gloria fuit, iustitiæ originalis, dominij gratuiti, cognitionis rerum. &c.

Gen. 2. Nec vno apice facit pro dicto libri melius allegasset Gen. 1. Sed ibi commendatur homo factus ad imaginem & similitudinem Dei, & quod datum est ei dominium gratuitum creaturarum: sed nulla mentio gratiæ gratum facientis.

ANNOTATIO IN ART. II. DE
libero arbitrio.

Author libri. Concreata libertas faciendi boni, & continendi se à malo, per hominis lapsum est. amissa sola libertate à coactione retenta. &c.

Pudendus est ille error, & toti sacrae scripturae contrarius: nam si peccatores non haberent maiorem libertatem arbitrij, quàm demones & damnati in inferno: cū impossibile sit voluntatem cogi. Iam enim non esset voluntas, ut pulchre Bernhardus post Augustinum asserit, & omnes Theologi consentiunt, de actu voluntatis elicito: licet possit cogi extrinsece quo ad actum imperatum, ut Fran. Mar. annotauit circa libr. 1. Augustini Confessionum, & doctores communiter in 4. dist. 29. Gotfridus de Fontibus quot. 13. q. 15. Ideo omnes qui loquuntur de coactione voluntatis, loquuntur de coactione secundum quid & externa. Nec me praeterit quomodo acuti admittunt voluntatem posse necessitari, sed non cogi: sicut beati non possunt non diligere Deum nunc occurrit mihi Vuilhelmus Ockam in secundo & in quarto.

Non autem solam mansisse in homine libertatē à coactione tota scriptura clamat, & quotidie in nobis experimur: nam dominus dixit ad Cain. Si male egeris: statim in foribus peccati tui aderit: sed sub te erit appetitus eius & tu dominaberis illius: Sic Christus dixit Apostolis. Peres

peres semper habebitis apud vos: illis potestis benefacere si volueritis: Et Paulus. Potestatem habens voluntatis suae, 2. Cor. 7 non necessitatem, cum plurimis aliis locis scripturae in Enchiridio contra Luderanos citatis. Manet ergo vera diuisio Augustini sententia. Semper in nobis voluntas libera est, sed non semper bona est.

Reliqua in hoc articulo facile improbare: at non potius ingredi hanc materiam de libertate arbitrij, quia illa essentialis libertas voluntatis aequaliter est in omnibus secundum doctores: nec capit maius neque minus: licet in vno sit magis impedita, in alio magis expedita.

Magis placet Hugo li. 1. de sacramentis par. 6. ca. 18. qui ponit solum tres status libertatis. Solum despiciamus quā inerte torquet locos Evangelicos: Sic enim Luderani volunt videri Evangelici, si plura citauerint, etiam nihil vel parum ad rem facientia: forte habuit author libellum huiusmodi concordantiarum Luderanorum vel parabaptistarum.

Matthæi. 23. Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti, Locus ille omnino non habet, quod in peccato non sit libertas, nisi à coactione: sed euincit potenter lib. ar. quia deo volente, illi nollunt, ut Augustinus in Enchiridio docet: vnde non frustra Gallinæ meminit, ut ibidem super Iohan. tractatu. 15. explicat.

Iohan. 8. Si filius vos liberauerit. vere liberi eritis, loquitur de liberatione redemptionis à culpa & seruitute peccati: sed non probat diabolicam libertatem à sola coactione. Iohan. 15. Sine me nihil potestis facere, nihil ad rombum: sed quia nihil boni possumus facere, nisi Deo nos mouente & trahente.

Sic pro libertate glorificationis inepte & illud citat apostoli, quod Deum tunc videbimus, sicut est, & erit omnia in omnibus. Nam de notitia Dei intuitiua loquitur, & modo essendi Dei in omnibus, vnde omnium nominibus appellari potest, & omninomius est, ut inquit Dionysius. sed non meminit plus libertatis illius, quā cuiuscumque alterius rei.

Si quis dixerit, illa distinctio, quae hic improbat, est magistri in 20. dist. 25. & Bernh. Respon. non improbo distinctionem sed declarationem, & quod ait hominem post lapsum

Auguf. de
gratia &
lib. arbit.

Dis. 25. 31

E.

Aug. 27.

F.

G.

Iohan. 6
1. Iohā. 3
1. Cor. 15
Dyonisi⁹

E
lapsum

lapsus non habere libertate, nisi à coactione, quæ etiã habet diabolus. Magister Bernhardus, Hugo recipiuntur ab omnibus: sed hoc dictum authoris à nemine catholico admittit.

ANNOTATIO IN ART. III.

P. Melac.

Hic articulus modo superfluit: nam est. P. Melanchton ab initio, nimium feruens in erroribus Lutheri, scripserit. Certa sententia omnia à deo fieri, tam bona quàm mala, ita ut non solum permissiue, sed etiã proprie agat etiã mala, ut Davidis homicidium &c. A deo ut sit eius proprium opus, non minus Iudæ proditio, quàm pauli Vocatio. Tamen errorẽ istum emendauit cum multis aliis in confessione Saxonica & apologia desuper edita.

H.

At declaratio libri non est toleranda, cum author fastu verborum ait. Adam astu diaboli circumuentus: Sic solent Grammatici, in paruis labi. Rectius autem Augustinus super Genesim. Cum Apostolus Adam præuarcitorem fuisse ostendit dicens. In similitudinem præuarcitionis Adæ: seductum tamen negat, ubi ait Adam non est seductus, sed mulier. Vnde Adam interrogatus à domino. non dixit. Mulier seduxit me, sed dedit mihi & commedi: Mulier autem ingenuc fatetur se seductam. Serpens inquit de cepit me, & commedi.

August. Roman. 5. 1. T. im. 15

Lib. 11. su per Genes. cap. 42.

Admonui ego authorem huius errati, quod etsi plerumque emendauerit, hoc tamen reliquit intactum: Admonitus à maiori. Reuerendiss. contempsit.

I.

Et cum, inquit author libri, fidem viam perdidit, non sum memor me legisse vel in scripturis, vel sanctis patribus, Adam habuisse fidem in statu innocentie, sub ratione propriæ fidei: licet fidem in statu innocentie non neget sanctus Thomas, Richardus, Egidius tum alii: tamen verior apparet Alexandri de Ales sententia & sequacium. Adcunq; in re tam seria & maxima, non debuit author incerta & dubia, pro certis & veris obtrudere: quia fides videtur includere ænigma. In paradiso habuit clariorem & specularem noticiam, non ænigmaticam.

ANNOTATIO IN ART. IIII.

Vuormacia.

Hic articulus prius controuersus, iam Vuormacie fuit concordatus, præsentibus Cæsareæ ac Regiæ Maiestatis, sex electorum, ac sex aliorum principum commissariis

sariis & oratoribus. Malluissẽm ut author libri, quia non potuit asserere meliora, substituissẽt concordiam illam: at voluit doctior videri Theologis, qui illa tractarunt Vuormacia, contra illud Sapientis. Ne innitaris prudẽtiã tuã: deo Prover. 3 aliam posuit materiæ istius declarationem, satis ruinofam & in multis locis explodendam. Vnde & in colloquio cur ego adhuc interfui sanus, reiecta illa multiloquentia, remisimus nos ad concordata Vuormacia. Articulo ergo in se vero, audiamus, quæ merito in libro iugulentur.

Author. Originalis iustitia complectitur gratiam Dei imaginem Dei, spiritum sanctum habere, &c.

Illam superius sunt expugnata, quia iustitia originalis differt à gratia, alioquin puer baptizatus accipiens gratiã, acciperet iustitiam originalem. & de spiritu sancto eleganter ait beatus Augustinus in q. noui & veteris testamenti. Cõperi quosdam ex fratribus nostris non plene discussisse scripturas, sed simplicitate animi asseuerare, quod Adam factus sanctum acceperit spiritum, quem peccans amisit, postea improbat.

Author. Defectus iustitiæ originalis sunt, destitui gratia, & spiritu Dei, seu ut Paulinis verbis utar, incredulitas & inobedientia. Hic author onerat pueros enormibus peccatis, scilicet incredulitate & inobedientia, quod est Melanchtonicum, ab ecclesia & patribus alienum: ista enim magis sunt peccata actualia, quàm originalia. Non est tyrannas asserere puerum in cunis esse inobediẽtẽ, qui hodie ignorat distantiam boni & mali, ut Moyses ait, nam fatemur incredulitatem esse magnum vitium, sed in adultis, qui nolunt credere: & illa incredulitas includit pernicitiam & obstinationem mentis, scilicet, nolle credere, non meram negationem. Id quod Lutherani expressius dixerunt in confessione Saxonica Auguste: sed ab Imper. & statibus Imperij illa fuerunt reiecta.

Hæc omnia sicut luculentiora, dum ponderamus, quàm indocte & corrupte, morte Lutherano citat authoritates sacræ scripturæ. Citat enim Rom. 3. & 5. & Gala. 2. Primo in c. 3. nihil habet de incredulitate, sed commẽdat fidem. Propinquius accedit, quod cap. 5. euocat. Sicut enim per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt

- multi, &c. at hoc frangit ceruicem authoris: non enim, inquit Paulus, paruulos peccatores, quia inobedientes, sed quia per inobedientiam Adæ constituti sunt peccatores, Sic ineptit dum Paulum citat ad Galatas, quia nullum illorum dicit, quæ hic affirmat author, nam quod Paulus inquit, omnia conclusit sub peccato, intelligitur de peccato originali: licet quod Lutherani in eorum vagis & male consonantibus concordantiis, artant & illud, conclusit Deus omnia in incredulitate: cum manifestum sit Paulum ibidem loqui de actuali incredulitate Iudeorum & Gentilium, ne alter efferret se alteri & superbiret.
- Rom. 11. M. Author. Concupiscentia, habitus viciosus, coniunctus carentiæ, nõ potest non prodire in omne genus peccati, in non renatis in quibus diabolus efficax est: Cum author non sit gnarus Philosophiæ in scholis eum vexarem, quo modo diceret, concupiscentiam qualitatem connotam, esse habitum viciosum, & vt communiter dicunt, corporis esse habitum. Aliud vero prorsus negamus, cum tam multi philosophi, Græci, Romani, abhorruerint ab auaritia, homicidio, adulterio &c. vt sancti aliquando nobis hos proponant in exemplum, maxime Augustinus: & Niuitas Christus anteponat malis Iudæis: Non me præterit, quod Augustinus lib. 2. confessionum inquit, quilibet Deum diligat, per quem videt se tantis peccatorum languoribus non implicari. Vbi talis colligitur doctrina, quilibet homo sibi derelictus, faceret omnia mala, quæ ab eo fieri possent, nisi à deo præseruaretur, ne omnibus malis implicaretur: sed hæc in adultos dicuntur, non in paruulos.
- Luc. 11. Cap. 7. N. Author ponit differentiam peccati actualis & originalis, quæ modo transeat: at memor sum hic in exemplari peccatum habuisse errorem: verum quia hunc confutauit eum sustulit, velut multa alia errata. Vtinam in omnibus fuisset mihi obsecutus.
- Roma. 9. O. Author libri. Peccatū originale fit nobis omnibus nascentibus sola propagatione propriū, iuxta illud Rom. 9. Cum nondum nati fuissent aut aliquid mali egissent, &c. Quis non miretur hominem tam indoctum rerum Theologicarum, libri principibus offerre, vt secundum istū, tanta mysteria in fide cõtrouersa, concordarentur: nemo vnquam

quam ex veteribus vel recentioribus intellexit verba ista Pauli, de peccato originali: sed loquitur Apostolus de æterna præsentia Dei electiua, vel reprobatiua: sicut & Propheta inquit, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Malach. 1.

Author ad idem citat Paulum ad Rom. 5. Regnauit P. mors ab Adam etiam in eos, qui nõ peccauerunt: Paulum Roma. 5. facit mox sibi contradicentem, qui ante ista verba dixerat de Adam, in quo omnes peccauerunt. Vbi ergo dabit nobis Neotheologus, mortem regnantem in eos, qui nõ peccauerunt. Quid si aliquis doctior Theologiæ obiceret authori affirmatiue legendum textum, regnauit mors in eos qui peccauerunt: & ita legit Origenes, ita legit Ambrosius, Origenes. & conqueritur negationem falsi immixtam: & multa conqueritur de Græcis libris corruptis, & ratione nititur ostendere, affirmatiue legendum: Sic omnino censet Erasmus, qui etiam Theophylactum asserit sic sensisse.

At quia Chrysoft. legit negatiue, & Cyrillus lib. 1. & Chrysoft. 12. super Iohannem, citat hunc locum Pauli negatiue, & Cyrillus Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 20. Augustinus qui est Irenæus. fateatur in aliquibus latinis codicibus hunc locum legi sine August. negatione: tamen testatur Græcos omnes habere negationem: ideo in sensu negatiuo exponit lib. 1. de peccatorum meritis & remissione. Hieronymus in epitaphio Nepotiani ad Heliodorum, & ad Paulam super obitu Blesille, & alias sæpe legit negatiue. Theophylactus quoque inuito Theoph. Erasmo legit negatiue: vt mirum sit quomodo nõ puduerit Erasmo falsi, quod Theophylacto imposuit: Et potissimum propter Aphricani cõcilij definitionem, quod locum Cõcil. Pauli de peccato originali intellexit, nõ de proprio vniuersi Aphri. c. cuiusque peccato, vt faciunt, qui affirmatiue legunt. 77.

Tamen præter hæc omnia videmus egregium verborum Pauli truncatorem, cum citat: Regnauit mors ab Adæ etiam in eos qui non peccauerunt, cum debebat addidisse, in similitudinem præuaricationis Adæ, qui est forma futuri, alioquin Paulus falsum dixisset.

Author. Deus non videt in peccatore peccato originali imaginem suam, &c. Au. li. 14. Hoc est contra communem scholam Theologorum Augustino dicente. In ipsa enim mente, antequam sit particeps de Trini.

Dei, eius imago reperitur. Et si enim amissa Dei participatione, deformis sit, imago tamen Dei permanet. Eo enim ipso mens est imago Dei, quo capax eius est, eiusque participans esse potest. Non ergo consistit ratio imaginis, in formitate vel difformitate, sed in capacitate Dei.

R.

Author. In nobis nascētibz adhuc vestigiū quoddam imaginis Dei est reliquū, quod lumen naturæ appellamus.

Aug. li. 6
de Trini.

Quam effuse ridebunt hic scholæ balbucientem auctorem, cum ex Augustino didicerūt vestigiū dei esse in omnibus creaturis, imaginem verò duntaxat in rationalibz.

Roman. i

Quia addit de lumine naturali, extra chorū saltat, & indicat se nescire quid sit lumen naturale, nolo prolixiorē ingredi disputationem quā q̄ Paulus ad Romanos affirmat. Deus illis manifestavit. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta cōspiciuntur.

Francisc^o
Picus.

sempterna quoque eius virtus & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles. Franciscus Picus in libro prænotionum, & in theoreumatibus de fide, qui nō ita extenuat lumen vultus Dei super nos signatum, sicut auctor libri.

S.

Author. Per baptismum reformati sumus ad imaginē filij Dei saltem inchoatam.

Bene hoc, sed Melanchtonice, patres & sancti aliū receptum habent loquendi modum: quos malumus imitari q̄ nouicios Theologos: puer enim baptizatus habet iusticiam in suo genere perfectam pro statu viatoris.

Aug. T.

Author. Nam idē vir dei (Augustin^o) lib. 5. ca. 3. contra Iulianum scribit. Concupiscentia carnis & peccatum est, & pœna peccati, & causa peccati.

Hylarius

Hylarius docet intellegendam dictorum ex causis dicendi sumendam. Augustinus scripserat, concupiscentiam esse pœnam peccati, insurgit Iulianus, ergo laudabilis est concupiscentia, illa rationem subuertit Augustinus: quia idem possit esse pœna peccati & peccatum, quod etiam de actualibus probat ex Paulo ad Rom. 1. & ex simili quod adfert de cæcitate mētis cōstat Augustinum loqui de actuali: vnde hic nō oportet figere pedem, vbi Augustinus hæreticum confutat Iulianū.

August.

dum alias sæpe & pleniter explicet, qua ratione dicat concupiscentiam esse peccatum, vt libro 1. cap. 23. ad Valeriuū, sicut locutio dicitur lingua, & manus vocatur scriptura: hoc

hoc idem dicit libro primo contra duas epistolas Pelagianorum ca. 13, Et libro secundo contra Iulianum citat auctorem Augustinum, ex sententia sua dicentem. Quamuis iā non eodem modo appelletur peccatū, quod facit reū: sed quod reatus primi hominis sit factum: & quod rebellādo nos trahere nititur ad reatum, nisi nos adiuuet gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum: nec sic etiā mortuum peccatum rebellet, vt vincēdo reuiuifcat & regnet. In hac sententia debuit persistere auctor

Author. Illa concupiscentia post se violenter corripit impium.

Contra voluntarie peccant, non violenter: quomodo enim violentia esse potest in peccato: cum voluntas nec cogi possit, nec violentari, & diximus: si esset in membris ab extrinseco, mente non cōsentiente: nō peccat. Porro apud omnes philosophos violentum fit à principio extrinseco, passo nō cōferente vim, sed renitente: quomodo velit apte peccato non video. Nam in omni violento mobile inclinatur actiue ad oppositum: quod et si in aliis motibus videatur dissimile, quā in motu locali: sicut Aristoteles generationem aliquam appellat naturalem, similiter & mortem, & è regione corruptionē: tamen quod applicetur peccanti per concupiscentiam, non video posse fieri. Vnde si nihil aliud obesset, hoc noceret iis, quod nouitate gaudēt, præter auctoritatem scripturæ & sanctorum: liberis verbis vtuntur Philosophi: nobis ad certam regulam loquiphis est, ait Augustinus.

Arist. lib. 5. physic.

August. Roma. 7.

Quod pro libro aliquis doctus attulit Paulum dixisse, quod nolo malum illud facio. Admitto, sed vbi Paulus, aut quisquis alius dixit, violenter corripere impium: Imo secundum naturam destitutā non est violentum, sed cōueniens huic destitutioni. Sic q̄ affertur de proiectione mercium, q̄ est voluntarium mixtum, & Oyta ait semicoctam voluntatē: Tum mercator non violentatur, ideo bene concludunt doctores, illam proiectionem esse simpliciter voluntariam: quia si nollet nō proiceret: & hoc est, quod dicit Aristoteles. Mixtæ quidē tales operationes, assimilant̄ ethicorū. autem magis voluntariis: & sine concludit. Voluntaria Scotus. ergo talia. Sic habet & Scotus in tertio. dist. 15. Nolo in-

Aristo. 3.

gredi materiam, an aliqua volitio possit esse violenta, an operationes violentæ sint inuoluntariæ, &c. de quo remittit me ad Buridanum & Burlen. in 3. ethicorum.

- X. Author. Vis gratiæ baptismalis, modo fide exerceatur. Mallem diceret, modo charitate, & operibus exerceatur: alioquin semper redolet lutum Lutheri volētis fidem præferre charitati.

ARTICVLVS V. DE IUSTIFICATIONE HOMINIS.

A Vthor. Hunc articulum crucifixerat, multa falsa assumendo & erronea: quæ tamen omnia me improbare ab authore reiecta sunt: & alia declaratio in locum substituta. De illa in præsentia parum dicâ, quod inferius in supplicatione Pflugij, & Gropperi excutiam omnia plenius: quia hic totus quasi Melancthoniat, nullius sancti patris secutus sententiam, aut modum loquendi.

ARTICVLVS VI. DE ECCLESIA & illius signis, ac autoritate.

- Y. A Vthor. Ecclesia est cæcus, & cætera, recte incipit, postea citat Apocal. 21. Ciuitas sancta Hierusalem descendens è cælis &c.

Apoc. 11. Hic torquet verba S. Iohannis, non enim loquitur de ecclesia militante, sed triumphante, vt ex ordine literæ liquet: quia in fine cap. 20. egit ex extremo iudicio, post illud describit statum ecclesiæ triumphantis post iudicium: patet etiam ex initio capituli: Vidi cælum nouum & terram nouam: hoc non fiet nisi in extremo iudicio: tunc enim absterget omnem lachrymam ab oculis sanctorum.

Author. Hęc est illa ecclesia electorum Dei nobis occulta.

De primo mox plura, quia in ecclesia sunt boni & mali pisces virgines prudentes & fatuæ, non solum electi, dicere autem ecclesiam mathematicam & occultam, est Lutherianum: Sic enim nemo posset dicere ecclesiæ vel eam

- Z. Matth. 18. audire iuxta mandatum Christi: Illa item ecclesia prædestinatorum non habet potestatem iudicandi, discernendi, cum aliis infra memorandis, cum sit occulta, vt dicit: ideo oportet ad manifestam, & externam ecclesiam recurrere, quæ est in Potestice, Episcopis, & aliis prælati: Ideo author impertinenter citat 2.

cit. 2. Timoth. 2. Et quod ex Heb. 3. euocat, non sic ibi legitur, sicut nemo negat diuersitatem membrorum & donorum in ecclesia: At viderit Author cum citat cap. 4. ad Eph. 4. Ephesios, quomodo seipsum expugnat: nam Paulus ait, quosdam dedit Apostolos, quosdam prophetas, alios autem Euangelistas, pastores, & doctores: illi autem sunt cogniti etiam nobis, & minime occulti: Sic scribunt qui plus ramis quam radicibus doctrinæ incumbunt.

Quæ sequuntur, mirum quod diuersarij tacuerunt, & non reclamauerunt.

ARTICVLVS VII. DE NOTA VERBI.

A Vthor. Hęc magna domus non semper æque floret & cætera.

Multa hic sunt notatu digna: vereor tamē ne ab aduersarijs desumpta, ipsos reddant obstinatiorē. Nam cum obiicimus eis. Ante 25. 30. 40. annos &c. fuit ecclesia: vbi fuerunt, qui negauerunt veritatem corporis Christi, sacrificium Missæ. Inuocationem sanctorum &c. Eo confugiunt, quia etsi nesciamus qui hoc senserint: tamen semper deum conseruasse aliquos, qui retinerent doctrinam vnitatem in his quæ ad pietatem & salutem sunt necessaria: sicut enim, sunt & erunt semper in hac magna domo, qui hanc doctrinam, tueantur: Sic mihi respondit Oecolampadius in disputatione Badenfi: sic respondet Luther quoties vrgetur autoritate conciliorum præferens suos ignotos absconditos in angulis Christianos, omnibus prælati & doctoribus, super candelabrum positus, vt qui ingrediantur videant lumen. Eadem rima & Bucerus nititur euadere: verum sophistas in hoc agunt, & ecclesiam Dei amittunt, vt nec sibi, nec suis valeant hanc ostendere, sed ad abstractionem mathematicam recurrunt: Cuperem itaq; eis hoc foramen non apertum, quæ ipsi & alij per eos seducti scandalizantur, & in erroribus fiunt pertinaciorē: quid autem offendit Bucerum, quod author ecclesiam appellat magnam domum? Non enim poterit negare quin dicatur domus: & cum non sit parua, quia extendit ad fines terræ nisi malit cum nouato hæretico dicere totum mundum esse magnum domum, vt improbat Ambros. 2. Timoth. 2.

pœnitentia post lapsum.

Author. De quo intelligi potest, quod scribit Paulus. Hic assimilat homines de quibus hic Paulus loquitur, his qui sunt increduli, finaliter impœnitentes, blasphemi vel desperati: quia non habent remissionem neque hic, neq; in futuro seculo. At errat prorsus author, cum hic Paulus non doceat pœnitentiam non esse reiterandam, sed baptismum: Ideo non, inquit, rursus pœnitere, sed rursus renouari: Hoc testatur sanctus Ambrosius lib. 2. de pœnitentia cap. 2. Ergo quod ait Paulus ad Hebræos, eo spectat, vt de baptismo dictum credamus, in quo crucifigimus filium Dei in nobis. Testatur & B. Hierony. lib. 2. contra Iouinianum: Theophylactus quoq; astipulatur Paulum hic docere baptismum non reiterandum, non pœnitentiam: Sic commode interpretatur Chrysofomus & in. c. 6 & in. c. 10. ad Hebræos contra illos qui insurgunt contra pœnitentiam, eam reputantes non reiterandam: habet hoc & glossa ord. super Paulo. S. Thomas citat D. Athanasium in epistola ad Serapionem, improbantem Nouatianum, ex Paulo contendentem pœnitentiam non esse reiterandam: Verum super hoc me monitus author, emarginauit. Quâuis quoque pia est sanctorum patrum expositio: & vtinam & in aliis maluisset monita mea sequi, quàm temere in semel conceptis erroribus progredi: & qui aduertit, legens hanc particulam, statim sentit eam esse assutam, & infeliciter quidem.

Aa Author. Constat autem pœnitentia mortificatione & viuificatione, & cætera.

Hunc modum loquendi de pœnitentia, nō suscepit author in scholis Theologicis, sed placent sibi magistri prurientes auribus: nam in rei veritate, contritio, confessio & satisfactio non mortificant, sed viuificant animum pœnitentis, & Theologi ac declamatores verbi diuini omnes ponunt tres partes pœnitentiæ: mutabunt ne omnes sermones propter hunc librum? Ratisponen. Imo author nō intelligit seipsum, quia mortificatio & viuificatio pertinent ad pœnitentiam, quæ agitur per totam vitam, quam Paulus docet ad Roma. 8. & Col. 3.

Au

Author. Hinc timori succurrit fides.

Et hoc Lutherice, mallem diceret, succurrit gratia. Si enim non crederet deum iustum vindicem peccatorum, non timeret: Etsi ergo fides sit pœnitenti necessaria, tamen nūquam ei remittuntur peccata per fidem, sed per gratiam & charitatem, quæ faciunt fidem esse viuam. Etsi de illa fide loquitur, debebat expressisse, ne cum hostibus ecclesiæ suspectus esset consentire. Hac fide rursus innouatio spiritus accipi falsum enim est hoc, quia charitate & gratia recipitur innouatio spiritus. Ideo torquet hic author Psalmum 50. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, &c. Nihil hic de fide Lutherica, aut quod fide remittatur peccata, sed quia ille fateatur se peccatorem, quod etiam fit in confessione, & quia peccatum est contra eum semper, per displicentiam & confessionem, recte petit se aspergi hyssopo, non fide Lutherana, vt mundetur & dealbetur. In spiritu enim Dauid præuidit, omnia peccata non remitti, nisi merito effusionis sanguinis Christi, cuius figura fuit sanguis agni paschalis, qui hyssopo aspergeretur super postes domus. Vnde etiam leprosus iussus est hyssopo aspergi in sanguine passeris, vt mundaretur. Et recte hyssopi meminit, quia est symbolum humilitatis & purgationis. Nam humilis herba est hyssopus, vt ait Augustinus & Gregorius cuius radix petræ adhæret & saxorum viscera penetrat, & vt Hieronymus ait curandis pulmonibus prodest, & purgandis interioribus. Aspersus ergo humilitatis. Hyssopo & merito sanguinis Christi mundatur à peccato per remissionem, & dealbatur per gratiæ susceptionem. Hic videt quisque sensatus, quomodo anxie petita sint allegationes ad ostentationem, sicut facere solent Lutherani prædicatores, simplicem plebem inani scripturarum luctatione seducentes, sicut hic sequens allegatio Psalmi, vbi prorsus nihil habetur, fide accipi innouationem spiritus, sed dicitur manum Dei super se grauatum, & se conuersum in ærumna: vnde confessus delictum suum non abscederit, sed se accusatus & aduersus seipsum agens remissionem peccatorum adeptus sit. Ideo fidem non dicit sufficere, sed multa explicat ad pœnitentiam necessaria, quo accipiat innouationem satisfactione spiritus.

ARTI

Psalm. 50.

Exod. 12.
Leuit. 14.

Au. Gr.
& Hiero.
Leuit. 14.

Psalm. 31.

ARTICVLVS IX. DE AVTHORITATE ecclesiæ in discernenda & interpretanda scriptura.

Cc. Heb. 4. **A**uthor. Deus sciebat futurum. Vt diabolus verbum illud viuum, &c.

Scimus quod Paulus inquit, Viuus & efficax est sermo Dei, pertingens vsq; ad diuisionem animæ ac spiritus &c. at quia author à viuo verbo Dei transfudit se ad verbum scriptum, vt humanæ imbecillitati cõsuleretur. Illud autem verbum scriptum dicere viuum, in patribus nõ Origenes dum didici. Quin Origenes testatur etiam in nouo testa-
Supra Le mento esse literam occidentem. Id quod experimur quoti uit. ho. 7. die in hæreticis & Iudæis, qui mortem capiunt ex scriptu Aug. li. 2. ris: vt pulchre Augustinus tradit: quomodo nigrum illud contra ad scriptum posset dici viuum: de quo Hiero. inquit, illos uersarium Christum crucifigere, qui nudam literam sequantur. Con legis & p̄sentiant Ambro. Chrysof. Grego. Bernard. &c. Ita cum phetarũ. tot heroës contradicant: non video quomodo author pos Hierony. sit defendere verbum scriptum esse viuum. De quo egre- Mat. 26. gie præ cæteris scripsit doctõr Vuolfgangus Calpelmair Vuolfgã- Bauarus, olim condiscipulus Lutheri, qui solus sufficeret gus Calp. ad expugnandum errorem aduersariorum literæ mortuæ incumbentium.

Dd. Author. Cæteri diiudicent.

Aut longe peti, aut in vanum profert, loquitur enim
1. Cor. 14 Paulus de prophetis. (Non credas Paulum hic loqui de prophetis, qui futura prædicunt: sed loquitur de prophetis, id est, expositioribus & interpretibus sanctæ scripturæ) cum ergo duo aut tres prophete dicant, alij diiudicent, an recte exposuerint. Author in alijs optime & docte explicat articulum istum: vt nimirum sit, si sensum habeant aduersarij, quomodo differant. At illud A. signatum aduersariorum inferius virgula censoria vt par est tractabimus.

ARTICVLVS. X. DE sacramentis.

Ec **R**ete & Catholice sentit: at vbi dormitarunt tã profunde glires Luderii: quod non obtulerunt scriptum. Cum eorum patronus tam pertinaciter negauerit sacramenta efficere gratiã. Ideo Leo Papa x. se. re. eius dã nauit

nauit articulum. Hæretica est, sed vstitata sententia. Sacramenta nouæ legis dare gratiam illis, qui non ponunt obicem. Cum audierint & approbauerint librum presentem: vbi author dicit: Altera, vt sint certa & efficacia signa voluntatis & gratiæ Dei: & proinde non signa, vt tantum signent, sed vt sanctificent: Quæ velim conferatis ad ea quæ vester prophanus Daniel scripsit in captiuitate Babylonica.

Articulus tamen esset locupletior, si expressisset numerum sacramentorum.

ARTICVLVS. XI. DE sacramento ordinis.

Ordinatio seu ordo est sacramentum: tamen in hoc desidero explicatoria verba, dum inquit. Verbum huius sacramenti est: dum inquit. Sicut me misit pater, & ego mitto vos: accipite spiritum sanctum, &c. Illa requirunt exactiorem traditionem, quam forte author de industria omisit breuitatis studio: nõ potuit em̄ illa ignorare, quæ sunt omnibus obuia: & ego in Homilijs de sacramentis accurate exposui.

Author. Elementum vero huius sacramenti est impositio manuum.

Desidero in libro, cur nõ aperte protulit, in quibus ordinibus adhibenda sit impositio manuum. s. diaconatus, presbyterij, & episcopatus: Nec etiam meminit vnctionis in sacris literis probatæ: quàm turpiter lancinât & histrionice irrident Neochristiani, potestatem quoq; ordinis & iurisdictionis non bene discriminat. Acutius hoc facit Aliac. & post eum Gerson & Gabriel.

ARTICVLVS. XII. DE baptisimo.

Ordinatio non est bonus, dicebant veteres: quod sæpe in authore desidero: qui apparet esse multilegus, sed qui nunquam publice fuerit professus: ideo arte tradendi caret: debet sempervnum ex alio pulcherrimo ordine naturali protrahere, vt filium ex filio: optimus enim contextus indicat expeditum & intelligentem artificem.

Hactenus fuit dictum de varijs. Itẽ, de ecclesia, de eius authoritate, de penitentia, de ordinibus, &c. Cur non dudũ egit

egit de baptismo, qui est ianua ecclesie & ianua omnium sacramentorum: quid si quis esset ordinatus presbyter non baptizatus extra de presbytero. non baptiza. Sed placuit nouitas, alioquin egregium habuisset ordinem tractandi apud Petrum Longobardum.

ii. Cæterum dolo esse anxius in aliis: malle librum tanta cura & eruditione editum, ut non esset opus aliqua vel mutare, vel expungere: at dum inquit. Mandatum domini de baptismo. Euntis docete omnes gentes, &c. A catus statim obiiceret, apostoli habuerunt mandatum de baptizando: Itaque ipsi primo fuerunt baptizati: Et Chrysof. existimat ex his verbis domini ante passionem, Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus, apostolos tunc fuisse baptizatos: nam statim post initium prædicationis inceperunt apostoli baptizare ex mandato Christi, quanquam ipse non baptizaret.

In sequentibus non video quin catholica sint sane intellecta.

ARTICVLVS DECIMVS -
TERTIVS. DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

Author. Confirmatio innititur verbo Christi: qui promissit patrem rogantibus se daturum spiritum sanctum.

xk Manu qui cl audio, tot sententiarum, tot summarum scriptores tractarunt de institutione huius sacramenti: nullus tamen confugit ad eum locum, quem author profert: qui tamen in ista verborum forma apud nullum Euangelistam reperitur. pollicetur quidem apostolis se rogaturum, ut pater illis mittat & det, alium paracletum.

Iohã. 14 Porro ratio non permittit institutam esse confirmationem, ut author præscribit, quia confirmatio est sacramentum irreiterabile si autem confirmatio fieret, dato spiritu sancto ad rogarum. Iam sapius reitexari posset: Veriores modos & fundatores narrauimus in Homiliis de sacra-

sacramentis.

Author. Et quia nunc infantes.

Appêdicem illam toram reiicerem, nisi in fine author seipsum inclinaret, quia puer baptizatus & confirmatus habet maiorem gratiam, quam baptizatus tantum. Sequitur puerum baptizatum & confirmatum, morientem premiari maiori gloria beatitudinis, cuius vnus gradus excellit omnes diuitias mundi. Ideo acceleranda est confirmatio infantis, inquit Holcot, & maioris, neque oportet expectare usum rationis ait Gerson. Quod citat concilium Aurelianen. c. 3. Sic etiam citauit Gratianus, sic Iuo, in Panormia attamen in impresso Concilio Aurelianen. non reperitur, quod si etiam inuenitur, liquet canonem loqui de adultis, Iuo. lib. 1 qui sunt perfectæ ætatis, debent venire ieiuni ad confirmationem, facta prius peccatorum confessione.

Perperam omisit præcipuum huius sacramenti, scilicet ministrum, Episcopum, nam ob hoc solum sacramentum confirmationis est dignius quibusdam aliis, & Lutherani sacerdotes attentantes nihil facerent, sicut nec in eorum prophana ordinatione, quam cuperet Bucer esse Episcopum, sicut Nouatus & Actius.

ARTICVLVS XIII. DE EVCHARISTIA.

Dormiente Petro vigilat Iudas, certum est & experior iam viginti tribus annis hæreticos diligentiores catholicis, qui nec laboribus, nec consiliis, nec impensis parcant, filij huius sæculi prudentiores filiis lucis ait Christus. Protestantes fecerunt annotari eorum scriptum falsum, quod suo loco probabimus, at mei collega non curarunt, ut annotaretur scriptum nostrum catholicum, Vbi hic fuit consignator Buceranus, de quo ab initio fecit mentionem.

De elemento huius sacramenti non accurrate distinxit, verum facile potest in sensum catholicum explicare, reliqua videto in consutatione scriptorum protestantium.

ARTICV-

ARTICVLVS. XV. DE SACRAMENTO
pœnitentię.

Si author obseruasset ordinem doctrinę, tũc totum articulum 8. debebat huc transplantasse.

Mm Author. Verbum huius sacramenti citat Matthęi
Matth. 16 18. & Iohan. 20.

Iohan. 21 Si accuratus expendisset, inuenisset locos illos esse diuersos, vt expendi li. 2. de pœnitentia c. x. & de primatu Petri: Quia soli Petro promisit clauis, hic autem omnib⁹ apostolis promisit. Rursus quod Petro soli promisit, apud Iohannem ei præstitit, sed quod discipulis promisit, præstitit, Iohan. 20. Itaq; sunt diuersa.

Author. De satisfactione docendum est.

Nn Incircumspecte esse dictum apparet, nam titulus articuli est de sacramento pœnitentię, modo satisfactio Christi non est sacramentalis: Ideo minus apposite huc posita est. Neque satisfactio Christi est simpliciter & in se proprietaria culpe, sed solum dum applicatur eius virtus & efficaciam in sacramentis aut per gratiam Dei voluntatē: Ideo sancti patres & doctores sic loquuntur in hac materia per

Patres & doctores. absolutionis sacramentum aboleri pœnam æternam, vt & merito passionis Christi in sacramento operantis, eadem commutata in pœnam temporariam: cui satisfiat per pœnitentiam à sacerdote iniunctam, quę solet canonica appellari: aut per opera satisfactoria voluntarie suscepta, vt Paulus inquit. Si nosmetipsos diiudicemus, non vtique iudicemur à domino. Sic scholę ab Augusti. edo. ctę 500. annis docuerunt. Sic concionatores declamarunt sæculares & religiosi, & in hunc diem faciunt per ecclesiã catholicam.

1. Cor. 11.

ARTICVLVS. XVI. DE SACRAMENTO
matrimonij.

Oo Vthor. Matrimonij Sacramentum.

A Mirum cur diuersarij non sunt protestati de contrario, & cum sint tam prodigi scriptorum, cur hic etiam non obtulerunt signatum a b c. cum manibus & pedibus pugnent matrimonium non esse sacramentum: Id quod & alij post durandum incaute & imprudenter scriperunt.

Author

Author. Matrimonij Sacramētū solis Christianis, & c. Mallem fuisset cautior: quia regulariter solet omne matrimonium dici sacramentū. Sic Augustinus ait Sacramentum matrimonij est omnibus gentibus commune: sed sanctitas Sacramenti solū est in ciuitate Dei, & Innocentius Papa. Sacramētum matrimonij est apud fideles & infidele: testis est etiam Paulus. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, nō dimittat illam dicit. Si modo matrimonium est sacramentum apud infideles, quanto magis apud fideles in lege naturę & scripta: Moyſes duxit filiam Ietro, Ioseph Putifaris, Naafon Raab, Obeth Ruth, Salomon filiam Phoraonis, Samson Philisteam. Quare incaute dictum. Sacramentum matrimonij solis Christianis peculiare: Si limitasset, quia apud infideles & veteres non est Sacramentum veritate significationis & sanctificationis, sicut Brulifer inquit Matrimonium infidelium est dimidium Sacramentum, quia bona matrimonij sunt matila & imperfecta apud infideles ait Richardus Et hoc est quod rorunde dicit nostri, apud infideles est legitimū matrimoniū, sed non ratum: Neque August. neq; Ambro. his cōtradicūt. 27. q. 1. Idololatria, & c. quęsiuit de diuor. Quę omnia prolixè tractant Homilia. 71. De Sacramentis. Si author profundius trutinasset verba sua, nō hæssisset in hoc, quoniam verbum Christi adfert pro hoc Sacramento Matth. 19. sed Christus ibi loquitur de coniugio adę & Euzę: quare oportuit agnoscere esse ibi Sacramentum, licet non magnum illud in significatione, vt Paulus affirmat. in Christo & ecclesia:

August. Innocen. c. gaudeamus de diuinor.

1. Cor. 7

August. & Ambrosi.

Ephes. 5.

ARTICVLVS XVII. DE SACRAMENTO vnctionis infirmorum.

Hnc articulum verum & catholicum, à declamatoribus Lutheranis & ecclesiasticis admissum, laici ex protestantibus repulerunt, & recantant. De quo infra loco suo.

ARTICVLVS XVIII. DE VINCULO charitatis, tertia nota ecclesia.

Satius esset hunc articulū omittere iuxta ea quę superius dicta sunt de ecclesia: Vnde author recte per magnū & doctū virū fuit admonitus, vt mallet profiteri

F vinculum

vinculum vnionis, quàm charitatis, ne mali excluderentur ab ecclesia: omitto, quo aliqui sunt electi secundum presentem iustitiam, alij vero secundum æternam prædestinationem, qui sunt veri electi: & tamen non semper habent vinculum charitatis contra impium Iouinianum, sicut David adulter, homicida, superbus numerator populi, Non discuto, qua ratione citarit authoritates, alioquin non deesset quod dicerem.

2. R. ge. 11
Ibid. 24.

ARTICVLVS XIX. ECCLESIAE

Hierarchico ordine &c.

Quam fluctuat author, quia non ædificauit supra firmam petram, sed super arenam: si esset solide in Theologia doctus, obseruaret ordinem doctrinæ: & non iam tertio rediret ad ecclesiam & eius autoritatē.

Declaratio vero erudita est, & quæ frangere possit ceruices aduersariorum: I deo iterum scriptum exhibuerunt minime Euangelicum. Quod inferius sub incude, vt metetur, fortiter prememus.

Author. Sic tamen vt hæc cæremonia, & c.

Quod nimis hic extenuat cæremonias: Et vtunque catholice & doctissime articulum hunc deduxerit: tamen Lutherani, vt aranea, non sugent dulcedinem, sed venenum, & atrahent ea, quæ vel ad corticem literæ coram indocta plebe, eis suffragantur, etiam si sciant hoc esse contra authoris mentem. Causisset hoc author, si arctius strinxisset intentum. Quid enim ædificat in plebe, dicere, cæremonias esse tantum incitamenta & retinacula pietatis, ac si opera externa cæremoniarum non placerent deo. Vt non dissentiant ab Euangelica puritate. Omnino scandalosum est hoc ac si cæremonia in catholica ecclesia obseruatæ dissentiret ab Euangelio, quasi laqueos conscientis iniicerent, quasi Christianæ deroget libertati, hæc omnia Lutherica sunt, non catholica. Nam mox stentorea voce vociferabunt, ieiunia soluimus, festa sint libera, in quibusque diebus carni & ouorum usus sit licitus, quia præcepta illa ac inhibitiones sunt contra libertatem Euangelicam. Ita impie præcinnat rudi populo, nouitatum & licentiæ studio. Itaque satius fuisset caudam huius articuli vna litura circunducere. Non enim potest nisi scandalum parere, apud

eos

eos qui propensi sunt, vt ab ecclesiæ obedientia recedant, cum audiant iustitiam nostram ab externis obseruationibus non pendere. Sacerdos ergo paruipendet dicere horas canonicas, quia externum. Monachus negliget matutinas & ieiunia, quia externum, Nihili faciet peccatorum confessionem, quia externum. Vt in paschate sumat Eucharistiam flocci faciet, vt externum, cum mille similibus. Non est scandalosissimū, quod in sine addit. Cæremonias posse omitteri si absit scandalum & contemptus. O author, si hoc tacuisses, satius fuisset, cum omnis inobediencia sit verus vel interpretatiuus consensus. Non excutio, quam lente torqueat allegationes sacræ scripture, quæ prorsus nihil faciunt, neque probant, quæ ille molitur probare.

ART. XX. DOGMATA QVAEDAM
ab ecclesia declarata & firmata.

DE INVO CATIONE SANCTORVM.

Author. Nec damnandum est, si quis religiosa.

A Quod fatetur non damnandum, si quis sanctos etiam nominatim appellat. Hoc catholice asseritur. at quod annectit, sed extra præces, quæ ad altare offeruntur. Hoc impium est, & ecclesiæ catholicæ dehonestatiū quæ nõ modo nominatim appellat plures sanctos in Canone maiori missæ: sed etiã in peculiaribus missis secundū viccurrentes sanctorum festiuitates, collectas de sanctis nominatim habet, licet per mediatorem Christum, vt alias, concludat. Ergo affirmare sanctos nominatim appellandos, sed extra præces ad altare, hoc est totius ecclesiæ catholicæ cõsuetudinē improbare. Ideo atro lapillo notandus est hic locus & expungendus, tanq̃ insolens, & ecclesiæ rebellis.

Quod si insurgat aliquis vir doctus, & obiciat, auctorem clare admittere inuocationē sanctorū, quando ad ipsos vertitur oratio, vt in letania fieri solet: qua ratione inuocandi in orationibus missæ ecclesia vtitur, vnde reprehensio illa est mera calumnia. At obficiet. ego respōdeo. Parcius ista viris, nullam facio auctori calumniã. Nam quod tribuit auctori, eum admittere inuocationem sanctorum, quando ad eos vertitur oratio, vt in Letania, qua ratione inuocandi Ecclesia in orationibus missæ vtitur, illam enim palliationem non admittit author libri, sed prorsus exclu-

F 2 dit

dit reicit, cū inquit, Sanctos nominatim appellandos, sed extra preces, quæ ad altare offeruntur: quis hic non videt glossam esse contra textum. Glossator dicit, nominatim inuocandos sanctos, vt in Letania & orationibus missæ. Textus authoris habet eos non inuocandos in precibus ad altare oblati, sed extra: Nisi quis hic torquat, orationes in missa non esse preces quæ ad altare offeruntur.

R r
Concil.
Cartha.
cap. 23

Quod citat concilium Carthaginen. facit more solito, hoc est, allegat, & nihil ad propositum, Nam q̄ orationes ad sanctos porigantur patri per filium: Id fit in & extra missam, in singulis etiam horis canonicis: & est noua forma orandi Euangelicā à Christo tradita. Amen amen dico vobis: si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, vt latius explanauit Homilia dominicæ. post pascha. Concilium itaque Carthaginen. 3. nihil constituit de sanctis inuocandis: sed præscribit formam concludendi collectas per mediatorem Christum.

Iohan. 16

S s

Author. Sancti tantum vt conserui implorantur, non secus quàm qui nobiscum sunt adhuc in carne.

Quantum extenuat intercessionem sanctorum & beatorum, vt non possit non scandalizari plebs hæc audiens: Nam beatos & omni miseria exutos, ciues cœlorum, non ardentius, efficacius & placabilius Deum pro nobis orare, quàm viatores infirmos, fragiles, peccatores, adhuc in mari fluctuantes, qui necdum portum salutis attigerunt: Hieronymus improbat in Iouiniano. Aduersatur etiam consuetudini ecclesiæ, quæ in letania inquit S. Petre ora pro nobis: sed nullum ex viuentibus quantumcunque sanctum sic inuocat. Idem fit in Canone maiori missæ: & in publicis missæ & orandi officiis memoratur cœlites in collectis, & solenniter officia de eis aguntur, sed de adhuc viuentibus nulla collecta intercessionis habetur, nec officium solenne. Imò ecclesia prohibuit, ne quis pro sancto veneretur, qui iudicio ecclesiæ non sit in canonem receptus, vt in cap. 1. & 2. de reliq. & vener. sanct. in antiquis, & August. de Ancona. q. 14.

Hierony.

At surgit aliquis pro authore libri, & fatetur beatos efficacius orare pro nobis, q̄ viatores: sed vtatur hic quasi argumento à minori: quia si conserui viatores minori charitate

tate orant pro nobis in hac vita, multo magis pro nobis orant sancti præditi maiori charitate: sed author excludit benignā illam interpretationem: Ait enim, Tantum vt cōserui implorentur. Pondera tantū: Et quorsum tendat exclusio, subiicit. Non secus, quàm qui nobiscū sunt in carne: pondera, nō secus: nā fucos excusationis non admittunt.

Quod si in scholis essem, obiicerem defensori. Non cōmode factum argumentum à minori, hoc loco: quoniam etsi bona sit argumentatio, & sententia mea efficax ad probandū: tamen apud diuersarios, quibus hic author blanditur, nihil euincit: admittunt enim antecedens. Viatorem inuocandū vt intercedat: at negant illationem à maiori & illatū, ergo sancti sunt inuocandi, vt intercedant: licet noverim quomodo eorū temeritas apertissime cōiuncta sit.

DE IMAGINIBVS EO. ART.

DE imaginibus recte author, nisi quod Iconoclastæ pro se arripere possent (quod solent facere captiuiculatorum) dum ait. Imaginum vsū non in totū esse damnandū: nam existimo, neminem vnquam fuisse tā stolidum, qui vsū imaginum, in totum damnasset.

Vt autem sit pinguior declaratio libri, addendum apparet. Imagines conferre non solum, quia excitent ad gestorum memoriam & recordationem: sed etiam ob id, quia instruunt simplices, admonent scientes, & afficiūt omnes.

Contra heresim Felicianam hoc quoq; addatur (quia aliqui prælati ecclesiæ imprudenter in genere, negauerunt imagines adorandas, vnde pusilli scandali zantur) venerabiles esse imagines, sed non adorandas per se: at posse adorari, quando adoratio terminatur, non ad ipsam imaginē, sed ad id quod imagine significatur, & vt Basilius ait, referatur ad Prototypum. Ideo lapsum arbitramur authorē cum ait. Non autem ipsa imago veneretur.

Basilius.

Mirum quod protestantes hic nullum scriptum exhibuerunt, cum Argentinen. & Constantien. modo illis cōiuncti acerbissime imagines reiiciant, & idolatriæ accusent, & maximè Bucerus, qui etiā obtulit cum quibusdam aliis se defensurum disputationē Bern. Ego qui laceram illam & miseram disputationem Biblicis scripturis & auctoritate patrum, & confutauī, ac edidī, nihil vidi quod

gigantes illi responderint 13. annis, ac si mala causæ eorū ita confidūt, adhuc respondeāt, nō cederet ex arena Eckius.

DE MISSA EO. ARTICVLVS.

Vu **H**oc merito displicet non solū mihi, sed & multis bonis catholicis, quōd auctor aliquas materias cōtro- uersas, maximi dispēdij, vt de inuocatione sanctorū de imaginibus, & de sacrificio missæ &c. cōmisceat, vt non dignatus sit illas sub propriis titulis & articulis proponere, sed nouā inscriptionē præfixit. Dogmata quædā eccle- siæ autoritate declarata & firmata, quasi illa non habere- mus quoq; ex scripturis, sed voluit Lutheranis adulari & dogmata appellauit, ac si essent philosophorū placita, aut Hippocratis decreta: sed omisso suspecto & neglecto titu- lo, veniamus ad rem.

Xx **A**uthor. Viscina in cruce immolata, non minus hodie est efficax &c.

Hanc impietatē aures Christianæ ferre non valent, di- cere Eucharistiæ oblationem in missa esse tam efficacē ho- die, quando religiosa fide deo repræsentatur, sicut fuit in cruce eo die, quando de sacro latere sanguis & aqua exiuit Sic præcipitant sententias suas, qui nunquam in scholis sunt exercitati. Si oblatio hodierna est æque efficax, sicut in die parasceues in ara crucis, sequitur nullam esse distan- tiām inter sacrificium cruentum & incruentum, nullā esse differentiam inter oblationem veram realem; & inter re- presentatiuam: Nihil referre, inter Christum vere oblatū, & exemplar illius & cōmemorationem semel facti sacri- ficij. Sequeretur si essent oblationes æque efficaces, essent eiusdem valoris: oblatio autem Christi in cruce fuit infini- ti valoris, quia ipse est propiciatio pro peccatis nostris & totius mundi: & vt Bernard. ait, etiā si essent infiniti mun- di: oblatio autē quotidiana in missa est finiti valoris, alio- quin sufficeret quotidie vna missa in toto mundo: Alio- quin sufficeret vna missa pro anima defuncti, quod statim liberaretur, imo omni die totum purgatorium euacuare- tur, quia missa esset infiniti valoris. Sequeretur etiam vnā sufficere missam pro defuncto, nō esset opus anniuersario, septimo, velut tricesimo: Nulla esset porro differentia ap- plicationis missæ cū eius efficacia esset infiniti valoris. Vn-
de

1. Iohā. 2
Bernard.

de sanctus Augustinus curans missam celebrari pro mor- tua matre ad ostia Tybernia, æque profuisset missa illa om- nibus eo tempore mortuis. Et nec stulto dictum auctoris est verisimile, oblationem quotidianam esse æque efficacē sicut illam in cruce: Cum plus sit semel se in mortem offer- re, quā millies millies illius passionis & mortis memoriā celebrare: Vnde valor missæ finitus, valor mortis Christi infinitus. Ideo semel mortuus est, semel oblatus est in ara crucis, cuius tamen memoriam quotidie agimus in myste- riis: pulchrum est quod Ambrosius ait: In Christo semel **Ambrosi**
oblata est hostia potens ad salutem. Quid ergo per nos? Nōne per singulos dies offerimus? Etsi quotidie offera- mus, ad recordationem mortis eius sit, & vna est hostia nō multa, quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacri- ficium exemplum est illius. Christus hostiam obtulit ipsam offerimus & nūc: sed q̄ nos agim⁹ recordatio est sacrificij.

Nemo ergo reducat nobis propositiones, vnā missam æque efficacē omnibus animalibus, sicut vna candela illu- minat totā habitatiōē: Nemo torqueat Hiero. Cum **de conse.**
centū animabus missa vel psalmus dicitur, nihil minus, q̄ si **dis. 5. non**
pro vno quoq; eorū diceretur, accipitur: nam qua ratione **mediocri-**
dicat, præicit. Melior est quinq; psalmorū decantatio, cū ter-
cordis puritate & serenitate & spiritali hilaritate, quā totius psalmi modulatio cum anxietate cordis & tristitia.

Stat ergo quōd diximus, auctoris dictum vt falsum, & scandalosum prorsus reiiciendum: Minuit enim dignita- tem & efficaciam amarissima passionis & mortis domini Iesu Christi.

At surgit quispiam eruditus, plus nimio affectus libro: Id quod in libro reprehenditur, est verissimum, vnam scilicet oblationem Christi semper esse eiusdem virtutis, ne- que esse aliquo pacto ob diuturnitatem temporis imminu- tam: differt tamen ab oblatione sacerdotis, & efficacia eius nobis applicatur per oblationem sacerdotis, quibusdā ma- gis, quibusdā minus, &c. At moneo defensore istum, vt verba libri recte inspiciat: nam hoc liber non habet, q̄ ille assumit, vnam oblationem eiusdem virtutis: hoc sciui- mus, oblationem Christi & eius virtutem semper duratu- ram, quandiu sæculum stabit: Hoc debebat tueri defensor.

Lect. 27
Canonis.

oblationem quotidianam in missa, tam efficacem esse, sicut in cruce, fuso sanguine & aqua, ac posita anima, quod est falsissimum, & egregie confutat inter iuniores prappositus Gabriel: licet enim sit idem Christus, qui utrobique offertur, ac ita in oblato nulla est differentia, sed in modo offerendi, ac efficacia oblationis: At hic defensor relicta tutela libri, hoc ipsum fatetur: quia alia sit oblatio sacerdotis, alia etiam efficacia secundum applicationem sacerdotis plus vel minus. Vtinam hanc materiam in corona doctorum virorum, publica disputatione, deberem vtilare. vbi etiam hoc adderem. Oblationis in missa efficaciam non esse eandem vel æqualem (non respicio hic ad sacerdotē bonum vel malum, deuotum vel frigidum) quia offerēs principalis, ecclesia militans, cuius minister est sacerdos, non semper est, æqualis meriti & acceptationis apud deum, sed in vno tempore plus, in alio minus. Vt cūq; Henricus G. nitatur in contrarium: licet in declamationibus ad populum, magis secutus sim S. Tho. cuius opinio non solum apparet vera, sed etiam plebs facilius intelligit. Aliud paradoxum quoque defenderem, missæ efficaciam itidem ex opere operato, non esse æqualem, etiam eodem tempore: at quia aduersarij ista non intelligunt, missa facio.

Yy. Author. Ecclesia seipsam offert in missa sacrificio.

Quantum placet nouitas: etsi tres libros scripserim de sacrificio missæ ante 15. annos, & sæpe hanc materiam in scholis Theologicis disputaui, etiam ante triginta annos: vbi diligenter legi sanctos patres & doctores, non recolo tamen me legisse, quod ecclesia offerat seipsam in missa: hoc inueni, ecclesiam se offerre per opera misericordiæ Deo viuenti: Inueni quod iusti offerunt Deo corpus & vitam, vt ecclesia martyrū: hoc inueni, quod Paulus docuit ecclesiā, exhibeatis corpora vestra, hostiam viuā, sanctam, Deo placentem. Hoc inueni, quod sacrificiū Dei est spiritus tribulatus, cor contritum & humiliatum. Inueni quod tota ecclesia offeratur à Christo Deo patri, & est sacrificium vniuersale Christianorum, quod fit etiā in missa: At quod ecclesia seipsam offerat in missa, non memini me legisse, nec credo verum. Sicut non dubito ecclesiā à Christo in cruce Deo patri oblatam, & quotidie offerri in missa.

At venit

At venit defensor, quod ecclesia seipsam offert in missa, expresse dicit Augustinus lib. x. de ciuitate Dei. Dico acutum disputatorem debere reddere singula singulis: Augustinus nunquam hoc dicit, quod ecclesia seipsam offerat in missa, sed quod offeratur: & hæc est rei veritas: quod liquet ex verbis eius in fine capi. 6. Hoc est sacrificium Christianorum, multi vnū corpus sumus in Christo: quod etiam sacramento altaris, fidelibus noto, frequentat ecclesia, vbi ei demonstratur, quod in ea oblatione, quam offert, ipsa offeratur: A duerte non dicit, quod seipsam offerat, sed in ea oblatione, scilicet Eucharistiæ, quam offert ecclesia, ipsa etiam offertur, at non per se, sed per Christum, qui est sacerdos magnus, qui corpus suum verum obtulit in cruce, iam quotidie offert corpus suum verum & mysticum in missa.

Author. Dona quædam tam panis quam vini offerat. Z z

Quod sub missa varia solebant offerri, in ecclesia, hoc hodie obseruatur in Germania & Græcia, vbi offeruntur panes vina, cera, farina, panni, oua, sal, & panis omni domini eo die, vt audio, benedicuntur in Gallia, quem morem suo tempore obseruatum in Aphrica testatur Sanctus Augustinus: sed quid hæc oblationes laicæ, ad diuinissimam oblationem sacerdotalem in missa, cum vnum tantum sit sacrificium externum ecclesiæ, scilicet Eucharistiæ: multa tamen alia offerantur, iuxta c. omnis Christianus, de consec. distinc. 1. & cap. statuimus 16. questio. 1. Et David laetabatur, quando vidit cunctum populum ingenti gaudio offerre donaria. 1. Para. vlt. Et hoc præcepit Deus per Moysen Exodi. 23. Non apparebis in conspectu meo vacuus: Offeruntur itaq; vel ex præcepto, vel consuetudine, vel deuotione. Et ad honorem dei, vt agnoscatur tanquam summum bonum, rector & gubernator supremi dominij, & in suorum ministrorum sustentationem, tamen huiusmodi oblata non sunt, quæ perferantur per manus sancti angeli in sublime altare Dei, in conspectu diuinæ Maiestatis suæ, sicut est sacrificium missæ vnicum, sed sic presentantur sicut alia orationes fidelium, & actus latria, Deo debiti.

A R T I =

Roma. 12

Psal. 50

August.

August.

1. Par. vlt.
Exod. 13

ARTICVLVS. XXI. DE ADMINISTRA-
tione sacramentorum & caeremoniis
quibusdam speciatiim.

&&

Bucer.
Pflugius.
Gropper.

Author duas recenset sententias. Vnā falsam & dam-
nabilem: sacerdotem non debere celebrare missam,
nisi habeat cōmunicantes: Alteram, q̄ possit celebra-
re, modo assint, qui spiritaliter cōmunicent: Bucer dolose
adiecit in margine ea, quæ duo collegæ mei, Pflugius &
Gropperus annotarunt: hæc scilicet verba. Huius senten-
tiæ nos sumus, & ita posuit, vt simplex Lector, poti⁹ ad pri-
mam sententiā se applicaret, quā secundam. Sic fraudibus,
vti solent vulpes, demolientes vineam domini sabbaoth.

At quia illa prima sententia est contra vsum & cōsue-
tudinem totius ecclesiæ, contra fundationes ecclesiarum
cathedralium & collegiatarum, contra ius parrochiale, cō-
tra vltimam voluntatem eorum, qui beneficia fundarunt,
contra ritum & obseruantiam omnium bonorum religio-
forum: Nulli etiam rationi consonat, sed ex fonte proma-
nat hæretico, nūquam persuadebor præfatos dominos col-
legas meos, fuisse illius peruersæ & ab ecclesia alienæ sen-
tentia, sed potius ipsos indicasse secundam eis placuisse
sententiam.

99

Author. Quoniā vtriq̄ de sententia sua sunt persuasi.
Illud est consilium malum, totius Ecclesiæ & Christia-
næ deuotionis destructiuum, multas in se hæreses cōple-
ctens. Nam primo errant, quod nolunt celebrari missam,
nisi adsint cōmunicantes. 2. Quod nolunt plures celebra-
ri missas in vna ciuitate vel ecclesia eodem die, etiā si sint
L. beneficia fundata, aut L. monachi in vno monasterio.
3. Consecrarium est, sacerdotem, etiam si habeat cōmuni-
cantem, nō debere tamen celebrare missam: si si' alius, qui
legat publicam & communem missam eiusdem ecclesiæ.
4. Turpissimè & impie errant, omnes missas priuatas abro-
gando, siue fiant in priuatis sacellis, siue celebrentur in al-
taribus seorsum, extra vnum cōmune & publicum altare:
hinc in multis ecclesiis, altaria Turcice funditus diruerūt.
5. Sacrificii eorū pigri & mordēte conscientia, hanc etiā
inuenerunt impietatem, vt ipsis celebrantibus & consecra-
tibus, ac laicis comunicātibz, ipsi se à cōmuniōne con-
tineant,

Lutherāi
celebrant
& non cō-
municant

tineant, contra totius ecclesiæ consuetudinem, contra om-
nem honestatem, contra expressam concilij Toletani con Conci. 12
stitutionem: quæ sic habet. Quicumq̄ sacerdos diuino c. 5.
altario sacrificium oblaturus accesserit, & se à communio-
ne suspenderit: ab ipsa qua se indecēter priuauit gratia cō-
muniōnis anno vno repulsum se nouerit: Nam quale erit
illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cog-
noscutur? Ergo modis omnibus tenendum est: vt quoties
cunq̄ sacrificans corpus & sanguinem Iesu Christi domi-
ni nostri in altario immolat: toties perceptionis corporis
& sanguinis Christi, participem se præbeat.

Et rationabiliter loquitur canon, quia cum sacerdotes
sint pastores, rationi aduersatur, quod laicos pascent & nō
seipso: Cum populum ad synaxim inuitant, eam laudant
ab effectu sacramenti: quis eis credet. si ipsimet non com-
municāt: Nam ipsi maiori debent pollere munditia & san-
ctitate, quibus peculiariter dicitur: sancti estote, quoniam
ego sanctus sum: At vrget eos conscientia in eorum Epicu-
rea & Louiniana vita, vt ad sancta sanctorum ingredi
non audeant: quantulacūq̄ sibi excusationem fingentes. Iesai. 66
Sed diabolus insidiabitur calcaneo eorum: dum in fine vi-
tæ vermen excitabit conscientia, qui non moritur, sicut
nec ignis extinguitur.

Icu. 11. 19
Deut. 7

Iesai. 66

Missas priuatas semper fuisse in ecclesia proprio libel-
lo probauit, in hoc conuentu Ratisponen. edito: ad quem
Bucer nondum respondit.

Admissio consilio, iam via esset hæreticis facta ad sepe-
liendum missam penitus: Id quod Zuingliani, iam fecerūt
Argentina, Cōstantia, Basilea, Berna, Meminge, Augu-
sta, Vlna, & cohærentibus: Idem eueniet apud Luthera-
nos: nam frigescente charitate, iam octo diebus nullus ad-
esser cōmunicans: Postea, per mensem. Deinde, per trime-
stre, &c. & sic paulatim euanesceret missa. Vbi tunc mane-
ret iuge & quotidianum sacrificium in Ecclesia Dei? Ad
quid zelus veterum Christianorū fundasset I. Monachos
aut sacerdotia i vno loco, si sufficeret vna sola Missa publi-
ca in septimana aut mense. Quot fratres in vno monaste-
rio collegit sanctus Benedictus, S. Maurus, S. Leonardus,
S. Pirmunius. Et apud S. Gallum aliquando quadringen-
ti

Sepelire.
missam.
Zuinglia

ti

tri fuerunt fratres. Ad quid tot altaria, tot capella, in & extra Ecclesiam, ab antiquissimo tempore sunt in vno loco constructæ, sicut B. Gregorius tredecim meminit altarium Sanctionis extructorum.

Mala quæ
ex consilio

Cum Missa proficit viuus & defunctis, ac toti Ecclesiæ: cur ob defectum non communicantium sacerdos vellet illos priuare fructu tam utili & necessario? Et quia Missa celebratur, etiam aduersariorum sententia, ut recolatur memoria passionis Christi & mortis: modo laici etiam non communicantes, tamen astantes Missæ, priuantur illo modo: ut nec excitentur ad gratias agendas, redemptori Christo: nec simul spiritualiter offerant cum sacerdote in Missa, hostiam illam viuificam, uti alias à deuotis fidelibus fieri solet.

Pures missæ
bonæ.

Et ut rem planissime dicam, quam Laicus quisque cordatus facile intelligat. Si bonum est memoriam mortis Christi & sacrificium in vna Missa agere, & Deo placet: quâto magis diuinæ placebit maiestati, si sapius & pluries fiat in eius commemorationem: Et hæc ratio obiecta est Ludero in Schmalckhaldia: & frigide respondit.

Ad hæc cauteritas faciet conscientias habentibus beneficia fundata ad plures Missas: quomodo enim illæ conscientia possunt illas omittre, contra supremam fundatorum voluntatem, quos debitis defraudant suffragiis. Nam si etiâ nullus ex plebe sit idoneus ad communicandû, ipsi parent se idoneos iuxta beneficij institutionem.

Sicca
missa.

Impium & blasphemum est nouum aliquorum cõmentum, & à Christo passio in ecclesia inaudita, de sicca Missa, iuxta vulgare Germanicû. Eam autem appellat siccam, quâdo die dominico aut festo sacerdos simulat omnia quæ sunt celebrantis. cum introitu, collecta, epistola, Euangeliõ & canticis: tamen quia non habet communicantem, nec ipse vult communicare, ideo non consecrat, sed est Missa sicca sine Eucharistia, sine corpore & sanguine Christi: Nõne hoc est irridere Deum, & illudere Christo cum Iudeis faciem eius velantibus, spectaculi more simulare id, quod in veritate non agitur?

Consiliû

Postremo author libri hic aduersatur Cæsari, similiter duo collegæ mei, qui committunt Cæsareæ Maiestati, & ordi-

ordinibus imperij Consilium illud an proficit, expendendû Nã Catholicus & gloriosissimus princeps Carolus Imperator noster, tã in indictione huius conuentus, quã in tota hac actione, semper protestatus est, quod per acta & deliberata nullum fiat præiudicium recessui Augusten. in quo roboratur edictum Vuormacien. contra Ludderum & adherentes Anno salutis 1521. emanatum, At in recessu Augusten. huiusmodi articulus continetur.

Similiter debent publicæ & priuata Missæ, cum Canticis, & incorporatione maiori & minoris Canonis, & aliis orationibus, vestibus, caremoniis & ordinationibus, omni modo sicut hæctenus laudabiliter in Ecclesia Catholica obseruatum est, & hodie obseruatur, peragi, & in his omni bus nulla mutatio aut nouitas attentetur.

Alius quoque articulus in eo habetur. Item, specialiter debent ecclesiæ cathedrales & collegiata, monasteria, parrochia, beneficia, cum eorum statutis, ordinationibus, regulis, institutionibus, foundationibus, Canticis, Lectionibus, Prædicationibus, Missis, orationibus, sepulturis, & consuetis laudabilibus & vtitatis caremoniis Christianis, sicut hæctenus in Ecclesia Catholica exercentur, manuteneri ac defendi.

Cum ergo constet de mente Christianissimi Imperatoris nostri, male obtruduntur ei aduersa & minus Christiana consilia, & quod antea tam maturo ac deliberato consilio, vna cum ordinibus imperij, conclusit ac per imperium publicauit, iam denuo reuocet in dubium, ac tanquam rem incertam denuo expendat, an sit vtile tranquillitati ecclesiarum. Ea quæ semel certam habuerunt & concordem definitionem, non debent iterum in dubium reuocari.

In summa, qui consulunt Missam in totum aboleri, ut Zuingliani, aut in parte, sicut Lutherani, aut qui in voluntatem celebrantium conferunt, ut author libri, omnes illi sunt præcursores, & præparant viam, non domino, sed Antichristo, qui auferet iuge sacrificium iuxta Daniel. vaticiniû, & ponet abominationem in desolationem.

DE COMMVNIONE SVB VTRA-
que specie sub eo. Art.

Author

libri con-
tra Cæsã.

24. q. 1. c.
maiores.

Danic. 12

A 1

Author. Cum plurima plebs Germana sit persuasa. Requiri melius hic iudiciū & cādidus in authore: vult enim Germanæ plebi debere permitti hanc communionē liberam, vt sub vna vel duabus speciebus cōmunicet: Hoc posset fieri, sicut Basileæ fuit. actum cum Bohēmis, & in Augustanis Comiciis fuit tentatum cum Lutheranis: At quod hanc rationem affixit, quia plebs sit persuasa mandatum Christi requirere integra Sacramenta: & cauendū est ne quis ad sacrosancta mysteria participanda accedat cum mala conscientia insinuat hoc: si ille habet conscientiam de sumenda vtraque specie: sumit vnam tantum, format si bi desuper conscientiam. At friuolæ sunt hę rationes ac temerarię. Imo concludunt potius contrarium, ecclesiam nō debere eis permittere vtraq; speciem: quia plebs Germana sic esset persuasa in errorem: Et sic ecclesia permittendo, firmaret in eis errorem: quia credunt vniuersalem ecclesiam facere contra mandatum Christi, contra institutionem Christi: & permittēdo ecclesia roboraret eorū falsam sententiam, vbi æstimant omnes laicos catholicos malefacere, omittendo alteram speciem. Author non nouit modum sanctorum patrū & ecclesię, in his erroribus expugnandis: non enim extinguuntur hęreses permissionibus, sed dū contraria statuuntur. Vt dum Nestoriani negarēt Mariam esse Theotokon, sed Christikon: ecclesia: hoc nō permisit, sed condemnato Nestorio in concilio Ephesino etiā prohibuit, ne diceretur Christotokos, quāuis ipsa benedicta mater vere sit Christotokos. Sic dū Hebionitarū hęresis inualesceret, legalia obseruanda cū Euangelio, vnde negabant posse confici in pane fermentato, eo quod omnis oblatio quæ offertur domino, sit sine fermento. Hanc hęresim non permisit Leo tunc Papa, sed contrariū precepit, vt omnes in fermentato conficerent, vt Richardus & alij meminerunt.

Leuit. 2
Leo Papa

Non tamē in totum reiicio, vt permitti non possit illis vtraque species, sed non illa ratione, quam author libri, sequitur, sed sicut Casarea Maiestas in cōcordia obtulit Lutheranis Augustæ ad imitationem concilij Basiliens. sub eiusmodi articulis & punctis. 1. Quod credant cōmunionem sub vtraq; specie nō esse præceptam. 2. Quod credat & ita doceant

doceant laicos non peccare, qui sub altera specie tantum communicant. 3. Credat & doceant non plus sumi sub duabus speciebus quā sub vna. 4. Quod sub vna specie sumatur totus Christus, id est, tam corpus eius, quā sanguis. 5. Quod diuersarij in ecclesijs suis, laico petenti alteram speciem, non denegent. 6. Cura adhibeatur per vtranque potestatem, ne Sacramento calicis irreuerentia exhibeatur. Hanc concordiam & sub huiusmodi schemate, si author proposuisset, Catholici forte non fuissent aspernati: at hęreses & erroneas confirmare persuasiones, vt author libri facit, ecclesia non consentiet.

QVA LINGVA SACRAMENTA administrantur sub eo. Tir.

Nihil offendit, nisi sententia authoris esset, in Missa epistolam & Euangelium non legenda latine: quia, sic reiceremus eum. Bene tamen agitur in ecclesia latina, vt Missa eadem lingua legatur, ad vauden. errorem cauendum. A 2.

ARTI. XXII. DE DISCIPLINA Ecclesiastica.

Author. Qui contra professionem & votum contraxerint.

Displicet, & nō parum suspicionis habet, quod author præcipuos articulos nostra tempestate cōtrouersos, nescio quomodo furtiue commiscet, vt sub propriis titulis, nō per spiciantur. Ita fecit superius de veneratione sanctorum de imaginibus, de sacrificio Missę. hoc idem iam facit de liberatione cleri, & de votis monasticis: cum tamen viderit Lutheranos in confessione Saxonica Augustæ, illa suis titulis propriis distinxisse & proposuisse.

At veniendo ad rem, primo author ait, Contrahētibus contra votum, episcopus loci humanitatem facere potuit, Conciliū Calcedon. Hoc verum est & habet Canon 16. Concilij Calcedon. sed non dicit quod in coniugio perseverabant: sed potius oppositum probatur, quia, inquit, ipsis consentibus, & sic se accusantibus, & proprium facinus improbantibus, episcopus loci potuit eis humanitatem ostendere, non tam seueram pœnitentiam eis iniungendo, sicut rigor canonū exigebat.

Author.

A 4. Author. Matrimonium tamen non dirimit, & testatur Augustinus. Hoc inquam est falsissimum & de iure & patribus improbatum, expressam, scilicet professionem & votum non dirimere matrimonium, quia contrarium definitum est in c. consuluit c. in sinuante extra. Qui cler. vel vouent. & 27. dist. c. presbyteris. c. vouentibus: Et in allegatis causa & quaestione c. vidua c. & quia aliquos c. vt lex c. que Christo cum concord. Et in eo ipso c. nuptiarum, quem allegat author, expresse dicit August. de vouentibus. Non solum nuptias capescere, sed etiam si non nubant; nubere velle, damnabile est: quod etiam Hierony. eisdem ferme verbis testatur. At sequentibus verbis deceptus fuit author, in hac materia non satis eruditus, cum Augustinus dicit damnari fidem voti fracti, quia primam fidem irritam fecerunt: sed non damnari nuptias & matrimonia: simile quid dicit Theodorus. Verum in scholis didicisset votum simplex impedire matrimonium, sed non dirimere contractum: non enim separantur ab inuicem c. rursus c. meminimus. Qui cler. vel vou. &c. quidam dist. 17. & sunt verba B. Augustini ad Iulianum. Votum vero solenne & impedit matrimonium contrahendum & dirimit contractum, per iura superius allegata: Loquitur ergo Augustinus de voto simplici, non de solenni, & expressa professione, Hoc debet author didicisse ex Graciano post dictum c. presbyteris sic dicentem. Hinc distinguendum est, quod vouentium alij sunt simpliciter vouentes, de quibus Augustinus & Theodorus locuti sunt, alij sunt quibus post votum benedictio accedit consecrationis, vel propositum religionis: de quibus Hierony. & Nicolaus, & Calixtus scripserunt.

Hierony.

August.

Extra qui cle. vel vou.

August.

Quod odiosius perstringit monachorum ordinem præ cæteris, non videtur ex bono zelo factum. Multo minus quod tacite suggillat diuersitatem ordinum, & multitudinem monasteriorum, ex Lutherana fece apparet profectum, sicut & illa quæ coheret: Sub fuce enim honestatis illa proponunt Lutherani, vt Melancthon sæpe rhetoricatur & exclamat de scholis habendis: verum illæ non minus egerent hodie reformatione, quam monasteria. O diu quando cogito, quæ grauitas erat doctorum, quæ honestas magi-

magistrorum, quæ disciplina scholarium, quàm diligentes lectiones, disputationes, quàm frequens erat auditorium in omnibus Collegiis meo tempore Heidelbergæ, (hoc enim fuit primum studium meum approbatum.) Et confesso ad tempora nostra, & quæ iam vidi & audiui, liberet potius flere, tanta facta est desolatio, ruina & deformatio. O tempora. Etiam in ecclesiis cathedralibus dignitas, existit scholastici: at prouentus recipiunt, etiam absentes, & raro docti. Porro de officio nihil curant, aut parum substantes pauperes, qui minus accipiunt: at hic defectus notabilis per concilium generale omnino debet reformari.

ARTICVLVS XXIII. DE DISCIPLINA POPULI.

Iste articulus sicut & præcedens mores respicit: & profecto vterque status misere lapsus est à sua integritate, & magna egent reformatione: quod à multis copiose tractatum, & à pijs propterea desideratum concilium generale, quo his languoribus medicina fieret: forte author, qui tam macre vtranque rem tractauit, eo respexit indubie plura allaturus, vbi res poposcerit.

Author. Deinde vsus clauium, qui iurisdictionis dicitur. A 5.

Id quod vbiq; ferme desidero in authore libri, hic aperte ostenditur, cum in rebus Theologicis, speculatiuis & practicis, minus peritum & exercitatum: Nam chimeram ab initio videmus, vsus clauium, qui iurisdictionis dicitur, & explicando ad excommunicationem transit. Nam si veros Theologos vel à limine salutasset: perspicuum ei fuisset aliam esse potestatem clauium, aliam iurisdictionis: Nouisset vsus clauium simplicibus etiam sacerdotibus communicatum, qui nullam habent excommunicandi iurisdictionem, nisi ex consuetudine hoc haberent incertis casibus. 2. q. 1. Nemo. Et profecto mirandum est de prudentissimis & vere magnis viris ciuitatum imperialium Germaniæ: qui grauitate tulerunt si quis concium ab Episcopo excommunicaretur, quod rarerer fiebat: Modo contentundum, & omnibus viribus enituntur, eorum simplices sacerdotes, coniugari, & cætera, vt pro libito possint excommunicare. Prudenter Senatus Nurmbergen. hanc insolentem prædicatorum suorum petitionem repudiavit: Redeo ad G autorem

authorem libri, si nouisset Episcopum electum vel nominatum & confirmatum, posse excommunicare, suspendere, interdicare, & alia facere, quæ sunt iurisdictionis: esto quod clauis non habeat, non sit sacerdos, ut definitum est clare in iure nostro c. Transmissam de elect. Imò non solum electus ad episcopatum, sed etiam archidiaconus, vicarius, Officialis Episcopi, non sacerdos, modo sit clericus, est capax vsus illius & potestatis excommunicandi, scriptum suum emendasset: Ideo quod ad iurisdictionem proprie pertinet, non dicitur esse clauium, in excommunicatione. Sic Bonauē. inquit, potestas excommunicandi est gladius, non clauis. c. 3. distinct. 19. Ex tease tamen possunt dici clauis ait Scottus, & bene appellatur potestas ligandi & soluendi in his, qui possunt excommunicare, ut Petrus Longobardus in textu habet ea distinct. Non ingredior materiam de clauis scientiæ & potestatis: sufficiat, quod euerim vsum clauium, non iurisdictionis excommunicandi, quo tendit author. Hoc vnum superest, illas potestates esse distinctas ex conuinci, quod distincte Deus dedit potestatem clauium promissive Math. 16. Iohan. 20. executiue. Potestas autem iurisdictionis data est, dicente Christo ad Petrum. Si peccauerit in te frater tuus, &c. Et infra. Dic Ecclesie, quod si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus: loquor semper de illa iurisdictione in excommunicatione. Quia omnibus obuium est, sacerdotem non posse exercere potestatem clauium sine iurisdictione: alioquin posset absolvere non suum: Imo quilibet posset absolvere quemlibet, ut indocte sensit Armac. In quaestionibus Armeniorum: quem tamen imprudenter sequitur Durandus, dicens multum improbabiler, hanc esse probabilem sententiam.

A 6. Author. Postremo de ieiuniis, feriis, & delectu ciborum. Quantum veneni in hac breui periodo lateat, non melat: sed prodeat qui velit, inueniet. Eckium, modo vixerit, Ecclesie catholice assertor: Nam quod viri pij ac docti (hominum eligentium sententia) in consulta se. Apocui supremus honor & iudicium debetur, in hac viatrice ecclesia, debent decernere de ieiuniis, feriis, delectu ciborum, & aliis ecclesie constitutionibus, non video quomodo

modo fieri possit: Et maxime suspectus est author, quod ait. Quo nulli laqueum iniiciant, hæc vox luporum est, non onium: nam & Lutherani contra ecclesiam, hunc inanem & falsum cauillum pratextunt: At dum respondebimus scriptis protestantium, huiusmodi dolos explicabimus. Hæc autem de libro dixisse, quam breuissime fieri potuit, sufficiat.

SOLI DEO GLORIA.

SCRIPTA LUTHERANORVM

ADVERSVS LIBRVM A CAES.

Maiestate oblatum: quæ & titulis literis Alphabeticis inscripserunt.

ARTICVLVS I. DE AVTHORITATE conciliorum, datus ad art. IX.

S est articulus nonus in libro nobis collocatoribus proposito: in quo profecto author vere & egregie ostendit schismaticis, & quam necesse sit authoritatem ecclesie sequi & conciliorum, ad veram fidem & beatitudinem consequendam: At hi qui ecclesiam Dei reliquerunt, qui ex nobis exierunt, qui sibi fidem constituunt secundum Phantasmata mentis sue, non possunt illa auctoritate ecclesie, sed clamant durus est hic sermo: & luciferana superbia scripta Canonica acceptant pro libito, & pro licentia & libidine reiiciunt, interpretantur, aduersus ecclesiam, aduersus Concilia, & sanctos patres, hinc illa lachrymæ. Sed dolos, errores, & fucos eorum, fidelibus Catholicis palam faciamus. Et quia nauseam pareret, si singula verba essent renarranda, per puncta placet prosequi errata: non spero, quod incusaturi sint me indiligenti vtrique ex Bucero intelligam illos mihi minus fauentes.

Bucer. Precipua reuerentia post Deum & verbum, debetur ecclesie. Punctum.

Quia hic pendet fundamentum omnium hæresum, quod Consultatio contempto ecclesie iudicio, scripturam preferunt: quæ pro

libidine sua vertunt, inuertunt, imo etiam peruertunt, vt circa articulum illum nonum pauca attulimus: adiciamus modo alia, semper tamen pro firmo habentes, quod non loquimur de verbo scripto per spiritum sanctum in cordibus fidelium, sicut Paulus ad Colos. scribit.

2. Cor. 5

Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus & infra. Epistola estis Christi, ministrata à nobis & scripta, non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

Recensebo tamen per ordinem, quæ Catholici sentiunt in hac materia.

1. Verbum Dei scriptum, de quo loquuntur aduersarij, non est præferendum ecclesiæ: quia finis est melior medio ad finem, propter vnumquodque tale, &c. Verbum autem scriptum, est datum propter ædificationem ecclesiæ, quare necesse est ecclesiam esse digniorem quam verbum scriptum atramento.

2. Christus plantauit ecclesiam, & tamen nihil scripsit, neque iussit Apostolos scribere, sed docere omnes gentes, vt verbum illud quod mentibus fidelium imprimeretur, esset verbum spiritus, excellentius quam nigra litera scripta occidens.

3. Sic promissit Deus per Hieremiam. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in deum, & ipsi erunt mihi in populum. Lex ergo Evangelica principalis est illa, quæ est scripta in corde ecclesiæ, & lex scripta est solum signum illius legis mentalis, iuxta illud Aristoteli. sunt autem ea quæ sunt in voce, notæ earum passionum, quæ sunt in anima. t. Perihermen.

Hier. 31
Aristo. t.
perihem.

4. Hinc sequitur quomodo scriptum Euangelij habet suam literam occidentem: Nullus enim vnquam fuit hæreticus, qui non scripturis niteretur male intellectis: sed iudicium tunc est apud Euangelium mentale, in corde ecclesiæ.

5. Quis enim nescit maiorem esse iudicem iudicatum? quis nescit totum esse maius sua parte: sed scriptores Canonici, Matthæus, Petrus, Paulus, & ceteri, fuerunt solum pars ecclesiæ, & de variis scriptis Euangeliorum titulo, ecclesia iudicauit per Euangelium mentale, respuendo Euangelia Thomæ, Bartholomæo, Andreæ, Barnabæ, & aliis inscripta, & approbauit Euangelium Marci, de quo non constat, an viderit Christum.

Et

Et scriptores Canonici semper prius habuerunt Euan- gelium mentale, quam ederent illud nigrum in literis. Hinc est, quod ecclesia aliqua mutauit de scriptura, vt sabbatum, esum suffocati. Baptisma in nomine Iesu, Christus cœnatis dedit Eucharistiam, Ecclesia ieiunio, Christus sub ambabus speciebus, ecclesia laicis sub vna: Paulus permisit dif- pares in fide coniuges, ecclesia improbauit.

Cum ergo credimus ecclesiæ dicenti, Iohannes scripsit 7. Euangelium, quod alias nesciremus: ita & alias ecclesiæ credere debemus dicenti. Christum illa & illa instituisse, sacramenta, tradidisse Apostolis obseruantiam quadragesimæ, confitendi rationem, vñctionem infirmorum, & huiusmodi.

Quibus etiam peruicax Luder victus, tribuit ecclesiæ 8. hanc potestatem, vt possit discernere verba Dei à verbis hominum: sic eadem ratione potest discernere Sacramenta si dei ab aliis signis: quia non minus necessaria est ecclesiæ, cognitio Sacramentorum, quam scripturarum.

Ex quo infertur adhuc vnum notabile, & quod fragit 9. ceruicem aduersariorum. Si ecclesia potest cognoscere de scripturis: multo magis potest cognoscere suborto dubio, quis sit verus sensus scripturæ: quia eodem spiritu scripturæ interpretantur, quo conduntur: Sic rectè intelligendus Augustinus est Augustinus contra epistolam fundamenti. Euangelio non crederem, nisi authoritas ecclesiæ me commoueret.

Hanc potestatem ecclesiæ fatetur hic protestantes, quia ecclesia habeat Euangelium, spiritum sanctum gubernatorem habet ius vocandi ministros, habet intellectum & interpretationem doctrinæ diuinitus traditæ, habet administrationem Sacramentorum & suam iurisdictionem & iudicia. Et infra. In ecclesia est triplex authoritas scilicet testificandi de scripturis, vere interpretandi scripturas, constituendi iudicia de doctrina.

Iam quilibet vtens ratione, apertissime videt, quem modo 11. sibi contradicant, & non puduerit eos Cæsareæ Maiestati, ac ordinibus imperij pugnantia scripta offerre: dicunt enim ecclesia potest testificari quæ sit vera scriptura, quis sit verus intellectus, potest iudicia constituere de doctrina scripturarum: Et cum hoc tamen vociferantur. Maiorem esse authoritatem scripturæ, quam totius ecclesiæ.

1. **D**onum interpretationis est penes veram ecclesiam sed non est certis personis aut locis alligatum, & alias est in pluribus, alias in paucioribus.
2. Hoc donū interpretationis non est apud impiam multitudinē, neq; apud hos, quos oportuit propter nota crimina excommunicatos: sed hoc donum ad pios pertinet.
3. Cum ecclesia pronunciat iuxta verbū Dei recte intellectum, necesse est omnes parere, ponunt exemplum: Sic nos frē ecclesie nobis assentiūt cōtra Anabaptistas & alios.
4. Cum autē possit accidere, vt plurimę personę in synodo sint impię, fatendū est synodos generales & pronunciales errasse, vt Smyrnę: præterea etiā pij habēt suos lapsus.

CONFVTATIO ERRORVM
illorum.

1. **F**aciunt hic ecclesiam mathematicam & fictitiam: quia cum non sit alligata personis & locis, vbi ergo est? Procede Buzere & mōstra ecclesiā: quod si cōtū ostenderit ex votifragis monachis & monialibus & sacerdotibus: omnes boni dicent hanc esse impiā multitudinē, pēiurā, ac omnibus honoribus destitutā: Non dubium congregationem Cardinalium, Episcoporum, Monachorum & Theologorum, pro solita vestra modestia, & reuerentia erga præpositos ecclesie (quibus sanctus Paulus obedire iubet) denotastis in impiā multitudine.

Ad Heb.

Vestra autem & Pickardorum ac Anabaptistarum mathematicam Ecclesiam (eodem enim hic laboratis morbo) sæpe improbaui: quia Paulus & Barnabas, & quidem alij inuenerunt ecclesiam in Concilio Hierosolymitano: Et

Act. 15

Matth. 18

Christus iussit fratre peccante, & non audiente correptos: is debeat dicere ecclesie, non vtique Mathematicę, frater Pauli per omnes ecclesias, sed non Mathematicas laudem habuit. David inquit, apud te laus mea in ecclesia magna.

Psal. 21

protestantes eam contrahunt nescio in quas angustias Germanię: Quod si vrgētur, vbi fuerit ecclesia ante 25.

August.

annos, ad paucissimos ignotos homunciones redigunt ecclesiam. Rectius Augustinus probat latitudinem ecclesie contra Donatistas. Non est ecclesia Lutherana posita à Christo

Christo super candelabrum, vt ingredientibus videāt. Non est ecclesia, ciuitas illa in monte posita, quę procul videtur? In synagoga erat prouisum, quo erat eundum in ambiguo, ad summum, s. sacerdotem: & in ecclesia omnia erunt tam recondita & occulta, vt nemo sciat, quo eundum sit ad Mathematicam fictitiam ecclesiam:

Cum Paulus ait. Ipse dedit quosdam apostolos, alios Euāgelistas, alios pastores, & c. ad ædificationem corporis Christi: nonne illi fuerunt visibiles? Qui si conuenirent in concilio legitime cōgregato, quomodo non repræsentarēt ecclesiam? Quis enim euidentius potest conuinci non audisse ecclesiam, quā qui non audit generale concilium?

Ecclesia Romana mansit semper firma secundum successionem Episcoporum vsq; in hunc diem: Ex hac successione argumentatus est Ireneus ante M. CCC. annos: Ex eadem successione Apostolicę argumentatur Augustinus: alię autem ecclesie Apostolicę cessarunt, vt Hierosolymitana, Alexandrina, Ephesina, Corinthia, & ceterę. Romana mater ecclesiarum conseruatur à Deo vsque ad tempus Antichristi, vbi fugiet in solitudinem per tempus & tempora & dimidium temporis. Valeāt ergo somniiatores cum imaginaria & ficta eorum Ecclesia, solum vt decipiant & circumueniant simplices.

Si donum hoc nō est apud impiam multitudinem, hoc est, concilium, Episcopos, Monachos, sed apud pios: quid si tota ecclesia illos quos vocas impios agnoscit pro piis, & à Deo ordinatis? Dicis illud donum esse apud pios: & cum simus incerti, qui sint pij vel peccatores: Deus enim est scrutator cordium: sic sequeretur omnia esse incerta & dubia in fide nostra, quod est blasphemum. Certum est & negare nō potestis, Pickardos & Parabaptistas externa cōuersatione maiorem præ se ferre honestatem, quā Lutheranicum clerum, qui in otio, crapula, & luxu continuo vitiis, neglectis horis Canonicis, diuinis officiis, ieiuniis & similibus operibus Deo placentibus.

Tum demum noster Bucer vult credere ecclesie, quādo pronunciat secundum scripturas recte intellectas: iam iterum facit omnia dubia & incerta: cum oporteat primū reddere nos certos, quod Ecclesia pronunciat, secundum

verum intellectum, Hui pulchrum est exemplum de Para baptistis: vbi Zuinglius vicit Baldasarem? vbi Oecolampadius Denckium? Bernæ & Argentinæ disputatis contra eos, quid obtinuitis? nihil Verum intellectum quæsiuitis in carceribus, in tortura, in exilio apud lictores in igne aqua, furca, gladio. Inquis. Contra Anabaptistas & alios. Qui sunt hi alij? Zuingliani, Caphtaitæ, Suermeri: Vbi autem habetis ecclesias vobis consentientes? Argentinæ, Constantiæ, & Basileæ, & aliis vrbibus superius nominatis: in quibus non solum Missam Catholicorum, sed etiam Lutheranorum relegarunt: Vbi Carlstadtus Lutheri consentit: Tum primo, quando nullibi audebat securus confisteri præ timore Sueuici sceleris: posteaquam gladium licitoris Rotemburgi euaserat, fortis ille, sed obliuiosus disputator pro Lutheri Lipsiæ contra Eckium.

4. Si ecclesia errat in Concilio generali: vbi ergo dabis ecclesiam illam tuam, quæ triplici illa fungatur autoritate: Semper contra quem pronuntiatur, excipiet: quia iudices non sint pij, non iudicent secundum verum sensum scripturæ, & similia cauillabitur, sicut vos iam cum iniuria sanctissimis facitis conciliis.

Historia trip. lib. 5. De synodo Smyrnæ conciliabulum fuit iussu Cōstantij hæretici congregatum ex Episcopis Arrianis, pulsus Catholicis Episcopis, & aduersus sacratissimum Conciliū Nicænū: Ideo non mirū, quod non obtinuit. Sicut nec Arimini: nā nec assensu Rom. Pont. fuit collectū: & hæretici omnia violenter agebant, vt etiam Osum in exiliū actū pro si de reuocatum, quia eis consentire respuit, plagis & tormentis affligerent. Sed quid hæreticorum conciliabulū, preiudicare poterit conciliis legitime congregatis?

ARTICVLVS II. PROTESTANTIVM DE EUCHARISTIA & EST MATERIA ART.

XIII. in libro.

1. Errata in fide in hoc scripto.

Corpus & sanguis cum pane & vino exhibentur summentibus.

2. Non fit transubstantiatio panis: sequimur multorum patrum firma & perspicua testimonia, citant Ireneum.

CON-

CONFVTATIO.

1. Licet hic recte diffiniant veritatē corporis Christi contra veteres & novos Capharnitas, quis forte presentes non omnes in hoc scripto consenserunt, sicut qui mordicus adhuc Zuinglij sententiam sequuntur: tamen quod Berengarij hæresim adhuc in parte amplectuntur, non sunt tolerabiles. Rectius multo habuit confessio Saxonica Augustæ oblata Cæsareæ Maiestati. Docetur. verum corpus & sanguinem Christi veraciter sub speciebus panis & vini in cœna esse præsentia: Non dixerunt, cum pane & vino: Et nec in latino posuerunt: sed postquam Schmalckhaldij in vnum corpus Lutherani & Zuingliani redacti sunt, vt complacerent Zuinglianis, addiderunt illam particulam. Cum pane & vino exhibentur: licet contra Lutherum, qui reiecta præpositione Cum, concedit panem esse corpus Christi.

2. Quod ergo negant transubstantiationem panis & vini cum Berengario, Wickelef & aliis hæreticis pessime faciunt, contra determinationem vniuersalis Concilij Lateranensis. sub Innocentio. iij. quo nullum fuit generalius à Christo passio: fuerunt enim in eo tres Patriarchæ, Romanus, Constantinopolitanus, & Antiochenus: interfuerunt mille & quadringenti Episcopi, tam orientalis, quàm occidentalis ecclesiæ.

Et panem & vinum transubstantiari sancti patres aperitissime testantur. & ordo literæ Euangelicæ liquido probat: Nam Christus accepit panem: & dixit, hoc est, corpus meum, ecce panem, subinde, ecce corpus, quod non est factum sine mutatione, vt acute textum ponderat Alphonsus Zamoren.

Alphon. Porro hic sunt falsarij, adiiicientes de suo cum pane est corpus Christi, quod neque Matthæus, Marcus Lucas aut Paulus posuerunt: cum coram rudi plebe semper iactent scripturas, & nihil sit docendum in ecclesia Dei, quod non habeatur in scripturis, cur ergo regulam corū in præfenti loco non obseruant?

Patres sancti omnes fatentur transubstantiationem, Ambrosius etiam ante concilium Lateranense. Vt Ambrosius lib. de mysterijs & Sacramentis, qui appellat mutationem & conuersionem,

Crysoft. uersionem, Chrysoftomus immutationem, Augustin. siml
 August. liter, Gregor. Nyffenus couer sionem Gregor. magnus
 Gregor. versionem, Theophylactus conuer sionem, & transforma
 Gregori. tionem, & transmutationem, Damascenus transmuta
 magnus. tionem, & conuer sionem, Cyrillus quoque conuer sionem
 Theoph. appellat, hos sanctos patres partim in Homiliis de Sa
 Damasce. cramento Eucharistiae induco, partim in Enchiridio ti
 Cyrillus. tulo. 36.

Sequitur quam vana sit Buceri iactantia, sequimur te
 stimonia patrum firma, prodeat & nominet patres: nos cō
 tra expressimus patres, qui perspicue testantur conuer sio
 nem, transmutationem panis, ipse nec vnum potis est no
 minare, neque vlla scriptura, quam iactat, asserit substan
 tiam vel naturam panis manere. Cur ergo Gigas mouet
 bellum ecclesia, Lateranen. concilio, patribus allegatis, si
 ne autoritate, sine ratione, nullius sancti patris fulcitus
 testimonio.

Irene^o li. Ironeum mutile allegant, vt incauto imponant lecto
 4. cap. 32. ri, & videatur eorum fauere sententiae, cum tamen catho
 licus ipse, omnino eis refragetur: ita enim ait. Christus eum
 qui ex creatura panis est, accepit & gratias egit, dicēs, hoc
 est corpus meum: & calicem similiter, qui est ex ea creatu
 ra, quae est secundum nos, suum sanguinem confessus est,
 & noui testamenti nouam docuit oblationem, quam eccle
 sia ab apostolis accipiens, in vniuerso mundo offert Deo,
 citat pro sacrificio Malchiam 1. c. cōfirmat hoc denuo Ire
 neus de oblatione in sequenti c. 33. R. repetit subinde de sa
 Irene^o de crificio c. 14. Et de Eucharistia inquit. Quō autem eis (He
 oblatione c. 33. q. 34 reticis) constabit, eum panem, in quo gratiae actae sunt, cor
 pus esse domini sui, & calicē sanguinis eius, si non ipsum fa
 bricatoris mundi filiū dicunt, & infra. Quemadmodū qui
 est à terra panis, percipiens vocationem Dei, iam nō cōmu
 nis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus cōstans, ter
 rena & caelesti. Hic sanctus pater aperte testatur, panem
 terrenum post vocationem, hoc est, consecrationem, non
 esse cōmunem panem, sed Eucharistiam, quod autem ait,
 Eucharistiam duabus rebus constare, ad species panis & vi
 ni pertinet, & ad corpus & sanguinem Christi.

Idem li. 5. c. 1. Aduersus haereses inquit. Quando ergo
 &

& mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei (i.
 consecratur) fit Eucharistia corporis & sanguinis Christi,
 ex quibus augetur & consistit nostrae carnis substantia. Ex
 pendē, panis & calix fit Eucharistia sanguinis & corporis:
 si fit corpus, ipse panis non manet.

Postremo, quod Paulus Eucharistiam appellat panē,
 in disputatione Baden. diximus contra Oecolampadium,
 & in Homiliis, & in Enchiridio, ac in Apologia pro rege
 Angliae, quod ob hoc non oporteat dicere substantiam pa
 nis manere. 1. Sed quia fuit panis ante conuer sionem. 2.
 Propter species panis. 3. Quia Christus est panis viuus. 4.
 Et corpus Christi dicitur panis. Hier. II.

DE CONFESIONE SCRIPTVM
 protestantium pertinet ad art. 15. c.

ERRATA.

Lacet, quod retinere volunt ministerium absolutionis
 P. priuatae, quia sit vox Euangelij, applicās remissionem
 peccatorum: sed demiror, cur Luther, Bucer, Hofan
 der & similes arietes à tot annis nunq̄ sunt confessi: nō vñ
 euangelica voce: Oblitus est Bucius, quod olim scripsit pri
 uatam absolutionem nihil efficere, & Luderanos improba
 uit super Matthaeo c. 3. Et quod irrident catholicos de ap
 plicatione meriti Christi, Missae & c. cum iam eam quoq̄
 fateantur: Sed ab ecclesia recedunt.

Enumeratio delictorum nec mandata est iure diuino, 1.
 nec necessaria: quia sine ea peccata remittuntur contritis,
 & fide se sustinentibus: Citant Prosperum.

Necessitas imponi nō potest, occulta recitadi: & vbiq̄ 2.
 seducunt suos, quia confessio non sit necessaria.

EXAMEN ILLI VS SCRIPTI.

Haeresis est Iacobitarū, Vualdēsium, Vuiklef, Pickar 1.
 dorum, confessionem non esse necessariam: Ideo sacrosan
 cta Synodus Constantien. sessione octaua inter articu
 Eckius. los Vuiklef damnauit etiam istum de confessione: Vnde
 lib. 2. de pœnitentia probaui confessionem esse iuris diui
 ni & Euangelici, quae à temporibus apostolorum fuit vs
 q; ad nos in ecclesia Dei. Porro magna impietas est dice
 re enumerationem peccatorum non esse necessariam, vt mi
 feri homines sic maneant captiui in vinculis diaboli: quia
 futurū

Enumerata futurū est sic, vt omnes maiora crimina, & de quibus plus re peccata erubescunt, reticebunt, & leuiuscula solū dicunt: super quod in confessione. ludet diabolus: quia eneruabitur vigor & vis confessōis: Quomodo autem sacerdos absoluet eum à maioribus criminibus, quæ nescit? Sententia non debet proferri, nisi cū cognitione causæ: Quia item clauē vtetur sacerdos, cum nescit an sit dignum vt soluatur vel retineatur. Imo nunquā vtetur clauē retentionis, quia nullus confitebitur retinenda, si cautus fuerit.

Et quid est quod adeo commendant absolutionem tam vtilem, salutarem, & sanctuosam: dum vbi maxime opus est non impendunt: & à veritate coacti fatentur enumerationem delictorum vtilem, excitantem ad penitentiam, & quod conspectui nostro subiiciat turpitudinē peccatorum, & magis nos admoneat de ira Dei.

In confessione Saxonica Augustæ oblata. Plurimi faciunt absolutionem, quia sit vox Dei & mandatum Dei, & quantam consolationem afferat conscientis, sed huius consolationis nolunt eorum prædicatores esse participes. In eadem confessione assignant causam cur non omnia peccata sint enumeranda. At postea per responsa catholicorum edocti friuolam esse hanc rationem, eam modo non adducunt, quia omnia sunt enumeranda, quæ non subterfugiunt cognitionem nostram, licet omnia peccata scire non possimus.

De pœnitentia lib. Omnia autem peccata enumeranda præter prædictas rationes probaui alibi autoritate Tertulliani, Cypriani, Hylarij, Augustini, Ambrosij, Gregorij, Hieronymi, & aliorum: ad quæ nullus Lutheranus mihi in hunc diem respondit.

Prosper aduersus Lutheranos.

Ad Prosperum, quem non vidi: nisi de gratia & libero arbitrio: sed quantum ipsi afferunt. Prosper testatur se loqui de peccatis, quæ humanam noticiam latent, de illis fuficit illud Psalmi. Ab occultis meis munda me domine. Sed hic afferunt ensē Aiæcis, quia Prosper affirmat, temporalibus pœnis æterna mutari supplicia, quod aduersarij negant. Prosper hic affirmat, satisfactiōes. Quod ipsi iudices fiant & veluti suæ iniquitatis vltiores, in se voluntariam pœnam exercent, & lachrymis ex vera cordis contritione

tritione fluentibus, restinguent æterni ignis incendia. Luderani contra, solam fidem dicunt sufficere, & per eam satisfieri. Vellem tamen Prosperum in fonte videre, quia non esset nouum Mucero illi corrupte & false allegare aures.

Oculca peccata etiam confitendo ratio distat, quia 2. egent clauē soluente. Vnum Origenem adducam. Etenim omnigenere pronuntianda sunt, & in publicum proferenda cuncta quæ egerimus: si quid in occulto gerimus, si quid in sermone solo, vel etiam intra secreta cogitationum commisimus &c. Magnus astus diaboli, quia eorum prædicatores quærunt placere populo, & consuunt pullos sub cubitis peccatorum, vt ait Ezechiel, Et quia impudens esset mendacium negare confessionem contra Euan- gelium (licet ab initio reperti sint, qui eam totam reiicerent.) Ideo vt conciliarent sibi plebem, commentum sunt, vt indulgerent eis, confiterentur ea duntaxat quæ vellent, At pergamus ad alia. Ezech. 35

DE SATISFACTIONE PROTESTANTES EODEM ARTICULO. D. ERRATA.

1. Satisfactiones canonice quondam institutæ sunt ab episcopis exempli causa, aut propter disciplinam.
2. Paulatim creuerunt hæ pœnæ accedente errore quod mererentur remissionem peccatorum.
3. Necessè est extare in ecclesia doctrinam de gratuita remissione peccatorum, non per opera.
4. Opera instituta sine mandato dei, non sunt cultus dei. Frustra me colunt mandatis hominum, huiusmodi est satisfactio.
5. Deus etiam electos punit, non ergo satisfactio ad peccatores pertinet. Et multa delicta cōuersorum puniuntur peculiaribus pœnis.
6. Vtilius esset populo inculcari doctrinam de ira Dei, ærumnis ecclesiæ &c. quam proponere spectacula satisfactionum, quæ obscurant doctrinam de gratia & veris cultibus.
7. Per bona opera mitigantur calamitates communes ecclesiæ, & per pœnitentiam.

Famosos

8. Famosos peccatores castigari ab ecclesia Episcopi per mittunt exempli vel disciplinae causa, vt anabaptistas & homicidas: Id tamen non fiat secundum veteres ritus poenitentiae, quorum aliqui sunt pleni periculi vt de adultero.
9. Magistratus docendi sunt, vt manifesta delicta puniant: quod plus prodesset, quam canonicae satisfactiones: Nec sine periculo miscerent ministerium Euangelij, & officia politicae potestatis.

EXAMEN ILLIVS SCRIPTI.

1. **C**anones poenitentiales in publicis criminibus & solenni poenitentia vsitatos in exemplum, vt alij cauerent ab huiusmodi peccatis non negamus: at vsus praecipuus canonum fuit: vt sacerdos nosset imponere emendam consenti, vt in Concilio sacratissimo Nicano sancitum est: Constituti sunt ergo canones poenitentiales, non modo in exemplum, sed etiam in satisfactionem, & principalius quidem hoc passim est videre in conciliis, tamen bonam horum partem collegit Gratianus de poenitentia. Quia & Isidorus, & Theodorus, & Bonifacius Germanis scripserunt canones poenitentiales: qui tamen semper fuerunt mitiores: cum decrecente charitate, populus minus & minus ferret austeritatem poenitentiae: vt iam Lutherani eam totaliter sustulerint in eorum ecclesijs: nec mirum, quia & alia extinxerunt sacramenta, cum eorum antesignamus Luther aliquando ponat solum tria Sacramenta, aliquando solum duo.

Porro canones poenitentiariorum fuisse ante Concilium Nicenum contra Lutherum patet ex Canonibus Gregorij Neocasarum. Episcopi auditoris Origenis & Petri Alexandrini Martyris.

2. Iniuriam facit patribus & falsum assumit: Non enim creuerunt sed decreuerunt satisfactiones, & austeritas canonum: Seipsum autem non intelligunt: nam cum canones poenitentiariorum disponant de satisfactione, & ita de remissione poenitentiae: illi recurrunt ad remissionem peccatorum, quod fit per sacerdotis absolutionem & Sacramentum poenitentiae.
3. Quis negat remissionem peccatorum ex gratia & gratuita,

tuitam, eat ad Pelagianos: non enim erit filius ecclesiae catholicae, at quod Deus per gratiam condonans & remittens peccata, non exigit opera, vt homines faciant dignos fructus poenitentiae, sacrae scripturae, & spiritui sancto & contrarium.

Huic posset opponi. Virginitas non est mandata a Deo: 4. & tamen consecrata deo, placet deo, & est cultus gratissimus Christo castitatis amatorum. 1. Cor. 7. & Isa. 56. Similiter Matth. 19. ter paupertas Euangelica, & deo seruire in illa. Vade & vende omnia quae habes. Similiter falsum est, quod satisfactio non habeat mandatum Dei: nam satisfactio consistit praecipue in illis tribus, scilicet oratione, ieiunio & elemosyna: alia enim opera satisfactoria reducuntur ad illa: vt docent Theologi distinctione 15. quarti & Gratianus de poenitentia. distinctio. 6. ¶ 1. Vnde Bucer. repugnat spiritui sancto, orare pro remissione peccatorum non fit satisfacere Bernae.

Fatemur catholici Deum punire vel permittere vt puniantur sancti & electi, vt vult Gregorius. vel ob peccata eorum vt Dauid, vel ad probandam eorum patientiam, vt Iob & Tobiam, vel ad custodiendam gratiam, vt stimulus carnis Pauli, quod crepuit oculus Brigittae, vel ad augmentum meriti, vt Abel. S. Lauren. vel aliis in exemplum. At sophistica est cum inferunt, ergo satisfactiones poenitentiariorum sunt frustra: Cum Paulus dicat: Si nos ipsos iudicemus, non vtiq; iudicemur a domino.

Sic quod Deus aliquando punit peccatum, quis hoc negat: Vidimus in Adam peccatore, & nos hodie sentimus. Non est intentio sacerdotis, vt per satisfactionem iniunctam velit impedire flagella dei: sed est bona spes, nobis emendatis cessare flagella Dei: Si poenitentiam egerit gens a malo suo:agam & ego poenitentiam super malo, quod cogitavi vt facerem. Sicut de Niniuus scriptura testatur, de A-3. R. c. 21. chab humiliato & aliis.

Vel stultus est Bucer vel insigniter malus, cum docere vult Catholicos doctrinam de ira Dei: nisi enim timerent Deum, quae satisfaciendo placare humiliter proponunt, non se committerent arbitrio sacerdotis in satisfactione. Eat potius & domi praedicet suis temerariis, & praesumptuosis, qui nihil

Error, cui
pam & pœ
nâ simul
remitti.

hil curant iram Dei : quia Bucero & Luthero doctoribus remissa culpa, non oportet satisfacere pro pœna. sed culpa & pœna simul remittuntur: Culpa autem eis sola fide in Christum remittitur. Quomodo ergo homines isti timebunt iram Dei, cum Luthero ipse conuerteretur homines fieri presumptuosos ex huiusmodi doctrinis & carnaliter securos, vt latius explicabimus respondendo ad Gropperi supplicationem.

Satisfacti
ones non
spectacu-
la.

Quam vere dixit Hiero Hæretici irident simplicitatem ecclesiæ: sicut hic frivole Mucor satisfactiones ecclesiasticas appellat theatri modo spectacula: sed vade retro Sathana, quia non sapias ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum: Sancta ecclesiæ veneratur huiusmodi religiosa spectacula in Iohanne Baptista: qui varia satisfactionis genera ad se venientibus proposuit: & sic tota obseruauit ecclesiæ à Christo passio. Et tamen nihil volunt recipere, nisi in scripturis expressum. Vbi tamen scriptura negat pœnitentibus imponendas satisfactiones: Nam quod arguitur ex quibusdam locis, per capillos huc tractis, & corrupte interpretatis, mera sunt sophismata & præstigia, quia non solum praxis & consuetudo ecclesiæ est pro nobis,

Lucæ. 3.

ECKIUS.

7.

Opera bo
na placat
iram dei.

sed & scriptura tota veteris & noui testamenti, vt luculentè lib. 3. de pœnitentia deduco, & minime obscurant doctrinam de gratia, sed augent cultum Dei: cum desides, pigri & acediosi Lutherani, nec tantillum impendant cultui diuino: Cauent ne media nocte surgant & confiteantur domino, quod tot catholici vtriusq; sexus in ecclesiæ catholica faciunt.

Si per bona opera piorum & pœnitentiam mitigantur communes calamitates Christianitatis: cur Neochristiani omittunt letanias, publicas supplicationes, processiones cum vexillis crucis, missas contra Turcas, pro fructibus terræ, pro serenitate aeris, contra pestem: omittunt etiam publica illa ieiunia & dies rogationum &c. At succurrit memoria, quod hoc habent in mandatis à magistro sectæ Luthero, quia non debemus inuocare Deum vel sanctos pro bonis temporalibus. Sed ego euidenter probaui contrarium in Homiliis de S. Sebastiano: Non ergo obstant, quod per opera piorum mitigantur communes calamitates:

tates: tamen stat firma & inconcussa sententia veritatis, vt quilibet priuatus impleat satisfactionem sibi peculiariter intinctam.

Quod iactat de pœnitentia Anabaptistarum, hoc faciunt ex inuidia: quia in plerisque articulis, Baldasaro scribente, Parabaptista sunt meliores Luderanis: De homicidis, plus faciunt ex hypocrisis, cum inimicis nullam iniungant satisfactionem. De adultero cui canones imponant in satisfactionem, vt per longum tēpus interdicitur ei conuictus vxoris, si verum proferunt, tunc intelligēdi essent canones, vt interdiceretur marito, ne peteret debitum, sed reddere non prohiberetur: alioquin illa esset pœna probæ mulieris, non infidelis mariti. At quia canon 22. Concilij Arelatensis sic disponit, pœnitentiam coniugatis, non nisi ex consensu dandam, vereor ne Bucero, vt est familiare huius farinae hominibus corrupte alleget & falso ego nō meminimè me legisse: In cōcilio Ancyrano. (quod est antiquius Nicæno.) imponitur adultero pœnitentia solennis: sed cōuictus vxoris ei non interdicitur.

Nemo ex catholicis aliter docuit, quā quod magistratus vtatur iure suo, puniat delinquentes, non enim sine causa portat gladium.

CONCLUSIO DE SATISFACTIONE.

Constat ergo ex scripturis, conciliis, & patribus, satisfactionem esse tertiam partem pœnitentiæ, qua redimuntur peccata, elemosynis scilicet ieiuniis & oratione: nam illud redimere peccata est satisfacere: Sic Cyprianus increpat Nouatianos, quod satisfactionem subtrahant pœnitentiæ. Aduersarij autem seducunt populum, docentes pœnam simul remitti cum culpa: Melius David timens Deum clamat. Et peccatum meum contra me est semper. Ideo pro sententia vera ecclesiæ induxi li. 3. de pœnitentia, Cyprianum, Tertullianum, Ambrosium, Augustinum, Leonem, cum alijs, adduxi scripturas. De propiciatione peccati noli esse sine metu. Fili peccasti, non adicias iterum, sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur: Vbiq; in conciliis agitur de satisfactionibus. Itaq; contra claras scripturas, concilia, patres, contra totam ecclesiam aduersarij reiiciunt satisfactionē, sine verbo Dei, sine scri-

H
pturis

Cōciliū
Arelatēse
Bucero cor-
rupte alle-
gat.

2.
Roma. 12

Satisfa-
ctio.

Cyprian⁹

Psal. 50

Ecclesi. 5.
Eccle. 21.

pruris, sine patribus, sine ratione, solis ludunt cauillis & sophismatibus: quia alioquin tam insolenter iactant verbum domini, ac si sint pleni scripturarum, hoc loco sicut in multis aliis, sicut famelici & mendici, nihil exhibent, nec possunt exhibere, scripturarum.

DE VNITATE ECCLESIAE ET ministris scriptum protestantium. Art. XIX. E.

ERRATA SCRIPTI.

1. **E**uangelium propagatum per patres, prophetas, per Christum, per apostolos.
2. Voluit Christus vocari pastores fungentes officio docendi.
3. Ad tollenda schismata accessit utilis ordinatio, ut esset aliquis episcopus, alius archiepiscopus, & supra hos patriarchæ Romanus, Antiochenus & Alexandrinus.
4. Pontificibus & Episcopis qui aduersantur piæ doctrinæ, auctoritatem tribuere non possumus.
5. Potestas episcoporum est ut condant traditiones, ut de certis feriis, ut sciat populus, quo tempore conueniendum sit, sed hæ traditiones non putentur esse cultus. i. merita & bona opera.

EXAMEN.

1. **E**N Anaxagoreos Theologos, qui omnia miscent & confundunt in vinum Chaos, nouum testamentum confundentes cum veteri, apostolos & Euangelistas cum prophetis & patriarchis: cum Christus prætulit apostolos. Quatuor habemus Euangelia, quomodo in numerum venient propheta: Ezechiel vidit quatuor animalia, oculata & alata, vidit Iohannes in Apocalypsi, quæ significant quatuor Euangelistas. Nouum testamentum solum, gaudet honore Euangelij, solus Christus attulit, scripserunt, Matthæus, Marcus &c. Solum enim Euangelium prædicat regnum cælorum. Ideo confundere cum lege & prophetis est magna peruersitas, quia vinum nouum Euangelicum mittunt in vres veteres contra prohibitionem Christi. Hinc Hieron. August. Ambrosius, Chrysostomus & alij sancti cõparant legem ad Euangelium, & quomodo Euangelium excellat, manifeste testantur, quia est plaustrum nouum in monte triturans: Breuitati studens omitto quomodo

do Hiero. explanat quatuor Euangelistas esse quadrigam domini, annulos arcæ, quatuor paradisi flumina, quatuor fabros, quatuor mensas cum similibus.

Perpetuo impingunt Luderani, quod pascere sit docere, quasi pastor non habeat alia quoque officia. Vnde melius exponeretur, pascere, hoc est regere, ut de primatu Petri contra Luderum & Zuinglium probò, & euincitur ex Paulo, quia alios dedit apostolos, alios Euangelistas, alios pastores & doctores, &c. Et in præsentia non est opus verbis quia mox explicant officium pastoris, ut non solum doceant Euangelium, & administrent Sacramenta, sed etiam ut palam contumaces in ecclesia puniant excommunicatione, videlicet eos, qui vel contra sanam doctrinam prauas opiniones serunt, aut malos mores emendare nolunt, debetur enim iure diuino obedientia pastoribus.

Ex quo infero contra Bucerum & alios disputatores Ber Folii. 9. & nen, male eos negasse potestatem ecclesiasticam, etiam in apostolis, quibus nullum volebant permittere regimen sed nudum ministerium Contrarium hic permittitur, stultus Bucer supremum officium apostolorum dicit fuisse docere, fol. 12 Bernæ. Alterum est cum pastores possunt excommunicare ferentes prauas opiniones. Non mirum ergo quod Leo papa x. fe. re. excommunicauit Luderum, Carlstadium & alios. Et hodie pontifex Bucerum cum a seclis excommunicare deberet, sicut singulis annis excommunicat in coena domini.

Tertio, quia fatetur iure diuino præstandam obedientiam superiori etiam ecclesiastico. Ideo toto cælo errauit Luther, tribuens hoc solum iuri humano positiuo, & Bucer tam acerbe proscripsit omnem potestatem ecclesiasticam in eadem dissipatione Bernen.

Recte fatemini hic gradus dignitatis ecclesiasticæ differentes: sed cur patriarcha vester Luder dixit illas esse fictiones, quia in ecclesia Christi non sint huiusmodi gradus, sed isti sint membra diaboli.

Etiam Episcopis aduersantibus piæ doctrinæ nullam tribuunt auctoritatem, bene faciunt: sed viderint ne corrupto iudicio Episcopos damnantes eorum hæreses, dicant aduersari piæ doctrinæ: Nā hoc omnes hæretici fecerunt, Hæretici dum prælati ecclesiarum reprimere volebāt impia dogmata non patiuntur

tur iudicia episcoporum.

conquererentur hæretici. episcopos sanam doctrinam improbare: quod fecerunt Nouatus, Arius, Eutyces, Nestorius, Donatus, Pelagius, Vuiklef, Hufs, & modo Luther cum suis astipulatoribus, qui non verentur sacris conciliis iniuriari, quia sanæ doctrinæ aduersentur. Sic ergo paucorum iudicium Buceri cum suis adherentibus, superabit iudicium Patriarcharum & 1400. Episcoporum in concilio Lateranen. Praponderabit iudicio omnium Theologorum in Parrhisien. Laudatissima academia à 400. annis & citra. Vah quanta temeritas.

5. Præsides ecclesiæ posse sancire constitutiones, catholici nunquam negauimus: hoc enim pertinet ad potestatem regiminis: licet Luther sæpe negauerit, quia non possint Festi dies constituere vnum iota super homine Christiano. Hic est cur istitu- Bucer videatur mitior: tamen nihil confert veritatis fidei. Ideo re 1. Tribuit præpositis, vt statuatur de feriis, hoc recte, sed ap- tæ. confu pendix, vt sciat populus quando conueniendum sit: hoc tui eum est Vuiklesicū: quia feriaz sunt institutæ ad honorem dei, super dis- ficut Deus præcepit. Sabbatum sanctifices & vt sanctorum putatione memoria celebrentur. 2. Statuit in illis constitutionibus Berna. fo. non esse cultum Dei, nec homines mereri, aut esse bona- 77. & 78 pera: At illa non constant cum superioribus: iam dixerat at pisce obedientiam de iure diuino: si quis ego obedit superiori, magis mu quia est ordinatus à Deo, & constitutus à Deo: cui ordina- tus nihil tioni ipse vult parere, cur hoc non placet Deo? Si victimis respodit. colitur Deus, melior est obedientia quam victima. Porro Roma. 13 quod ait, non mereri subditos per huiusmodi obedientiã, 1. Reg. 15 est omnino falsum & irrationabile, quia inobedientes pec- cant cum obedientia sit te iure diuino, & omnis præuarica- tio & inobedientia accipiet iustam mercedis retribu- tionem. Cur ergo per obedientiam non mererentur, & face- rent bona opera: Cum Paulus commendat Romanos. O- bedientia vestra vbique diuulgata est. Ita hortatur Petrus Hebr. 2. castificantes animas vestras in obedientia charitatis. Nam Roma. 16 dicere contrarium, esset facere ex Deo clementissimo ty- rannum: Nam facta constitutione, si subditus non obedit, peccat, si obedit nihil lucratur. Cum tamen Deus sit pro- nior ad miserandum, quam puniendum: At de hoc alibi plura.

In

In hoc tamen scripto cauerunt dolose, ne Romani pō- tificis agnoscerent primatū, tanquam suppremi Christi in terris vicarij: Nec Romanam ecclesiam, vere apostolicam suspiciūt omnium ecclesiarum matrem, & caput: quæ vni- uersalem totius Christianitatis curam gerat, alijs Episco- pis in partem sollicitudinis vocatis, papa plenitudinem habet potestatis: hoc egi tribus libris de primatu Petri contra Lutherum.

DE SANCTIS SCRIPTVM EO- rum ad articul. XX. F.

ERRATA.

Sancti mortui non sunt inuocandi, vt propter sancto- rum merita iuuemur.

Nec possunt directe inuocari. Ora pro me sancte Pe- tre, quia est vnus mediator. cum nullus cultus Dei sit in ec- clesia, qui non sit approbatus verbo Dei.

Directa inuocatio absentis tribuit ei omnipotentiam: 3. quia audire vota cordium est solius Dei.

Quia mediatoris Christi officium obducitur cultu 4. sanctorum. Ideo reprobamus.

EXAMEN CONFVTATORIVM.

Sanctos qui ex hac vita decesserunt non esse inuocan- dos est damnata hæresis Vigilantij, vt Hierony. testa Hæresis tur: & ante Hieronymum ob errorem illum fuit dam- natus Eustachius in concilio Gangren. fuscitarunt hanc hæresim Paterini, pauperes de Lugduno, Pickardi, & alij: sed semper ab ecclesia damnati, & aduersarij non respon- dent ad inuictas rationes Hieronymi: vnde recte noui, Vi- gilantiani sunt à catholicis appellati.

Cum Oecolampadius in disputatione Baden. (quia 2. prius prorsus etiam intercessionem negarunt) & aduersarij Oecolap. Auguste admiserunt, & Melancton in apologia, & ange- los & sanctos honorandos esse, & orare pro nobis, & hoc voluit Hieronymus: sed negant sanctos propterea inuocā- dos, profecto ignoro an maior sit illorum incititia vel ma- litia: Nam non improbant, si vnus peccator scribit alteri. Ora pro me, vel commendo me orationibus tuis: quod est frequens apud viros bonos huius vitæ, cur ergo nō possem me cōmendare orationibus viri beati multo certius: scribit

H 3 B. Pau

- B. Paulus Coloss. & alijs, vt orent pro eo: fideles autē orantes pro alio nouerunt per Christum esse orandū ex regula fidei. Ad hæc possunt ne stulto persuadere hoc esse malū, cum fateantur sanctos orare pro nobis, vt dicamus eis, facite quod facitis. i. orate pro nobis, quia oratis pro nobis.
- Iohan. 16 Errant porro, quod arbitrantur cultum hunc sanctorū
Iob. 5 fuisse introductum in Ecclesia sine verbo spiritus, qui regit ecclesiā, & docet eam omnē veritatem: Sic docuit Iob
Zach. 1 & amicos eius, sic fecit Angel^o Zachariæ, Baruch, Onias,
Baruch. 3 & Hieremias, & principes doctores religionis nostræ, Dionysius, Cyprianus, Leo, Augustinus, Paulinus, Chrysofost. Gregor. Bern. & omnes qui in ecclesia à M. C. C. annis fuerūt: Quomodo saluator noster Christus reliquisset ecclesiam tot annis, qui vix lxx. annis reliquit synagogam in captiuitate Babylonica. Locos citatos fidelis Lector inueniet in Enchiridio nostro.
1. Tim. 2. Paulum euocant, vnus est mediator Dei & hominum: sed quæro, an intelligat de mediatore intercessionis: tunc sequeretur vnū viatorē non intercedere pro alio, quod ipsi negat, & coguntur negare propter expressas scripturas: Si verò nolunt Paulū loqui de mediatore intercessionis, tunc textus ille nihil facit contra intercessionē sanctorū: & hæc est rei veritas, quia loquitur de mediatore redemptionis.
3. Ista est inanis ratio & cauillus sophisticus Melanchthonis, quo persuasit vni principi, vt cōqueritur Vuicelius: At mediocriter doctus mox sentit, vbi impingit: quia noscere secreta cordium ex natura sua est solius creatoris, at sancti non per naturam norunt preces nostras, sed vel per reuelationem angelorum, aut vident in verbo, & in speculo essentia diuina, vt Gregor. ait. Quid non vident, videntes Sulpitius. videntem omnia: Videns enim verbum videt omnia quæ
4. Reg. 5 in verbo sunt. S. Martinus cognouit procul irrisiones Brij, & Helisæus verba & facta Giezi serui sui.
4. Minime obscuratur gloria Christi, sed magis illustratur, cum tanta sit eius bonitas & clementia, quod etiam sanctos, seruos suos tanto dignatur honore, & per illos vult
Psal. 130. exaudire, & certe mirabilem se ostendit in sanctis suis, in quibus etiam vult laudari: Sicut enim gloria deitatis non obscuratur per inuocationem animæ Christi, quæ est creatura:

tura: Ita nec gloria Christi obscuratur per inuocationem sanctorum.

Nec aduersarij habent vnū apicē ex scripturis, quod sancti non sint inuocandi: sed propria temeritate catholice rebelles sunt ecclesie, hostes sanctorum, cineres Vigilantij excitant, & pickardos confortant.

DE MISSA PROTESTANTES.

co. articul. ¶ 3.

LAPSUS ADVERSARIORVM.

Svmens corpus & sanguinem Christi applicat sibi fidei beneficia parata per mortem Christi.

Cum tria sint in missa, coena domini, recordatio, & preces seu gratiarum actio, sancti patres totam hæc actionem vocarunt sacrificium: preces sunt sacrificia laudis, & oblatio, sed coena non applicatur pro alijs in remissione peccatorum: sed quia fide accipimus promissam reconciliationem, erigimur per fidem contra terrores peccati & mortis: citant Cyprianum.

Non sentimus fieri applicationem pro alijs, viujs & mortuis: nam quisque fide sibi applicat beneficia Christi, non propter meritum alterius hominis.

Sacramentum est institutum pro viujs, quomodo ergo applicatur mortuis. Vnde dolendum est, templa magis esse occupata cultibus pro mortuis, quam ministerio pro viuientibus.

EXAMEN.

IN missa Eucharistiam offerri pro viujs & mortuis, ostendit Sacrificiū di tribus libris, quibus in hunc diem aduersarij non remissæ.

sponderunt: Nam tota hoc semper obseruauit ecclesia, & omnes sancti patres docuerūt, Dionysius, Ireneus, Ignatius, Tertullianus, Ambro. Hierony. Augustinus, Leo Ba filius, Chrysofost. Theophylactus, tot sancti, pontifices Romani, ecclesia martyrum, sacerrima concilia. Hoc iuge & quotidianum sacrificium missæ præuidit Malachias in spi Malach. 1 ritu, cap. 1. & 3. Vt explicat August. li. 10. de ciuit. Dei c. 6. & Psalm. 39. & epistola 69. Ad Paulinū. Et ante Augustinum sic intellexit prophetā S. Ireneus. lib. 4. c. 32. Præuidit Daniel. c. 12. cum alijs per me adductis. Quis autem nō citius credet tot patribus, cōcilijs, & toti ecclesie cum Danic. 12

H 4 1cri-

scripturis, quàm cauillis neochristianorum, sed volunt, vt nugæ eorum & sophismata audiantur.

1. Cum dicunt. Sumens &c. Si credunt in sumptione esse oblationem, sunt in magno errore, necdū sciunt quando ecclesia offert Christum, nam dum sacerdos sumit, est cōmunio, non oblatio. Extraneæ etiam loquuntur, sumentem sibi applicare beneficia Christi, Christ^o applicat, licet etiā ministro suo sacerdote applicante sola voluntate, Christus raturum & gratum habet in effectu.

2. Solent schismatici vbiq; studere nouitatibus, cū nemo ex catholicis antiquis aut recentioribus missam sic diuidat, vt aduersarij hic faciunt. Nam aliqui diuidunt missam in tres partes. 1. Est preparatio populi & materiæ consecrandæ. 2. Est Eucharistiæ consecratio & oblatio. 3. Est Eucharistiæ cōmunio & totius mysterij conclusio. Albertus de officio missæ facit tres partes. Instructionem, oblationem, & cōmunionem: Alij faciunt. 4. partes. 1. Durat vsq; ad offertorium inclusiue. 2. Vsq; ad Canonē maiore exclusiue. 3. Vsq; ad cōmunionē. 4. Vsq; ad finē: vt hoc late psequitur Ales in summa, Thomas & Alij Gabriel in expositione canonis missæ, & Clitophæus, Innocētius, Vuilhelmus, in rōnali diuinorū, Tuicen. antiqu^o Abbas Augiæ Berno.

Ad hæc nouatores isti non commode diuidunt, & ineptius explicant: nā primo missa non est recordatio cœnæ dominicæ, in quo sepe fallitur Luther, vt erudite redarguit eum Hier. Emser fel. memo. De præcibus rectius Augustinus de conse. dif. 2. Vtrum. In verbis Christi sacrificia cōficiuntur: reliqua omnia quæ sacerdos dicit, aut chorus clerici canit, nihil aliud sunt, quàm gratiarum actiones, aut certe obsecrationes & fidelium præcationes.

- Cyprian^o Quum citant Cyprianum est admirandū, cū non sciat sanctum martyrem toties testari sacrificium missæ, in epistola ad Cecilium. Sacerdos sacrificium verū & plenū tunc offert in ecclesia Deo patri, si sic incipiat offerre, secundū quod ipsum Christū videat obtulisse: Et infra. Calix qui in eius cōmemorationem offertur mixtus vino offeratur, renarrat August. lib. 4. De doctrina Christiana.

Et ad Cornelium papam cū Synodo scribit. Quia sacerdotes sacrificia Dei quotidie celebramus, hostias Deo & victimas

victimam præparemus: Id facit in multis aliis locis. Desinit ergo tam sanctum & antiquum patrem contra sacrificiū proferre: Licet Deo permittente vbi reliquiæ eius adseruatur, nulla prorsus fiant ecclesiastica sacrificia.

Perperam & hoc sentiunt, nō posse fieri applicationem pro aliis siue viuis siue mortuis eorum quæ sunt in missa: Nam huius contrarium docuit S. Paulus. Obsecro primo enim fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro omnibus, qui in sublimi potestate sunt constituti, vt tranquillam & quietam vitam agamus, &c. Hoc enim bonum est & acceptum coram Deo. Quibus verbis Paulus teste Augustino ad Paulinum, glossa ordinaria. Haimone & aliis, dedit formam orandi & applicandi missam pro aliis, sicut hodie vtitur sancta ecclesia in officio missæ, cum dicit. In primis offerim^o pro Papa nostro, & Imperatore nostro Carolo, & Rege nostro, & omnibus orthodoxis: Testatur hoc etiam Augustinus ad Pringium, cum ait. Et quæ pro vobis in sacrosanctis mysteriis semper inuocauimus: Tertull. i Testatur Tertullianus, qui ante M. CCCC. ferme annos in ecclesia martyrum floruit, nominatim citans hunc locū Apoc. ca. 30. & 31. Pauli. Et Ambro. super illo loco ait. Hæc regula ecclesiastica est tradita à magistro gentium, qua vtuntur sacerdotes nostri, vt pro omnibus supplicent, deprecantes pro regibus huius sæculi.

Cyprianus quoque & ipse in ecclesia martyrum, ante M. & CCC. annos hoc clare testatur in epistola ad Feclicem presbyterum, in ordinationibus sacerdotum, immaculatos eligere debemus, qui digne & sancte sacrificia offerentes deo, audiri in precibus possunt, quas faciunt pro plebis dominicæ incolumitate: in epistola quoq; ad plebs Furnis, prohibet oblationem pro eo fieri, qui elegit sacerdotem tutorem.

Et profecto magna est impudētia aduersariorū, quod Application non erubescunt negare applicationem missæ, quæ semper fuit & erit in ecclesia Dei vsq; ad consumationem sæculi. (Iuniores Gregor. Bedam, Bern. Hugones non adduco, quos constat ecclesiasticæ subscribere sententiæ.) Existimo surdos & cæcos esse aduersarios, non videntes Apoc. luma

Partes
missæ.

Albertus.

Bern.

Emser.
August.Cyprian^oAugusti.
cap. 21

August.

August.

Tertull. i

Apoc. ca.

30. & 31.

Ambrosi^oCyprian^o

- Hier. 3. stolum docentem appellationem pro aliis. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis: propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro seipso offerre pro peccatis. Potuit ne clarius affirmare applicationem sacrificij pro alio, vas illud electum
- Leuit. 4. Ita in Leuitico pluribus locis iubet dominus sacerdotem offerre pro populo, & rogare pro eo, & tota scriptura est plena.
- Orare p mortuis. Obiiceret aliquis Coryceus festæ illius: Iuducta faciunt mentionem de viuis, vos autem in vestris missis manum extenditis etiam ad mortuos. Respondeo, non deesse nobis etiam testimonia de mortuis: Nam ita scribit Tertullianus in li. de Monogamia de vidua. Enimvero pro anima eius orat, & refrigerium intimat, postulat enim & in prima resurrectione cõsortium, & offert annuis diebus dormitionis eius: ecce ante M. CCC. LXXX. annos anniuerfaria peracta p mortuis. Augustinus p matre mortua curauit sacrificium missæ offerri, vbi etiam orat omnes lectores, vt meminerint matris suæ ad altare Dei. S. Gallus dixit Magnoaldo diacono. Post huius noctis vigilias patrem meum columbanum ad cælos migrasse cognoui, pro eius requie, salutis hostiam debeo offerre.
4. Verum est Eucharistiam vt Sacramentum pro viuis institutam: sed in missa tractatur non modo vt sacramentum, sed etiam vt sacrificium: Christus autem in cruce obtulit se in sacrificium pro viuis & mortuis apostolo teste, & pro omnibus mortuus est Christus, & ad Rom. ait. In hoc Christus mortuus est, vt viuorũ & mortuorum dominaretur, cur ergo sacrificium ecclesia non applicaret pro viuis & mortuis. Si Iudas Machabeus obtulit sacrificium legale
2. Mac. 12. p mortuis. Et Augustinus toto libro de cura pro mortuis agenda, & omnibus opponit autoritatẽ ecclesiæ, quæ tũc non steterat D. annis, quanto fortius nos Luderanis obii-ciamus/autoritatem ecclesiæ, quæ M. D. stetit iam annis.
- Ambrosi^o Cabalio - & tricesimi explicans: Imo in concilio Cabalonen. sancitum est, in omnibus missis pro defunctis esse orandũ. Ideo non mirum, si templa sint occupata suffragijs mortuorum, in

in quibus tamen semper ministerium accedit pro viuis.

DE PRIVATA MISSA EQ.

art. xx. ¶ 4. H.

ERRATA SCRIPTI.

Confuetudo vetus fuit, & canones sanxerunt, frequenter fieri communionem, optandum esset hunc morem non esse mutatum.

Ibi adhuc erant ignoti abusus missæ applicandæ pro aliis viuis & mortuis.

Opinio obrepfit, quod sacerdos offerat pro Ecclesia, mereatur sibi & aliis.

Imaginatio accessit, singulas missas plus valere pro singulis, quam vnã pro multis.

Hos horrendos abusus peperit mutatio apostolicæ consuetudinis, qua in missa fiebat communiõ plurimorum.

Nihil dubium, reprehendendam esse applicationem oblationis, & opinionem meriti pro aliis viuis & mortuis, quia illa opinio partitur meritum in passionem Christi, & opus sacerdotis.

Probant errorem. 1. quia Christus seipsum obtulit, ergo non alius. 2. Non iussit se offerri in cœna ab aliis. 3. Quisque propria fide applicat sibi beneficia Christi. 4. Apoc. 20. Christus in cœna non obtulit, sed distribuit Eucharistiam.

Opiniones de priuata missa sunt reprehendendæ, & illa applicatio missæ taxanda, & concedendum volentibus omittere priuatas missas. Quid tibi videtur catholice lector, an non legio dæmonum impugnatores ecclesiæ diuicet, & solutus sathanas de carcere suo, seducat gentes.

CONFUTATIO PRAESTIGIORUM

contra sacrum officium missæ.

Frequenter communicasse fideles in primitiua ecclesia, nouimus tacentibus aduersariis, vt in Homiliis scripsi de cœna domini: nam primo quotidie, dein singulis dominicis. Postea in magnis festiuitatibus, post hac res deuenit ad tres festos dies: postremo omnino frigescente charitate præceptũ fuit de semel cõmunicando tẽpore paschæ: tamen sæpius cõmunicare semper fuit laudatum, & timentes Deum obseruarunt. Bucer affirmat paulatim docendo reuocã-

Luthera- reuocauerint veterem consuetudinem communicandi, sed
ni prædi- petem ab ipso cur tam raro ipse communicet? quis pro-
cantes ra- ximo decennio vel ter saltem in anno vidit communicare
rò comu- Lutherum, Bucerum, Blarerum, Schnepfium, Hofandrū,
nicant. Musculum, Frechium, & similes sectæ capitaneos: An non
vana est illorum iactantia de frequenti communione? cum
eorum sacerdotes adeo abhorreant à communione, vt etiā
celebrantes & laicis communionem exhibentes, ipsi tamē
à communione abstineant, vt supra ostendimus.

Si de laicis suis loquitur Bucer, audiui sane pluries, ab
initio frequentem (vt sunt hominum animi ad nouitates
proni) fuisse communionem: sed initia hæreticorum fer-
uent ait Cyprianus, mox tepuerunt, vt rarissimus sit com-
municans iam apud eos, scilicet in magna ciuitate duę aut
tres vetulæ veniant ad altare. Hoc quoq; audio in plerif-
q; ciuitatibus aliquos accedere, solum vt captent beneuolē-
tiam magistratus, vt videantur egregie Lutherani, aliquos
Ludera- accedere vino sublimato ebrios, eructantes ad vomitum
norum. vsque, rarum esse virum honestum communicantem & bene
moratum, & vbi est, quod superius iactarunt neminem
admitti ad Eucharistiam, nisi exploratum. Et cum sciant
hoc esse falsum, mirum quod non pudeant, huiusmodi cō-
tra conscientiam gloriosissimo & Catholico Imperatori
nostro Carolo in scriptis offerentes.

2. Ostensum est præcedenti annotatione, ecclesię apo-
stolicę & martyrum, fuisse notam applicationē Missę pro vi-
uis & mortuis, vnde impius est, quicumq; ecclesiám catholī
cam suggillat, eius consuetudinem spiritu sancto docente
receptam, abusum culpando.
3. Non opinio, sed veritas catholica à spiritu sancto inspi-
rata, qui est ei datus vt doceat eam omnem veritatem, hoc
Iohan. 14 habet vt sacerdos offerat pro se & pro aliis viuis & mortuis
vt priori paragrapho euidenter probatum est.
4. Nec est imaginatio, sed rei veritas plures missas maio-
ris esse valoris apud Deū, quam vnā, vt ostēdimus: quod
Matth. 16 si nulla ratio exhiberetur: sufficiat nobis & sufficere debet
ecclesię catholicę authoritas, aduersus quam nec portę in
feri præualebunt.
5. Horrendę sunt impietates & à sinceritate catholica re-
motissimę

motissimę negare missas applicandas & valere viuis & mor-
tuis. Ineptus est sophista, cum Bucerus argutatur ab obla-
tione ad communionem: quę sunt disiuncta & separata,
sacerdotis est offerre, laicorū est communionem recipere.
Licet neminem opinor esse fidelium, qui non optaret lai-
cos, vt olim frequenter communicare ex feruenti charita-
& deuotione: Verum qui sunt indeuotiores apud Luthe-
ranos sæpius communicant, & quasi pro spectaculo habēt
communionem, sicut Zuingliani pro conuiuio.

Quam supinum afferunt errorem, quia sententia catho-
lica partiatur meritum missę in passionem Christi & opus
sacerdotis: quis vnquam vel per insomnia sic locutus est.
Nos dicimus totam efficaciam missę esse à Christo, qui est
summus pontifex & sacerdos, hic est qui cōsecrat, offert, &
Deum patrem omnipotentem placat. Sacerdos autem ho-
mo solum est minister Christi & Ecclesię, vt inulse diui-
das meritum Christi & ministri eius. Quod autem Chris-
tus homini concedit, vt meritum missę applicet, huic vel
alteri, est immensa dei bonitas & clementia, à nobis non
expugnanda, sed cum laude & gratiarum actione humili-
ter suscipienda.

Ad cumulum sophismatum breuiter dico. 1. Christus
se obtulit, fateor: ergo alius non offert eum, scilicet sacer-
dos, si legisset magistrum: nouisset Christum oblatum à pa-
tre, à seipso, à Iuda, à Iudæis: ac hodie offertur à sacerdoti-
bus ministris & tota ecclesia in mysteriis. 2. Falsum assu-
mit dominum non iussisse, vt offerretur: nam dicendo, hoc
facite in meam commemorationem, facite, hoc est, conse-
crate, offerte, accipite, manducate &c. quę omnia hoc lo-
co includit facere: Si es faxeus & negas: dic mihi, vbi do-
minus & saluator noster dedit potestatem discipulis & sacer-
dotibus conficiendi hoc venerabile sacramentum Eucha-
ristiæ: nisi forte hæresim Zuinglii non omnino exiit, quā
do scripsit super Matthæo contra Lutherum. Nulli homi-
ni datur facultas efficiendi corpus Christi, Mat. 26. & Io-
han. 6. negauit verbis confici Eucharistiam: vbi totissimus
est Zuinglianus. 3. Non nego timentem Deum sibi appli-
care & se facere participem beneficiorum Dei per fidem,
quę per dilectionem operatur, vt ait Paulus, & per varia
bona

Sophisma
ta Bucera
na.

7.

Bucer.

Galat. 5

bona opera nobis à spiritu sancto in scripturis commēda-
ta: At sophisma est, ergo per missam nobis beneficia Chri-
sti non applicantur: cum in omnibus sacramentis nobis
gratia merito passionis Christi applicetur. 4. falsum assu-

Christus se
obtulit in
cœna.
Hebr. 10.
Esaia. 43
Psal. 109.
8.
Ironia.

mitur, Christum se non obtulisse in cœna: Nam primo ob-
tulit se in cœna figuratè in agno paschali, ubi imposuit
finem vmbatili sacrificio & sacerdotio, & vt Paulus ait, ab-
solutè primum, vt sequens statueret: deinde obtulit se sacra-
mentaliter sub speciebus panis & vini secundum ordinem
Melchisedech: oblationē vero victimæ ab Isaia prædictæ,
consummauit in cruce: Quod si negas Christum obtulisse
in cœna, ostende ubi obtulerit panem & vinum secundum
ordinem Melchisedech?

Quam bene instruant ecclesiam, ecclesiæ desertores.
Missas priuatas abrogandas, applicationem missarum taxandam, permittere vt contra institutionem canonicam, contra fundatorum supremam voluntatem, priuata missæ negligantur, omnia videlicet contra totius vniuersalis ecclesiæ usum aboleantur, quæ ab ecclesia martyrum ad nos peruenierunt propter schismaticos à . 22 . annis in angulis Germaniæ natos in Saxonia, quàm ægre Carolus magnus Imp. decennali bello ad fidem Christianam suscipiendam coegit. In auctario Enchiridij missas priuatas asseruimus ex Alexandro papa & martyre, sub quo iã dicebantur missæ p̄ defunctis ante M. CCCC. XX. Annos, ex Honorico papa, Sothero, Telesphoro, Leone, Gregorio magno, Gelasio, Iohanne & alijs pontificibus. Ex Augustino, Ambrosio, Nazianzeno, Iohanne elemosynario, Tertulliano. Ex concilijs quoque Agatensi, Triburien. Laodicensi. Aurelianen. Carthaginen. & sexta synodo. In quibus apertè sine priuata missæ approbantur, & testatur hoc multitudo capellarum antiquissimarum, & multitudo altarium, tam in ecclesijs cathedralibus, quàm monasterijs, in quibus etiã sancti viri Chunradus, Vricus, Gallus & alij missas priuatas celebrarunt. Applicationem missæ & orationum taxare non possumus, nisi velimus taxare spiritum sanctum, qui applicationē huiusmodi in nouo & veteri docuit testamēto, vt superiori articulo probauimus, & in auctario fusius fecim⁹: ad quæ aduersarij nihil responderūt, sed nec possunt respon-

respondere. Ideo sponsam Christi ecclesiam sequamur, probatissimos martyres & sanctos, sancta quoque concilia abhorrentes noua & impia consilia, veritati, gloriæ dei, ac salutem fidelium aduersa.

DE VSV INTEGRISACRAMENTI CO. ART. 21. C. 5.

ERRATA SCRIPTI.

NOrunt plures fuisse morem ecclesiæ vti integro Sacramento.

Sciunt hunc morem à Christo traditum esse. 2.
Christus commendat nobis hoc sacramentum nomine testamenti, testamentum autem non est violandum. 3.

Si ergo eis non porrigitur Sacramentum integrum, alij prorsus abstinent, alij cum perturbatione conscientię accedunt. 4.

Si vsus ille restitueretur, iam esset concordia: quia nostri non accusant nondum satis institutos, sed persecutores, qui mutant institutionem Christi, & probant illam. 5.

Ecclesia superior non damnatur: habet enim ecclesia sancta interdum aliquas stipulas. 6.

Prædictum est postrema tempora ecclesiæ plena periculi futura, sicut multis exitio fuerunt lex de cœlibatu, suspensiones monasticæ, abusus missarum & cultus sanctorum. 7.

EXAMEN.

Librum examinando repurgauimus illam sententiam modo propositam, non eam tollere errores, sed augere & firmare, non facere conscientias tranquillas, sed læsas, cauteriatas & erroneas, ad illum ergo locum superiorem rem remitto. Ideo paucis nos expediamus. Fol. 54

Fuisse hunc morem communicandi laicos sub vtraque specie non negamus in aliquibus ecclesijs Græciæ, Africæ, & Germaniæ, & maxime in ecclesia martyrum, vt sanguinem Christi sub propria specie sumentes, alacres fierent ad sanguinem pro Christo fundendum. Ad hæc si etiam vtriusque speciei usum habuerint, non tamen dixerunt esse de necessitate præcepti, neque alias ecclesias vnã speciem laicis dantes contempserunt, neque eas damnauerunt, velut mutantes institutio-

RCMA

nem Christi. Id quod veteres & noui faciunt schismatici Calicearij & Lutherani. Et in ecclesia Romana non memini me legisse Eucharistiam sub vtraque specie cōmunicatam laicis, nisi quòd argumentum colligi possit ex vita Sancti Laurentij.

2. Hunc morem obseruauit Christus, sed apostolis dedit non laicis. Iam dudum elegerat eos, & fecit vt essent duodecim. Vtraqueque species dedit, qui perfectum sacramentū instituit, noluit facto ostendere se sacerdotem secundū ordinē Melchizedek, aut nullibi Christus docuit esse de necessitate præcepti laicis vtraqueque species dari.

3. Corruptur verba & mentem Christi: non enim loquitur hic de testamento, vt est suprema voluntas morituri &c. sed vt est lex noua, testificans mentem & voluntatem Dei, vt pleniter ostendi de sacrificio missæ: symbolice posse tractari, vt testamentum, hoc nemo Christianus negauit & nostri largissime profecuti sunt, quàm vnquam vllus Luderanus: verum proprie dici testamentum pro vltima morituri voluntate, adeo non est de mente saluatoris nostri, vt ei quam maxime refragetur. Ait enim: Hic est calix (sanguis) noui testamenti, non dicit, nouum testamentum, quod si etiam diceret, vt in Luca, intelligendum esse confirmatiue, sanguis confirmat testamentum, hoc est, legem Euangelicam, sicut Moyses ait, in confirmatione veteris testamenti, aspergēs populum sanguine. Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus. Iniuriam facit ecclesie, qui dicit eam violare testamentum sponsi sui Christi.

Audi Bucere, es oblitus quod frater tuus Zuinglius scripsit ad regem Franciæ esse abusum quod sanguis dicatur testamentum.

4. Quia male seducti per nouos prædicatores nuper natos, deponāt conscientiam erroneam, & nō obstineant à cōmunionē tempore statuto ab ecclesia, ne peccent per inobedientiam, & cessabit omnis perturbatio conscientie, quando fides & credit ecclesie catholice, & non innititur propriæ prudentie contra sapientem, inanes cauillos & sophismata contra vniuersalem ecclesiam sibi affingens: Sicut filiola quæ discit fillare, si quando filla inuoluuntur, quanto magis vult illa facere recta, tanto magis implicat & irretit: si autē

si autem offert matri, illa mox nouit inuoluta explicare. Sic filius ecclesie, si implicatur dubio aliquo in articulo si dei, maxime laicus, si vult dubium illud explicare proprio ingenio & ratione humana, magis implicat & inuoluit se in plures errores: Quod si matri ecclesie obtulerit ore & corde dicens. Credo ecclesiam catholicam, credo sponsam Christi, credo columnam & firmamento veritatis, quia regitur magisterio & doctrina spiritus sancti: extra illam arcem diluuii peribo, his solidis fundamentis repellat omnes nebulas dubitationis, & conscientie perturbationes. Maxime cum ecclesia omnes hæreses finaliter vicerit quotquot fuerunt.

Non est filius germanus ecclesie, qui vellet concordiam facere cum iniuria matris: citius scandalum nasci permittitur, quàm quod veritas relinquatur ait Gregor. Et dicitur Gregor. ferte ait S. Basilius, ecclesia facile pacem obtineret ab hæreticis si veritati cedere vellet: hoc autem nunquam impetrabunt. Esto quod tota Germania faceret, quid ditissima Hispanie regna? Quid Italia parens religionis? Gallia cum suo Christianissimo Rege? quid Portugallia, Hungaria, Polonia, Scotia, Anglia, Sicilia, Neapolis, Croatia, Nauarra? Quid potentatus maximi, Veneti cum regno Cretæ & Cypri, Mediolanum, Florentia, Genua, Senis, Luca, & fortissimi Heluetiorum Cantones octo cum Valesis, nunquid consentient & manus dabunt, & fatebuntur se & antecessores suos mutasse institutionem Christi? O temeritas.

Sed magis absurdum est, quod addunt se non accusare, nondum satis institutos: ac si in regnis & dominiis supra memoratis Christiani nondum essent satis instituti, ac in reliqua Germania: sed expectassent, exiticios monachos fidefragos sacerdotes, grammaticos, textores fabros, cerdones Lutheranos. Ego contrarium dico in hoc articulo, & alius, fideles bene institutos: aduersarios autem Zuinglianos, Parabaptistas, Luderanos, Suermeros ad veritate & fide desitutos, ne quid grauius dicam, Vnde quod ab initio valde orant, ac si supplices forent: tamen est qui nequiter se humiliat, ait Sapiens, & interiora eius plena sunt dolo: orant hoc eis permitti, quo se Euangelicos iactarent, & totam ecclesiam hæreseos damnarent: Cum fideles laici in-

1. Tim. 3.
Gen. 7.5.
Gregor.
Basilius.
Cōcordia
impotēs.Christia-
ni bene in-
stituti.

Eccles. 19

grum recipiant signatum Christum, etiam si non recipiant integra signa huius sacramenti.

Ecclesia aliqua mutauit.

Sæpe adferunt institutionem Christi mutata: at in hoc iniuriatur Ecclesie catholice, quæ licet mutauerit aliquando formam baptismi, in nomine Iesu baptizans, & in sanguine & suffocato comedendo contra cõcilium apostolorum, (vbi videmus maximam ecclesie auctoritatem) at hic nihil factum est ab ecclesia contra Christum: cum ipse nullibi instituerit aut præceperit communionem laicis sub vtraque specie, & etiam in primitiua ecclesia aliquando obseruatum fuit contrarium. In cœna Christus plus formulam missæ monstrauit, & sacramentum instituit quàm quod laicis formam communicandi præfereret.

6. Multas gratias debemus misericordie aduersariorum,

Hiere. 1

quod non dãnant ecclesiam superioris ætatis, homines misericordes videlicet, qui habent potestatem vitæ & necis, vt euellant, destruant, disperdant, dissipent, ædificent & plantent. At solum dolus est & fucus, vt Hiero. ait: Hæretici pacem simulant, quam non exhibent, quia hanc objectionem aliter diluere nesciunt. Si vera esset eorum sententia superioris ætatis Christiani omnes essent damnati: Sentiant quàm crudele hoc esset dicere, tantam multitudinem per totum orbem Christianum in Christo mortuam, damnare: ideo hunc fucum prætexunt, vt de Eucharistia etiam

Hierony.

Oecolampadius fecit in disputatione Baden. sed mentita est iniquitas sibi: cum ignorantia eorum, quæ sunt in Euangelio explicita neminem excuset, vnde maligne inculcat ecclesiam, in hoc habuisse stipulas suas cum ipse Deum orare deberet, vt à ligno æterni ignis liberaretur: rectius fense

1. Ioan. 2

runt concilia generalia & tota ecclesia, quàm nuper nati schismatici, qui ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.

7.

Recte hic conuincuntur errorum aduersarij, nam do- Periculo- minus & saluator noster loquens de periculosis temporibus nouissimis, cum Paulo, Petro, & Iuda, digito monstrat nouissima magistros illos prurientes auribus, & qui dicant hic est Lutherano Christus, apud Zuinglios: alius autem hic est Christus, apud Lutherum: Sic alius apud Parabaptistas, &c. Christus mendum & apostoli prædixerunt errores, & hæreses, ac discessiones quod ve-

à fide venturas validissime. Contra hi iactitant, primū iam solem

solem Euangelicum ortum, & Euangelium sub scamno ex tractum: Cum ergo veteres resuscitent hæreses, & nouas adiciant: quomodo tam cæci sunt, vt non videant periculosā nouissima tempora de eis & propter eos dicta: Cum ecclesie sanctæ doctrinæ & consuetudines ab apostolis, à martyribus, à sanctis confessoribus ad nos vsque dimanarunt, vt de sacrificio missæ, de inuocatione sanctorū, de confessione, de sacramentis, de suffragiis mortuorum luculenter & manifeste in superioribus probauimus.

Proderit euocare verba, quæ frangant ceruices aduersariorum: Nam Christus inquit, surrecturos in nouissimo pseudopphetas, qui seducent multos. Et Paulus inquit.

1. Tim. 4.

Discedent à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum in hypocrisis loquentium mendacium.

Et iterum nouissimis diebus instabunt tempora periculo-

1. Tim. 3.

sa, & erunt homines speciem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes: qui resistent veritati, sicut Iannes & Mambres resistenterunt Moyse: mali homines & seductores, proficient in peius errantes, & in errorem alios mirantes. An non suis coloribus depicti sunt hic Neochristianorum prædicatores. Petrus ait. Fuerunt pseudopro-

2. Petri. 2.

pheta in populo, sicut & in vobis erunt magistri mēdaces, & alio loco. Venient in nouissimis diebus in deceptione il-

2. Petri. 3.

lusores, iuxta proprias cõscientias ambulantes. (quod schif-

matici hodie faciunt.) Similiter admonuit Iudas. Quoniã

Iudas

in nouissimis temporibus venient illusores, secundum de-

Thadd.

fideria sua ambulantes in impietatibus: hi sunt, qui segregant semetipsos animales, spiritum non habentes.

Quæ omnia aperte in aduersariis apparent, in exēplis

eorum. Nam inter doctrinas nouissimi temporis enume-

Carthagi.

rant cœlibatum, de quo tamen statuit Carthaginen. conciliū ante M. C. C. annos, & reiecit in priora tempora dicens, quod ipsum seruauit antiquitas. Enumerant Monasticen, quæ tempore Apostolorum incepit, vt ex Dionysio liquet, & Philo de S. Marco testatur: Basilius quoque;

Basilius.

ante M. C. C. annos, scripsit de institutis monachorum, & hæ-

stenus cum maximo fructu durauerunt in ecclesia.

Exemplum dant de missa, quā primus celebravit Chri-

I 2 stus

Synodus
fexta.

stus, dein Iacobus apostolus sexta synodo teste, vt supra de missa & ueneratione sanctorum ostendimus.

Fructus
Luthera.

At & nos veraciter manifestemus fructus nouissimi temporis & noui Euangelij, qui sunt, Monachos fieri exiticios votifragos, ac relicto spiritu & seruiuo Dei sequi voluptates & desideria carnis, reicere ieiunia, relinquere cultum diuinum, Matutinas extinguere, ecclesias ornatu spoliare, Missam iuge sacrificium Ecclesie vel mutare, vel ex toto cum Antichristo tollere, sanctis preces & honorem subtrahere, Monachas similiter seducere, vt virgineo choro & flore relicto, Veneris turpitudines, ac spurcitas pro libidine sequantur. Defunctis in purgatorio non suffragari, à sede ap. & ecclesia Romana discessionem facere, sacramenta vilipendere & irridere, Eucharistie sacramentum vel penitus negare, vel multis erroribus ac abusus con-

sacrilegia
Neochri-
stianorū.Virtutes
Neochri.

spurcare, matrimonia temere separare, & illegitime coniungere, caeremonias, & solennitates baptismi, sicut & aliorum Sacramentorum exufflare, confessionem vel abolere vel eneruare, templa omnia exuere cantibus, organibus, imaginibus, ornatibus, cereis, altaribus, &c. vt sint loca desolationis secundum Danielelem, apta in quibus fideat abominatio Antichristus filius perditionis, sanctos patres & doctores improbare, conculcare sancta concilia, imagines Christi & sanctorum deturpare ac more Turcico confringere, summo sacerdoti maledicere, Cæsari iniuriari, fideles imperio ad defectionem inducere, subditos ad rebellionem incitare, vnde in Germania plus quam centum millia virorum bello seruili interierunt, vltimas voluntates defunctorum infringere, reliquias sanctorum violare, ecclesias passim & altaria subuertere, monasteria diruere, ecclesias cathedrales & collegiatis cum prædiis occupare, honestum clerum & monachos probos in exilium pelere, calices, cruces, arculas argenteas diripere, redditus ecclesiasticos propria autoritate in prophanos vsus conuertere, libertatem ecclesiasticam tollere, processiones & actus ecclesie subfannare, subditos ad has impietates, precibus, muneribus, minis & pœnis inuitare, & quasi cogere. Habetis ne aduersarij quod ecclesie catholice opponatis de periculis nouissimi temporis: cum tot & tanta

go

go vobis obiecerim mala à vobis mundo illata: quæ omnem impietatem superiorum hæreticorum vincant? Responde, si audaces estis.

DE COELIBATV SCRIPTVM
vltimum.

Quam incircumspectus est Bucerus, Vnde euidenter conuincitur quædam pro sua libidine, vel mutasse, vel addidisse: nam præcedentem articulum omnino non consignauit in libro, vt suspicer scriptum illud non fuisse oblatum ab initio, & quia articulum præsentem de coelibatu signauit circa librum caractere I. Quem modo priori articulo præfixit, & hic substituit L. At iis ad rem non multum pertinentibus, omisiss, rem ipsam potius adgrediamur.

ERRATA SCRIPTI.

Optamus vt gubernatorum autoritate tollatur ex ecclesia lex iniusta de coelibatu, quæ est fons damnae turpitudinis.

Paulus vocat prohibitionem coniugij doctrinam demoni-
2. orum.

In nouissimo iudicio apparebit, quantam ruinam tra-
3. xerit diabolus hac lege in ecclesiam, quanta agmina animarum perdidit, quia fornicatores, & adulteri regnum Dei non possidebunt.

Nostrorum scripta perspicue ostendunt legem de coeli-
4. batu pugnare cum iure diuino.

Paulus vult presbyterum esse maritum.

Prima cura in ecclesia esse debet de constituendis mi-
5. nistris, vt idonei eligantur, siue sint mariti, siue coelibes: & electo coelibis liberum sit etiam postea ducere uxorem, vi-
6. tande scortationis causa secundum Aposto.

Nec sacerdotum, nec monachorum voto impeditur co-
7. iugium, quia est factum contra mandatum Dei.

Siricius cum Hispanis sacerdotibus præciperet uxores
8. dimittere, citat hoc dictum, & torquet qui in carne sunt, Deo placere non possunt.

Voto impliciti sunt superstitio si cultus, certum est ex
9. secundo mandato decalogi, tale votum non placere Deo.

Superstitio est, si coelibatus existimetur res excellens
10.

I 3 placis

placans Deum, & cōiugium putetur non placere Deo, aut vix placere, aut quod polluat sacerdotes aut Sacramenta, cum omnia sint munda mundis.

II. Ex redditibus monasteriorum dentur stipendia pasto-
ribus, professoribus, & scholasticis.

EXAMEN SCRIPTI.

I. **L** Ex cœlibatus nō peperit vitia, sed hominum malitia, & Episcoporum negligētia, qui non obseruant sœueri-
tatem canonum: Alioquin lex diuina, quam multi

August. præuaricantur, diceretur fons peccatorum. Imo nullum
est peccatum, nisi quia lege diuina prohibetur: lex autem
de cœlibatu bona est, refrenans carnem, ne concupiscen-
tias eius sequamur, sed subit menti & rationi, ac mortifi-
centur membra eius iuxta apostolum, ad aduersarij licēte
Colo. 3. volunt permitti dominatū carni, quando libertatem Euan-
gelij, aut in occasionem carnis contra Paulum, & liberta-
tem Euangelij habent pro velamento malitiæ contra Pe-

Galat. 5. trum. Quod euidentissime ex eo liquet, quod hæc optant,
1. Petri. 2. vt prælatorum autoritate tollatur lex illa, & ipsi non ex-

Nō expe- peccata superiorum autoritate, & nec petita, ducunt pro-
fecta supe- pria temeritate præsumptas coniuges ingenti scandalo pu-
riorum li- fillorum, & contempta canonum & prælatorum authorita-
centia, cō- te secundum prurimum carnis & libidinem. Impij sunt ad
Luddera. iustam & fontem turpitudinis: Calumniantur præterea tot
sacra concilia, tot sanctos patres, & ecclesiam catholicam

à tempore apostolorum & martyrum, à quibus hæc lex ra-
tionabilis & iusta iudicata est: Vt ex Canone. 17. Aposto-
lorum liquet. Et ex conciliis, Ancyranò, Cæsarien. Cartha-

Cœlibat⁹. ginen. Agaten. Gerunden. Meldēn. Neocæsarien. & pluri-
bus Toletanis patet apertissime: Vnde concilium Cantha-

Leui. 21. docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custo-
Ezec. 44. diamus. Sed contempta vetustissima lege Neochristiani

audenda nouitate, in his periculosis nouissimis tempori-
bus libidinoso & prohibito incæstu, monialibus, viduis ac
erjam meretricibus sub fuce coniugij, etiam contra legē
diuinam miscentur.

Sic legem illam sanctā iudicarunt Pontifices, sancti in
ecclesia

ecclesia martyrum & ipsi martyres & sequentes, Calistus, Siricius, Gregorius, & plures alij: Et omnes sancti patres & doctores ecclesiæ assipulantur successores, Origenes, Nazianzenus, Athanasius, Hiero. Augusti. Ambro. Gregor. Chryostomus, & alij sancti, vt alias plixie induxi. Et in hoc quoq; Græci & Calabri sunt meliores illis, qui nunq̄ contrahunt post sacerdotiū, sed coniugatos admittunt ad ordines sacros suscipiendos, tamen in Episcopum nō reci- piunt nisi cœlibē, diuersi ab istis salacibus Neochristianis.

Id quod Paulus dixit contra Marcionem, Mantem, Ta 2. cianum & alios hæreticos nuptiarum damnatores, sinistre Prohiben torquent contra ecclesiam, quæ tamen non prohibet nubere, sed his qui fecerunt votum verum vel interpretatiuum prohibet, ne vota violentur, nā ante votum liberū erat con trahere, neminē cogit ecclesia: Sicut enim cōiugatus prohi betur ducere aliā, viuente vxore, quia non debet diuidere carnē: sic ecclesia nō vult vouentē, qui tradidit corpus suū Christo, dare alteri potestatem corporis sui, quod ex Pau 1. Tim. 2. lo alibi liquet: Et profecto mirandum esset, si sancta con- cilia, & tot sancti patres non intellexissent verba Pauli, vs- quequo venissent grammatici Luderani & Suermeri.

In nouissimo iudicio manifestabitur quanta ruina pec- 3. catorum, ex omnium legum transgressionibus, vt de adul- teris & fornicatoribus, quorum multo maior est numerus in immensum, quàm sacerdotum & monachorum cœliba- tum violantium: licet nec illis parsurus sit Deus.

Enormiter hæc lædant ecclesiam, afferentes hanc le- 4. gem esse contra ius diuinum, & naturale. Ergo Christus, Plures san Iohannes, Paulus, Titus, Timotheus, Ireneus, Cyprianus eticœlibes Martinus, Augustinus, Hierony, & alij innumeri cœlibes peccauerunt contra ius diuinū, & naturale? Cur tunc Chri- stus laudauit se castrantes propter regnū Dei? Cur Paulus vitandas præcipit viduas, quæ primā fidem (hoc est cœli- 1. Tim. 5. batum) irritam fecerunt: quæ ideo habent damnationem. Quod vero remittunt se ad scripta suorū, & nos referimus nos ad cœcilia, & scripta sanctorum patrum, referimus nos ad confutationem Saxonicæ cōfessionis, per gloriosissimū Imp. nostrum, vere Catholicū Carolum V. Augustæ fa- ctā: R eferimus nos ad scripta Fabri episcopi Vien. Clito-

uei, Schazgeri, Dietemburgi, V fingij, Köllin Vlmen. & similiaum doctissimorum virorum.

5. Falsum imponit Paulo: non enim præcipit, aut sancit Episcopo episcopo, vt maritus sit, sed vt doctè Chrysoftomus, & eleu- vnus vxor ganter princeps Carpen. explanant, nam quedam absolute præcipit episcopis, vt illa quæ prauitatem excludunt: quedam autem sub conditione requirit, vt quod sit vnus vxoris vir, nõ bigamus, trigamus: Item quod filios habeat subditos, id est, quod filios non habeat rebelles & iniquos. Vnde non præcipit, non suadet, neque permittit coniugium episcopis, sed qualis esse debeat eligendus in episcopum ostendit, quod non sit bigamus: Ideo quod inquit. Oportet episcopum esse vnus vxoris virum, refert rem iam factam & præteritam, non futuram: Nam violenter exponendo, nec Christus, Iohannes, Paulus, & ipse Timotheus & alij cœlibes, vel non fuissent episcopi, vel peccassent contra præceptum Pauli.

6. In deligendis ministris ecclesiæ, debent seruari con- S. Paulus cilio- riorum & sanctorum patrum ordinationes, non ab ecclesiâ permissit excludere v- ducere v- xorem. xorem. Quod autem Apostolus ait Vir habeat vxorem propter fornicationem s. vitandam: cur non afferunt verba Pauli proxime præcedentia. Bonum est homini mulierum non tangere: permittit ergo Paulus ducere vxorem, vt infra ait. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium: quod si Paulus laicis indulget, non præcipit matrimonium, quanto minus sacerdotibus: Indulget ergo Paulus coniugium, sed non sacerdotibus, neque vouentibus. Sed sunt alia etiam remedia fornicationis, auxilium s. gratiæ diuinæ: quia fidelis est Deus qui non patitur nos tentari supra id quod possumus, sed facit cum tentatione prouentum, vt possumus sustinere: Et sapiens ait. Scio quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det. & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum. Hinc Paulus inquit: Omnia possum in eo qui me confortat.

7. Falsum est & apostasiæ incitamentum, vota illa facta esse contra mandatum Dei. Et quia iactat is vanissime sacras literas, producite vel vnum locum, vbi Deus prohibeat in homine libero, vel votum castitatis, vel votum cœlibatus.

libatus: Imo illa vota emittuntur secundum consiliū Christi, vt & Apostolus explicat, adeo non pugnat cum lege Dei.

Siricius sanctus pontifex hic, ab aduersariis carpirur, 8. quia multis modis eis aduersatur scribens Tarraconen. Siricius. Episcopo: Nam eliminandas dicit personas monachorum & monialium, quæ sacrilega contagione se miscuerint, contra publicas leges & ecclesiastica iura, decernit in ergastulis retrusas pœnitentiam agere. Improbat eos, qui post nūmerosa coniugia sacerdotium vel episcopatum ambiunt, & sæuera constitutione inhihet sacerdotum coniugia, citans illud Pauli. Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Rom. 8. Bucer arbitratur eum hoc fecisse vel per malitiam vel in- Bucerima scitiam, neutrum licuit tam sancto & docto Pontifici im- ledicetia. pingere, qui cathedram Petri ante M. C. L. annos rexit: nam qui conuincuntur euidentius in carne esse, quam qui carnis tentatione & concupiscentiis victi, vota & statuta reiiciunt, & carnis desideriis consentiunt, quod & Paulus testatur: Qui cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuuisus est: Et quæ nupta est cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro, Ideo 1. Cor. 7. nolii Bucere cum mortuis pugnare, ante tot annos sancte in Christo defunctos, & hæctenus à nemine laceratos, nisi iam à vobis Neochristianis, veritatis & castitatis hostibus.

Appellare cultus ex voto supersticiosos derogat fidei 9. catholiæ, quod viuant caste, abnegent voluntatem propriam, ieiunant, vigilant, iugiter officiis diuinis inferunt, Laus vo- torum. mundum reliquerunt, & alia faciunt, quæ sunt regularis obseruantia, est ne hæc superstitio: pugnat ne cum secundo præcepto decalogi? In vanum ne assumitur nomē Dei cum tanta reuerētia, deuotione, & zelo ei seruitur, vt glorificetur & sanctificetur nomen eius, Nec stulto Bucer assumptum suum verisimile faciet, cum isti sint laudabiles cultus patriæ & minime vitiosi.

Cur autem non existimarent cœlibatum aut Monasti 10. cen rem excellentiorem, cum scriptura hoc expresse teste- Mat. 19. tur, nam laudat Christus, qui seipos castrarūt propter re- Cœlibat- gnum Dei, apud Isaiam promittit eis locum in domo sua, res excel- & nomen melius à filiis & filiabus, nomen sempiternum, lens.

liquet

liquet excellentius præmium, ergo & excellentius meritum, eorum qui in castitate seruiunt Deo.

Enkratitæ Errat & hic Bucer, q̄ cum ecclesiæ doctores virginitatem & cœlibatum laudēt præ coniugio, quòd propterea negent coniugiū placere Deo, aut vix placere, vt error est Enkratitarum, Manichæi, & similiū, quia honorabiles sunt nuptiæ, thorus immaculatus, sed excellētior castitas & cœlibatus: Neque polluit matrimonij sacramentum, sed quia in datione legis Mosaicæ iussi sunt se continere à mulieribus, & ne manducarent panes propositionis, & qui seruebant templo separabant se à consortio vxorum, velut Zacharias. Iussi ergo sunt se sanctificare ad ministerium dei, quanto magis ad Eucharistiam.

Exod. 19. Caudam argenteam habet totum illud scriptum Ludderanorum, vbi magno dolo fucare volunt, q̄ bona ecclesiarum, monasteriorum & beneficiorum diripiunt. O bona paupertas quæ Ludderanos facit opulentos. Cum tota Germania sciat, quomodo illa bona direpta veniant in cameram principum vel ciuitatū, in fiscum, in horrea & cellaria illorum, & tamen hac fraude nobis illudunt, quia debeantur pastoribus, scholaribus & pauperibus: cum nulla vel minima ratio illorum habeatur: Inò potius bona monasteriorum donant vel vendunt laicis, argentum cudunt in nummos, gēmis & lapidibus abutuntur ad pompam & vasis deauratis, velut Baldasar rex apud Daniëlē, vbi prius c. aut ccc. miseris dabantur elemosynæ ex monasterio,

Lucæ. i. iam nulli pauperi quicquā vel parum datur. At hæc omnia iustus iudex videt & nouit, qui potens est reddere vnique, secundum quod bonum vel malum gessit in corpore, qui adiuuet sp̄sā suam sanctam Ecclesiam catholicam, qui est benedictus in sæcula.

AMEN.

FINIS EORVM QVÆ LYDDERANI
contra librum à Cæsare propositum, adiecerunt.

RESPONSVM DATVM CÆSARI
per principes catholicos.

Cum colloquium super libro & articulis Luderanorum fuisset absolutum, Cæsarea Maiestas librum obtulit cum scriptis aduersariorū, ordinibus imperij, & eorum

eorum petiit iudiciū. Bucer vero hic multa immiscuit de suo mucore, quæ nos tanquam priuatim scripta postremo loco tractabimus, quantum ad negotium nostrum faciunt. At quæ contra principes catholicos magna malitia & maledicentia effutiuit, præterire nō possumus, quin obelis expungamus.

ANNOTATIO IN PRÆFATIONEM
nem Responso principum præfixam.

Bucer homo negotiosus, non orantibus catholicis ordinibus præfationem affixit aculeatam: In qua optimos principes audeat notare, & suo mucore aspergere, quæ pro honore illorum non possum surda aure præterire, licet & hoc ex me non petant, sed zelus & feruor fidei me vrget, & vt lector mox possit cōferre, Buceranum pus annotationibus inferam.

Principes catholici non abhorrent à vera & pia cōcordia, vt mordēt eos Bucerus, sed hanc attentatam, intellexerunt paucorum opera subornatam, prudenter prospicientes, eam tendere vel ad religionis ruinam, vel ad maiorem discordiam in Germania excitandam.

Male suggillat excucullatus iste excellentissimos principes, quasi omne consilium diui Imperatoris de pacificatione Germaniæ abolere censuerint: cum constet ipsos maxime cupere pacem, vt vere Evangelicos, modo esset honesta, quæ honorem Dei non minueret, & religionem nostrā non violaret. Alioquin omne bellum magis optandum, quàm veritatem fide relinquere, fortes & præclari Romani pro patria sanguinem fundere non dubitarunt: quanto magis catholicos principes fortes esse conuenit pro ecclesia, pro legibus ecclesiæ, & auita religione, velut alios Machabeos & Carolos. Quod censuerunt librum abiiciendū, nihil obfuisset, sed profuisset concordia.

Porro quod cēsuerūt edictū Vuormacien. & recessum Augusten. confirmanda. At non iuste & prudētē consulerunt pro antiqua religione conseruanda, pro honore Cæsaris quoque, & Germanicæ nationis gloria tuenda: Si enim Cæsarea Maiestas deereta mature deliberata cū omnium principum assensu, doctissimis in Germania Theologis suffragatibus, & per Christianum orbem promulgata, iam

iam propter stipulam Bucerum aut alios à fide & obedientia ap. se. discedentes, muta re vellet. A Pontifice, ab omnibus regibus Christianis, ab ipsis principibus catholicis Germaniæ, pro arundine, quæ agitur à vento, haberetur, absit hoc à constantissima Cæsaris nostri constantia, longe absit à catholico Maiestatis suæ animo. Cor Regis in manu

peratoris. Dei. Imo cum in hoc periculoso tempore omnia experiamur mala in orbe Christiano, bella Turcica, intestina, hærefes, rebelliones, pestilentia, morbos insolitos, inundationes aquarum, nimum iam æstum ac siccitatem, alio anno nimis pluuiosum tempus, vt fructus maturare non possint: Hoc solum boni habemus reliqui à Deo, quod nobis Imperatorem dedit potentem, ad debellandum hostes fidei, Mauros, Turcas: magnanimum, ad maximas res perficiendas, & ad longissimas profectiones expeditissimum. A nimo tam iusto, tam clementi, tam religioso atque infracto,

Tertull. vt tota Christianitas non sufficiat Deo gratias agere, pro tanto beneficio, & munere. Et obsecrare, vt det ei Deus vitam prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietum, & quæcunque hominis & Cæsaris vota sunt. Viuat Carolus Imp. Vinat & triumphet.

4. Quod iterum Bucerus insinulat catholicos principes, Principes quasi studuerint impedire concordiam. Insignis ardelio non impedit, tam firme omnia narrat, ac si omnium principum interdiunt non fuisset consilium, non fidus secretarius, sed egregius manifestarius, iniuriam facit Reuerendissimis Episcopis, nobilissimis principibus, Reuerendis prælatis, Generosis comitibus, prudentissimis ciuibus catholicis, qui quærunt ea quæ ad pacem sunt, concordia amantissimi.

5. Affirmat principes eo etiam nixos argumento, non licere eis statuere quid certi de religione mutanda, sine Romani Pontificis assensu. Et quid tibi videretur Bucere & ahil statue-
re volunt
sine Papa. licæ, obedientiam se. ap. vsque ad sanguinem defendere parati sunt, nolentes facere discessionem, qualem Paulus prædixit: Hanc enim obedientiam Afiatici, Aegyptij, Græci, Mauri obrulerunt Romanæ ecclesiæ vt summum iudicium

in fide haberent, vt liquet ex Epistolis Athanasij Alexan. Auctori-
drini, Iulij Papæ c. hæc est fides 24. q. 1. Hieronymus in e-
pistola ad Damasum Papam, quæ incipit. Quoniã vetusto, ecclesiæ.
11. dif. Quis nesciat. 24. q. 1. aduocauit. & c. pudenda. Et
c. inferior dist. 21. c. omnes dist. 22. cum mille concordantibus. Si ergo vetustissimos, sanctissimos patres & concilia secuti sunt principes incliti quid eis vicio vertis? Imo Christianissimos imitati sunt Imperatores, Constantinum, Iustinianum, Valentinianum, Martianum, Theodosium & Carolum magnum, quorum verba adfero lib. 2. de primatu Petri. cap. 16. & 17.

Nouus Palemon vsurpat sibi potestatem iudicandi de principibus, noua simia. Quia alij plus iusto adhuc tribuerent Romano Pontifici. (nimia obedientia vitium est apud schismaticos). Alij sibi metuerent à Papa & eius sacralibus, at si pontifex paratum haberet exercitum Ratisonæ, aliquot puto mularum. Alij pollicebantur sibi aliquid de integritate legati, & recte quidem, honesta polliceri sibi poterant de venerando sene doctissimo & integerrimo quæ vnitatem ecclesiæ promouerent, non scinderent. Cuius eruditionem ac vitam sanctimoniam omnibus vxoratis obicio Lutheranorum prædicatoribus.

RESPONSVM PRIMVM ELECTORVM ET PRINCIPVM CATHOLICORVM DATVM IMPERATORIAE MAIESTATI DE ACTIS colloquij.

Osquam inuictissimus Imperator, dominus noster clementissimus, electoribus, principibus, & statibus clemeter patefecit, & scripto cõprehensa offerri curauit, ea quæ consignata fuerunt à colloquutoribus, quos sua Maiestas ad id, cum hoc sibi communes status detulissent, delegit, vt viam & rationem ad conciliandam religionem citra tamen aliquod præiudicium quærerent, petitiq; sua Maiestas, vt ab Electoribus ista cognoscantur, ipsorum

ipforum sententiam, hi super istis rebus Imperat. Maieſt. communicent: Electores & ceteri Principes, atque horum abſentium legati, arduum iſtud negotium, pertinens nimirum ad gloriam & honorem Dei omnipotentis, ſalutem animarum, & communem Germaniæ nationis vtilitatem, diligenter, quantum per temporis breuitatem licuit, expenderunt. Ad negotium igitur huiusmodi commode expediendum, vtile & conſultum eis videtur, vt Cæſaræ Maieſtati ſcripta ſex collocutorum, in quib⁹ de articulis religionis controuerſis agitur, iterum reddantur, ſuaque Maieſtas, tanquam aduocatus & defenſor catholicæ eccleſiæ, humillimè rogetur, vt cum legato pontificio, iuxta decretum Haganoenſe, ſex collocutorum ſcripta cognoscere, & communicare velit. Præcipue vero articulos, in quibus collocutoribus conuenit, exacta & ſumma diligentia examinare, ita, vt ſi quid in collocutorum ſcriptis repertum fuerit, quod vel ſententia vel verbis pugnet cum ſanctis patribus & laudabili eccleſiæ conſuetudine, ſi quid adhæc forſan abuſum in eccleſia depreheſum fuerit, id mutetur, emendetur, tollatur. Præterea ſi opus ſit declaratione aliqua, ad ea elucidanda, quæ in articulis obſcurius poſita ſunt, ea vt adiiciantur, huiusmodi vero reſolutione factam, referendam, quàm primum fieri poteſt, ad ſtatus imperij, vt ſiccum Imp. Maieſt. iuxta id, quod initio comiciorum ipſa propoſuit, concorditer ſtatus de his rebus agere poſſint. Vt deniq; Impe. Maieſt. dare velit operam, vt proteſtantes conſentiant in aliquam Chriſtianam formam & rationem conciliandi reliquos articulos nondum conciliatos, quod ſi nec hoc à proteſtantibus impetrari poterit, vt ad generale concilium reiiciantur, aut ſaltem ad nationalem ſynodum (ſi habendi generalis nulla ſpes fuerit) modo illa rite, & legitime conuocetur, quo tandem in Germanica natione, Chriſtiana pax & tranquillitas conſeruari poſſit.

MALIGNA BYCERI INTERPRETATIO
super reſponſo Catholicorum.

Quantum progreſſa eſt ſub nouo Euāgelio hominum temeritas, vt homo priuatus Bucerus nulla dignitate cōſpicuus, ſolis erroribus notus & inſignis, poſtquam cucullum exiit ſibi & coniugi, audeat obediendum

dientium principum calumniari reſpoſum, & hoc quidem am arulentiſſe facit, alterum reſponſum improbens, vt ſuo loco videbimus.

Cum autem diuus Imp. noſter à deo coronatus prædeceſſorum ſuorum ſequatur veſtigia, ac Romanum Pontificem, Chriſti in terris vicariū, omni veneratione debita proſequatur, velut Bononiæ fecit 1529. Romæ 1535. & hoc anno 1541. Lucæ: tamē ob exulceratū animū (ſicut ſolent habere Lutherani) in ſummū Pontificem S. D. N. affingit multa diſta diuo Cæſari, cōtra Pontificē & ſe. ap. Reiecit enim reſponſum principum, eo quod cauſam detulerint iudicio Papæ, vbi nihil horum ſperandum, ſi qui nouerint, quid Romæ credatur & viuatur, quæque ſint Papæ, maiorique Cardinalium partis ſtudia. Ideo officium erat principum, hanc cauſam, nō ad alios, minime autem omnium ad Romanos reiicere, &c. An Bucerus Romæ fuerit an non, neſcio: vagū enim fuiſſe aliquando audiui per arces, tamē ſi ex me quærit quid Romæ credatur & viuatur. Reſpondebo ego ei: Bonos, quorum magna eſt ibi multitudo, tam honeſte viuere, tam religioſe Deum colere, tantam habere deuotionem vt per dies vitæ meæ, maiorem nunq̄ viderim. Cōtra vero, tantam vidi impudentiā in diſcolis ac viuendi licentiam, contra quā eccleſia mandat & obſeruat, vt Buce-ro & ſibi ſimilibus, eccleſiæ præcepta, ieiunia, & cæremonias vilipendentibus, maxime æquare videantur, niſi forte de ſi de melius ſentiant & credendis, q̄ Bucerus cū cohorte ſua.

Non poſſum ergo adduci, vt Catholicis noſter Impe. verba præfata contra Papam dixerit, ſed ſint ficta à Buce-ro, qui ex proprio loquitur, & amaro corde in ſe. ap. Quod vt verum ſit audiamus reſponſum ſuæ Maieſtatis, in quo nihil huiusmodi contemptus reperitur.

RESPONSVM IMP. AD PRINCIPES
catholicos.

Imperatoria Maieſtas, Clementiſſimus Dominus noſter, reſpoſionē Electorum, principum, ſtatuū, & legato rum, eorū principum, qui abſunt, pertinētē ad cauſas religionis, & ad librum eis à ſua Maieſtate oblatum, probē intellexit. Sperauerat autem ſua Maieſtas, Electores, principes, ac reliquos ſtatus, poſtquam ſatis lōgo tempore librum

librum habuerunt, ac eum proculdubio examinarunt, aliquanto explicatius ac clarius exposituros suam sententiam. Porro, quia semel in ea sententia, quam obtulerunt Imperat. Maieftati, obfirmarunt animos, ne officio suo deesse sua Maieftas cuiquam videri possit, nihil ipsa intermissuram se offert in hac re, quod quidem suam Maieftatem decet. Tradere itaque librum legato pontificio parata est, ac cum eo communicare, quo de huius etiam sententia fieri certior possit &c.

Vt ergo Imperat. Maieftas acta colloquij expendenda tradidisset legato Romano, Gaspari Contareno. S. R. E. Cardinali, viro quidem ætate, eruditione, & moribus grauissimo, & reuerendo. Is per literas respondit.

RESPONSVM LEGATI.

NOs Gaspar, miseratione diuina, Tituli Sancti Appollinaris S. Romane ecclesie presbyter Cardinalis, Contareno, Sanctissimi Domini nostri Papæ, & sanctæ sedis Apostolicæ, in partibus Germaniæ, de latere legatus. Requisiti à Cæs. Maieftate, suo, ac Reuerendis. & Illustribus Principum sacri Romani imperij nomine, quid nobis videatur de his, quæ in negotio religionis tracta sunt, inter collocutores catholicorum & protestantium, à Cæs. sua Maieftate deputatorum, & scriptis mandata, in quodam libro, exhibito eis à præfata Maieftate, cum quibusdam apostillis vtriusque partis, nec non in quibusdam quintermonibus Protestantium: dicimus, quod omnibus bene discussis & consideratis, nobis videtur. Cum Protestantes in nonnullis articulis discedant à communi consensu Ecclesie Catholicæ, in quibus tamen non desperamus, aliquando ipsos quoque, Deo bene iuuante, nobiscum consensuros nihil amplius de reliquis omnibus statuendum, sed remittenda esse summo Pontifici, & Apostolicæ sedi, qui vel in concilio generali, cuius celebratio non multo post fiet, vel modo alio, magis oportuno, si res ita exegerit, ea poterit iuxta Catholicam veritatem diffinire, nec non habitare rerum & temporum ratione, statuere, quæ videbuntur fore expedientia reipub. Christianæ, & huic inclitæ nationi Germanicæ.

GASPA-

GASPARVS, CARDINALIS CONTARENUS, Legatus apostolicæ sedis.

Legatus vir optimus & rerum ecclesiasticarum impense peritus, interea vocat Archiepiscopus & Episcopus omnes, ac paterne eos adhortatur nomine S. D. N. ut honestatem ac religionem seruet in diocæsis suis secundum canonum sanctiones & decreta patrum ac conciliorum: quod magna fecit maturitate, ut est integerrimus, magna verborum copia, ut est eloquentissimus, argumētis efficacibus, ut est prudentissimus: at quia noluit approbare errores aduersariorum, in eum quid diuersimodè fertur Melanchton: qui etsi suapte natura sit mitissimus ingenij, patitur tamen se seduci & exasperari, ut suos quoque prodat aculeos: Mordet virum inculpatissimum quoque hic Butzer & suo more aspergit: Etsi diis placet, contendit inanissimis verbis apud sectas esse consensum totius Ecclesie, & non apud Catholicos ac Romanam ecclesiam: hoc agit tanta impudentia, ac inanibus cauillis & sophismatibus, ut indignum sit, ut nugis suis respondeatur: cum multa verborum arrogantia sectis doctrinæ puritatem, sacramentorum religionem ac cæremoniarum pietatem, quæ omnia vana, falsa, & à veritate aliena, tota nouit Germania: & manifestum fecimus in repurgandis Lutheranorum scriptis. Itaque omissis neuis Buceranis (nam cum benedicere nescit, semper pergit Pontifici Maximo, Legato honoratissimo, ac Catholicis maledicere) ad acta comitiorum reuertamur. Et cum Bucer queratur se non habuisse ad manum exhortationem pietissimi D. Legati, quia hodie fortuito dum hæc scriberem venisset in manus meas, volo eam hic reponere, ut omnes pij agnoscant vere Christianum animum D. Legati.

EXHORTATIO REVERENDIS PATRIBUS SE. AP. LEGATI, AD ARCHIEPISCOPOS & EPISCOPOS GERMANIÆ. XII. Iulij.

Reuerendissimi & Illustrissimi Domini. Cum heri nos venissent, ac nos quædam illis exposuissimus, quæ nobis ad reformationem Christianam facere in primis videbatur, petierunt illæ, ut ea, quæ à nobis dicta fuerunt scriptis mandare, eorumque exemplar Reuerendissimis & Illustri-

Contaré.
Legat.

A persona
nostra.

K
Iustri-

Iustissimis dominationibus suis tradere vellemus, ut ea commodius visere & perpendere possent. Quare nos ut eis satisfaceremus, quod heri dixisse nobis visum sumus, hic quam potuimus breuiter scripsimus:

Illud primum, quod in domino hortamur, & moneamus Reuerendissimas & Illustriss. dominationes vestras pertinet ad vniuscuiusque nostrum, vitam & viuendi rationem, in qua danda est omnis opera, ut Deo optimo placeamus, & fideles dispensatores inueniamur, ac legitimi dominici gregis pastores. Vitabimus ergo primum scandalum omne, ne scilicet populus possit vel leuiter suspicari, esse nos vllis voluptatibus addictos aut auariciae aut ambitioni, vitandus est etiam luxus omnis in epulis, in domo apparatu, vestibus, ceterisque omnibus, quae solent laicos & vniuersum populum multum scandalizare.

A familia Secundum pertinet ad familiam, ex cuius moribus si Christiani & boni fuerint, populus aedificatur, si vero mali fuerint, multum offenditur, & facile coniecturam facit, morum Episcopi, ex moribus familiae, idcirco ut copiose admonet Bernhardus in li. de consideratione, Eugenium Pontificem maximum, maxima est adhibenda cura praelato cuiusque, in comparanda sibi honesta familia, & in seruanda ab omni mala labe, & suspitione, imo instituenda ut ex familiarium nostrorum conuersatione, populus instruat & aedificetur,

Cura pastoralis. Tertium pertinet ad curam gregis nobis commissae, ad quam maxime putamus pertinere, ut episcopi habitent in locis frequentioribus suarum diocesium, vbi facile caere poterunt, & praevidere si quid labis huius quae grassatur per Germaniam obrepserit, & confestim in tempore remedium adhibere.

Proderit etiam habere fidos exploratores in locis aliis, vbi episcopi non habitant, ut per eos certiores fieri possint si qua fraude aduersarius noster eos tentauerit, ac confestim queant providere & mederi, visitare etiam dioceses frequenter, multum proderit, quo more uti solent Imperatores, in urbibus obsessis, & oppugnatis ab hostibus: curare etiam ut cultus diuinus vigeat in ecclesiis nostris, & beneficia, a nobis conferantur viris probis & idoneis.

Quartum pertinet ad dispensationem facultatum & reddituum

reddituum episcopaliū, ex qua magna comparatur inuidia apud populum, si viderit episcopum sumptus magnos facere in luxu & apparatu domus & familiae, pauperes vero negligi, ideo vitandi sunt omnes sumptus huiusmodi, & pauperes quam maxime fouendi sunt, in eorumque necessitatibus maxima utendum est largitate: hac enim ratione & deum faciemus nobis propiciam (nam foeneratur domino qui miseretur pauperis, ut inquit Salomon) & populum nobis beneuolum, maximi momenti est haec facultatum nostrarum dispensatio.

Quintum pertinet ad disciplinam & institutionem populi, comparandi sunt concionatores seu praedicatores, viri probi & docti, qui possint verbo & exemplo docere bonos mores, & orthodoxam doctrinam, qui non sint contentiosi, neque insectatores aduersariorum, adeo ut videantur odisse, sed potius amare & optare eis bona ac praesertim eorum salutem, nam acris insectatio eos irritat, & magis pertinaces facit, neque aedificat populum.

Sextum pertinet ad institutionem iuuentutis in literis & disciplinis, qua in re videmus protestantes nihil praetermittere, sed omnem lapidem mouere ut in suis gymnasiis habeant viros doctos, & illustres, quorum fama inuitatur iuuentus germanica, & praesertim nobiles ad eorum gymnasia, vbi imbuuntur simul cum literis etiam doctrina Protestantium, qua corrumpuntur ipsi, ac deinde per omnem germaniam dispersi alios quoque inficiunt. Idcirco danda est omnis opera, ut apud Catholicos instituantur scholae, & gymnasia, conducantur doctores Catholici vere docti in bonis literis & disciplinis, qui sunt celebres, ut eorum fama alliciat iuuentus, & nobiles ad nostra gymnasia vbi que bonis literis & orthodoxa doctrina imbuantur, ab episcopis etiam admoneantur parates, ne velint liberos suos inficere, in gymnasijs, in quibus orthodoxa fides non vigeat praesertim cum habuerint scholas orthodoxas paratas.

Haec volumus dominationibus vestris reuerendissimis & illustrissimis, proponere, ut capita quaedam generalia, quibus multa particularia addi possunt, pro cuiusque prudentia, ut pareamus S. D. N. Pont. maximo, qui nobis mandauit, ut eas hortaremur ad Christianam reformationem,

simulque vt fungeremur officio personæ, quam gerimus Legati inquam sedis Apostolicæ, ad quam pertinet cura omnium ecclesiarum, ac etiam vt satis faceremus charitati fraternæ, & illi necessitudini, quã cõpluribus de causis, sentim⁹ nobis esse cū hac nobilissima & inclita vestra ratione.

Hanc exhortationem esse piã, & Catholicã, nemo honestatis amans negare poterit, vtcumque calumniatur Bucerus. Habito autem Pontificij legati responso inuectisimus Cæsar noster Carolus, coram ordinibus imperij, proponi fecit subsequenter deliberationem, pro parandõ recessu Comiciorum.

SENTENTIA IMP. DE DELIBERANDO super recessu Comiciorum.

1. Imperatoria Maieſtas, dominus noster clementissimus iuxta sententiam & consilium Electorum, Principum, & Statuum Imperij, quæcunque inter collocutores acta sunt, legato pontificio communicauit, deque his legati sententiam rogauit, hanc denique causam, similiter & reformationem, vt illa quamprimum (sicut ea summe necessaria est, & in prioribus Comiciis sæpe postulata) institui possit, summa diligentia eidem Legato commendauit. Ad quæ ambo Legat⁹ respõdit binis scriptis, quid ei faciendū videatur, q̄ scripta Imperatoria Maieſtas statibus hic offert.
2. Postquam autem sua Maieſtas in hac causa religionis, quantum omnino potuit, diligentiam adhibuit, nec tamen existimare potest, vt hisce Comiciis quicquam amplius agi & effici queat. præsertim cum Legatus pontificius ea, quæ scriptis eius continentur, responderit: deinde quia ob hanc causam multum iam temporis effluxit, licet nihil sit effectum, vtcumque sua Maieſtas plurimum & laboris & molestiæ insumperit: visum est ei, statibus sententiam suã, & deliberationem, quæ ad recessum, & summarum decretum horum Comiciorum conferre possit, exponere. Ea ve ro sic habet.
3. Consideratis laboribus, & diligentia, longo iam tempore multifariã adhibitis ad causas religionis componendas, ne ea causa religionis denuo in cõtrouersiam trahatur, vt etiam caueantur, & auertatur vltiora incommoda, & vt quàm minimum dissidij relinquatur, vt etiam post hac auxilio

xilio Dei omnipotentis ad omnimodam concordiam articuloꝝ, qui adhuc in controuerſia supersunt, eo facilius perueniri possit, videtur Imp. Maieſta. deliberandum esse, an consultum sit, vt saluo quidem recessu Augustano, articuloꝝ, de quibus inter collocutores vtriusque partis conuenit, recipiantur tanquam Christiani, nec amplius in disputationem reuocentur, idque saltem vsque ad Concilium generale, penes quod sit vltior examinatio illorum & aliorum id genus articuloꝝ. id quod etiam Legato Pontificio videtur, vt illius scripta satis testantur, dummodo, vt Legatus pollicetur, & certiores eos facit, primo quoque tempore habeatur Concilium, aut tantisper dum per alias vias legitimas, cum consensu statuum, rationes aliæ suscipiantur, quibus expediri tandem hoc negotium possit.

Præterea, an consultum videatur, si vel concilij: celebrandi spes nulla sit (quod tamen vt habeatur, necessario religionis rationes effragitant) vel id tardius, quàm conuenit, congregetur, vt tunc alius conuentus statuum imperij indicatur, in quo de religionis causis agatur quo tandem commode ad salutarem finem perducantur omnia.

Qua in re Imperat. Maieſtas, quantum ad se attinet, nihil intermissurum se pollicetur. Estque in ea sententia, vt quamprimum fieri potest, in Germaniam iterum, auxilio Dei omnipotentis, redire velit, atque ea præstare, quæ digna sunt Imperatore Christiano, quæque huius officium requirit. Proposuit denique sua Maieſtas, se daturum operam, vt in propria persona conueniat iam Pontificem Romanum, vt certe ab illo cognoscat, quidnam de concilio sperandum sit.

CONFVTATIO ADDITIONIS BUCERICÆ super propositione per Cæsarem facta.

Quia Bucerus post hanc propositionem dui Cæsaris, adiecit friuole multa ex maleuolo & deprauato animo suo, quibus pro consuetudine sua iniuriatur ecclesiæ, iniuriatur Romano Pontifici ac principibus Catholicis: solum vt simplicibus imponat & laicos à vera religione abducat: obiter respondebo maledicentiæ suæ

Adulatur in primis Cæsari & Cæsarianis: nam verum est

est animum Cæsaris paterne affici Germaniæ in causa religionis : At quod Bucer aut alius p̄dicator Lutheranus ex animo bene velit suæ Maiestati, fieri non potest, qui iam à tot annis declamarunt ad populum, Turcam potius ferendum, si eos permetteret in eorum suscepta religione, quàm Cæsarem. Deinde nemo excitauit maiorem inobediẽtiam in imperio, quàm peruersi isti p̄dicatores, laicis vbiq; instillando, ne formident Cæsaris potentiam, suos protectores numero & potẽtia præcellere Catholicis. Et in Comitiis Augustanis inter alia peruersa dogmata Lutheri, etiã sequentes signauit articulos diuo Augusto Carolo, à Deo coronato iniurios. 1. Cæsar ac principes manifestis agunt mendaciis, & simul contraria inuulgant mãdata. 2. Pœnitet quod me submissi Cæsari Vuormacię, iudices patiendo doctrinã meã, licet nõ profuerit apud tyrannos. 3. Turca decies est prudentior quàm principes nostri. 4. Nul- lum est pulchrius ius sæculare, quàm apud Turcã, qui non habet ius Canonicum vel Ciuile. 5. Vocatus Vuormaciã sum ingressus, etiam si scirem mihi fidem publicã à Cæsare violatam. 6. Deus dedit principes sæculares in reprob- um sensum, & vult eis finem imponere, sicut Ecclesiasti- cis domicellis. 7. Subditi nec possunt nec volunt nec debent tyrannidem vestram diutius ferre : Alibi quoque in- nocentissimum Imperatorem nostrum appellat saccum tar- morum. Tanto honore afficitis Augustale caput.

Luther cõ
tra cæsarẽ

2. Odiosius dein proscindit Romanam ecclesiã, quis Im- perator cõpertas habeat Romanas disciplinã & artẽ: Nõ arbitror diuũ Cæsarẽ tam perperã sentire de ecclesia Ro- mana, sicut Bucerũ & alios, qui ab obediẽtia Romana re- cesserunt & defecerũt: Hoc experitur Cæsar & cõpertum contra cõ habet Bucerũ & suæ farinae homines nolle acceptare Con- ciliũ generale, sicut hætenus in ecclesia solitum fuit con- gregari: sed omni studio illud contẽpserunt, omnibus con- uiciis, ledoriis, & irrisiõibus cõspurcarunt, tã Mantuę in- dictum, q̄ Vincentiã transfatũ: Non enim ex animo quæ- runt Conciliũ, sed velut Arriani fecerunt procurãtes con- ciliabula Arimini, Smyrne, Niceæ, Thracië, Antiochiã, Philippolis, & vt Sosomen⁹ testatur Arrianos decẽ & plu- ra habuisse cõcilia. Similia quærit Bucerus cũ suis, nullum legitimum

legitimum suscepturus concilium, sicut nec Marcolphus arborem in qua suspenderetur. De quo plura inferius.

Integerrimum quoq; D. Legatũ, à tota Germania ve- nerabiliter susceptũ, Gasparum Contarenũ, sicut & Reuerẽdum patrẽ D. Iohannem Morũ Mutinẽ. Episcopũ, pa- tres profecto Reuerendissimos, ac rati exẽpli: qui nõ nisi maximã laudem se. apo. fecerunt. Vtinã, o vtinã præcedẽ- tes legati & nuncij Apostolici sic præcauissent scãdalum pusillorum, velut hi prudentissimi viri. Tamen integritas legati, non potuit transire, quin carbone Bucericò notaretur, quod remoras iniiceret, & impedimenta cõciliationis ecclesiãrũ & reformationis. Cũ omnes qui nouerunt Con- tarenum, sciunt eum paratum etiã sanguinem impendere, non pro ficta aut erronea, sed Catholica conciliatione.

Virulentius est quod postea expuit in eundem oppido 4. venerandũ patrem D. legatum. Cæsarem videre se tantum Legatũ cõ ludificari à Roma: quia non sit nisi ludibrium Christi, Ec tarenũ pi⁹ clesiã, & Imperatoriã Maiestatis, quod legatus tam gra- uiter à Cæsare appellatus de reformatione institueda, ipse admouerit conuocatos cõmuni oratione de luxu & pom- pa & studiis restituendis. At quid aliud faceret vir proba- tissimus, quàm quod Archiepiscopos & Episcopos cũ cle- ro stimularet ad virtutes, absterret à viciis, vt secundum sacros Canones vitam & normam viuendi instituerent in clero subiecto, hæreses Luderanas ac Zuinglij extirparẽt, vt liquido in responso suo exprimitur.

Causatur homo maledicus, maxime in præsentia obsti- tisse Cæsari Legatũ responsum, ne reformationis initiũ fa- ceret (mordet interea proceres imperij impediẽtes cona- catholic⁹ tus Cæsaris) qui omnem religionis causam ad Pontificem pertinere respondit. Quomodo ista simia transiit à refor- matione ad religionem: Sed Cayphas etiã propheta: cum impediit enim Bucerus cum suis tantopere dissidet in religione ab ecclesia Catholica: illi maximum exhibent negotium Cæsari & obstaculũ, vt prosequi & expedire nequeat quæ pro Catholico & pio animo suo veller & cuperet expedire: cũ tantam videt eorũ obstinationẽ ac pertinaciã: quod ab eis habetur cõtẽptũ, exteris forte freti & cõfisi auxiliis: vnde nobilissimos principes Catholicos, mucosus iste sinistra

suggillat, q̄ in iudicio fidei, sicut oportebat Romanæ Ecclesiæ omnium ecclesiarum magistræ detulerunt.

6. Pergit calumniari Bucerus. Imperator & Principes re-
Sæculari- ligiosi vident iam pridem, quid à Roma expectari possit:
bus Bucer ipso facit summus populi Dei pastores, qui cunctis male-
dat eccle- facientibus terrori esse debēt, sicut Deus omnem animam
siq̄ pote- ipso subiectam esse voluit, & ab ipsis rationem perēitium
statē. animarum, repositet: Quis hic non videt malitiam Buceri,
qui (sicut omnes alij Lutherani prædicatores) dum eis cō-
modum est asserunt potestatem Ecclesiasticam diuersam
à sæculari: Dum vero libet abuti, omnia confundunt & mi-
scēt, curam etiā pastorem sæcularibus principibus tri-
buēt.

7. Collaudat porro Cæsaris consiliū, de articulis per
Collocu- collocutores conciliatis, vt hi recipiātur: ac si iustum esset
tores. tot principes Illustrissimos, tot Reuerendissimos Episco-
pos pendere à duorum hominum iudicio, qui nunquam
proffessi sunt Theologiam, nunquam his tractatibus inter-
fuerunt: & quot errores liber propositus in se habeat, ab
initio clarissime ostendimus: nec principes Catholici ali-
ter consenserunt in has personas, nisi quod de omnibus ar-
tibus eis fieret relatio: & relatione facta nunquam approba-
uerunt, quæ illi perperam contra totius ecclesiæ consuetu-
dinem, aduersariis concesserunt.

8. Sed stupeo totus, cum video Bucerum non pudeferi:
dum ita aperte & propalā mētitur (parce pie Lector, quod
durius verbum excidit) & mendaciis manifestis suas hære-
ses tueri conatur: Et id non in priuato, sed edito libro, &
calcographorum opera mille exemplaribus euulgatis toti
orbi se prodit: adeo vt suis quoque hic displiceat Bucerus,
& quantum ab initio satis detexerim vanitatem hominis, vt
vix duo articuli possint dici Ratisponæ vere conciliati:
Enarremus tamen eius catalogum, vt falso hic proponit
de articulis in quibus conuenit inter collocutores.

1. De viribus humanis ante & post regenerationem.
2. De peccato originali.
3. De iustificatione.
4. De regeneratione hominis.
5. De vi spiritus sancti regenerantis.

De

6. De fide.
7. De gratia Dei & merito Christi.
8. De bonis operibus, eorum precio & mercede.
9. De ecclesia & notis eius.
10. De vanis & falsis Ecclesiæ membris.
11. De Canonicis scripturis & earum autoritate.
12. De iudicio ecclesiæ & conciliorum.
13. De virtute, & vsu Sacramentorum.
14. De pœnitentia.
15. De ministerio Ecclesiæ & ministrorū autoritate.
16. De traditionibus Ecclesiasticis.
17. De sanctorum memoriis & reliquiis.
18. De imaginibus.
19. De Missa, q̄ in externo opere nō oporteat fidere.
20. Missa celebrari non debeat, nisi sint, qui spiritali-
ter cum sacerdote communicent.
21. De integro Sacramento populo impertiendo.
22. De Ecclesiæ disciplina quo ad clerum.
23. De disciplina Ecclesiæ quo ad populum.
24. De Canonica electione, ordinatione ministrorum
25. De visitatione.
26. De synodis.

Confer rogo amice Lector hæc portenta verborum ad
librum communem collocutoribus, & inuenies quā mul-
tos articulos Anaxagoras confuderit: de quibus in collo-
quio nunquam ex proposito fuit actum: Inuenies plures
articulos quos ipse dicit conciliatos, per Bucerum & suos
deputatos collocutores fuisse reiectos, nam addito scripto,
quid ipsi sentirent aduersus ecclesiam, velut illa scripta
protestantium supra confutauī: In primis tamen me refe-
ro ad discussionem libro oblato præpositā, in qua euiden-
ter monstrauī, vix duos articulos concordatos, super qui-
bus prius dissentiebamus.

Pergit Bucer maledicere principibus Catholicis & eo-
rum consiliariis, quia vere Cæsar testatus sit (male infor-
matus) multos & præcipuos articulos religionis nostræ cō-
ciliatos esse: Sed vane, alij quidem suis principibus sugges-
serunt, de paucis articulis conuenisse, & iis de quibus con-
uenisse haud multum interfit, & eos qui in controuersia
manferunt:

**Impieta-
tes Buceri** manserunt maioris esse momenti: Comprobat maledicentiam suam, quia re ipsa in diffensione hæsit, de transubstantiatione, de enumeratione peccatorum, de Missa sine communicantibus, vtilitate precum pro defunctis: Sed nõ es memor Ardelio nugacissime; quod nolebatis Eucharistiam adorandam? Es oblitus quod negastis Eucharistiam seruandam & impia perstitistis in ea sententia, quod Eucharistia non esset sacramentum nisi in vtu? Excidit memoria, quod impias ordinationes sacerdotum vestrorum defendebatis, quos vos canino more sine Episcopo, sine chrismate præsumitis consecrare, parum tibi videtur, quod conciliorum auctoritatem infirmatis, dicentes ea errare & errasse: vos autem sanctuli errare nõ potestis: dic vituperò vbi conciliatus est articulus de sacrificio Missæ pro viuus & mortuis: dic vbi conciliatus articulus de inuocatione sanctorum: Dic vbi cõuenit de Missa priuata abroganda, quod esset extinguere omnia beneficia simplicia & canonicat⁹ in ecclesiis cathedralib⁹ & collegiatis: dic & fortiter parate ad mentiendũ, vbi est conciliatus articulus de votis monasticis, quo omnia monasteria tam virorum q̄ virginũ, vestaliũ omnes ordines professionũ extinguitis? Et quod maxime cuperes cũ aliis tuis carnalibus, & militibus veneris vbi est cõciliatus articulus de coelibatu cleri: vbi cõuentũ de satis factionibus de Hierachico ordine ecclesiæ, de auctoritate ecclesiæ, de imaginibus: super quibus si esset conuentũ restitueretis imagines Argentina, Augusta, Constantiæ, & aliis locis: Monstra tamen vbi conuentũ sit de vtraq; specie Eucharistiæ laicis danda: Hi in quã articuli potiores & maioris momenti minime sunt reconciliati: vt iuste & vere Catholici principes sunt cõquesti: quos tu iniuste reprehendis momus nugacissimus: Vtinã amabilis Deo Imp. super illis omnibus recte fuisset informatus, & sensisset dolos vestros & pessimos conatus contra sanctã religionem: At iã ab initio confutauimus insignem Buceri lapsum de articulis conciliatis: Ideo vanissime iactat & infidiose, quã bona peruentura sint ad ecclesiam, si articuli conciliati recipiantur. Id est, si ecclesia fiat cũ hæreticis heretica: sicut & in correptione libri & confutatione articulorũ protestantium superius abunde docuimus & euidenter probauimus.

At

At manifeste hic dolus aduersariorum proditur, cur iam tribus annis tam anxie colloquium petierunt, vt si aliquos articulos lucrarentur, quo apud simplicem populum exclamarent, suam doctrinam esse sanam, quam etiam Romanenses probassent post longam reluctationem: laus Deo qui diuum Cæsarem spiritu veritatis confirmauit, vt in propositione ordinibus imperij facta adderet, saluo quidem Augustano recessu, an consultum sit articulos conciliatos recipit Neque moratur me falsa glossa Buceri quæ textum corrumpit: eius est interpretari, cuius est condere: Diuini itaq; Imperatoris est verba sua explicare, quod officium insigni temeritate sibi Bucerus vsurpat. Laus Deo qui animis principum inspirauit, ne articulos quos falso reconciliatos appellat reciperent, sed diuino nutu eos reiicerent, & fraudulentũ aduersariorum intentum frangeretur: Nam constat Bucerum cum ignobili Sturmio ex Galliis fugitiuo, sæpe & multum tentasse, continuo accessu & colloquio, quendam corrumpere, vt corruptis glossematibus subdolan concordiam & fictam cum ecclesia inirent. Qua de re nõ clam est, quorum opera effectum sit, vt is diuo Cæsari, obtruderetur, velut concordatori cuius mentem iam pridem Bucer perpexerat, & flexu verborum incautum deciperat: at D. O. M. noluit permittere, vt Catholicis principibus his dolis imponeret: Audiamus ergo responsã principum super propositione Cæsariana.

RESPONSVM PRINCIPVM ELECTORVM Catholicorum datum ad propositionem diuini Cæsaris super recessu faciendõ.

VT Imperatoria Maiestas Clementissimus dominus noster, acta vniuersa eorum, qui ad colloquium deputati fuerant, Legato Pontificio cõmunicarit, ad cognoscendã eius de actis illis sententiã, vna cũ responsõ, quod idem Legatus dedit, & aliis, quæ ad faciendam Comiciorum cõclusionem & decretum pertinent. Principes, Electores, & absentium Legati qua decet, submissione, ex facta benigno iussu Maiestatis eius narratione, cognouerunt.

Principio bene memores sunt electores, fidelis ac indefessæ diligentia, quam aliquot iam annis Impera. Maiest. ex paterna & clementissimi. beneuolentia erga Germanicam nationem,

nationem, adhibuit, vt dissensio in religione ad Christianam concordiam, & conciliationem redigeretur, ac in Imperio pax, & tranquillitas constitueretur, ac cōseruaretur, pro quo fideli studio, ac opera, Electores præsentes, absentiq; Legati Impera. Maieft. humillime gratias habent, parati semper, re etiam ipsa, gratos se declarare.

Expenderunt autem diligenter Electores, scriptum Impera. Maieft. ante omnia vero, quantum quidem ad cōtrouersias in religione tractatas à collocutoribus attinet, deliberarunt apud se certo consilio, vtile ac bonum esse, atq; adeo sibi placere fatentur, vt articuli, qui à collocutoribus conciliati sunt, tanquam boni recipiantur, vltiorq; de illis exquifitio ad liberum & Christianum Concilium differatur, vel ad nationalem synodum legitime congregatam, aut si neutrum horum sit sperandum, ad venturum cōuentum imperij, sperat autem id valde vtile fore, ad alia etiam incommoda ac dissidia præcauenda, profuturum denique ad conciliandos reliquos articulos, qui adhuc in cōtrouersia sunt. Ad hæc si spes aliqua fuerit, conciliandi præterea articulos aliquot nondum conciliatos, rogant humillime Electores, horumq; absentium Legati, Impera. Maieft. de spicere ipsa velit de mediis & viis conciliandi tales. Cæterum, si fuerit impossibile, talia conficere isto tempore, rogant Electores, horumq; absentium Legati cum omni subiectione, Imp. Maie. vt ipsa iuxta promissionem ab ea factam, & pro qua humillime gratias agunt, velit apud summum Pont. instare diligentissime, vt ad examinandum, & conciliandum, tum commemoratos, tum cæteros etiam articulos, liberum & Christianum Concilium quam celerissime indicat, in loco aliquo cōmodo Germanicæ nationis, idq; sine omni dilatione habendum curet.

RESPONSVM PRINCIPVM ET ORDINUM Catholicorum sub obedientia se. apo. & Ro. manæ sedis permanentium, super eadem propositione diui Cæsaris.

Catholicis principes ac status, quantum per temporis breuitatem licuit, expenderunt scriptum, receter ipsis ab Imperator. Maieft. oblatum, vna cum resolutione Pontificij Legati. Probe vero memoria repetant, Imp. Maie.

Maie. & in aliis Comitiis, & in præsentibus, mirificum laborè ac studiū semper adhibuisse, vt religionis controuersia cōpenerentur, ac de reformatione Christiana cogitaretur, de qua voluntate Catholici principes, & status suæ Maieft. humillime, & cum omni subiectione, gratias agunt.

Quia vero Impera. Maieft. significauit, se intra paucos dies hinc discessurum, non videtur esse necessarium, vt Status superuacaneis ac prolixioribus scriptis aut disputationibus suæ Maieft. sint molesti, tū vel eam, vel seipfos diutius remorentur, sed in hoc potius incumbendum, vt Christiane tandem finis huic negotio imponatur, ita tamen, vt tantisper, dum fit, Imperat. Maieftas adsit. Quod vt faciat, humillime roganda est.

Vt autem ad Imperato. Maieftatis scriptum respondeatur. In initio fatentur status, sibi compertum esse, quod in Germania, & aliis nationibus, imo in toto prope orbe Christiano, non pauci abusus, sectæ hæreses, & schismata passim obtinuerunt, quæ omnia sine generali concilio extirpari, aut emendari nequaquam poterunt.

Fatentur etiam status Catholici, non decere se, vt immutationem aliquam religionis, cæremoniarum, aut rituum (quæ per aliquot centenos annos durarunt, partim etiã consilij sunt instituta) vel consentiant, vel mutari talia permittant: eo quod summus Pontifex, per suum legatum, sese offert ad celebrandum concilium intra breue tempus, velitque hoc de re Imp. Maieftas in propria persona colloqui cum summo Pontifice. Quod propositum Pontificis statibus Catholicis, supplicat eidem Pontifici, vt omni amota procrastinatione, Christianum & generale concilium indicat, inditumque haberi curet, in loco aliquo cōmodo Germanicæ nationis, quo sic multarum animarum perditio præcaueatur.

Porro si negotiis sæcularibus impediti potētatus Christiani in propria persona venire ipsi ad cōcilium non possent, nihilominus tamen, vt concilium procedat, summus Pontifex dare operam debet, simulque apud potētatus, qui in concilio comparere non poterunt, diligentissime instare, vt hi suo nomine, & loco, eruditos, probos, & idoneos plena cum potestate, commissarios mittant, vt femel Christianitas

fianitas ipsa in formam & vitam vere Christianam, restituitur, errores extirpentur, Dei denique ira, & plagæ imminentes auertantur.

5. Quod si huiusmodi generale Concilium non impetratum fuerit (quod tamen status Catholici, consensu promissis summi Pontificis & Imp. Maiestatis, minime fore putant) etiam atq; etiam orant status, ut summus Pontifex & Imp. Maiestas dare velint opâ, ut saltem in Germania nationale concilium habeatur. Iam si nec ipsa ratio habendę nationalis synodi summo Pontifici & Cæsareę Maiestati placuerit, rogant status, ut iuxta id quod sua Maiestas facturâ se & curaturam recepit, sine omni dilatione, in imperium Germanicę nationis venire velit, atque conuocatis statibus, denuo tentare, ut errores extirpentur, ac omnia, quæ prae intellegta & accepta sunt, Christiane discutiantur. Atque ista viâ solâ restent, quibus saluti Christianorum consuli poterit, adeo ut nisi aliqua istarum ineatur, magis atq; magis in se diuidetur Germanica natio, eiusdem gloria, honor, & opes interibunt, atque id genus plurima in commoda ad vicinas etiam nationes pertingent.

6. Secundo, Catholici status decreuerunt apud se, quod auxilio Dei, constanter adhærere velint nostræ veteri religioni & veræ fidei, quemadmodum hæc in sacris Euangelii, conciliis, statutis, & ordinationibus Christianæ & Catholicæ Ecclesiæ, ac doctrina sanctorum patrum, ab Apostolorum tempore, vsque ad hodiernum diem, mansit, & obseruata est.

7. Præterea recessus, ordinationes, & madata per Imper. Maiestatem & status Catholicos, præcipue vero decreta Augustani conuentus, in quæ tamen communiter à statibus consensus est, sequi, & his parere firmiter in animum induxerunt, indubitato sperantes, quod reliqui status omnes, qui in Augustanum recessum consenserunt, eidemq; sigillis etiam suis appensis, subscripserunt, promissis insuper auxiliis Imperat. Maiestati, paulopost Ratisonæ iterum ratam habuerunt subscriptionem Augustæ factam. Et tandem Haganœ tertio Electores & principes, qui istuc in propria persona fuerunt, eundem Augustanum recessum denuo approbauerunt, seruandumq; receperunt, adeo ut sese obtu.

August.
recessus.

obtulerint, collocutores de defensione si quid tentaretur aduersus recessum Augustanum, quæadmodum in decretis eorum Comiciorum, & scriptis in illis exhibitis continetur, maxime vero in hærendū Augustano recessui Principes censent, & ab eo nullo modo recedendum: cum Imp. Maiest. & in eisdem Comiciis, & hic, cum in prima sua propositione, tum formula deliberationis, de recessu hic constituendo, eundem recessum Augustanum, ipsa quoq; saluum manere se velle declarauerit.

Tertio, cum Imperat. Maiest. ex singulari proculdubio clementia, proponit, suæ Maiest. videri, articulos, in quibus inter collocutores conuenit, & qui conciliati sunt, sine ulteriori discussione, vsque ad concilium recipiendos esse & approbandos, &c. Respondent status, se in hoc nullo pacto cõsensuros, neq; enim id videri consultum, ob sequentes causas. Primum nanque à collocutoribus propositi sunt articuli aliquot, minime necessarij, superuacanei, & de quibus nulla fuit antehac cõtrouersia, nec hodie est. Ut sunt primus, secundus, tertius & quartus. Absurdum igitur videri, ut articuli nunquam cõtrouersi concilientur, præterea, quartus articulus, de peccato originali, non hic est conciliatus, sed Vuormaciæ, alia tamen forma, quàm nunc est in scripto oblato, propositus. Secundo maxime necesse erit, ut ab vtraque parte denuo eligatur, qui nouo colloquio & disputatione excutiant omnia. Extant enim verba in scripto cõmemorato, quæ non sunt cõsentanea consuetudini ecclesiæ, & formis loquendi à patribus vñtatis, adhæc in scripto dogmata quædã minime admittenda, quæ partim obliteranda sunt, partim mitiganda, & in aliam formam redigenda, præstiterit itaque negocium istud menses adhuc aliquot differri. Tertio, hi articuli solum conciliati sunt, qui & minoris momenti sunt, & de quibus inter doctos non magna antehac fuit cõtrouersia, qui denique non tam periculosam offensionem apud plebem vulgo excitarent, quàm alij nondum conciliati. Et quia præcipui articuli, atque adeo ij, quibus Christiana fides nititur, ut est articulus, de venerando Sacramento veri corporis & sanguinis Christi, de adoratione & referuatione eiusdem, communionem Sacramenti sub vtraque specie, confes-

confessione, pœnitentia & satisfactione, &c. hi nimirum non solum non conciliati sunt, sed à protestantibus vehementissime impugnati, adeo vt de his nulla conciliatio speranda sit. Quinimo collocutores Catholicæ partis plusculum quàm decebat, in his concesserunt protestantibus, ita vt quæ admissa sunt ab illis, emendatione & declaratione habeant opus.

Quarto, quoniam si reciperentur articuli conciliati, multis modis posset imminui existimatio summi Pontificis, Imper. Maieft. & statuum Catholicorum, hiq; omnes, ne se hoc nomine variis obtrectionibus exponant, periculum erit. Videtur Catholicis statibus consultius, & melius esse, vt suo loco scriptum collocutorum relinquatur, & omnia negocia ad religionem pertinentia differantur, ad Concilium vel generale, vel nationale, vel saltem ad conuentum omnium statuum imperij, quemadmodum etiam Põtificij Legati resolutio consulit, nimirum vt ista omnia ad Concilium summi Pontificis reiiciantur.

CORRECTIO EORVM QVÆ BV CER AD-
iecit responso Electorum Reuerendissimorum ac
Illustrissimorum Electorum.

Post responsum Bucer etiam contaminat illud, pro suo & suorum complicum sententia, summarium faciens tribus notulis, quarum nulla in responso sic cõtinetur, sed ipse ex infecta sua mente addidit de proprio, & sic mēdacium loquitur, ait Christus.

- i. Nam prima notula habet. Electores viderunt nec politiam retineri posse in impio, nisi de religione consensus constituatur: at primo hoc Electores non sic dixerunt: sed D. Impe. gratias agunt, qui diligentiam adhibuit, vt dissensio in religione ad concordiam redigeretur, ac in imperio pax constitueretur: Illa autem sunt longe diuersa à notula mucoris.

Olim De in totam Lutheranorum ac Zuinglianorum sententiam, quam ab initio tam feruenter petierunt, subuertit, f. ni sententia vt liberum esset cuilibet de fide sentire pro vt conscientia eum dirigeret: nihilominus imperio & imperatori ac aliis superioribus exhibent obedientiam, fidelitatem, & cætera. Iam aliter sentit Bucer, pacem non posse cõseruari in imperio,

perio, nisi sit concordia religionis: Quod etiam posset conuinci falsum, sed non prosequor, quia Electores hoc non dixerunt.

Altera notula Buceri. Electores viderunt non statim posse conuenire, de omnibus controuersis religionis nostræ, maxime vero de externis ritibus & obseruationibus. A diuro te lector, si quicquã minimo verbo attingerent Electores de hac notula, an non sit purum putum somnium Bucericum, quod in causa fidei non debuit facere.

Tertia est articulos conciliatos eiusmodi esse, & vt facilius recipi ab omnibus, qui non plane abhorreat à Christo domino, queant. Et nec hoc habet responsum Electorum, sed id dumtaxat deliberarunt, vt articuli, qui à collocutoribus conciliati sunt, tanquam boni recipiuntur, ac ulterior inquisitio ad concilium Christianum differatur etiam quod longe diffidet à Buceri intelligentia: Quid si ego hic certius obiicerem Bucero. Ex quinque Electoribus, duos minime consensisse in articulos præsumptæ reconciliationis, Reuerendissimum scilicet & in fide constantissimum Cardinalem Moguntinum Albrechtum Marchionem Brandenburgensem, & Reuerendissimi Archipræsulis Treuerensis, & electoris Iohannis Ludouici oratores: At hic multa premo alto pectore. Vnum tamen plane obiiciam Bucero, qui tam gnatonice adulatur Electoribus quia sint Germanici imperij columnæ, & primi post imperatoriam Maiestatem patres patriæ: dicat mihi, cur Electores quinque concordibus votis aduersus Ludderum Augustæ concludentes, non simili plausu, magnificis titulis adornatis Ludderani? Dein quantum fellis & odij in te est aduersus nomen Romanum, vt etiam diui Imper. ac Imperij honorem minuas, Imperium Germanicum dicens non Romanum: cum summus Pontifex omnes reges Christianitatis Gloriosissimum Cæsarem nostrum, hoc dignentur titulo, Imp. Romano. vt Imperator sit Romanorum: Hinc Thomas Vulfus Imperatoris exprobrauit contra Philippum Beroaldum, eo quod in commentariis Apulei de asino aureo scripsit Maximilianum Cæsarem, Imperatorem Germanorum, ac si non haberet dignitatem in principes, comites, potentatus & ciuitates transalpinas Lombardiæ Ethuriæ, &c.

Articuli
reconci-
liati reii-
ciendi.

Articuli
non conti-
nent oia.

Gene. 19.
Luca. 9.

Placet prosequi nugas Buceri, quia cum semel veritati nuncium remisit, strenue in officio cepto perstat, & nobis plaustra mendaciorum affert. De articulis enim conciliatis (sua sententia) ait. Nemo qui vllum sensum Christi habet, poterit illis contradicere: nos vero contra cum ecclesia Catholica, cum quatuor pontificibus Romanis vicariis Christi Leone 10. Hadriano 6. Cleméte 7. Et Paulo 3. damnamus & anathematizamus articulos Buceri, & cum doctissimis academiis Parrhisien. Louanien. & Coloniensi prorsus iudicamus erroneos, seductiuos, hereticos & à veritate Christiana alienos.

At quàm perfrictæ frontis sit ex eo liquet, quod eū nō pudet scribere. Articuli illi continent in se omnia, quæ ad salutem sunt necessaria: Nam totam doctrinam Christi in necessariis, Sacramentorum & omnium ceremoniarum verum usum, deniq; cleri & plebis verā disciplinā hi articuli conciliati cōplectuntur. At quis non abominetur tantam merendi libidinem? si omnia cōplectuntur ad salutem & doctrinam Christi necessaria, cur ergo Bucerus cū suis addidit tot scripta correctiua libri in 11. scriptis. Si omnia cōtinent necessaria, cur Melächto (ita enim ei tribuis) in responsione ficta pro Protestantibus inseruit titulum. In conciliatis articulis annotata aut omissa? Cur tu innocentem papyrū 11. filiorū maculasti cū Epicurismo tuo, ad subuertendum verum Christianismum? Cur tu qui ordinem approbatum, quem voveras, reliquisti, & dimissa regulari vitæ reformata, cum vxore Loth retro respexisti, contra iussum domini posita manu ad aratrum respexisti retro ad carnales mundi voluptates, infirmius vasculum muliebre, virginem Deo sacratam monacham tecum ad hymenæum seducens. Et tamen ausus fuisti Catholico Imp. vltra articulos conciliatos, post tantam deformationem & lapsum, offerre reformationem abusuum ecclesiasticorum.

Non moror alias eius nugas, sed malitiam eius non possum præterire, cum electores inquisitionem vltiorem articulorum conciliatorum, differendam contulerunt ad liberum & Christianum concilium Bucer addit venenum de

de suo, & in commodo Germaniæ loco, cum dixerint Germanicæ nationis commodo.

Prohibitus Bucer à domino, principi populi tui non maledices. Et iterum, Diis non detrahes, hoc est, in sublimi potestate constitutis, ipse impuro ore supremum Christianitatis caput (vt omnes hæretici ab apostolorum tempore facere sunt soliti) petulati lingua incescit. Quis ignorat inquit, vt Pontifex nō nisi suis cupiditatibus, & tyrannidi obnoxia concilia feratq; ideo iniquis illa tantum locis, temporibus, & conditionibus, indicere soleat? Hæc tamen quæ licet tam iniquis, ac per omnia suæ libidini accommodatis rationibus indixerit, celebrare, sed tempus perpetuo extrahere, & demum nullo pretextu reuocare soleat, vt nuper concilium indictum reuocauit: Non sufficio mirari, cur non pudeat eum mendaciorum, sed vt propheta ait. Frons meretricis facta est tibi, & noluit erubescere. Totus mundus nouit, Bucerus hic cōtumeliā facere Paulo III. Pontifici Max. qui Concilium quidem Mantuæ apud sacri Romani Imperij principem, sanguinis necessitudine cū multis principibus Germaniæ coniunctum, liberrime indixit, sine omni molesta conditione. Quæ causa autem Illustrissimus Dux Mantuæ reiecerit à se Concilium, non est meum iudicare, modo ne Papæ imputetur: coactus ergo Concilium non reuocauit, sed transtulit Vincentiam, dominiij Veneti oppidum præclarum: vbi dum initio adesse non posset, quod tantæ ætatis princeps, per altissima Apennini iuga in maximo æstu se Nicæam contulit, ad pacem inter potentissimos Christianitatis principes, diuum Carolum V. Imp. & Franciscum Francorum regem conciliandam: Interea tamen pro pastoralis officio tres ex S. R. E. Cardinalibus Vincentiam misit, pro Concilij inchoatione, at nemine comparente, & Augustissimo Ro. Imp. Carolo, ac Rege Ro. Ferdinādo, Galliæ quoq; Rege Christianissimo, petentibus ex Genua, bullam prorogationis Concilij vsq; ad pascha anni 1538. publicauit: Quid in his omnibus peccauit Pontifex? vbi refugit Concilium Quin vos potius, indicto Concilio, omni conatu, illud impedire conati estis, Pontificem, & Concilium multis iniurijs afficiendo, vt edita scripta testantur: & declinastis

Exod. 22.

Excusatur
pontifex.

Concilia
pontificia
Hier. 5

Dux Man-
tuæ.

Papa cum
Im. & rege
Francorū.

Ludderāi ex friuolis causis concilium, Luder scripsit, quod nullo e-
refugiunt geat concilio: Vos ergo Sectarij refugistis generale Con-
conciliū. ciliū, non Pontifex. Vos vt omnium ætatum hæretici, cō-
ciliabulum quæritis, vbi locus & personæ vestræ perfidæ
accommodarentur, vbi Bucerus præsideret, vel Hofander,
aut mus aliquis: At Deus tuebitur ecclesiam suam san-
ctam, & fidem catholicam.

At venenum tandem expuit sanctulus ille Bucerus,
qui tam ardentem simulat se querere concordiam & vnio-
nem charitatis in omnibus ecclesijs, nam sic dolose & frau-
dulenter prætextum illum, suis iniquis consilijs & hæresi-
bus apponit: at quam concordiam quærat, hic prodit: cum
Bucer sua Germanis consulit, vt plenum schisma faciāt, ecclesiæ Rō-
det vniuer- mane vale dicant, sibi ipsi consulant, imo consulentem
sale schi- Christum audiant & sequantur, ac si Christus consulat &
sma Ger- loquatur per apostatam, sectarium, nuper Zuinglianum,
mania. & infeliciter incautos, cuius consilio Germania se præ-
scindat ab ecclesia Catholica & vniuersali: non impetra-
bit hoc, Deo catholicos principes dirigente.

CORRECTIO EORVM QVAE BV-
cer temere effutiuit contra responsum Prin-
cipum Catholicorum.

AB initio Bucer vt negligentem lectorem fallat, tria fa-
cit: primo protestatur se ista scribere nō animo læden-
di principes, sed satisfaciendi causa muneri suo, & te-
stari de optima voluntate Christi. Secundo proponit ali-
qua se non probare in hoc responso principum, quia non
dubitet, nec illa probari Christo domino. Tertio ait se nō
tam ipsis principib. quàm paucis suggestoribus hoc impu-
tare, qui studio teneantur eorum quæ hæc caro expetere so-
let. A periamus dolos vulpeculæ. Nam primo si fuisset in-
Protesta- scholis Iureconsultorum didicisset protestationem non re-
tio Bucer- leuare, cui ipso facto contrauenitur, vt est textus ac doct.
non rele- in c. cum M. de constit. in c. Cumana de electi. Bar. in l.
uat. non solum ¶. morte ff. de no. op. nunc. &c. Quare cum
In nullo protestatur se nolle lædere principes: & tamen continue
p̄testatio eis iniuriatur, frustra autem iactat officium suum, quis e-
nim hoc ei iniunxit, vt scriberet in principes: vanius est
quod iactat voluntatem Christi: cum magis studuerit adu-
lari

lari sectarijs suis, & voluntati eorum morem gerere, quàm
obsequi voluntati Christi, quem dudum reliquit.

Secundo nimis arroganter reicit responsum principū,
quia non dubitat aliqua non probari à Christo: Dico eum
Bucera adeo immersum hæresibus, vt pertinaciter affirmet ea pla-
nō placet- cere Christo, quæ maxime pugnant contra saluatorem no-
Christo. strum Et in hoc ego minime dubito, & fidenter pronun-
cio, habens pro me consensum, non modo Catholicorum
principum, sed & Catholicæ ecclesiæ, autoritatem con-
ciliatorum & sanctorum patrum, edictum gloriosiss. Im. no-
stri Vuormacien Reecessum Ma. suæ Augustæ. Cum tu Patroni
Bucere non habes pro te, nisi patriarchas hæreticorum, Buceri.
Hussum, Luderum, Vuiclesum, Pickardos, Vualden. & sim-
ilia monstra. Tertio mirum est, quod adeo perfrictæ fro-
tis sis, & non erubescas imponere catholicis, qui studio te-
neantur eorum, quæ hæc caro expetit: cum totus mundus Luderani
sciat, vos teneri huiusmodi carnali studio: & ideo contra carnals.
vota & fidem præstitam ducitis moniales & monachas pro
vxoribus, ieiunia, horas canonicas, officia cultus diuini,
quadragessimam, confessionem & similia omnia respuitis.
vt plus Epicurei videamini quàm Christiani, plus disci-
puli Iouiniani & Nicolai diaconi, quàm sanctorum patrum.
Non didicerunt hoc à Paulo, qui Galatis scripsit. Vos in Galat. 5
libertatem vocati estis fratres tantum ne libertatem detis
in occasionem carnis. Non didicerunt hoc à Petro, qui
scripsit. Quasi liberi, & non quasi velamen habentes ma- 1. Petri. 3.
litæ libertatem, sed sicut serui Dei. An non S. Petrus in
spiritu præuidit Bucerum & cœtum illius, quando prædi- 2. Petri. 3.
xit. Venient in nouissimis temporibus in deceptione illu-
siores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes. Digeram
ergo in puncta, quæ Olibrius iste in Catholicos prin-
cipes temere ac procaciter effutiuit.

PUNCTVM I.

EGrefert Bucer, quod principes religiosissimi ab initio Principes
se catholicos nominarunt, at cur id non facerent, qui Ro. obe-
se. apostolicæ adhærent, ac catholicæ ecclesiæ iuncti dictæ ca-
sunt, qui concilijs generalibus, & sanctis doctoribus obe-
tholici. diunt, qui eam sequuntur Christianam religionem, quam
Germania ab hominibus Dei accepit, Sanctis, Materno,
L 3 Lucio,

Lucio, Pirminio, Menrado, Kiliano, Florento, Gallo, Ru-
perto, Corbintano, Vuilbaldo, Maximiliano, Magno,
Narcisso, & aliis à deo electis, & tot ceteris annis oblerua-
uit. Hi merito se catholicos nominant, qui diuo Cæsari no-
stro ac catholico regi adhæserunt in edicto Vuormacien.
ac recessu Augustano, qui auorum & proauorum fidem
firmissime tenent, non degeneres filij. Bucerus affirmat
eum facere iniuriam Christo & ecclesie eius, qui eum vel
hæreticum, vel schismaticum iudicet, at sanum in hoc da-
bo consilium, abiuret & relinquat errores Vigilantij, Ioui-
niani, Berengarij, Albigensium, Pickardorum, Zuinglij,
Hussi, & similia, & repudiata monacha redeat ad vnita-
tem sancte ecclesie Dei, nemo eum vel hæreticum vel schis-
maticum accusaturus est. PUNCTVM II.

Bucer quã
do non hæ-
reticus.

Commendat principes, quod diuo Cæsari gratias a-
gunt pro studio concordie in negotio fidei, at mox
depromit aculeum in principes, optandum, inquit, vt
hoc studium sic gratum habere, vt veris animis & ratio-
nibus adiuuarent. Si adimit principibus catholicis, ac si
Cæsarem non parati essent adiuuare, iniuriatur nobilissi-
mis principibus qui optant ex animo Christianam concor-
diam. At quod conuiuere debeant, aut consentire erroribus
à CCC. annis, octingentis, mille annis damnatis ipsi
in fide stabiles, non sunt vnquam admittendi. Verum vero
consonat, non falso, aut errori

PUNCTVM III.

Ex tollit viam à diuo Imp. propositam in Comicijs: me-
rito hoc facit, quia non parum iuuat authorem libri
sue Maiestati obruti: vnde sæpe Lutherisimum redo-
let, vt in examine libri aperimus. Quod si gloriosissimus
Imp. fuisset recte de libro, & contentis in eo informatus,
proculdubio ipsum pro catholico animo suo reiecisset, at
cum liber iste tantum placet Bucero, cur passus est eum in
tot articulis impugnari à suis condeputatis, vt scripta obla-
ta indicant. De Episcopis in quos dentem acuit Bucer di-
cturi sumus posterius.

PUNCTVM IIII.

Catholici principes fatentur in orbe Christiano inua-
luisse plurales abusus, sectas, hæreses, hoc arripit pro-
fe

se Bucerus, inferens, ergo principes & maxime episcopi,
debent his malis remedia quærere, aut quæ offerebantur Malū cõsi-
certissima, amplecti. Is est conatus schismaticorum, vt om-
nes in suas sectas pertrahant. Vetus est verbum. Medicina
tori pessimum.
num.
bustibus vult substituere sectas, hæreses & schismata: Re-
ctius principes catholici Imperiali celsitudine indicarunt
probatissimum extirpandarum hæresum ac abusuum reme-
dium & antidotum efficacissimum, s. generalis concilij ce-
lebrationem. Ita sancti patres, deo amabiles Pontifices &
Episcopi, ac gloriosissimi Imperatores & reges Christiani
à concilio Nicæno vsque ad Constantien. sancte ac salu-
briter obseruarunt.

PUNCTVM V.

Egrefert Bucer, quod principes catholici meminerunt
sectarū, & hæresum, quia forte in suos sit tortū quod si
ita videbatur Episcopis, debebant eos conuincere erro-
ris. Verū cū in Arrio & aliis hæreticis tanta fuerit semper Hæretici
obstinatio, metis & pertinacia, vt etiã victi, nō cederūt, sicut victi nō.
nec Nouatus Cypriano & Cornelio. Nec Pelagius & Do-
natus Augustino. Nec Eutyces Leoni. nec Heluidius, Vi-
gilantius, Iouinianus B. Hieronymo, Nec Marcion Tertul-
liano, aut Valentinus Ireneo, sed in suo sensu abundantes, eti-
am victi, in hæresibus permanserunt immobiles. Id quod a-
postoli experti sunt in Hebione, Cherinto, Simone mago, Apo. 2
Menandro, Nicolao diacono, & S. paulus Hymeneum &
Alexandrum erarium sathanæ tradidit, quia circa fidē nau-
fragauerūt. Ideo nemo miretur, Luderanos, Zuinglianos, Pertinacia
Parabaptistas, Suermeros toties victos scriptis & disputa-
tionibus, noluerunt tamen se agnoscere victos, sed perti-
naciosiores & duriores semper recesserūt, sicut Iamnes & Mam-
bres restiterunt Moyfi. Ita hi resistūt veritati. Vt omnis la-
bor eos instruēdi vanus sit & cassus, quid enim profecit S.
Stephanus disputando cum Iudæis? Quid Paulus? Quid A. 6
celestis sapientia Christus cum Phariseis disputando. I. A. 6. 17.
deo recte monuit Chrysostomus. Audi homo fidelis, qui & 20.
contra hæreticum libenter contendis. Si Pharisei placati Disputare
sunt, & in certando contra hæreticum potes eum placare, si cū hæreti-
cū viceris. Si autem Pharisei victi quidem sunt à Christo, cis.

L 4 placati

Placati autem non sunt, quomodo tu poteris eos placare cum viceris? Nunquid Christo fortior es, ut quos ille non placavit, tu places. Et prudenter monuit Origenes. Proprium est Sadduceorum vel omnium, qui mendacij sunt doctores, obmutescere quidem, non autem tacere, nam est obmutescunt quantum ad rem, non tamen tacent. Ideo recte egit gloriosissimus Imp. noster Carolus à Deo coronatus, Vuormaciæ, qui noluit in articulis iam pridem damnatis, Luderum ad disputandum admittere, prædecessoris sui Marciani Augusti secutus vestigia, qui in Codice constituit. Iniuriam facit iudicio Reuerendissima Synodi, si quis semel iudicata ac recte disposita, reuoluere & publice disputare contenderit. Vnde non desuerunt Reuerendissimi episcopi, qui potuissent diuersariis monstrasse iter salutis, non solum ex ordinibus imperij, sed & alij quoque pro vera fide zelantes, ut D. Reuerendiss. pater Franciscus ex Hungar^o. Comitibus de Frangipanibus, Colocen. & Agrien. Reuerend. P. Antonius Episcopus Attrebaten. Iohan. Episcopus Burgundus Mutinen. cum aliis. Verum frustra fuisset Deo amabilium Archiepiscoporum, & Episcoporum labor, quoniam Paulus non conuincendos docuit hæreticos, sed vitandos. Tit. 3 Expertus est id Reuerendiss. pater Cardinalis Côtarenus Contare. se. ap. Legatus vir eruditione ac integritate vitæ omnibus modis summus, quem vnicum sacrarum literarum cognitione omnibus schismaticis opponimus, at nihil promouit apud pernicaces & obduratos istos suis adhortationibus & ad. monitionibus piissimis. Sicut nec doctiss. Card. Caietanus, timendum est, quod peruenerint in profundum malorum. Ideo omnem catholicam instructionem contemnunt.

PUNCTVM VI.

Catholicos principes suggererunt Cæsareæ Maieftati, non decere, ut consentiant in mutationem religionis, cæremoniarum, aut rituum, qui aliquot. centenis annis durauerunt; & partim à sacris concilijs sunt instituti. Christianissimum hoc principum votum, & desiderium carpit venenata lingua Bucerus, & suggestoribus tribuit, qui viciorum suorum correctionem estugere velint: Verum non agimus hic de vicijs personarum, sed de veritate fidei, quæ sceddissime deturpauerunt, tota Germania nouit porcos illos

los Epicureos, ut etiam laici vestri querantur nullam apud vos inueniri vitam Euāgelicam, abstinentiam, castitatem, ieiunia, deuotas preces, vigilias, charitatem, sobrietatem, humilitatem, vitam exemplarem, & alia, quin contrarium in toto vestro clero mundus experitur, ut supra ostendi.

At quod vafre Bucerus venit, ritus & cæremonias non debere mutari, sed vitia, & corruptelas quæ in hæc inuaserunt, mutari volebat, & quæ in his impie demutata sunt & mutilata sunt. Hic Bucere tibi, & corruptoribus tuis respõdeat deo, neminem post Hussum tot vitia intulisse ritibus ecclesiæ, sicut Lutherus & Zuinglius. Nos catholicos arguere Ritus cor non debes, neque vero potes, per nos mutilata multa in rirupti abo tibus, cum vos ardenti furore clamatis ad populares, nos leantur. nimium addidisse, quàm parum ergo tibi, quàm parum tuis constas, qui tã imprudenter accusas nos mutationis, & mutilationis.

Hortaris ergo, ut corruptelæ illæ nouiter inuictæ, & correctio citius & seuerius corrigantur. Dico abusus, vitia, & impie Luderanitates vestras correxit pro pastoralis officio Leo X. Papa sed non se. re. & post eum Hadrianus VI. Clemens VII. & modo emendati: Paulus III. sed filij Belial nolunt sanari aut emendari. Corrigere voluit Carolus V. Im. Religiosiss. pius felix Carolus Augustus, & Vuormaciæ, & Augustæ, ac deinde Ratispo. Imp. na, at apud incorrigibiles, nihil potuit piiss. princeps proficere. Cum ergo nemo plures corruptiones in Ecclesiasticos ritus inuexerit, quàm vos Luderani & Zuingliani, qui medicinam correctionis non admittitis, cur ergo tam temere succenses catholicis principibus.

PUNCTVM VII.

EXtra chorum saltat Bucerus, solum ut maledicentiæ suæ satisfaciatur, & aceruum iniuriarum & conuiciorum effundit in catholicos, de Simonia, ambitione, cura ni-Peccata mia negotiorum secularium in clero luxu, pōpa, mala ad-cleri. ministracione sacramentorum & cæremoniarum, &c. Duo dixerim Bucero. Vnum, omnibus bonis ista displicere, sed Matth. 29 in hoc regno cœlorum sunt virgines prudentes & fatuę, in hac arca triticum & palca, vsquequo veniet, qui ventilabrum Matth. 3 habebit in manu sua, in hac sarena Ecclesiæ sunt pisces boni & mali, in agro dominico triticum crescit & zizania: Si Matth. 13 tam

Iohan. 8 tam innocēs est Bucerus cum suis coniugatis iaciāt prior lapidem in nocentes: Omnes boni gemūt suspirijs, vt fiat reformatio, sed per viros bonos, & religiosos, nō per apostatam schismaticum. Alterum etiam audi Bucere, quæ hic offundis Reuerendissimis Archiepiscopis & Episcopis, an non iure possent tibi obijcere acriora crimina, blasphemias, impietates, hæreses, & schismata, si pergis dicere quæ vis, audies quæ non vis? Nam calumniæ illæ nihil faciunt ad Catholicorum Principum responsum, qui si fœciosos filios Chore & Darhan persequuntur, profectō bene faciunt, & meliori nota indulgentiam peccatorum à Christo consequuntur, quam quando tuus sanguinarius Luder dedit indulgētiās principibus & nobilitati, si quando rusticos occiderent, transfoderent, & mactarent: quos ipse impia sua doctrina in seditionem, tumultum, rebellionem, ac bellum seruile excitauerat.

PUNCTVM VIII.

Principes petunt cōcilium à Papa. **C**atholici Principes, vt Germani filij ecclesiæ catholice, ac obediētes se. ap. & Ecclesiæ Romanæ, hanc fidei controuersiam nuper exortā, ad concilium reuerunt supplicantes Pontifici Romano, vt citius generale concilium indicat: sicut Imp. recepit id se à Pontifice efflagitaturū, hic insanit Bucerus & totus furit contra principes & consiliarios eorum, quod tam indignum obijciāt argumentum, quia Pontifex sit habiturus concilium, ideo non debeat iam iniri ratio reformandi ecclesias, dum Imperator & principes alij nolunt recipi articulos conciliatos: At ab initio Bucere detexi impium dolum tuum & furtiua practica tuam, qua fraudulenter aliquos articulos erroneos impetrare voluisti ab incautis, & sic diuū Imperatoris catholicum fallere voluisti volubilitate verborū, qua arte decipiendi & circumueniēdi semper vsi sunt erga Principes viros patriarchæ tui hæretici veteres, Arius, Macedonius, Nestorius, Valens, Nestorius, Dioscorus & alij. Quia diffidēt ab enim fraude imponere niteris Cæsaris sacro capiti & Principibus ecclesiæ & cipiū religiois. cū articulis tuis conciliatis: cum scripta per vos in colloquio exhibita, in p̄cipuis articulis fidei catholice manifeste testentur discordiā & diffensionē vestrā à catholica ecclesiā & libro, absq; eo, q̄ siluisti ad multos articu-

articulos libri, quos tota Germania nouit vos nō recipere, sed abominari. Speras ne homo impudēs precessem Im. ac catholicos principes mendacijs tuis vinculari, vt credant articulos conciliatos, in quibus ^{1581. 1582. 1583.} à veritate, à fide, ab ecclesia, & à nobis diffidētis, at vanā tuam iactantiam ab initio manifeste conuici, & idem feci supra post confutationem articulorum falforum per vos oblatorum. Prodi si audes, & articulos ementite conciliatos, denuo proponas, vt catholicis principibus imponas.

PUNCTVM IX.

Catholici principes, rogarunt diuum Cæsarem, vt si generale Cōciliū impetrari nō possit, nec ratio habēdæ nationalis synodi summo Pontifici & Cæsareæ Maiestati placuerit, vt sine dilatione, in imperiū & Germaniam redire velit, & cōuocatis statibus rēter, vt errores extirpetur. Et hic stomachatur Bucerus, aculeo innocentē pugēs Pontificem, horrentē & fugientē conciliū cum superioribus annis indicto Concilio Mantuæ, & mox trāsato Vinctiam, nemo repertus sit ex omnibus Christianis, qui magis refugerit concilium quā vos Ludderani. Et constanter ego affirmo, quandocunq; coactū fuerit Oecumenicū & Catholicum concilium, Bucer, Luther, Hofander, Blarer & c. nequaquam comparebunt. Mordet etiam principes, quod in congregandis concilijs authoritatem pontificiam & imperatoriam coniunxerunt, quod indignum sit simplicitate Germanica, nam cum ipsi ab obediētia se. ap. exciderint, vellent omnes principes discedere à se. ap. & ab ecclesia Romana, & ab vniuerso orbe Christiano, prophanū altare foras constituentes, cum nouem tribus & dimidia ægretulerint altare ab alijs constructum, solum memoriale, non quo sacrificia Deo offerrentur. In summa hoc agit Bucer, vt Pontificem & Principes Ecclesiæ excluderet à concilio substitutis suis apostatis, votifragis.

At quā iniquus est Bucerus pijsimis Principibus meis catholicis, dū hoc rogāt Imp. quod ipse obtulit & recepit se facturum, scilicet vt celebretur vel generale concilium, vel nationale, quod si impetrari nō possit, Senat⁹ imperij, cōuocetur. Indignatur Bucer, quid hoc ludāt circulo. At non vult Bucer ordinariam viam tentari, cum omni ætate suborien-

Pro Pontificem, horrentē & fugientē conciliū cum superioribus annis indicto Concilio Mantuæ, & mox trāsato Vinctiam, nemo repertus sit ex omnibus Christianis, qui magis refugerit concilium quā vos Ludderani. Et constanter ego affirmo, quandocunq; coactū fuerit Oecumenicū & Catholicum concilium, Bucer, Luther, Hofander, Blarer & c. nequaquam comparebunt. Mordet etiam principes, quod in congregandis concilijs authoritatem pontificiam & imperatoriam coniunxerunt, quod indignum sit simplicitate Germanica, nam cum ipsi ab obediētia se. ap. exciderint, vellent omnes principes discedere à se. ap. & ab ecclesia Romana, & ab vniuerso orbe Christiano, prophanū altare foras constituentes, cum nouem tribus & dimidia ægretulerint altare ab alijs constructum, solum memoriale, non quo sacrificia Deo offerrentur. In summa hoc agit Bucer, vt Pontificem & Principes Ecclesiæ excluderet à concilio substitutis suis apostatis, votifragis.

Ios. 22.

Cōcilium suborientibus hēresibus, semper visum est sanctis patribus, semper cōtra hēreses. non feliciter illas posse extirpari, quam generalis concilij iudicio: Quod si Deus nobis iratus, concilium generale celebrari non permetteret, proximum remedium priscae ecclesiae est nationale concilium, sicut hēresis Felicianā contra imagines crucifixi, & sanctorum exorta nationali Concilio Germanorum fuit damnata Frāckfordiæ ad Mænum, præsidentibus tamen ibi, (etiam si rumpatur Bucer) Pontificiis legatis & apocrisariis, Theophylactio & Stephano Episcopis.

PUNCTVM X.

Catholicī principes deliberarunt firmiter adhæsuros veteri religioni, sicut illa ab apostolorum tēpore, per Concilia & patres vsq; ad hodiernum diem mansit.

Matth. 18 Contra hoc Christianissimum principum propositum, cū Rom. 14. momus nihil habeat quod dicat: vt tamē molestus sit optimis principibus, antiquam cecinit cantilenam de abusu & delictis aliquorum, non memor verborum Christi. Necesse est vt scandala veniant, sed cur Bucerus alienum seruum iudicat, qui domino suo cadit aut stat: Vt erit illi per quem scandala veniunt, festucam vidit in oculo proximi, & negligit trabem in oculo proprio. Immiscet tamen quæ velle obseruari à Catholicis principibus, videlicet, vt sacramenta non administrarētur, nisi in lingua à populo intellecta. Item quod nullus sceleratus admittatur ad missas vel celebrandas vel audiēdas: pro seculo si hoc facerēt principes, Bucerum nullatenus admissuri sunt ad missam. Itē, quod in missis sacramenta administrantur, quia sui delicatuli sacerdotes nolunt celebrare, nisi habeant communicantes. Item, quod vtrunq; sacramentum præbeatur plebi petenti. Mirum quomodo mutatus sit Bucerus, qui tot annis laicos vtraque specie Sacramenti priuauit, Zuingliano more pistorium panem pro corpore Christi tradidit, vt tota nouit Argentina, & palam Zuinglianissimum Bernę defendit, atque cum Zuinglio, Oecolampadio & Marpurgi Capitone restitit Marpurgi Ludero, Melanchtoni & Ionæ: adeo vt recedentes super articulo de veritate corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, non potuerunt concordari. Item vt monachis, sacerdotibus & monialibus

matri.

matrimonia permittant: Inuehitur denuo in consultores principū, & recurrit vipera ad abusus: felices exclamat ecclesias si illis vetus religio restitatur, ac si ipsi non aliud quærant aut moliantur: Vides veterem existimat religionem, illam Hussicam, Vuicelicam, Picardicam, Berengarianam, Iouinianam, Vigilantianam, Felicianam, tam in ecclesia Bucij.

PUNCTVM XI.

Catholicī principes in memoriam reuocarunt Imperatori recessus ordinationes, ac mandata Maiestatū suarum cum statibus catholicis, & præcipue recessum Augusten- Augusten sen. in quem communiter status consenserint, & appensis sis recessus figillis suis subscripterunt, promissis etiam auxiliis Maie- Augusten stati suar. Confirmatus fuit recessus ille Responsione per imperialcm celsitudinē ac status imperij Anno gratiæ 1532. & tandem etiā Haganoe Anno 1540. Principes qui i- Augusten stit in propria persona fuerunt eundem approbarunt cum serenissimo principe Ferdinando, Romanorū, Hungarię & Bohemię rege, quare firmiter præfatis recessibus, & mandatis inherere decreuerint: potissimum cum Imperialis Maiestat in ppositione facta in his comitiis eundē recessum Augustanum saluum manere, se velle declarauerit.

Cum ista catholicorum propositio apud omnes cordatos & pios catholicos non possit non honestissima censerī, vbi manifeste se stabiles & firmos in fide declarauerūt, vt non sint iam paruuli fluctuantes, qui circumferantur, vt Paulus præcipit, omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia Bucerana ad circūuentionem erroris: Tamen cōtra principes arcuato vulnere insurgit scorpūs, & catholiciū catholicorum respōsum venenata carpit lingua, præterit autem edictum Vuormaciensē Anno 1521. Edictum & alia mandata Augustissimi Imp. nostri & Augusti. in seclatur recessum, quia ibi salubriter constituta per Episcopos & principes nō obseruentur, quæ dinumerat per digitos 1. contra sacerdotes inhoneste conuerfantes, 2. concubinariōs, 3. laice vestitos, 4. contra blasphemos, 5. cōpotantes ad æquales haustus, 6. contra luxum vestium, 7. cōtra nimios sumptus, 8. contra vsuras & fraudes cōmerciorum: lamentatur Episcopos & principes ista nō obseruare,

Ephesi. 4

Hierony.

Faciētes uare, sed subditos tributis periculose (aptum seditioni verbum) premere, sceneratoribus omnia patefacere.

At quis hæc legens non perspicit vertiginosum caput Buceri: nam Cæsarea Maestas sententiam proposuit de inuendo consensu religionis, & de religione responderant principes, quia velint adherere recessui Augustano: Ineptus Sophista Bucer obiicit de moribus & viciis hominū, ac si Lutherani & Bucerani laici non quotidie peccarent contra præcepta & mandata Dei in via morum, alioquin sanctuli non orarent quotidie. Et dimitte nobis debita nostra: nam enumeratis octo articulis, nullum profert de religione, qui tam multi sunt in eodem recessu. Fateor principes benefacerent, si salubriter constituta in moribus obseruari curarent: An non & decalogū custodire præceptū est, in quē quotidie peccatur cum prouocatione iræ diuinæ: & quisq; Bucerana legerit, videt eū articulos suxisse nō ex recessu Augustano, cui firmiter se adhesuros principes promittit, sed ex alio decreto, Cæsaris extra recessum de ordinatione & reformatione bonæ policie in Imp. Romano.

Aggreditur durus cōsor Bucer etiā recessum Ratisponensem, quasi nouus Mercurius à Deo missus, vt omnia pro libidine sua taxet & reprehendat, quia illic sancitū sit, Cæsare non obtinente indictionē concilii à Pontifice, in alio conuentu imperij de religionis consensu constitueretur: Iam Pontifex (ait) vt ante saepe fidem sefellit.

Psal. 49

An non in mentē tibi venit Catholice lector, quod Dauid de calumniatore dixit? Os tuum abundauit nequitia, & lingua tua cōcinnabat dolos, sic temere & falso criminari summū sacerdotē Christi: Vniuersalis ecclesie præsidē, vt Luder suus sex rationibus insolubilibus probauit suo iudicio: nōne hoc est hominis flagitiosi & maledici? Bella enī Augustissimi Cæsaris in aphyrica aduersus infideles. Et

Pro Papa

in prouincia contra potentissimum Gallorum Regē, concilio remoram fecerunt: Nec tamen apostolicus Pontifex sefellit quēquā, sed concilium œcumenicū indixit, & omnia fecit quæ concilij felicem progressum promouerent, quis impediuerit, Paulo superius dixit: Ne tamen deesset paterna clementia, transtulit Concilium Vincentiam, vbi etiam nihil eorum omisit, quæ ad continuationem concilij facerent,

rent, vt Luderanis dicere possit, popule meus, quid ultra debui facere tibi & non feci: Vos fuistis primi, q̄ detracta stis venire ad conciliū, quia omnis qui male agit, odit lucē & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.

PVNCTO. XII.

Catholicis principes meminerunt recessum Augustan. sigillis principum subscriptum & roboratum: Bucer mox iudicat hoc in eos tortū, qui eidē decreto subscripserunt, & postea ab eo declinarunt. Pacta seruabo ait Prætor, & magna fuit veterum principum Germaniæ constantia, vt fideliter custodirent, quæ sigillis suis roborauerant: Frigida est & inanis Buceri palliatio, quod principū sit mutare ea quæ iniquitate temporum irrepsērunt, aut errore recepta sunt cum lege Dei, & vera religione pugnantia Hæc Bucerus ex felleo, perfido, ac schismatico animo euomit notans recepta ab ecclesia catholica, quæ in recessu Augustano continentur, pugnare cum vera religione: Cum hoc vere de suis Hussicis & Pickardicis damnatis eroribus ac corruptis dogmatibus diceret. Ego sub periculo capitis mei, offero me gloriosissimo Imperatori nostro tra Carolo & Catholicis statibus, omnia me defendendum in negocio fidei recessu Augustano contenta, aduersus Bucerum, ac omnes Suermeros sibi adherentes, concionatores tam Luderanos quā Zuinglianos, vel coram sacro concilio generali, vel statibus imperij, aut Theologis celeberrimarum academiārū, Parrhisijs, Salamini, Compluti, Louanij & Patauij: Agite quotquot estis, contra vnum insurgite Eckium, an adiutorio Dei non de vobis omnibus veritas fidei triumphet, & victoriam reportet. Hactenus ludicra tractauit Bucerus, Iam ad seriā venit, & quæ maxime cor eius pupugerunt, de conciliatis articulis per catholicos Principes non admissis.

PVNCTVM XIII.

Catholicis principes responderunt super articulis, in quibus inter collocutores conuenit, an sint recipiendi & approbandi, vsque ad concilium, se in hoc nullo pacto consensuros ob plures causas: Primo, quia aliqui articuli sint superuacanei vt sunt primus, secundus, tertius, & quartus: absurdum autem est articulos nunquam cōtrouersos reconciliari: Et articulus quartus non Ratisponæ, sed

Vuor.

Pacta sigillata seruabo.

Oblatio Eckij cōtra Zuinglianos.

Principes non recipiūt cōciliatos suos articulis.

Vuormaciæ est reconciliatus, sub alia tamen forma, quam sit in libro propositus.

R eluctatur Bucer & mordet Principes nobilissimos, quia hanc causam obiecerint, indignam principum dignitati: quia collocutores non posuerint hos articulos, sed auctores libri oblati per Imp. Nec superuacanei sint articuli, cum hi ad doctrinam de hominis lapsu pertineant.

Buceri do-
lus super
colloquio

Gratias ago domino nostro Iesu Christo, qui animos Catholicorum principum præseruauit, ne in scyllam articulorum præsumpto conciliatorum inciderent, & sic dolos, fraudes & astus Buceri frangerent, cum non alia causa toto triennio pertinaciter colloquium expetierint, nisi ut catholicis imponerent obtentis aliquibus articulis iactarent coram rudi plebecula, & detorquerent eos in deprauatissimum sensum, secundum malitiam infecti cordis. At præuenit principum constantia consilium malignantium ut exaltare possint cum Propheta, quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui, superuacue exprobaerunt animam meam: quia laqueum parauerunt pedibus nostris, posuerunt peccatores laqueum mihi, sed de mandatis tuis non erraui, Benedictus dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, & nos liberati sumus. A diuturnum nostrum in nomine domini qui fecit cælum & terram. Domini itaque nutu diffusum est concilium Buceri: Hinc illa lachrymæ & querelæ: hinc clamat, insanit & furit, & quasi mente alienatus scribit & loquitur: mirum quod se non suspendit ut Archiphel. Nam ex qua Grammatica homo sibi animo constans posset dicere, articulos nunquam controuersos esse reconciliatos: cum reconciliatio præsupponat dissensionem discordiam, aut indignationem, uti Christus ait. Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum, & vade & reconciliare fratri tuo. Vide cur reconciliatio ne opus habet, quod frater tuus habet aliquid aduersum te. Ideo recte principes dixerunt illos superuacaneos, non curantes, quis illos posuerit: at recte Bucer fatetur plures fuisse qui scripserint librum: quoniam ipse quoque vnus est

P salm. 54

P salm. 115

2. R. c. 17

Math. 5

est ex ijs qui calamum veneno tinxit in hoc libro, ut mox manifestius explicabimus.

Audet ad hæc Bucer nobilissimos principes calumniari, & falsitatis arguere, quod responderunt diuo Cæsari alia forma conciliatum esse articulum 4. quam in libro sit propositus, adeo nihil pudet mendaciorum apostatam: quod ut toti mundo fiat manifestum, subijciam formulam conciliationis articuli illius, ut Vuormaciæ conuenit.

CONCORDIA SUPER ARTI. II. CONFES-
sionis De peccato originali, Vuormaciæ inita post triduanam disputationem, præsentibus Illustri. D. A. Græuæla Imperiali commissario, & D. Antonio Episcopo Attrebaten. per D. Mensingum & Eckium
ex vna, Melanctonem & Bucera ex alia,
quam XI. & XI. vtrinque deputati
confirmarunt.

ANNO GRATIÆ M. D. XLI.
die XVII. Ian.

Fatemur vnanimi sententia, omnes ab Adam propagatos secundum legem communem, nasci cum peccato Vuormaciæ originali, & ita in ira Dei.

Est autem peccatum originale, carentia iustitiæ originalis debitæ inesse cum concupiscentia.

Cōsentimus etiā, in baptismo reatū peccati originalis remitti cū omnibus peccatis, per meritū passionis Christi.

Manere autem non solum Apostolicis scripturis, sed ipsa etiam experientia docti sentimus, concupiscentiam, viciū naturæ, infirmitatem, morbum, &c. De quo quidē morbo in renatis, inter nos conuenit: quod maneat materiale peccati originis, sublato formali per baptismum. Materiale autem vocamus peccati, quod sit à peccato, quod ad peccatum inclinet, quod repugnet legi Dei, quemadmodum & Paulus appellat. Ad eandem etiam rationem in scholis compendio dici solet. Manere in baptizato originis peccati materiale, formale vero rectius est auferri.

Expendat iam fidelis lector, & cōferat concordiam istā cū farragine quarti articuli in libro: & cogetur fateri alia forma articulum illum Vuormaciæ cōcordatum atq; Bucera iniuste, & friuole excellentissimos principes falsitatis

M arguere,

arguere, cū potius ipse iam aperte sit mendacij conuictus: nec releuat Bucerum, quod ait explicatius in libro articulo istum descriptum, fateor magis Lutherice descriptū, vt ex annotationibus nostris superioribus super eodem libro manifestum fecimus: Nugatur Bucerus inter paucos rem actam Vuormaciæ: quoniam vt memini, xi. & xi. ex vtraque parte, consenserunt in hanc concordiam, cum collocutores Ratisponæ non fuerunt, nisi duo & tres.

PUNCTVM XIII.

Alienus
modus lo-
quendi in
libro.

3. Reg. 19

Catholici Principes in responso dato Cæs. Maiestati hanc etiā causam assignarūt, quia in scripto oblato sint verba non cōsentientia cōsuetudini Ecclesiæ, formis loquēdi vsitatis patrum: Hoc etsi inficiatur Bucer ad negandum manifesta vera obstinatissimus, tamen superius euici, plerāq; erronea in hoc libro, & Bucerum de suo spūto (quia scriptioni libri interfuit) multa immiscuisse: vnde indigne fert optimos principes anteuertisse dolos eius, qui tam facilē affirmat in religione esse concordia: facilis esset fateor, si Catholici hæresibus cedere vellēt, & cum eis in schismate & erroribus nigrescere, sed Deus pater misericordiarum reliquit sibi in Germania tot nobiles Principes & Comites, qui non sunt maculati hæresibus Lutheri & Zuinglij, sicut reliquerat sibi 7000. virorum in Israel, qui non curauerunt genua sua ante Baal. Eosdē per gratiam suam conseruabit etiam in futurum, ad gloriam nominis sui, ac fidei catholicæ exaltationem. Quod Principes de libro questi sunt, cui insint aliqua obliteranda, aliqua mitiganda, superius euidenter ostendimus: & vt ad me scribunt amici non solum Principes catholici arguunt librum, sed & Philippus Melancthon alioquin mitis ingenij, & pacis amator, non per omnia cum eo consentit.

PUNCTVM XV.

Catholici Principes aperte mentem suam patefecerūt Cæsareæ Maiestati, quia articuli conciliati, vel non fuerunt controuersi, vel sint minoris momenti, at articuli maiores, & qui vulgum magis offenderunt, non solum non sunt conciliati, sed à protestantibus de nouo impugnati, vt nulla sit in his spes concordia.

Hic se accingit Bucius, vt flexu verborum, sophismatibus

tibus & nugis responso Principum illudat: Et cum Principes obiecerunt aliquos articulos non fuisse controuersos, surda aure tranfit, sicut Vlyssis socij cæcatis auribus Syrenes: quia nihil veri similis habet quod proferat.

Afferret autē articulos, qui parui momenti sunt scilicet de 1. lapsu & reparatione hominis, de fide & operibus, de vera Articuli pœnitentia, de ecclesia & eius membris, de sacramentorum minoris vsu & vi, de ministris ecclesiæ & potestate. At hos Bucer momenti arbitratur non parui momenti, pro quibus tot viri, ferro, cōciliati. igne, & aqua extincti sint, & magnificat hos articulos de fide & sacramētis, at a sino pellem leoninam detrahimus.

Primo de lapsu hominis, est ensis Aiakis, articulus ille non fuit controuersus.

Secundo assumit articulos parui momenti, hic corrūpit verba & sensum principum, qui non dixerunt parui, sed minoris momenti, quod ex ideomate locutionis comparisonem adfert. Sint magni momenti articuli, tamen in respectu, si alijs conferantur, vbi plus deliquerunt diuersarij, & maiori periculo minores sunt.

Tertio perperā infert ex eo quod principes enumerarūt aliquos maioris momenti, quod alios omnes reputarunt minoris esse momenti, cū articulum de pœnitentia, cōfessione ac satisfactione indubie inter maiores quoque locabūt. De articulo de fide & operibus dicāt, quia fucosis cauillis adūbrata est illa concordia. De vera pœnitentia omnino non conuenerunt, vt supra ostendimus, multominus de ecclesia, nondū enim audiui ex Bucero, vt falsam suam Bucerus & hereticā sententiā, quam Bernæ inter suos Zuinglianos de ecclesia protulit, mutarit. Nā conabatur probare cōcilia generalia Bernæ. etiā directe determinasse contra verbū Dei, & hanc hæresim probaturus euocat conciliū Constantiense, quod hūc articulū Hussi dānauit. Ecclesiā esse tantum finaliter predestinatorū, Catholici autem ecclesiam dicunt congregatam ex bonis & malis pistibus, virginibus fatuis & prudentibus. Nondum ergo probabo conciliationem huius articuli, nisi Bucerus reuocet, & restituat honorem sacro concilio Constantien. Nihil conuenisse de vi & vsu Sacramentorum, manifestissimum est, cum nec denuo conuenerunt, & principes aduersarij retractant admissionem

Bucij de Sacramento extremae vnctionis. Quid ergo non audet apostata, obijciens catholicis articulos esse conciliatos, quos sui principes nolunt pro reconciliatis agnoscere? Ita de vsu Sacramentorum vanissima est eius iactantia, cum hodie neque in baptismo, neque in confirmatione, neque quocunque alio Sacramento, vsu receptum & consuetum ecclesiae sequantur. Sic de vi Sacramenti, et vim sanctificandi contra Patriarcham eorum Sacramentis dederint, vbi autem largiuntur characterem imprimit: Vbi vel chrismate aut oleo sancto vtuntur, & deplorandum est, quomodo Sacramentum matrimonij profcindunt. Hoc adiecerim in epistola ad Marpurgem. negasti cum Ludero efficaciam, & vim Sacramentorum, an ergo hanc sententiam retractaueris aut minus, cur non manifeste fateris, at dolis confusus es, nam etiam super Matthaeo cum Ludero colludis & vim baptismi aperte negas, quam tamen in oblato per Caesaris libro fateris, talis Cameleon es, versipellis & instabilis, quamuis ibidem plures alios habeas errores intollerabiles. Baptismus non plus confert quam circumcisio. Idem est baptismus noster & Iohannis: At si redierit, mucores istos eximam naso eius, ea acrimonia qua decet: Quare falso Bucerus istos articulos obtrudere vult Caesaris Maiestati & Catholicis ordinibus imperij. Eundem dolum de ministris ecclesiae & eorum potestate liquido detexim in superioribus.

PUNCTVM XVI.

Catholicos principes ut fidem facerent Imperatori nostro pietissimo, praecipuos articulos, qui maioris scandalum ac impietatis causa fuerunt in simplici plebecula enumerant, qui non modo non sint conciliati, sed de nouo vehementer impugnati, quorum primus est de venerando Sacramento Eucharistiae, eius adoratione & reservatione.

Buceri impietates Bernae.

Bucerus egregius Halophanta nititur mendacis & blasphemis illudere Imperiali celsitudini & principibus: quia probe conuenit adesse verum corpus & sanguinem Christi, dum exhibetur, ut ipse instituit. Hic te Bucius appello & conscientiam tuam, si ita corde credis, ut hic contra principes obijcis, cur tu in prophana disputatione Bernensi probasti veritatem corporis in Sacramento meris cauillis sophisticis, quia Christus ascenderit in caelum, & sit ordinatio

natio Dei, ut post suam ascensionem Christus non sit nobiscum corporaliter: neque etiam fuerit in Eucharistia exhibita apostolis in cena Domini, alioquin habuisset duo corpora, vnum quod in mensa fedebat, aliud quod apostolis porrigebat. Aliud sophisma attulit, quia esse vbique sit proprium Dei: & quia corpus Christi non sit Deus, ideo Bucerus non possit esse vbique in orbe Christiano. His telis inani tra Eucharistiam obtudit Catholicos disputantes, & decepit Senatorem.

Bernensem, quia abominabilem ac impiam deformationem (huius reformationem dicere volui) per ciuitatem, oppida & latissimam eius ditionem publicauit, de obseruandis in disputatione conclusis. Cur ergo seductor Bucerus si iam contra sentis, non admones Bernenses, te decepisse eos, ac reuocare tuam Berengarianam sententiam. At verborum, qui hanc noluisse reuocare Marpurgi coram Illustrissimo Hessorum principe, quin scriptis impijs Lutherum tibi aduersantem profcidiisti, ac Pomerani psalterium falsasti, ne adhuc pulmoni tuo haereticus haec adhaereat, & fucosis verborum flexibus Catholicis & Luderanis imponas: Nam duriora in sectatores Lutheri scripsisti ad academiam Marpurgensem (Ita eam appellas) quoniam perfidiam palliases, & laborasti ut in fratrum numerum assumereris, constante errore tuo. Scis quam falsa praefixeris in quartum tomum postille Luderum, unde ille calamum in te acuit vehementer acerbum, quem calumniatorem appellas in Matth. vigesimo sexto cap. Ut constet omnibus non nudius te incepisse fallere. Nam huiusmodi vafricie vsu sunt Berengariani in Conciliabulo Basiliensi, Anno 1536. ut secundum verborum cortice viderentur sentire cum Luderanis, imo cum ecclesia, & tamen in priori persistenter impietate Zuinglij & Oecolampadij. Huiusmodi Vlyseo artificio vtitur Vadianus Poeta & Vadianus Medicus, modo si Deus velit Theologorum & Catholicorum censor, ut in sex libris Aphorismorum lectori sit perspicuum quoties enim ita tractat negotium Eucharistiae, ut videatur ecclesiae consentire, mox postea desiliit a vero, & fordibus haeresum inuoluitur, venenum suum euomens: ut mirer unde repente nouus ille personatus Theologus ex Pharmacopolis prodierit. Vehementer timeo, ne Bucerus similis dolo nobis imponat. Non de nihilo moueor, quod experiamur ecclesias

eum obseruantes, Argentinam, Constantiam, & alias veterem adhuc retinere Zuinglianissimum, sicut & Turorum ac Bernam. Vnde malo credere Melanchtoni, animi sui sententiam proferenti, quam Sinoni.

Bucer & hoc assuit, Eucharistiam adorari in spiritu & veritate, quando exhibetur & administratur. Hic Bucius antiquum apparet retinere mucorē Zuinglianū, quia in spiritu vult adorari Eucharistiā, ac si corpus Christi nō esset realiter præsens, sed spiritaliter per fidē sumētū, vt in multis locis annotationū suarū testatur. Porro si vere corpus Christi adesse cēset, tamē impiissimā hāresim fouet, nō esse Sacramētū, nō adesse corpus Christi, nisi dū exhibetur, & sicut solent dicere, Eucharistiā esse solū in vsu, quia pluribus hostiis consecratis, si quæ supersunt vltra cōmunionem accedentium, sentiunt, ibi non esse corpus Christi: hāc impietatem asserūt sine vllis scripturis, sine vlla ratione, sine cōciliis & patrib. ex solo phanatico cerebro. Hinc negant referuandum Sacramētū pro infirmis, neque venerandū, si defertur ad infirmū, aut in processione solēni. Nos habemus verbum Dei, quod omnipotenti verbo suo Christus facit corpus suum esse præsens in Eucharistia, & hoc Luderani nō negant, quōd nō sit nisi in vsu, alioquin nō finat esse ibi corpus Christi, nullam habent scripturā, sed ex proprio capite fingunt huiusmodi blasphemias contra Ecclesiā catholicā, cū ex praxi Ecclesiæ deberent accipere intelligentiā scripturarū, sicut ex praxi Christi & sanctorum docet Augustinus. Nam verbū Christi, si quis terpreta- tur scriptum percusserit in maxillā, præbe ei alterā, quomodo ad literā intelligeremus, nisi domino alapa percusso ab iniquo seruo, audiremus quomodo se gesserit. Ita verbū Pauli, Nō vosmetipsos defendētes, sed date locum iræ, ex praxi eius intelligitur, qui accusatus à Iudæis coram Feste Cæsarem appellauit, appellatio autem est defensio. Misso quoque adulescente curauit, vt tribunus cc. militibus & cc. lancearijs ac septuaginta equitibus eum defensum contra insidias Iudeorum, duceret ad Cæsaream. Praxis autem ecclesiæ à tempore martyrum habet Eucharistiā deferri ad infirmos & magna solennitate celebrat festum corporis Christi, quod in processione circumfertur, at hoc horret

Eucharia adora da.

Praxis Ec-
clesiæ in-
terpreta-
tur scriptu-
ras.

August. Matth. 5.

Act. 25.

Act. 23.

ret diabolus, ideo suggerit membris suis impijs prædicatoribus, vt contrarium doceant, & laicos seducant.

Porro quæ hic attulit Bucer aduersantur recessui Augustini. in quo Cæsar cum ordinibus imperij, decreuit obseruare laudabiles caremonias & cōsuetudines in catholica ecclesia hæctenus custoditas, ac nullam mutationem in his permittere ante futuri generalis cōcilij definiti onem.

Hoc quoque monuerim, licet Bucius hic admittat Eucharistiam dūtaxat adorari, cum administratur, tamē ipse aliquādo cōtrariū docuit, contrariū docuerūt schismatici plures, & ipsi patriarchæ sectarū, Zuinglius & Ludder voluerūt nullo pacto Eucharistiā adorādā, vt supra quoque meminimus, & inculcat in epistola ad Vualden. & ideo reprehendit festū corporis Christi. Et execrabiliora scripsit præceptor Buceri Zuinglius, qui Eucharistiā appellat idolū Maozim, quod in loco sancto iuxta Danielis vaticinium, veneretur, & totam sententiam de Eucharistia dicit fictā, & damnosam idololatriā, & nesciat, an maior sit abominatio apud Deū adorare vitulos aureos in Dan. 3. Reg. 12 vel istum panem benedictū. Sub pessimo præceptore malus euasit discipulus Bucerus, mali corui, malum ouum.

Impie & hoc cōqueritur Bucer referuatā hostiā seruissē diu & multis ad grauissimas superstitiones, quod est manifeste falsū: cū Ecclesia referuet Eucharistiā p infirmis, & ad laudē & gloriā Dei, vt iussit conciliū Vuormaciē. vt sacerdos semper paratā habeat Eucharistiā pro infirmis. De transubstantiatione superius abūde diximus: nescit enim catholica ecclesia Christum impanatum, vt Bucer aliquando irrisit Ludderanos.

De cōf. di. 2. seruit.

PVNCTVM XVII.

Catholicis principes, etsi non expresse articulum de Missa male reconciliatum, tamen Bucer hunc assuit, quia in tribus facta sit reconciliatio. 1. Quia damnatur fiducia externi operis. 2. Quia fide propria sacrificium Christi sit amplectendum. 3. Nullam aliam immolationem Christi asseri, quā quod ecclesia patrem rogat, vt sacrificium filij valeat ipsi ad salutem, & hæc in libro ab Imperatore oblato, in hoc solo controuersia manet, an cōueniat habere missam sine communicantibus.

Articulus
de missa
non recō-
ciliatus.

Quā non erubescit Sycophanta mēdacia mendacis ca-
mulare in totius imperij præsentia, solū vt catholicos prin-
cipes traducat, velut discordiā amantes, quia articulos con-
ciliatos noluerint acceptare. At iam sepe dixi, & modo re-
peto, de articulis modo controuersis, vel nullam aut nimia
factam conciliationem, & eam duntaxat fucatum & vulpi-
nam, & sic nobilissimis, ac in fide catholica constātissimis
Principibus voluit imponere Bucer. Quod adeo hic inso-
le est vt insigniter temerarius sit & perfrictæ frontis, qui
hoc neget. Nam si liber à pietissimo & à Deo custodito
Imp. cū eis cōuenit, eo dēpto, an liceat missam habere sine
cōmunicante, cur tūc vltra scripta libri, obtulerunt arengā
fatīs prolixam & inconcinam, sicut eam supra obelis iu-
gulauimus, & de abrogandis missis priuatis quæ tētat Buc-
cer, si etiam diabolū à catenis inferni liberaret cū 12000.
legionibus, non persuadebit firmis & constantissimis prin-
cipibus Catholicis.

De tribus punctis superius est liber ille insertus, quam
in fideliter, & fraudulenter sententiā eius transcripsit,
quia liber recte damnat fiduciam solius externi operis, in
eo qui nullam fidem viuam, nullam pietatem, nullam com-
munionem precum vel orationis, vel assensum sacrificio
adhiberet. Et iste quoque nobis erit sicut ethnicus & publi-
canus à merito & beneficio missæ alienus. In summa, quis-
quis legerit librum & portenta Bucij perspexit, quantam
chaos discrepantiæ sit inter eos: in reliquis remitto me,
partim ad annotationes meas super libro, partim ad exa-
men scriptorum protestantium. Confusus autem de veritate
catholica, & assistentia Christi suæ sanctæ spōsæ ecclesie
Dei, audenter, sed humiliter, offero me ad sententiam ca-
tholicam defendendā de sacrificio missæ, contra Bucerū,
& quencunque hæreticum repugnantem in hoc Christo,
ecclesie, diuo Imperatori, & catholicis Principibus sub pœ-
na ignis: fiat rogos inter nos, & accendatur, victus in eum
deturbetur.

Oblatio
8 C. II.

Nam cum sacram scripturam, Concilia, sanctos marty-
res & patres à tempore apostolorum habeā testes pro sen-
tentia catholica, atq; adeo recessum Augusten. sanguinem
pro illa fundere paratus sum, vitam, & animam ponere.

IN NOMINE TVO DVLCIS IESV.

AD impiam vocem Bucerī reprimendam, qua Bernæ
ausus fuit dicere, missam esse blasphemiam. O impie-
tas, & vox dæmoniaca.

PUNCTVM XVIII.

DE cōmunionē sub vtraq; specie pergit nugari Bucer. **Commu-**
nio sub
se fatetur & cogitur fateri, non conuenisse, quid iudi-
candum sit, qui vnica tantum specie hæctenus vsi sunt, vel
adhuc vtuntur. Hoc est maxime, quod mouet catholicos
principes, quottam portione Christianitatis insurgere, &
à peruersis prædicantibus, ac pseudopropheticis seductam,
toti orbi Christiano insultare, & tot mille millia exmor-
tuis & viuīs velle damnare. Vtinā Deus esset eis tam pro-
picius, vt daret illis meliores ac veraciores doctores, At de
hoc quoque articulo locuplete diximus in annotationibus
libri & examine scriptorum protestantium. Et hic articu-
lus quoq; reprobatus est in recessu Augustano: ab eo quoq;
super ea re syngrapham piissimā, ac catholici principis D.
Georgij Saxonie Ducis, cuius anima, ita minime dubito,
viuit Deo, in quo accuratius pro ecclesia catholica delinea-
uit omnia.

Georgius
Dux Saxo-
niae.

PUNCTVM XIX.

Bucer contra Principes Catholicos de cœlibatu hoc
adfert, quia liber ponat, posse permitti coniugiū sacer-
dotibus, ipsi vero cōtēdāt debere permitti, at fufius di-
ximus in annotatione libri, & examine scriptorum. Hoc
addiderim, etiam in hoc puncto Bucerum aduersari recessu
sui Augustano, quem Augustalis Maestas semper voluit
manere saluū in toto hoc negotio & tractatu Ratisponen.

Adiciam & illud ex cōfutatione decimæ conclusionis Matrимо
Bernæ disputatæ (quantum attinet ad corruptam & felle-
nia præ-
am disputantium intentionem) Cum Ecclesia possit ina-
sumpta
bilitate personas ad cōtractum matrimonij, sequitur præ-
monacho
sumpta matrimonia Zuinglij, Ocolampadij, Bucerī &c. rum, peio-
nō esse matrimonia, sed obstinata, scādaloſissima, damnosa, ra q̄ cōcu-
& sacrilega, meretricia, & multo peiora q̄ pauperū sacerdo
binatus.
tū Christianorū cōcubinar, q̄ ex fragilitate humana, à cō-
cupiscētia carnis victi labūt, & sunt in timore dei agnosce-
tes

res peccatum suum accusante conscientia, ideo cōpunguntur ad pœnitentiam & confessionem peccati sui. Isti autē noui milites Veneris, Bucer cum apostatis suis & nunnis, obligant se & tradunt in perpetuum meretricium, sub honesto titulo coniugij, cum scandalo totius Christianitatis, prædicantes peccatum suum, sicut Z odōma: Non pœnitent eos, nolunt confiteri illa vel alia peccata, neque habent propositum cessandi: sed multo magis, vt est ars & malitia diaboli, si possent totum mundum seducere & illucere in eorum ignominiosam, infamem, & opprobrosam vitam omnibus modis curarent. Idcirco illorum seditioforum meretricium, damnosissimum est, perniciosissimum, ac diabolicum: Licet & eleri Christiani concubinitus malus est, & à præpositis puniendus, tamen, meretriciū Suermerorum est eorum qui desperauerunt de Deo, fidefragorum, & apostatantiū ab ecclesia Catholica. Hæc tibi olim scripsi Bucere, reuertere, & dic quæ uoles, audies acerrimū, eorum quæ non vis.

Esaia.

Perpetuū meretricium.

Satisfactio.

PVNCTVM XX.

Pergit Bucer iniuriari principibus Catholicis, quia articuli quos illi dixerunt non conciliatos, sint reconciliati, & affert pœnitentiam, confessionem, & satisfactionem: at ex dictis in annotatione libri & examine scriptorum Protestantium liquido constat Principes Catholicos verum dixisse, & Bucere eos falso calumniari: Et ne Aethiops mutet pellem, non desinit nugari, etiam libro falso imponit, opera nostra non esse satisfactiones propiciatorias, nam licet propiciatio culpæ solum Christo tribuenda sit, tamen satisfactio canonica à præpositis sacramentorum acceptam & peractam, præteritorum peccatorum causas excindere, & peccati reliquias mederi, temporariam quoque pœnam seu tollere seu mitigare vere docuit. Ex his omnibus perspicuum est, quod à veritate alienus sit Bucer, & iniuste oneret Catholicos Principes, ac si parum in controuersia hæserint articuli illi parui momenti:

Falsitates cuius falsitatem nos aperte pro ecclesia, pro fide, pro Christi Bucericæ sti amantissimo Imperatore, pro orthodoxis & illustrissimis principibus probauimus: Falso dixit Bucer scripturam etiã cōtra Lutherū. & patres nihil docere de transubstantiatione panis: tamen Christum

Christum in Eucharistia haberi dixit, quod tanta peruicacia tot annis contra ecclesiam, atque ipsum Luderum, Pomeranum, Melanchtonem, Brētium cum suis Suermeris negauit, vt verissime dixerit Agatho Papa ad V. Synodum. Hæretici non solum veræ confessionis aduersarij, sed à via veritatis aberrantes, sibimetipsis contraria docuerunt, aliter & aliter afferentes, & alterutrum dogmata destruentes, quod enim nulla veritate fundatum est, necesse est, vt erroris inconstantia varietur.

Falso dicit Bucer de vera ratione missarum contenti-
Missæ. re, vt à Christo instituta est & à patribus obseruata. Falso exprobrat Bucer Catholicis, quod missæ affueuerint sine verbo Dei, sine exemplo veterum, & eos dicit imperitos, ac si imperiti fuerint Dionysius, Policarpus, Terulianus, Irenæus, Cyprianus, Ambrosius, Augustinus & alij sancti: Ita affolet Luciferiana superbia se iactare.

Falso dicit Bucer, hominum duntaxat extare præceptum vt homines in confessione peccata sua probe enūmerēt.

Falso vult Bucer tolerabilius esse, vt sui perpetui meretricarij & fidefragi coniugati ferantur in ecclesia, quæ concubinarij sacerdotes.

Pollicetur Bucer librum propriū, de vera explicatione Liber articulo-
articulorum conciliatorum, ac si non satis hucusque iniuriarum conciliatorum, ac si non satis hucusque iniuriarum sit catholicis principibus, nisi omne venenum aspidum missus. sub lingua eius contra ecclesiam, & principes euomat: At veniat Philistæus ille, qui ausus est maledicere exercitui Dei viuentis: veniat & audacter occuram ei, & acceptis lapidibus de torrente scripturæ, funda infigam in fronte spiritus tui Bucerij huius: & omnino redeuntem ita excipiam & tractabo, vt maledicentia sua meretur: & experietur non deesse iustitiæ & veritati debitum patrocinium.

Falso dicit Bucer, solum superesse pugnam de articulis conciliatis, vt vbertim probauimus.

Falso persuadere nititur Bucer Catholicis principibus, aliquos articulos vere conciliatos per eos recipiendos: quia manifestū fecimus ex articulis controuersis, nullū esse verè reconciliatū. Ideo Catholici principes iustissima causa moti noluerunt articulos delo à Bucero obtrufos, recipere.

Falso suadere nititur Bucer Catholicis principibus, ne salutare

Papa.
Conciliū.

salutare conciliationis institutum in Ro. Pontificem reit-
ciant: At in quem alium reicerent, nisi in vicariū Christi,
in ecclesie militantis caput ministeriale, aut in sacrum œ-
cumenicum concilium. Ipsi fideles & obediētes se. ap. &
ecclesie vniuersalis filij

Concilia
diuersa cō-
tra hereti-
cos.

Fortē non falsum suspicatur Bucer, cum principes nō
dubitent se veram, Bucerum & suos falsam religionem se-
qui, ideo reiectio illa causæ ad concilium, nihil aliud videri,
quàm captationem occasionis in eos decernendi, quod
cōuenit in manifestos hereticos: Et quid tibi videtur Bu-
cere: an non supremum iudicium fidei est apud concilium
legitime congregatū? Alioquin hereses semper māssissent:
At sacrum concilium Apostolorum fuit congregatū con-
tra Ebionitas, Nicænum contra Arium, Romanū contra
Nouatum, Gangrense contra Eustachium, Constantinopolitanum
cōtra Macedonium, Eudoxium, Apollinarem & Sabellium,
Ephesinum cōtra Nestorium, Calcedonen. contra Euty-
cyen & Diotcorum, Carthaginen. contra rebaptizatores
Donatistas, Mileuitanum contra Pelagium, Suesanū
Marcellinus Papa contra seipsum indixit, Aliud
Constantinopolitanum contra Theodorum, Aliud Romanum
contra Paulum, Cirum, Sergium, & Pyrrhum, Aliud
Constantinopolitanum contra Macharium & Monothelitas,
Concilia Romanum, Nicænū, & Francfurten. contra
Iconoklastes, Aliud Romanum & Turonen. contra
Berengarium: Aliud Romanum contra Arium, Sabellium,
Eunomium, Fotinum. Concilium Toletanum contra
Priscillianistas. Concilium Bracarense contra Cerdonen,
Priscillianistas, Gnosticos & Manichæos. Aliud
Romanum contra Abbatem Ioachim, Almaricum, Petrum
Abelardi. Ita & in alijs Concilijs alij condemnati
fuerunt heretici: At in Concilio Constantien. damnati
sunt articuli Iohannis Wicklef, Hufs, & Hieronymus cō-
busti, liber Falckenbergij damnatus.

Bucer re-
fugit con-
ciliū.

Bucer ergo mordente cōscientia non nescius errorum
suorum timet iudicium Cōcilij generalis, sicut & Patriarcha
suis Luther, quia certus est ferendum contra se iudicium.
Iam iam Bucere te inuenio, iam deprehendo cur lati-
& superioribus annis scripsisti & excepisti cōtra Con-
ciliū

cilium à domino apostolico Mantue indictū & Vincentiæ
translatum, times pelli tuæ & erroribus tuis: Spero & con-
fido in Deum, iustum iudiciū generalis Concilij nō euades:
sed hæc in deorum genibus sita sunt (vt dicitur.)

PVNCTVM XXI.

Catholicis Principes pro quarta causâ reiectionis arti-
culorum assignarunt, quia immineretur existimatio summi
Pontificis, Imperat. Maiestatis & statuum Catholicorum,
qui oēs varijs obrektionibus se exponeret. Bucer more suo
aspergit principes mucore maledictiæ suæ, & de suo sermō
mēdacia inijcit, quoniā ex reformatione, Pontificis &
principū existimatio immineretur: At vbi probas quæ
dicis nugator? Secūdo viciū quo inuoluntur maxime
Lutherani, Catholicis impingit: nam carni, & principi
mūdi superstitio vniuersa grata est. At te ipsum intuere,
nunnos & nunnas tuas, laicos ac adiosos ad cultū diuini,
& qui non ieiunant, non confitentur, nō orant, à
carnibus nunquā abstinēt. Nonne hæc vestra irreligiosa
superstitio carni seruit, & diabolo, tot euacueris
monasterijs vtriusq; sexus, cōtra sacri, & magni concilij
Calcedonen. definitionem, Anno domini 454. factam? Diaconissa
quæ susceperit ordinationem, & quantocūque tempore
obseruauerit ministerium, & postea se nuptijs tradiderit,
nō nubāt iniuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema sit,
cum eo, qui in illius nuptijs cōuenit. Et iterum. Si quæ
virgo se dedicauerit Deo, similiter Monachus, non licet
eis iungi nuptijs: Si vero inuenti fuerint hoc facientes,
maneat excommunicati. Ergo Bucerus cū omnibus
votifragis nunnis est excommunicatus. Sic & fidefragi
sacerdotes iungales carni & principi huius mundi
seruiunt: cū ante millesimo ducetos & 27. annos
cōstitutū sit in Concilio Neocæsariensi (quod fuit
ante Nicænū) presbyterū, si vxorē duxerit, ab ordine
deponendum, cū alijs superius citatis: Cœlibatus
ergo seruabatur antiquitus in clero: at in periculosis
nouissimis temporibus à Christo & Apostolis
prædictis, incipiūt seruire carni & diabolo: Cum
autem hæc nouerit Bucerus, nōne est insigniter
imprudēs, & imprudēter maledicus, quod hoc
crimē Catholicis imponit Principibus? Tertio
apostata nō veretur Catholicis principibus imponere,

Existimatio
Papæ
& Principum.

Monachæ
Cant. 15.

Cant. 16.

Bucerus
excommu-
nicatus.

ponere, ideo noluisse eos recipere articulos reconciliatos: quia piget recurrere bene, & dedecorosum habetur videri non vera sectarum esse atque defendisse. O scelestam linguam furca & flamma dignam, Quis tibi apostata credet dicenti, vt principes Catholici recurrentes ab ecclesia Catholica, ab auita religione, bene recurrent? Cur non magis sectariis suis hanc recinit cantilenam: quibus dedecorosum est scindi à nationibus totius Christianitatis, vno exiticio Monacho eos seducente. Quin tu & tui huiusmodi estis, qui gloriam vestram quaeritis, non Dei. His auribus in colloquio au diui, quod cum vobis conarer suadere, & nescio quem articulum reciperetis nobiscum: recusastis hoc scripturis & patri bus destituti: hac sola ratione, quia iam concionibus vestris plebs esset persuasa in hanc sententiam: & sine scandalo aut tu multu non possitis eam auocare à recepto vsu. Cum ergo hac tua sit culpa & tuorum Bucere, cur temere innocentissimos principes tuo vicio maculare niteris? Cessa igitur principes mordere, sed vt in proverbio dicitur A Lare incipe, & iuxta Horatianum illud: Tumesce tua vineta, caedito.

IN CONCLUSIONEM BVCII.

Dum iam Bucerus rauesceret calumniando principes Catholicos, ac iniuriis grauando eorum consiliarios: concludit in causa egregius, sed morbosus causidicus: Et primo Theonino de te arodit senatores principum Catholicos, quos apertis mendaciis calumniatur infelices, ecclesiae Dei, ac patriae calamitosos, qui istis principibus persuaserunt hanc conciliationem, à maiori parte principum comprobata, vt in manus Pontificis reicerent. At te Bucere compello. An non fecerunt hoc in fide constantissimi principes iustissimis causis, iam allegatis: tu responde si potes: & nostros experieris aculeos: sic pergis more tuo nugari, à maiori parte principum receptam reconciliationem. Ita scilicet consiliarius à scrinio pectoris, quod falsius falso est: vt confestim Catholicos principes in tabella recitabimus: Iniuriaris porro senatoribus principum, quia sint calamitosi patriae. At vide, qui alium iudicas, ne te ipsum condemnes: quae fuit maior calamitas Germaniae, quam funestum bellum seruire plus centum millibus rusticis trucidatis, tot opibus, & tanta rerum opulentia in-

aniter

aniter absumptis, tot monasteriis, ac arcibus, vel directis, vel flamma combustis: scis ne Bucere, in qua arce cum Ocolampadio & Hedione Capellanum egeris: an non calamitas fueris potentissimo & opulentissimo nobili? Nō plura dico: Quod magis funestum dissidium vnquam suscitatum est in Heluetiis, quam per praepotorem tuum Zuinglium. Tuos ergo symmistes, clama calamitosos patriae, non integerrimos principum consiliarios.

At verissimam ego adferam causam, cur ita furit contra principes Bucere: quia isto responso omnis dolus elusus est, & omnis fraus intercisa Buceri, qua nitebatur gloriosissimo Imperatori nostro Carolo, à Deo coronato, & omnibus ordinibus imperij imponere, vt aliquos articulos erroneos perfidiae suae lucraretur, & obtineret: A deo Buceri do inspirante, & Catholicum animum in principibus confertus contra uante illi, coruum deluserunt hiantem, & bolum eripuerunt im ruit è faucibus illius: Ideo non mirum si cruciatur, & den perium. tata charta optimos principes insectatur.

Sed frustra conatur persuadere principibus, vt aequi faciant suam annotationem: Non enim scripsit, quae ad gloriam Christi faciunt, & electorum salutem: sed ea expuit, quae sunt in subuersione fidei Catholicae, ad cultus diuini, & gloriae euacuationem, & haeresum ac errorum propagationem: quibus animicida, tot millia hominum perdere & damnare satagit, vt in examine nostro sole clarius ista ostendimus.

CATALOGVS PRINCIPVM Catholicorum.

Antiqui serpentis astutia, semper fucum praetexit Bucere, vt simplicem plebem decipiat: in quem finem superpetinus. perius magno fastu suorum principum, tam absentium quam praesentium catalogum descripsit: & vt auctior numerus esset etiam Comites enumerauit, & Baronem vnum: at macre recenset Catholicos: Quos ex eo compertum habet Christiane Lector, quod Vuilhelmum à Furstenberg inscripsit pro suo, & Ludouicum ab Oetingen. Cur Comitem Fridericum à Furstenberg, & Comitem Martinum ab Oetingen. veteris religionis obseruatissimos, praesentes tam suo quam aliorum Comitum & Baronum nomine, surda

aure

Lucæ. II

aure præterit? At voluit coram rudi & imprudenti plebe paruum numerum Catholicorum exhibere: Quod si etiã obtineret, sicut Deo sustinente suos, nunquam obrinebit, non tamen essemus animo deiectores à Christo consolati Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro vobis dare regnum: at exequamur quod promissimus.

PRINCIPES, ET STATUS CATHOLICI, adhærentes Imperiali Maieſtati, ac recessui Augustensi.

Imperator Carolus, Rex Germaniæ, Castiliæ, Aragoniæ, Legionis Siciliæ, Nauaræ, Granatæ, Hierusalem, Valentis, Galliciæ, Maioricarum, Sardinia, Corsicæ, Neapoli, &c. Archidux Austria, dux Burgundiæ, Niuernæ, Loterichi, Brabantia, Hollandiæ, Limpurgi, Lutzburgi, Geldriæ, &c. Comes Flandriæ, Arthesij, Palatinus Hannoniæ, Hollandiæ, Seelandiæ, Namurci, Zutphania, dominus Phrisiæ, Salini, & Melchliniæ, &c.

Gloriosissimus Princeps Ferdinandus, Rex Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ, Croaciæ & Dalmaciæ, infans Hispaniarum, &c. Archidux austriæ, Dux Slesia, Sueuiæ, Marchio Morauæ & Burgauæ, Comes Ciliæ, Goriciæ, Hohburgi, Princeps Histriæ, &c. Maximilianus filius regis, Archidux Austria, Dux Carinthiæ, Stiria, Carniola & portus Naonis, Comes Tyrolis, Lantgravius Alſatiæ, &c. Schelckingij, Tribergi, &c.

Reuerendissimus Cardinalis, Archiepiscopus Moguntinus & Madeburgen. Episcopus Halberſtaten. primas Germaniæ, Marchio Brandenburgen. &c. Elector.

Reuerendissimus princeps D. Iohan. Ludouicus Archiepiscopus Treueren. Elector.

Reuerendissimus princeps D. Hermannus Archiepiscopus Colonien. Elector.

Ludouicus Comes Palatinus Rheni, dux Bauariæ, elector. Ioachimus Marchio Brandenburgen. Dux Stetini, &c. Elector.

Ernestus Archiepiscopus Salisburgen. superioris & inferioris Bauariæ Dux. Christophorus Archiepiscopus Bremen. administrator Verden. Brunſuici Dux.

N. Archiepiscopus Bifantij.

Vual-

Vualtherus de Kronberg administrator magistratus Prutenici, & supremus militum Marianorum per Germaniã.

Vuigandus Episcopus Bambergens.

Chunradus Episcopus Herbpolen.

Mauricius Episcopus Eichſtetten.

Henricus Episcopus Vuormacien. & Frisingen. Comes Palatinus Rheni.

Philippus Episcopus Spiren.

Iohannes Episcopus Meren. & Tullen. dux Lotharingiæ.

Vuilhelmus Argentin. Episcopus, Lantgravius Alſatiæ.

Christophorus Episcopus Augusten.

Christophorus Episcopus Brixinen.

Christophorus Episcopus Tridentinus.

Christophorus Episcopus Labacen.

Christophorus Episcopus Secouien.

Iohannes Constantien. Episcopus.

Philippus Basilien. Episcopus.

Vuolfgangus Episcopus Patauien. Comes à Salms.

Pangratus Ratisponen. Episcopus.

Georgius Episcopus Leodien. Dux de Bullion.

Valentinus Hildeshaimen. Episcopus.

Adrianus Sedunen. Episcopus.

Franciscus Episcopus Monasterien. & Osnaburgen.

N. Episcopus Traiecten.

N. Episcopus Curien.

Georgius Episcopus Razenburg & Libusij.

Balthasar Episcopus Lubecen.

Sigismundus Episcopus Merseburgen.

Balthasar Episcopus Vratislauien.

Georgius Episcopus Olmucen.

Antonius à Granuella Episcopus Atrebaten.

Fridericus Episcopus Viennensis.

Georgius Episcopus Nouæ Ciuitatis.

Paulus Episcopus Tergestinus.

Iohannes Episcopus Mûnen.

Hieronimus Episcopus Kiemen.

ET EPISCOPI.

Minden.

Slesuicen.

Padebornen.

Bardicen. cum aliis.

N Caminen.

Caminen.
 Suerinen,
 Tornacen.
 Gebennæ.
 Lofannæ.
 Gurcen.
 Leuanti.   Principes sæculares.
 Fridericus Comes Palatinus & Bauariæ Dux.
 Vuolfgangus frater eius.
 Vuilhelmus Comes Palatinus Rheni. Superioris ac infe-
 rioris Bauariæ Dux.
 Ludouicus Comes Palatinus Rheni. Superioris & infe-
 rioris Bauariæ Dux.
 Otto Henricus.
                     Fratres Co. Palatini, inferioris & superio-
 Philippus.   ris Bauariæ Duces.
 Iohannes Co. Pala. Dux Bauariæ, Comes in Spanhaim.
 Fridericus Dux eius filius.
 Antonius Dux Lotharingiæ, & Bari Marchio Pontemon-
 son, & filius N.
 Vuilhelmus Dux Iuliacen. Cleuen. & Bergen.
 Henricus Dux Brunsvicen. & Lunemburgen.
 Albertus Dux Megalopolen. dominus in Rostock, &c.
 Carolus Dux Subaudiæ.
 Christophorus Dux Vuirtenbergi.
 Ernestus Marchio Baden. & Hachburgi.
 Et nepos ex fratre Bernhardo.
 N. Marchio de Seneta princeps Vrangia, comes in Naf-
 sau. Georgius.

Fratres Lantgrauij à Leuchtenberg.

Iohannes.
 Omitto Comites principales de Hénenberg, Nassau.
 Anhalt, Comites & Barones de Montfort, Furstenberg,
 Oetigen, Hohenlock, Lupfen, Sulz, Zollern, Leiningen,
 Eberstain, Ortenberg, Liechtenstain, Reineck, Hanau,
 Helfenstain, Castel, Mansfeld, Salm, Solms, Pitsch, Hagé,
 Peuthlingen, Meulingen, Tungen, Tübingen, de Gerol-
 zeck, Dapiferos de Vualzburg, Rapalstain, Semperfrei de
 Limpurg, de Stauffen, Kingseck, Falckéstain, Zimmern,

Sto-

Stopheln, Tegenberg, Gundelfingen, Morfberg, de Scala
 Veroneum. Et alios innumeros mihi ignotos.

Ita de ciuitatibus se vehementer reddit suspectum Bu-
 cer, cum plures ciuitates ferme omiserit quam numerauerit,
 Augustanum recessum acceptantes, scilicet Buchhorn,
 Dortmund, Fridberg, Gminda Sueuiæ, Gelnhausen, K auf
 beyré, Leykirch, Milhausium, Offenburgum, Rotuucilá,
 Tullum, Vuerdeam Sueuię, Vuimpinã, Vuezflariã, Vucl-
 iam ciuitatem, Zellum.

Insuper inter suæ sectæ oppida recenset Bibracum,
 Dinckelpiel, Goslariam, Gengen, Campodunum, Nort-
 hausium, Nerlingen, Gègenbacum. Cum autem illa fidem
 dederint, se recessui Augusten. & diuo Imp. ac Catholicis
 principibus se adhaeruros. Non credo viros Germanos
 semper constantes & fidei obseruantes, tam instabiles, vt à
 fide semel data, tam leuiter exciderint, & à domino eorum
 naturali, ac potestate eis à Deo data, imperatore gloriosif-
 simo Carolo recesserint, Ad do quod Bucér, misituit Zuin-
 glianos Ludderanis: Quid enim Argentoratium, Augusta,
 Constantia, Vlma, Meminga, Liadauia, Isna, cõmune ha-
 bent cum Nurmbergã, Hala Sueuorum Hailbronna Ma-
 deburgo Gottinga & aliis Ludderanis ciuitatibus? Sed no-
 lo esse hic Aristarchus aut Palemon.

APOLOGIA PRO SE. APO. LEGATO

Gaspere à Contarenis optimo viro.

D Vm hæc velitarentur in Comitiis, & iam dolus Bu-
 ceranus se aperiret, factum est, vt ad Casarem quoq;
 penetrarent, (cuius cor est in manu Dei) de articulis
 male & fraudulenter ac fucate conciliatis: Illius cõfessor
 ordinis Prædicatorij & eruditione & sanctimonia vitæ in-
 signis, Theologos vocauit imperiales viros in Theologia
 doctissimos Hispanos & Flandros: quibus difficultas ne-
 gocij proposita fuit, & ad Se. Apo. Legatũ remissi: qui &
 alios viros oppido eruditos ad se vocauit, vt rem expende-
 rent, & quorsum tēdebant laquei articulorũ conciliatorũ.
 Quam voluisssem interesse huiusmodi congregationibus,
 sed tanta egritudine premebar, vt medici mihi non modo
 lectionem, sed etiam speculationem, aut meditationē sub-
 tilē interdicerent, cum membra mea ita essent languore

N 2 delat-

de lassata, vt nec equo aut curru vehi possem, minus pedibus incedere: Ad hæc delatum est ad aures pientissimi patris Legati, vt Bucerus & sui iubilarent, quoniam Cardinalem ipsum haberent pro se in articulis concordatis, ideo confestim tertium scriptum diuo Impe. Carolo augustissimo, ac Catholicis principibus & ordinibus Imperij transmisit, abunde ac aperte animi sui sententiam declarans.

SCRIPTVM LEGATI APOSTOLICI
ad diuum Imp. ac ordines Imperij.

Nos Gaspar, miseratione diuina, Tituli sancti Apollinaris, sancte Romæ Ecclesie presbyter, Cardinalis, Contarenus, Sanctissimi Domini nostri Pape, & sanctæ sedis Apostolicæ, in partibus Germaniæ de latere Legatus. Postquam scripturâ nostrâ, quam nuper in negotio religionis super tractatum Colloquutorum à Casa. Maiestate, in eadem religionis causa deputatorum, eidem Cæs. Maieitati obtulimus, variam à Principibus, & Statibus imperij interpretationem fieri intelleximus, quibusdam ita interpretantibus, quasi quosdam articulos, quos quidam concordatos esse contendunt, acceptandos, & vsque ad futurum Concilium tolerandos, & ab omnibus seruandos esse voluerimus, aliis contra putantibus, nos totum hunc Colloquutorum tractatum, omniaque, quæ in ipso acta, & quomodocunque disputata sunt, ad decisionem summi Pontificis, & Apostolicæ sedis in Concilio generali, & cæte. remisisse. Nos, ne vlla in hac parte dubitatio relinquatur, sed vt mens, & voluntas nostra clare intelligatur, sic mentem voluntatemque nostram declaramus, nihil in hoc toto negotio, per prædictam nostram scripturam quacunque ratione decidere aut quod aliqui articuli prædicti tractatus acceptentur, aut vsque ad futurum Concilium tolerarentur vel seruentur diffinire voluisse: sicut nec adhuc quidem decidimus, aut diffinimus. Sed tractatum prædictum totum, omnesque eiusdem articulos summo Pontifici & Apostolicæ sedi, in Concilio generali vel alio modo, vt in scriptura diximus, &c. diffiniendum remisimus, quemadmodum & adhuc remittimus. Quam quidem sententiam nostram quemadmodum etiam Cæs. Maieitati ore declarauimus, ita nunc hoc scripto testamur, & confirmamus.

Ita

Ita est, G. Cardinalis Contarenus Legatus scripsit.

AD hæc Bucerus cum suis spargebat famam, & iam sibi pollicebatur nationale Concilium à piissimo Augusto Imperatore Carolo impetratum, si non celebraretur generale Concilium, in quo Papa & sui, nullam de religione cognoscendi potestatem haberent: Prudentissimus D. Legatus, & fidei Catholicæ sancte affectus, pro iniuncto & debito officio suo monuit ordines imperij super ea re literis suis.

SCRIPTVM SE. APO. LEGATI AD
ordines imperij de nationali concilio.

Reverendissimi & illustrissimi Domini, cum peruenerit ad aures nostras, quod in determinatione huius cõuentus Imperialis tractatæ cõtrouersie fidei remittatur ad Conciliũ vniuersale, quod si celebrari non posset, tunc remittantur ad conciliũ nationale, &c. Animo perpẽdentes quàm magni præiudicij esset, si cõtrouersie fidei remitterentur ad concilium vnus nationis, officij nostri putauimus esse, cõmonefacere dominationes vestras Reuerendas: & Illustris. vt additio illa de concilio nationali omnino tollatur. Nam perspicuum est, in Nationali Concilio nullo pacto posse determinari cõtrouersias fidei: cũ hoc concernat Statum vniuersalem Ecclesie. Et quicquid ibi determinaretur, esset nullum, irritum & inane. Quod si à dominationibus vestris Re. Illustris. factũ fuerit, vt certe nobis persuademus, quemadmodum gratissimum erit sanctitati Pontificæ, quæ caput est Ecclesie, & Conciliorum omnium, ita econtra erit ipsi molestissimum, si secus fieret. Nam clarum est maiores seditiones in cõtrouersis religionis hoc pacto orituras esse, cum in aliis nationibus, tum in hac vestra nobilissima prouincia, hoc officium nolimus omittere, tum vt pareremus mandatis sanctitatis suæ, tum etiã, vt non deessemus officio personæ Legati nobis à sede Apostolica iniunctæ Ratisp. 26. Iulij

Paratissimus ad obsequia dominationum vestrarum reuerendissimarum, & illustrissimarum.

Gasparus Cardinalis Contarenus
Legatus.

N 3 Ad

Ad hoc scriptum Legati, Ordines Imperij
responderunt, vt sequitur.

Reuerendissime in Christo pater, sanctę Romanę Ec-
clesię Cardinalis, & sanctissimi Domini nostri Papę
à latere Legatus, Domine colendissime. Reuerēdis-
simi & Illustrissimi sacri Romani Imperij Electores, ali-
q; Principes, & Status, ex scripto Reuerendissime domina-
tionis vestrę eisdē oblato, intellexerunt. Reueren. Do. ve-
strā petere, quod iudē principes & Status ex determinatio-
ne recessus huius Imperialis conuentus, qua tractarūt, vt si
concilium vniuersale celebrari non posset, tunc contro-
uersiā fidei ad cōcilium nationale remittantur, illam ad-
ditionem de concilio nationali omnino tollere: cum per-
spicuum sit, in nationali cōcilio nullo pacto posse deter-
minari controuersias fidei. Et quicquid ibi determinaretur,
esset nullum, &c. Prout hæc omnia in præfacto Reue.
Dom. vestrę scripto plenius continentur, & explicantur.
Ad quę præfati Principes, & Status Imperij respondent
Re. Do. vestram promouēdo, & sanct. dominum nostrum
Papam indicendo, & citra vteriore procrastinationem
celebrando concilium vniuersale, facillime præcauere pos-
se, ne subortas fidei, & religionis nostrę controuersias in
cōcilio nationali tractari ac determinari oporteat, id quod
omnes huius imperij status plurimum optant, & obnixe
rogant, Sin autem concilium vniuersale toties pollicitum
& iam à Re. D. nostra, iterum promissum, per sedem Apo-
stolicam, ad effectum suum non fuerit deductam, euidens
profecto huius imperij, & præsertim nationis Germani-
cæ necessitas exoptulat, cōtrouersias istas in religione no-
stra excitatas, in concilio nationali, aut si nec hoc quidem
congregari poterit, in alio imperiali conuentu præfente,
tum, & hoc negotium dirigente aliquo Legato sedis Apo-
stolicę sufficientibus ad hoc eisdē se. Apostolicę faculta-
tibus suffulto, concordari, ac diffiniri. Vt enim in tot tan-
tisq; opinionum varietatibus herere, nedum periculosum,
sed etiā intollerabile foret, ita econtra prædicti Principes
& Status nihil vehementius exoptant, quam illas contro-
uersias, legitimo & debito modo ad concordiam Catholi-
cam redigi, non diffidentes, quin Re. Dominatio vestra,
cam

eam ad rem suam quoque promotionis auxilium sit collo-
catura. Et sanctiss. Dominus noster pro debito pastoralis
officij sui autoritatem suam interponere non sit recusatu-
rus. Datum Ratispo. 26. Iulij Anno 41.

REPULSIO HORVM QVAE BVCE-
rus cum suis in Se. Apost. Legatum Im-
pudenter scripsit.

ET si neminem dubitem futurum, qui hæc scripta Reue-
rēdisiimi D. Legati Contareni legerit, modo candidi
sit iudicij, & honestatis ac verę religionis amans: qui
nō probet illa esse doctę, prudenter, ac catholice scripta ta-
men Bucero & suis non satisfaciunt: quia multum aceti ha-
bet in pectore, plus fellis & bilis, stomachum habet corru-
ptum, palatum infectum, plenus pbri, venerando seni mus-
tis modis, absq; vlla causa iniuriatur: Non possum me con-
tinere, quin pro veritate fidei asserenda, & mea in Se. Ap.
obseruantia, (vtcunque sepe diuexer à Curia Romanę se-
ctatoribus,) respondeam illius conuiciis, sed breuissime.

OFFENSIO PRIMA.

OVia Reuerendissimus D. Legatus in primo scripto
ad Cæsaream Maiestatem narrauit protestan-
tes in nonnullis articulis discedere à communi
consensu ecclesię Catholicę: Insurgit Bucer contra hunc
venerandum ac doctissimum patrem, nihil reueritus perso-
nam, cuius legationis munere fungitur, aut sedem Aposto-
licam: accusat eum, quod inique eos taxauerit & sugilla-
uerit iniqua criminatione.

Quia nec Legatus, vel quisquam alius vnquam euincet
eorum doctrinam, à communi consensu ecclesię variare.

Communis consensus non est is in quo iā cōsentiant, 2.
qui Romano Pontifici parent: sed in quo omnes omniū se-
culorū sancti ab initio vsq; ad finem mūdi, patriarchę, pro-
phetā, Apostoli, pastores & doctores consentiant:

Qui eadē de Deo ac domino nostro Iesu Christo, 3.
de eius ecclesiā, Euangelio, sacramentis & disciplina senti-
mus, confitemur, docemus cum illis.

Quę reiecitimus & correximus, eiusmodi sunt, vt sicut 4.
cum scripturis, ita & cum consensu illo ecclesię Catholi-
cę pugnant.

1. **Q**uod tam impudenter negat Bucer, neminem euicif-
 se, eorum perfidam doctrinam variare à cõmu-
 ni consensu ecclesie: cum hoc doctissimi viri ir-
 refragabiliter euicerint: & vt ex multis paucissimos nume-
 ra. **V**bi respondistis Catharino, vel Corcyren. Episcopo
 Marcello, aut Alberto pio Carporum Principi, vestra dog-
 mata cõfutantibus in Italia? **V**bi Hieronymo Emsero, vbi
 Dietenbergio vel Schazgero, Fabro vel Cochleo vestra
 improbantibus in Germania? **V**bi tela repulistis Iodoci
 Clithouei & almæ facultatis Theologicæ Academicæ Par-
 rhisien. in Gallia? Potuistis ne mutire verbû aduersus scri-
 pta Iohan. Episcopi R. offen. Guilhelmi Rossei, ac E doar-
 di Pouehi vos condemnantium in Anglia cum Academia
 Oxonien. Respondete adhuc si libet his quæ Alphonfus
 Zamoren. in Hispania cõtra vos asseruit & Alphonfus de
 Villa sancta: Et ego qui cum paupercula ara minuta duo
 missi in gazophylacium, scripsi & euici, contra errores ves-
 tros in quibus dissentitis à communi totius ecclesie: Car-
 tholicæ consensu, de primatu Petri & Se. Apo. libros III.
 de sacrificio Missæ libros III. De pœnitentia & eius par-
 tibus lib. IIII. De Purgatorio lib. IIII. De imaginib⁹ nõ
 tollendis lib. vnum cum multis aliis: **V**bi Endymionis som-
 num dormiuerunt Gigantes illi, terre filij, si non fuerunt
 victi, cur non responderunt: Imo vbi eis monstrantur con-
 trarietates & contradictiones scriptorum suorum, magis
 muti sunt quàm pisces, vt ad antilogias fabri, ad contradi-
 ctiones s. admirati Fundling & tot septicipicia Cochlei.

Laus Deo & se. Ap. qui nobis Legatum dedit tanta eru-
 ditione insignè, siue scholasticos Theologos, aut ecclesia-
 sticos patres, aut ipsam Canonicam scripturam tractare vo-
 luerimus, potis est errores Bucerii vincere, siue latino ideo-
 mate cum eo agant, aut si malint Græcam linguam.

2. De secundo, præter omne decorum & rationem negat
 eum esse communem consensum Ecclesie Catholice, q̄ est
 omnium qui parent Romano Pontifici, cū à Christo pas-
 so omnes habiti sint schismatici, qui illorū consensum non
 sequerentur: & totus orbis Christianus, in his quæ sunt, fi-
 dei, Ecclesiam Romanã & Apostolicã veneratur & sequi-
 tur.

Doctissi-
 miviri scri-
 bêtes con-
 tra Ludde-
 rum.

Eckij scri-
 pta.

tur. Sed diu delirarunt sibi fingentes Ecclesiã occultã, &
 Mathematicam: Iam etiã sanctulos somniant occultos &
 ignotos, pastores & doctores Mathematicos, quos nemo vi-
 dit, consentientes per omnes ætates vsq; ad finē mudi. At
 euidenter superius ostēdimus Missam à Christo passo habi-
 tã ab omnibus sanctis pro sacrificio, & pro viuus & de-
 functis celebratam: Identidem de inuocatione sanctorū
 deprimatur S. Petri & se. Ap. de cõfessione & satisfactio-
 ne. Ne existens in sacerdotio matrimonium contrahat, de
 mutatione panis in Eucharistia, de votis maxime Mona-
 sticis, & aliis. Vt non possit nõ extreme temerarius esse,
 qui tot seculorum & omnium ætatum sanctis per diame-
 trum aduerfatur, vt illi faciunt: Multis enim annis nolue-
 runt sanctos doctores euocari in duellum contra se: Hoc
 vnum reboabāt, P A T R E S, P A T R E S pro nihilo illos
 ducētes: sicut corū Patriarcha Luther superbissime iacta-
 bat in disputatione Lipsica: citato per me Augustino, etiã
 si Mille Augustini hoc dicerent, ipse solus vellet eis repu-
 gnare. O luciferianam superbiam.

De tertio audeat proponere Bucer omnium ætatū san-
 ctos eadem docuisse de Christo, ecclesia, sacramentis, &c.
 quæ ipse cum sectarijs suis docet. At veni huc sub ferulã
 Bucere, & ostende, quis sanctorum vnquam docuit, spiritū
 Dei esse vicarium Christi in Ecclesia, non Papam: quod
 Bernæ in disputatione affirmavit tuus Haller, quem de-
 fendebas cõtra Alexium Grat. S. Dominici sacerdotem.
 Hoc autem non est Christianum, sed Macedonianum.
 Quis sanctorum vnquam docuit, quod tu asseris, humani-
 tatem Christi omnino sicut aliū sanctum, vere & natu-
 ra hominem, non cogitasse semper, nec dixisse, nec voluisse,
 nec aduertisse omnia, vt quidem ex eo voluit facere homi-
 nem omnipotentem. A dfer sanctorum aliquem, qui te
 hanc docuerit impietatem, in iniuriam Christi saluatoris. Oblasphē
 S. Iohannes te hoc non docuit, qui inquit: Vidimus eum miam.
 plenū gratia & veritate. Nõ S. Paulus qui testatur omnes Ioh. 1
 thesauros sapiētiae & scientiæ absconditos in illo. Nõ Isai. 2
 as, qui de eo protestatur. Requiescet super eum spiritus sa Isaiæ. 2
 pientiae, & intellectus: at Baptista teste, nõ dedit ei Deus Iohan. 3.
 spiritum ad mēsuram, Si ergo dona spiritus sancti habuit

Luddera-
 ni repule-
 runt san-
 ctos pa-
 tres.
 Ludderoō
 tra Augu.

Errores
 harerici
 specialiter
 Buceri.

non

6. Inter argumenta mouentia, erant præcipua, quæ à iudicio vulgi & æmulatione sectariorum ducebat.

REPELLUNT VTI ILLA.

Hoc solum præfabor, R. D. Legatū non instituisse hic Synodū, vt canonibus omnia vicia cleri reprimeret: sed exhortationem duntaxat fecit, admonens Episcopos ea facere, quæ debet. Vnde ea quæ dicit Legatū in admonitione proposuisse, eiusmodi sunt, quæ nemo bonus carere potest: nisi vt tetricus & inuidiosus Momus, dū vicerem culpam non posset, scandalium reprehendit: sed videamus, in quibus offensus est Bucer à pietissimo Legato.

Momus
Bucerus.

1. Quia nihil egit de vicijs doctrinæ in Episcopis, nimium illi erant catholici & obedientes filij se. ap. Petri fidē & cathedram sequentes: si vobiscum egisset, nouisset pro sua prudentia, quid facto opus fuisset.

2. Disciplinam non fuisse neglectam à Legato iam in fine sole clarius ostendimus.

3. Superstitiones quas apostata appellat & impietates, nõ dubitamus à Deo approbari veram religionem & pietatē.

4. Idem iudicandū, quia biliosus vitiligator improbat munia, & officia religionis nostræ sanctæ, cū ipse prophanus & sacrilegus ab omni sanctitate sit alienissimus:

Matth. 9 Si fimbria Christi tactu attulit mulieri sanitatem, cur nõ ossa, & reliquias sanctorū veneremur, cum ad contactū

4. Reg. 13 etiam ossium Helisei mortuus reuixerit. Cauponationem missarū exprobrat, verbo mire odioso. Cū pauper sacerdos

de viginti missis florenū accipit Rhenensē pro sustentatione vitæ suæ, nundinatur, cauponatur: at si Lutheranus

1. Cor. 9 prædicans verbum Dei accipit trecentos, quadringentos florenos in auro, illi nõ nundinantur, si vobis spiritualia

feminamus, ex apostolo se excusant, cur non temporalia meteremus, recte quidem, nec ego improbo, sed quod vobis

estis tam indulgentes, & pauperibus sacerdotibus tam iniqui, hoc est quod reprehendo: cū continēter in eodē loco

2. Cor. 9 legunt apud Paulum: Nescitis, quoniã qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt, & qui altario deseruiunt,

cum altario participat. Profecto mihi stomachū mouent aliquando præpositi pingues, & præbédosi canonici, quãdo

suggillant pauperes sacerdotes celebrantes pro paucis nummis

nummis missas, cum ipsi nunquam vel raro celebrent, aut non sunt sacerdotes, vtinam pensum horarum canonicarū persoluerent, & tamen vberes habent prouentus, ac lautissime viuunt de patrimonio crucifixi, in quo alium iudicium, te ipsum condemnas ait Paulus.

De manifesta simonia, cum viciū sit illud omnibus notū, quid erat necesse multa verba iactare, non erat institutum prudentissimi domini Legati, synodum celebrare cū presentibus Episcopis, sed paterne ex officio admonere.

Decet peroratem ea sumere, quibus mouere possit auditorum animos, vt in Euangelijs videmus, quàm humiles attulit parabolas Christus, quàm sæpe ab æmulatione vrget auditores de Niniuitis, de regina Saba, Simonē increpauit ab æmulatione Magdalenæ, Iudæos ab æmulatione gentilium vt de leproso.

ALIA REPVLSIO OFFENSIONIS.

Et si sufficiat, & sufficere debeat cuiq; cordato viro, quod Sumariū attulimus in defensionē amplissimi, & oppido venerandi D. Legati: à tanto artificio exhortationē propositionis leuit, vt nullo egeat aduocato: Res ipsa loquitur omnibus nobis tacentibus. Nã captata primū beneuolentia, mox hortatur eos ad honestā viuendi rationem, vt fideles dispensatores inueniatur & pastores: hortatur scādala vitari voluntatis, auaritiæ, ambitionis & luxus, cum epularum, cū vestitiū & apparatus. Nonne hoc est absolute & rotunde explicasse, ea quæ concernebāt personas ipsas episcoporum.

De familia vero monet vt honesta cōparetur, vnde populus ædificetur: alioquin populus iudicat Episcopum ex moribus familie: Et hoc quidem prudēter & recte dictū.

Curam subditorum ita eis iniungit, vt in locis vbi habitant prouideant si quid hæresis obrepit, cōfestim medentur: In alijs locis faciant per exploratores. (Hoc est quod punxit Bucerum & suos.) Tertio visitent sæpe diocæses, & quarto vt curent vigere cultum diuinum in ecclesijs, & quinto vt beneficia probis & idoneis conferantur: Quid Zoilus ad hæc sancta monita obijcere poterit. Mōdo postquam egit de personis transit ad res.

Hortatur vt redditus episcopales non in luxum & ad pompam expendantur, sed pauperes foueantur, & necessitatibus ecclesi.

Redditus

titibus ecclesi.

titibus ecclesi.

titibus ecclesi.

titibus ecclesi.

titibus ecclesi.

titibus ecclesi.

- tatibus humanis subueniantur: Quid salubrius de exter-
nis dicere potuit?
5. De prædicatoribus monuit, vt probi & docti, poten-
Pradica-
tores. tes verbo & exemplo comparentur, qui non sint conten-
tiosî, sed videantur potius amare, quàm odire etiam ad-
uersarios, & eorum optare salutem: & quid prudentius cõ-
sulendum quis existimat?
6. De iuuentute instituenda monet deligēdos magni no-
Iuuentus. minis præceptores catholicos quorum fama allecti schola-
fici turmatim aduolent, & cū bonis literis, catholica quo-
que doctrina imbuantur: Episcopi quoque parentes mone-
Plutarch⁹
Gellius. ãt, ne liberos suos ad gymnasia mittat, vbi religio Chri-
stiana & catholica non obseruetur: Profecto nihil video
quod hic iure reprehendi possit: cum tanta cura Philippus
Macedo de præceptore filio suo Alexandro prospexerit.
7. Concludit breuissime & elegantissime, vt liquet legen-
ti finem scripti.

OFFENSIO TERTIA.

- B**ucer sub nomine Melanchtonis responsum affert,
quod siue sit Melanchtonis, (qui solet tamen esse mi-
rioris ingenij,) siue ex Buceri officina prodierit, par-
ui facio: hæc autem eum, licet immerito, offendunt in scri-
ptis primo & secundo legati pontificij.
1. Erasmus in bona spe, Contarenum collaturum autho-
ritatem suam ad propagandam veritatem, sed censura ip-
sius de libro & nostris articulis, non respondet expecta-
tioni nostræ.
2. Lædimur ab eo, cum nihil profiteamur, quod pugnet
cum sanis iudicijs piorum in ecclesia Christi: Imo loci
aliquot per nostros pie illustrati sunt, & tamen in censura
dicit, nos dissentire à communi consensu ecclesiæ.
3. Iubet Episcopos aduigilare, vt doctrinam nostrâ de-
leant, cum nostri reprehenderint errores vagatos in ec-
clesia, qui non possunt dici consensus ecclesiæ catholicæ.
4. Quia sparsi sunt cõtra Euangeliũ, quibus autoritatẽ
addiderunt magnorũ hominũ & multitudinis exempla, &
diuturnitas temporis, cū tamen consensus ecclesiæ catho-
licæ sit in prophetis & apostolicis scriptis & sententiis.
5. Scit Contarenus qui sint ecclesiæ morbi, in missis, in
inuoca-

inuocatione sanctorum, in cœlibatu, quia populus non re-
cte docetur de penitentia, de fide seu fiducia in Christũ:
Videt monasteria, Canones recentiores plenos supersti-
tionum, Theologiam Monachorum esse dilutam ac vete-
ri dissimilem: In his abusibus à multitudine dissentimus,
sed à consensu ecclesiæ catholicæ non discedimus.

Quia non desperat concordiam, sciat nos non receptu-
ros errores quos taxamus, quos ipsi noua asperitate defen-
dunt, cum multi sint interfecti pij homines & docti pro-
pter hanc doctrinam. Quam sauiciã confirmat Contare-
nus, dum iubet Episcopos cauere, ne hæc labes irrepat in
diocœses, sed medicinam adhibeant scilicet vñtiones &
neces: quæ remedia noua sunt in ecclesia.

Quæ non deberent probari ab eo, qui vult perhiberi
author pacis: sed Episcopi retinerent facile autoritatem
suam, si emendatis abusibus, consulere piis conscientijs
manuere sine.

REPULSIO OFFENSIONIS.

EX his quæ respondimus ad offensionem primam, etiã
huic satisfactum est, at intuere catholice lector quã-
uere dixerit Ambrosius. Hæreticorum quidem patien-
tiam fingere solent, quamuis à catholico non possint au-
dire aliquid asperum, vt commēdent sua praua colloquia.
Pientissima D. Legatus egit cum Reuerēdissimis Archie-
piscopis & Episcopis nomine S. D. N. Id quod sui fuerat
officij: Si profustacuiisset, iterum fuissent conquesti se. ap-
ac legatos eius nihil agere pro bono regimine ecclesiæ.
At cum is egit, & prudenter & commode, displicet Neo-
christianis, cum paucis & mitibus verbis eos attigerit, quia
dissentiant à consensu ecclesiæ, toti sunt in furiis. De Me-
lanchtonis epistola nihil comperti habeo: Is qui in me-
dium eam protulit, Bucerus, respondeat.

Recte sperastis de optimo viro, qui & pro officio suo
laborauit veritatem propagare & non defuit expectatio-
ni vestra, sed vobismetipsis, qui oblatum Euangelij solem
recipere nolulistis, & dilexistis magis tenebras errorum ve-
strorum, quàm lumen veritatis in ecclesia accensum.

Lædimini nõ ab innocuo Legato, sed à vestra malitia
qua pertinacius adhæretis erroribus ante tot sæcula, & ali-
quot

Super epi-
stola ad
Timot.

Iohan. 3

quot centenis annis condemnatis, vos autem pugnare cū
 piis & à catholica ecclesia diffidere: aperte superius euici-
 mus: Vana est arrogantia & cassa nūte inanior, aliquos lo-
 cos doctrinæ per vos illustratos, cum tot tenebras errorū
 offuderitis, quibus & vos cæci, & multos cæcos vobiscum
 fecistis, sed impletis quæ Christus prædixit. Surgēt enim
 pseudopropheta, qui dicent: Ecce hic est Christus, aut il-
 lic nobis nebulas, caligines, & tenebras pro luce ostendē-
 tes, at monuit nos Christus, nolite credere. Vere autem
 dixit ampliff. D. Legatus, vos discedere à communi con-
 sensu ecclesiæ, de quo mox plura.

3.
 Super epi
 stola ad
 Gala.

Adhortatus est Legatus Episcopos, vt præuideant si
 quid labis huius obrepserit. Sancte & salubriter monuit,
 quia hæresibus celeriter est obuiandū, vt B. Hiero. admo-
 net: Arrius parua scintilla fuit in Alexādria, sed quia nō
 statim oppressa est totum orbē populata est. Vnde pius &
 doctissimus pater Legatus secutus est B. Paulū, qui vocauit
 maiores natu ecclesiæ apud Ephesum admonuit eos. At tēdite
 vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit
 Episcopos regere ecclesiā dei, quā acquisiuit sanguine suo:
 Ego scio, quoniā intrabunt post discessionē meā lupi rapaces
 in vos, nō parcētes gregi. Et ex vobis ipsi exurgēt viri lo-
 quētes peruersa, vt adducant discipulos post se. A uiscula
 Bucere, an nō hic te Paulus & tui similes suis pinxerit
 coloribus. Neque releuat quod adieciisti reprobatos erro-
 res. Vtinā reprobasses, sed tu sepultos cineres errorū reuocasti,
 fodisti veteres cisternas hæreticorū: quæ aquas cōtinere non
 possunt, & audes vēditare pro veritate, cū nulla vnquam
 hæresis surrexerit, quæ tot errores suscitaret & innexit,
 sicut illa Lutherana. Vt de vinea sua dominus De^o Sabaoth
 cōqueritur. Exterminauit eā aper de sylua, & singularis
 ferus depastus est eā, quod etsi primarie aper Mahometū
 significet, & singularis ferus Antichristū, tamē cū omnes
 hæretici sint mēbra Antichristi & eius præcursores, recte
 Luther singularis ferus dicitur, singularis per tumidā
 superbiā, ferus per sequā crudelitātē, quādo scripsit &
 hortat^o est Germanos, aut lauēt man^o in sanguine Romanorū,
 & quādo p eū seductis rusticis & iā victis dedit indulgentias
 nobilibus trucidātibus rusticos.

Quos

Quos dixit Bucer errores vagatos in ecclesia, sparsi sint
 cōtra Euangelium. Hoc est peculiare hæreticis omnibus, vt
 figmenta sua ex Euangelio colorare nitantur ait Aug. super
 Iohannem, & in lib. 83. q. 69. Hæreticis non potest
 suboriri palliatus error nomine Christiano, nisi de scripturis
 male intellectis. Et ideo Origenem supra induximus, & nouum
 testamentum suam habere literam occidentem: Occidit olim
 Arrium, Nestorium, Eutycen, &c. Iam occidit Balda-
 sare Anabaptistam, Luderum, Zuinglium, Bucerū, Hofandrum.
 Ideo Hierony. inquit, omnia loca Euā Hierony. gelij, hæreticis
 sunt plena scandalis. At supra satis ostendimus fidē per orbem
 terrarū diffusam, in Ecclesia catholica conuenire cum
 Euangelio & Canonicis scripturis.

Quod fatetur nostris datā auctoritatem à magnis hominibus,
 ac à multitudine, & diuturnitate temporis. Recte equidem,
 quia Christus non pateretur sponsam suam ecclesiā, sanguine
 suo partam & mundatam neuis errorum tanto tempore
 maculari: qui synagogam vix lxx. annis permisit in captiuitate
 corporea, quāto minus Christus siuit ecclesiā suam in captiuitate
 diaboli & errorum mille annis & amplius, vt superius credita
 ab ecclesia mō strauimus: Diuturnitas ergo tēporis probat
 veritatē articuloꝝ Ecclesiæ, cū qua Christus promissit se
 permansturū vsque ad cōsummationem sæculi: Recte etiā
 fatetur Bucer, auctoritatem magnorū hominū, & multitudinis
 con ferre auctoritatē nostris articulis, quia habemus Aposto-
 los & apostolicos viros authores, sanctos, martyres, & Pō-
 tifices, ecclesiæ luminaria vniuersum orbē illustrātia, sanctos
 doctores: Non enim ecclesia in angustias cogēda est, Ecclesiæ
 & cryptas hæreticorū, & paruos angulos terrę, sed dilata-
 ta est, diffusa est, vltra angustias synagogæ, vt tā saepe
 probat Augustinus contra Donatistas, qui insaniebāt, in sola
 Africa esse ecclesiā, & vt pulchre ait August. cōtra Cre-
 sconium grammaticum. Ecclesia diffunditur per orbē ter-
 ræ non hæreses, & postea increpat eos, Cohibeant se
 frumentorum per totum mundum tanta vbertate impij deser-
 tores: & non audeant de quorundam zizaniorum paucitate
 gloriari: A latitudine ecclesiæ subtrahūt se pauci Donatista,
 etiam inter se diuisi, hoc enim habent hæretici,

Cōsensus
in libris.

hæretici, vt inter se sint diuisi, ait Hiero. sicut & hodie Lu-
derani inter se sunt diuisi: auisim sancte iurare Zuingli-
anarum ciuitatum cum Ludderanis Principibus & oppidis
solum simulatam esse concordiam.

Lib. 1. Pe-
riher.

Perperam & hoc allatum, cōsensum Catholicæ Eccle-
się consistere in Prophetiis & Apostolicis scriptis: Anti-
quus serpens nouum ouum excubauit: quis vnquam ita lo-
cutus est? Non est consensus hominum uiuentium in Ec-
clesia militante, & tu nos ad mortuas pelles, ad atramentū
remittis, & literam. Rectius dixisses: Scripta Canonica di-
rigunt & instruunt, quis debeat esse communis consensus
Ecclesię Catholicæ, quia ea quæ in voce consistunt, signa
sunt affectuum qui in anima sunt: Et ea quæ scribuntur
notæ sunt eorum quæ in voce consistunt, ait Aristot. Et
Augustinus inquit, inuētæ sunt etiam literæ, per quas pos-
semus & cum absentibus loqui: sed ista signa sunt uocum,
cum ipsæ uoces in sermone nostro earum quas cogitamus
signa sint rerum.

Lib. 15. de
Tri. c. 10

5. Quinto adfert morbos Ecclesię: At maxime fallitur,
sicut infirmi qui habent infectum gustum, quicquid acci-
piunt etiam integri & boni saporis iudicant insipidum: sic
Bucero euenit infirmo in fide Catholica, & infecti gustus
doctrinę. Iudicat insipida quę sunt optimi gustus, hoc est,
salutares & Christianas doctrinas, de Missa, de diuis: Et
recte docetur populus de pœnitentiã, de fide, sicut Mona-
stera fuerunt pietate plena, quæ ad vctum Aquilonarem
vnde pãditur omne malum, vel sunt euacuata, vel in pro-
phanos vsus mutata, vel nonnis plena, quæ primam fidem
irritam fecerunt. Porro Theologia monastica fuit vera,
certa, veritatis fidei explicatrix. Vt Bedæ, Rabani, Hay-
monis, Bernhaldi, vtriusque Hugonis, Lanfranci, Algeri,
Anselmi, Bonauenturæ, Ales, Alberti Lyræ, sancti Tho-
mæ, quibus multi hæretici victi, ac hæreses extirpatæ fue-
runt: Recentiores Theologi plusculum Philosophiæ ad-
miscuerunt salua fidei integritate. Fuerunt & sæculares
Theologi expositores sacra scripturę fidiissimi, Petrus Lō-
gobardus magister sententiarū dictus, Henricus de Gan-
dauo, Guil. Altisfodoren. Vuilhel. Parrhisen. Petrus Al-
liacen. Ioh. Gerson, Hainric⁹ Gorcheim, Hen. de Hassia,
Oita,

Hierem. 1

1. Tim. 5.

Monachi
docti.

Sæculares
docti.

Oita, Nicolaus Dinckelspiel, Armacanus, Nicolaus Cu-
sanus, Kempis, Bruno Herbiolen. Iohã. & Franciscus Pi-
ci, Summerhardus, Clithoueus, Hadrianus Papa, Natalis
Beda, Ioh. R. offen. Hieronymus Emser, Ioh. Fabri, Ioh.
Maioris, Vuimpina, Ioh. Cochleus & alij. Quorum nul-
lus Theologiam ita diluit, sicut vos Neochristiani, cū Pi-
ckardicis, Vuikleficis, Hussiticis glossis & expositionib⁹.

Ex charitate & nimia mansuetudine incomparabilis
ille vir Legatus Põtificius persuasit sibi meliora de Buce-
ro & sociis, futurum, scilicet, vt aliquando resipiscerent: at
si ista mecum contulisset, admonissem eum de S. Paulo,
qui optime nouit hæreticorum obstinationem. Hæreticū
hominem post vnã & secundam correptionem deuicta,
sciens qui a subuersus est, qui huiusmodi est, & delinquit,
cum sit proprio iudicio condemnatus. Quod hic experi-
mur in Bucero, qui errori addit obdarationem, & pertina-
ciam mentis, obiiciens legato se nõ recepturū errores quos
taxauerit. Vitandus ergo est secundum Paulum, & suo iu-
dicio relinquendus, vnde condẽnabitur. Est enim hæresis
peccatum in spiritum sanctum, dum agnitã impugnat ve-
ritatẽ: Bucer, Blarer, Hofander. Luther, & c. nobiscū in Ec-
clesia enutriti sunt & edocti: illa crediderunt à pueritia
pugnant. Hæretici agnitã im-
pugnant.

CHRISTIANOS PRINCIPES NON

vti noua asperitate in puniendis hæreticis.

O ffendit Bucerū, quod plures à magistratu interfecti
sint sectarij eorū: licet hoc remittere possem ad magi-
stratus, qui facile factorū suorū redderent rationem,
vt de Augustinianis Bruxellis, Ludouico Berquin, cum so-
ciis & Rotomagē. in Gallia, Roberto & sociis in Anglia,
Tauber, Viennę, Kaser, Hugelin, Mesberb, Kaseri in Sui-
cia, Baldafaro Parabaprista in Austria, Iohanne Vuassen-
burgen. Iohanne Iacobo in Leipshaim, Teuschelin Ro-
temburgi, Cambodunensi prope Leikirchium, Schola-
stico Memmingen. Thoma Mintzero, Andrea Kretzio,

& N. Eluuacen .Tillingæ, cū aliis pluribus pertinacibus:
 At quia coram laicis conqueruntur de iniustitia & vi eis
 illata: volo plura super ea re dicere.

Exod. 22. Et primo quidē nō recipitur, quōd ait pios esse interfe-
 ctos, fuerūt enim impij, desertores Ecclesie, hæretici, po-
 testati sublimiori inobedientes, rebelles ac seditiosi: Ideo
 meritis impietatis pœnas sustinuerunt. Non patiaris ma-
 leficos viuere super terrā: Quod autem Bucer eos pios di-
 cit, more hæreticorum facit. Nam qui hæretici vnquā fue-
 runt, qui non viderentur sibi orthodoxi, & Catholicos cri-
 minarentur hæreticos? Sic fecerunt Marcionita, sic Va-
 lentiniani, & Donatistæ se solos in Ecclesia esse iactabāt.
 Et Arriani nostros calumniabātur peruerfos scriptura-
 rum. Sic pios appellas tuos sectarios, & doctrinam eorum
 piam, (prætexunt hæretici pietatem, cum sint animarū sa-
 niissimi interfectores.) Catholicos autem tā saepe in farragi-
 ne conuictorū tuorum dicis impios, & Catholicam nos-
 trorum doctrinam, non vereris impietatem vocare. At v̄
 Esaiæ. 5. Esaias imprecatur iis, qui dicunt bonū malum, & malum
 bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem.

II. Ad dis Episcopos noua asperitate vti contra istos pios
 tuos, puta quia exuruntur & occidūtur. At quomodo no-
 uam audes appellare? cum etiam in veteri fuerit obseruata
 Deut. 15. testamento. Sic enim ait dominus, si surrexerit in medio
 tui Propheta, aut qui somnium se vidisse dicat, & prædixe-
 rit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est,
 Hæretici & dixerit tibi: Eam⁹ & sequamur deos alienos, quos igno-
 cōburātur ramus, & seruiamus eis, non audies verba Prophete illius
 aut somniatoris, quia tentat vos dominus Deus vester, vt
 palam fiat, vtrum diligatis eum, an non, in toto corde, &
 in tota anima vestra. Propheta autem ille, aut fictor som-
 niorum interficietur: quia locutus est, vt vos auerteret à
 domino Deo vestro. Causa ergo interfectionis Pseudo
 prophetæ est, quia locutus est, vt auerteret eos à Deo. E-
 adem intentio & scopus est hæreticis subuertendi plebem:
 Hierony. nam sybilus hæreticorum ait beatus Hieronymus, irreme
 diabiliter mentes auditorum vulnerat.

Deut. 17. Et infra. Qui superbierit nolēs obedire sacerdotis im-
 perio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex de-
 creto

creto iudicis moriatur, & auferas malum de Israel: tale cri-
 men est hæretici, erigit se contra totam Ecclesiam per su-
 perbiam, & non obedit summo sacerdoti: Moriatur ergo
 decreto iudicis. Et pondera quod textus dicit.

Si difficile & ambiguū apud te iudiciū esse p̄spexeris,
 &c. In ambiguo nolētem obedire sacerdoti, iubet occidi,
 quāto magis in re certa & explorata, sicut est in hæresibus
 ante D. C. annos, ante M. ante M. & C. C. annos dānatis? Deut. 15.

Simile postea præcepit. Propheta qui arrogancia de-
 prauatus, voluerit loqui in nomine meo, quæ ego nō præ-
 cepi illi vt diceret, aut ex nomine alienorum Deorum, in-
 terficietur. E duc blasphemum extra castra, & lapidet eum
 Leuit. 24. omnis populus. Et cur non hæreticum, qui impietate vin-
 cit blasphemum?

Sed diceret Bucerus, hæc in vete. testa. sed noua sunt III.
 in Ecclesia, quæ antiquitus excōmunicabat hæreticos, & Obiectio
 pro Ethnicis & Publicanis habebat. Et Paulus vitandum nes hæreti-
 dicit hæreticū, nō comburendū. Paulus quoque denunciā,
 vt subtrahamus nos ab omni fratre inordinate ambulāte, Matth. 18
 dicit subtrahatis, nō occidatis. Et S. Iohannes prohibet, Tit. 3.
 ne aue ei dicamus. Romanis quoque præcipit, vt declinent
 ab his qui dissensiones faciunt. In quibus omnibus non
 2. Iohā. 1. discunt Episcopi & Monachi occidere & mactare hæreti-
 Roma. 16
 cos, nec inuocare brachium seculare contra hæreticos.

Neque Principes hac asperitate vti sunt ab initio, quia
 Theodosius maior decem libris auri multauit hæreticos
 testatus Augustinus ad Bonificiū. In C. L. Manichæos, Cap. 17.
 omnium bonorum publicatione hæreticos persequitur. Et 23. q. 4. Ip-
 Arriani in exilium pulsi sunt testatur tripartita & Eccle-
 siastica historia, non autem occisi: & Augustinus noluit August.
 hæreticos occidi, & in consilio obtinuit.

At ei respondeo, ex eodem Augustino. Cogūt multas IIII.
 inuenire medicinas, multorum experimenta morborum: Cap. 26.
 Ideo etsi mitioribus pœnis tentati sint hæretici, vt emēda Hæretico-
 rentur: at quia experientia docuit illas pœnas non mede-
 ri huic morbo, nec vllum profuit remedium, quandiu fu-
 Ambrosi⁹
 perstes māsit hæreticus. Ideo maiori seueritate fuit opus, ex Enchi-
 & hæreticos per supplicium mortis auferre. ridio.

Vnde Theodosius A. Et Valētinianus Cæsar Florē- V.

L. Arria-
ni. C. de
hære.
L. quicum
que eo.

Discipuli
Doctores

VI.

Li. 3. cap.
41. & seq.

Et ad Bo-
nifacium
cap. 19

Cap. 43

VII.

Cap. 63
August.

Hierony.
sup Gal. 5

Ca. 3. Au.
Lib. 4. ca.
51.

tio Pp. scripserunt. Manichæi nusquã in solo Romano cõ-
ueniendi morãdique habeãt facultatẽ, Manichæis etiã de
ciuitatibus expellendis, & vltimo supplicio tradẽdis, &c.
Sic Imperat. Valẽtinianus & Marcianus sancierũt,
vt adeuntes discendi studio, vt de infausta hæreſi dispu-
tantes audiant, decem librarum auri iubemus subire dif-
pendium. Vltimo autem supplicio coerceantur, qui illi-
cita docere præſumpserint. Noli ergo dicere nouam hanc
esse seueritatem in Ecclesia: cum Valentinianus illam de-
creuerit ante mille & centum annos.

Porro idem S. Augustinus contra Cresconium gram-
maticum fortioſiorem adfert causã, quã frangat caput tuũ
Bucere, quia hanc seueritatem hæretici primi inceperunt,
non Catholici. Nam Donatistæ exercebant cædes, rapi-
nas, incendia & cæcitates in Catholicos, quos dicit peio-
res prædonibus & latronibus, quia armati, nocturno tẽpo-
re domos clericorum & Catholicorum diripiabant, & ser-
ro concisos abiecerant semiuiuos, calcem quoque mixto
aceto aliquorum oculis infunderent. O immanitatẽ hæ-
reticã, Narrat crudelitates hæreticorum in Seruum Epi-
scopum Chubur succubere & in Maximianũ Vagaian.
Episcopum, de quo ait. Viuit adhuc, & plures in corpore
cicatrices, quam membra numerat, repetit de Maximiano
ad Bonifacium cap. 18. Non ergo noua est ista seuerita-
tas in Ecclesia, quam hæretici primi inceperunt.

Quid si Reuerẽdissimus D. Legatus pro sua eruditio-
ne & Deo amabiles sacerdotes adferrent tibi respõsum B.
Augustini. Persecutores vestros nos dicitis, cum saluos fie-
ri cupientes, vestraque sanari volentes vulnera, medicina-
liter persequamur: Vnde à clericis & circumcellionibus
vestris, tanquã dẽtibus & calcibus vestris, grauius dũ vos
curamus, affligimur. Hanc medicinã etiã docuit B. Hiero-
nymus, Resecandæ sunt, inquit, putridæ carnes, & scabio-
sa ouis à caulis repellẽda, ne tota domus, massa, corpus &
pecora ardeãt, aut corruptantur, putrefcãt, intereãt. Et
alibi, quæ est ista misericordia, vni parcere, & omnes in dis-
crimẽ adducere, de hoc quoque pulchre Augustinus disse-
rit contra secundam epistolam Gaudentij, Hæreticorum
conuersio non mors desideratur: & contra Cresconium
gram-

grammaticum euincit hereticos vtiliter à Catholicis per-
sequi. Non enim possunt hæretici orare ad deum cũ Da-
uid, iniuste persecuti sunt me, adiuua me, quia iuste Catho-
lici affligunt & persequuntur hæreticos, sicut Sara ancillã
Aegyptiã, vt Augustinus super Iohanne pulchre inducit. Gene. 21. Tract. 11.
Adhuc forte obiiciet obstinatus Bucer, quia Aposto- VIII.
li nec fecerint, nec docuerint vt fiat. Inuocatio brachij se-
cularis: neque conueniat cum mitissima lege Euangelica,
neque cum scriptis Paulinis, aut aliis sacrae scripturæ lo-
cis? At falleris Bucere, friuolæ hæc obiectiones diu per san-
ctos patres discussa sunt, & præcipue ab Augustino hære Cap. 13.
ticorum malleo in pluribus locis. Sic enim ait ad Bonifa- August.
cium. Quod enim dicunt, qui contra suas impietates leges Tempore
iustas nolunt, non petiisse à regibus terræ Apostolos talia, Apostolo
non considerant aliud fuisse tunc tempus, & omnia suis rû gladius
temporibus agi. Quis enim tunc crediderat in Christum nõ seruic-
Imperator, qui eĩ pro pietate, contra impietatem, leges fe- bat euan-
tendo seruiret, quando adhuc illud Propheticum imple- gelio.
batur, quare fremuerunt gentes. Nondum autem ageba- Psal. 2
tur quod in eodem Psalmo dicitur. Et nunc reges intel- ligite,
ligite, erudimini qui iudicatis terram, seruite domino in ti- seruite
more. Quomodo ergo reges domino seruiunt in timore. domino
nisi ea quæ contra iussu domini fiunt religiosa seuerita- in timore.
te prohibendo atque plectendo, sicut seruauit Ezechias, re prohibendo
sicut Iosias, sicut rex Ninuitarum, vniuersam ciuitatem atque plectendo,
ad placandum dominum compellendo, sicut seruauit Da- sicut seruauit
rius, sicut Nabuchodonosor prohibens omnibus in regno Da-
suo, ne blasphemarent Deum. Cum itaque nondum reges rius,
domino seruirent temporibus Apostolorũ, sed adhuc me- domino
ditarentur inania aduersus eum & Christum eius, non po- temporibus
terant tunc impietates legibus prohiberi. Ergo quod non Apostolorũ,
fuit petitu ab Apostolis, non est omissum, quia hæretici sed adhuc me-
non mererentur, sed quia gladius gentilium Principum ditarentur
nondum seruiebat Euangelio. At Constantinum bapti- inania ad-
zatum mox implorabant Catholici: cuius opera Conci- uersus eum
lium Nicænum coactum est contra Atrium. & Christum
Et hoc quoque obiiciunt, seueritiã in hæreticos non cõ- eius, non po-
uenire cum sacris literis & Paulo. Sed contrariũ est ma- terant tunc
nifeste verum, nam Saphyra & Ananias à principio nascẽ impietates
tis legibus

Acto. 5. tis Ecclesie propter pusillam pecunie, morte multati sunt quanto magis heretici defraudantes animas, a successore Galat. 5. Petri morte multandi sunt: quanto anima nobilior est quam pecunia. Præterea Paulus optat. Vtinam abscondatur qui vos cõturbant, quod si principes tunc fuissent Christiani, sine dubio obsecuti fuissent Pauli desiderio. Et 2. Cor. 10 ad Corinthios scribit. In promptu habentes vicisci omnem inobedientiam: cur hoc non haberent in promptu principes, qui nõ sine causa gladium portant? Falsarij literarum, aut monetarum, iuste per principes morti traduntur: cur non falsarij sacrarum literarum & Canonum? Ita & alia crimina puniunt, cur non sacrilegum illud scelus hæreseos? Ita arguit August. Donatistas. Cur enim cum datum sit diuinitus homini liberum arbitrium, adulteria legibus puniuntur, & sacrilegia permittantur? An fidem non seruare animam deo, leuius est, quam sceminam viro?

Roma. 13. De correctione Donatistarum. cap. 14. Iohan. 3. Hebr. 6. Addo quod Iesus flagello eiecit nummularios de templo: si hoc nummulariis, quid modo faceret hereticis Ecclesiam vastatibus? Et Paulus ait: Terra proferens spinas ac tribulos reproba est, & maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem, huiusmodi terra est animus hereticorum, ex qua crescunt spinæ suffocantes verbum Dei. Ideo consumantur in combustionem. Sic inter nouissima verba Dauid commemorat: Præuaricatores quasi spinæ euellentur vniuersi, quæ non tolluntur manibus: & si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno læceato, igneque succensæ comburentur vsque ad nihilum. Quis autem magis præuaricatur, magis offendit Deum & Ecclesiam, quam hereticus?

Lupus occidendus. Matth. 7. Quis negare potest, quin lupus arcendus sit, ne noceat gregi? si autem tam pertinaciter inhiat ouibus rapiendis, ac deuorandis, tunc interimatur lupus: heretici autem sunt lupi, dicente Christo: Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intus vero sunt lupi rapaces: lupos illos esse hereticos, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Beda & Bernhardus testatur, de quibus & Paulus inquit: Scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parentes gregi: tollatur ergo a medio lupus, ne gregem perdat. Ita August. super Iohan. ne.

ne. Nullus nostrum vult aliquem hereticum perire, sed aliter non meruit habere pacem domus David, nisi absolvere filium inobediens in bello esset extinctus: Sic Ecclesia aliquorum perditione, cæteros colligit, dolorẽ materni sanat cordis, tantorum liberatione populorum. Eas Bucere, & simplicibus imponas, praxim Ecclesie de cõburendis hereticis, non conuenire cum Paulo & sacris literis.

Pugnant ex alio: quoniam hoc negocium non pertineat ad Imperat. & principes, ideo contra hereticos nõ debeat inuocari brachium sæculare. Sed neque sic proficiet, quoniam nemo negat, quin hæresis sit crimen Ecclesiasticum, quoad forum c. vergentis & c. ad abolendam de hære. Et c. vt inquisitionis co. tit. lib. 6. Tamen executio, bonorum confiscatio, pœnæ infliccio pertinet ad principes & magistratus laicos. In c. cum secundum de hære. li. 6. Et ad illam obiectionem pulchre respondet Augustinus. Et quod in nobis reprehendunt, vt decipiant imperitos, dicentes, Non debere Christianos contra inimicos Christi aliquid a Christianis Imperatoribus postulare. Et ipsi tamẽ priores hoc fecerunt: sicut gloriati sunt Carthagine in collatione (ita appellat Augustinus, quod Neochristiani colloquium appellant) quod apud Imperatorem, maiores eorum criminaliter Cecilianum fuerint insecuti, vt sepe meminit alias contra Cresconium, Emeritum & Petilianum.

Et quod ad Imperatorem pertineat & principes hereticorum punitio, egregie ostendit Augustinus cõtra Gaudentium: Cum enim heretici nolunt audire Episcopos, curram hanc corrigendi hereticos, exequantur reges per milites. Vnde August. super Iohanne. Quando vult Deus cõcitare potestates aduersus hereticos, aduersus schismaticos, aduersus dissipatores Ecclesie, aduersus exuffatores Christi, non mirentur: quia Deus cõcitatur, vt a Sara verberetur Agar. Mirantur autem, quia cõmouentur potestates Christiane aduersus detestandos dissipatores Ecclesie. Si non ergo mouerentur, & quomodo redderent rationem Deo de imperio suo? Intendat charitas vestra quid dicam, quia pertinet hoc ad reges seculi Christianos, vt pacatam velint suis temporibus habere, matrem suam Ecclesiam, vnde spiritaliter nati sunt. At opponit Bucere illa non pertinet

1. Reg. 18

X.

Inuocare brachium

sæculare.

De corre-

ctione Do-

nat. cap. 4

Lib. 3. ca.

26.

August.

nerc

Ciuitates imperij.

Imperiales, que Cæsari & imperio obediētia in aliis pollicebatur, sed fidem oportere esse liberam, & diuo, felici, augusto Carolo Maiestatis Romani imperij vindici obediēre in his que sunt fidei, refugiunt: & vbi ipsorum quantula quantula est potestas, quā nullam omnino habēt, nisi à Cæsare, in fidem, regimen Ecclesiasticū, diuina officia, in personas Ecclesiasticas, contra ius diuinum & humanum, contra ius Pontificium & Imperiale, temere extendunt etiam ad sacramentorum administrationem: & imperiose iubēt, minātur, cogūt & puniunt, in nummis, carceribus, turribus, exilio, senatus & officiorū destititione, vt alio loco suis explicauit fructus Luderanæ perfidiæ. Licet alibi satis exposuerim, quomodo imprudēs sit verbū, fidē esse liberam: licet enim adulto liberū sit suscipere fidē vel nō suscipere, tamē susceptam semel fidē cogēdus est retinere, sicut doctores concludunt de Baptismo, etiam infantem baptizatum cogendum ad fidē Christianæ obseruantiam.

Ad Bonifacium. cap. 15.

Ideo contra Ludderanos exclamat Augustinus & Donatistas: Vbi est, quod isti exclamare consueuerunt, liberum est credere vel nō credere: Cui vim Christus intulit: quem coegit? Ecce habent Paulum Apostolum, agnoscant ei eo prius cogentem Christum, & postea docentem. (Inducit historiam Actu. 9. De conuersione Pauli.) prius ferientem, & postea consolantem. Mirum autem est quomodo ille qui pœna corporis coactus ad Euangelium intrauit, plus illis omnibus laborauit in Euāgelio, qui solo verbo vocati sunt. Cur ergo nō cogeret Ecclesia perditos filios, vt redirent: si perditū filij coegerunt alios vt perirent? Loquor autem semper de coactione extense, vt habet communis modus loquendi, pro eo quod est minis, terroribus, pœnis & torturis hominem inducere: quia absolute voluntas nostra cogi non potest, vt in obstinato & peruicaci hæretico liquet: qui nullis cruciatibus externis à sua hæresi dimoueri potest.

Compelle in rare.

Stat ergo sententia licere Catholicis, vt vrgeant hereticos minis & erroribus ad sanam fidem acceptandam: quia à Christo coactum Paulum ostendimus. Imitatur ergo Ecclesia in istis cogendis dominū suum, que prius, vt neminem cogeret expectauit, vt de fide regum atque gentium

gentium prædictio Prophetica impleretur. Ex hinc intelligitur Apostolica sententia, parati vlciscī omnem inobedientiam cum impleta fuerit prior obediētia vestra. Vnde & ipse dominus ad magnam cœnam suā prius adduci iuber conuiuas, postea cogi. In illis enim qui leniter primo adducti sunt, completa est prior obediētia. In istis autem qui compelluntur, inobediētia coercetur. Ideo pulchre concludit Augustinus. Quapropter si potestatem Ad Bonifacium per religionem ac fidem regum, tempore quo defaciū c. 16 it, diuino munere accepit Ecclesia, hi qui inueniuntur in viis & in sepibus. i. Hæresibus & schismatibus cogūt intrare, non quia coguntur reprehendant, sed quo cogantur attendent: Concludamus ergo cum eodem Augustino. Contra Quod autē vobis videtur, inuitos ad veritatē nō esse cogēdos, erratis nescientes scripturas, neque virtutem Dei, qui eos volentes facit, dum coguntur inuiti. Nūquid enim pœnitentiam Niniuitæ egerunt inuiti, quia hoc rege eorum cōpellente fecerunt? Ista igitur iussione Regiæ potestatis, contra quam voluntarius sit vester occasus, multis ad salutem præstatur occasio, qui etsi violenter adducuntur ad cœnam tanti patrisfamilias, & compelluntur intrare: intus tamen inueniunt, vnde se latēt intrasse. Manifestum ergo fecimus, vt nec illa ratione Bucer possit tueri sectarios suos, ne à sublimiori potestate plectantur, vbi pertinaces in hæresi & incorrigibiles extiterint.

Non me præterit, quosdam arbitrari cum hæreticis agēdum gladio spiritus, hoc est, verbo Dei, & ita disputationibus vincendos. Et licet hoc pro sit simplicibus seductis à Pseudoprophetis. Et Augustinus Paulum probat egregium fuisse disputatorem contra Cresconium grammaticum, & adeo ipsum Christum. Hinc dialecticam commendat Augustinus. Tamen quia hæreticorum nostrorum eiusmodi sunt errores, quia tot annis damnati sunt. Ideo non conuenit saluberrime conclusa, rursus in dubium vocari contra Gelasium c. Maiores 24. q. 1. Videretur enim Gelasium. iniuria fieri Reuerendissimis synodis ait Marcianus Imper. L. nemo C. de sum. trin. & fid. Catho. Ad duo quod heretici non quærūt disputatōne, nisi malitia inuoluta, & coram laicis non intelligentibus, nam ita absterrui eos disputatōne cum here

tatione Lipsensi contra Lutherum & Carlstadiū, disputatione Baden. contra Zuinglium, confutatione disputationis Bernen. aduersus Bucerū & Hallerum, vt deinceps non petierint disputationem, sed colloquiū, quod non nisi dolis & fraudibus instruit, vt in hoc Ratispon. colloquio contigisse superius monstrauimus. Et in Enchiridio alia pleraq; præiudicia Ecclesiæ euenire ostendimus ex hæreticorum disputationibus. Ideo prudēter S. Paulus monuit Timotheū, noli verbis contendere, ad nihil enim vile est, nisi ad subuersionem audientium, & Tito præcepit vitaret stultas quæstiones & contentiones.

2. Tim. 2.
Tit. 3

Chrysof.

Chrysofostomo quoque displicet disputatio cum hæreticis, quia etsi vinci possunt hæretici, non tamen fatentur se victos, ideo placari nequeunt, sed multis mēdacis & insidiis se iactant victores, adfert Pharisæos cum domino disputantes. Disputationem cum hæreticis dissuadet Origenes super Matthæ. 22. At omnium cumulatissime Tertulianus monet cum hæreticis non disputandum. Quid promouebis, inquit, exercitatissime scripturarum? quā si quid defenderis, negetur è diuerso, si quid negaueris, defendatur. Et tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentione, nihil consequeris, nisi vilem de blasphematione laudem. Ille vero, si quis est, cuius causa in congressum descendis scripturarum, vt eum dubitantem confirmes ad veritatem iam magis ad hæreses diuerget, hoc ipso motus, quod vt videat nihil promouisse, a quo gradu negandi & defendendi diuersa parte statutum. Certe & pari altercatione incertior discedet, nesciens quā hæresim iudicet. Hæc vtique

Tertul.
de præscript. hæreticorū.

Scripturis
disputare.

& ipsi in nos habent retorquere. Necessè est enim & illos dicere nobis potius adulteria scripturarum, & expositionū earum mendacia inferri, qui proinde sibi defendant veritatem. Ergo non ad scripturas prouocandum est, nec in iis constituendum certamen: quibus aut nulla aut incerta victoria est, aut parum certa. Multa alia ad hanc rē adfert Tertullianus eodem loco, quia Apostolus dicat, hæreticū hominem post vnam & secundam correctionē deuita, post correctionem inquit, non post disputationem.

Lib. 13. cōtra Faustū Hier. 17

Et Augustinus acute inducit illud Hieremias. Perdix fœdit, quæ non peperit, contra disputationem hæreticorū, sed

sed prætereo vt sim breuior. At si Bucer sincere disputare voluerit, nam fraudulenter, & iudicium pati deligendo- Actu. 5
rum per sacram piissimā & Imperialem Maiestatem: quia Actu. 9
Christus disputauit cum Pharisæis, S. Stephanus cum Alexandrinis & Cyrenensibus, S. Paulus disputauit cum Græcis, cū Iudæis & Idololatriis, & Ephesinis, Athanasius disputauit cum Arrio coram probo iudice gentili Augustinus cum Denatistis, Emerito, Maximino, Feliciano, Fulgentio, & aliis, offero me ad disputandum contra Bucerum pro honore Christi, fidei Catholice, Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, sub igne & pœna capitis: etsi dubitē de victoria, propter certissimam regulam fidei, & Ecclesie Catholice, quam Christus non deserit: omnibus malis me debito tra Buce-
rem iam constituto. His responsū arbitror offensionem ter-
tia per singulos articulos.

OFFENSIO QVARTA.

Parso rumore per Lutheranos Ratispone, Legatū Pontificiū subscripsisse articulis cōciliatis (Buceri iudicio) iam iam encomiū ante victoriā canebāt: integerrimus vir Legatus se. ap. indigne ferebat se approbatorem iactari errorum, quos etiam principes laici, qui Romanæ obediētia sequūtur, vt debēt, reiciebant. Ideo tertiu edidit scriptū, iam superius renarratum, a quo offensus fuit Bucerus, & plus profecto acerbaui eum, quā verbis exprimat.

Egregium autem Euclionem præstat, qui altera manu Bucer cōtra lapidem, altera panem ostētat. Nam amplissimum D. tra Lega-
Legatum veris ornat titulis (vtinam ex animo fecisset, non tum.
dolo,) quia vir sit certe doctissimus, & vitæ admodum castæ, tamen non auderet probare articulos reconciliatos, nec velle improbare, scriptum illud fecerit, de quo dolendum sit, virum tantum hæc Pontifici iudicanda reseruasse: quem nouerit, cum magna parte consistorij, longe alia curare, semper pungit scorpio: solum vt se. ap. à Deo contra omnes hæreses custoditē detrahat. At syncerior fuit Legatus Pontificius, qui iudiciū articulorū vt debuit, domino a postolico Christi Vicario cōsignauit. Hæc enī est sedes, quæ summū in fide iudiciū (etiam si rumpatur Bucerus) semper habuit, habet, & habebit, vq; ad tempora Antichristi (quæ modo sub Lutheranis incipiūt) dum fugiet in solitudinē.

Nulla

Ruffinus. Nulla enim hæresis sibi sumpfit exordium, ait Ruffinus in Symbolo: Et S. Iulius Papa ait de illa sede, quæ in futuro manebit sine vlla hæreticorum insultatione: Hieronymus quoq; ad Damasum, apud vos solos incorrupta patrû seruat authoritas. Agatho inquit, de se. ap. quæ nunq̄ errat se probatur, nec hæreticis nouitatibus succubuit. Affirmat S. Sixtus. Ecclesia Romana, cuius fides nullam hæresim vnquã fouet, siquidem omnes hæreses destruit: Et octaua Synod⁹. Synodus, inquit, cuius immaculata est semper obseruata religio, in qua est integra & vera Christianæ religionis soliditas S. Bernhardus inadulabilis pater scribit ad Innocentium. Oporter ad vestrum referri apostolatam, pericula quæq; & schandala emergentia in regno Dei, ea præsertim quæ in fide contingunt. Dignum nanque arbitror, ibi potissimum refarciri damna fidei, vbi fides non possit sentire defectum: hæc quippe est huius sedis prærogatiua, vt de primatu Petri euidentissime probaui.

Et dum dignus Ro. Ecclesiæ Legatus hoc exequitur, apostata Bucerus absque vlla causa ei detrahit, tam impotenter, vt nulla apologia opus sit.

OFFENSIO V.

ARbitratur Bucius quartum Reuerendissimi D. Legati scriptum emanatum ab eo, vel sua spõte, siue quod ab aliis nunciis apostolicis, quorû vnus breui superuenerat, fuerit impulsus: Ego satis superq; noui integritatem Legati: noui, noui, non ego, sed gloriosissimus Romanorum Rex Ferdinandus, Imperialis celsitudo, Iohanné Morum Mutinen. Episcopum nuncium ap. omnibus numeris virum absolutissimum, siue eruditionem spectes, siue rerum agendarum prudentiam, aut mâfuetudinem animi, morum integritatem, castitatem ac sanctimoniam vitæ, sobrietatem ac temperantiam Episcopo honorificã: Hi profecto mille Buceris meliores, nõ nisi bono & piissimo animo scriptum illud confecere: De eo qui superuenit nescio quicquam dicere, quod morbo languidus, ægre lectû, domum non sum egressus, nisi bis, magno meo incommodo, sed audiamus quid nasutum Bucerum in scripto illo offenderit, magnam enim sibi vmbra existimat fecisse, quod nomine concionatorum, has nenias, imo nugas, hæreses & impietates

Iohã. Morus nuncius apostolicus.

impietates effutiuit, sed per capita numeremus omnia breuissime, vt ad tribunalia fieri solet.

Doctrina Bucerana nihil aliud est q̄ doctrina Christi, & vere catholico sensu testificata.

Negatur articulus vt ponitur: quia non est ista doctrina Christi, sed Hussi, Vuklesi, Pickardorum, & aliorum hæreticorum, quare non est catholico, sed apostatice hæreticorum consensu approbata.

Nationali concilio, si nostræ religionis controuersias, secundum verbum domini & catholico consensu cõponamus, nulla erit maior seditio timenda in aliis nationibus.

Negatur articulus vt ponitur: quia cû doctrina vestra sit ante mille & tot centenos annos condemnata in conciliis generalibus, & à sanctis patribus, quem creditis tantummodo & imprudentem, vt vobis apostatis, & votifragis in concilio nationali contrarium decernentibus, assentiantur? Recte Augustinus contra Donatistas. Et ipsa concilia, quæ per singulas regiones & prouincias sunt, pleniorum conciliorum authoritati, quæ sunt ex vniuerso orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedere, cum experimento reum aperitur.

Pollicetur nationali concilio futurum, vt dissensiones tollantur, redeat doctrinæ puritas, sacramentorum syncretitas, & iustus vigor ecclesiasticæ disciplinæ restituatur, nemine contradicente, nisi qui Christo domino renunciat.

Falsissimus est articulus & mendaciorum plenus, non enim sic dissensiones tollerentur, sed maiores orirentur contentiones, cum satis superq; docuerimus Buceris & suæ cohortis doctrinam esse impuram, Sacramentorum conspurcatricem, à disciplina Christiana & fide Catholica alienissimam, qua non restituitur ecclesiæ religio, sed omnia pessundantur & misere peruertuntur. Contradicientes eorum damnato conciliabulo iam temerarij damnant, quasi Christo domino renuntiauerint: A qua impia & hæretica sententia à lupis & proditoribus Christianæ fidei temere lata, ad plenarium & generale concilium appellamus, petentes apostolos, &c.

Si existimas Episcopos & principes aliarum nationum (nam de nostris securi sumus) obstituros, quo minus pij

P vocem

Alia nationes non sequentur hereticos

Principes in fide stabiles.

Tenebrae haeresum.

Conciliabulum haereticorum.

voce[m] audiant pastoris: tunc eos tumultuantes contra regnum Christi, ridebit qui in caelis habitat.

Articulus falsus & omnibus nationibus iniuriosus: nam quod de nostris ait se securos, poterit esse de principibus aliis, eorum impia doctrina deceptis & seductis, ab ista tem ab augustissimo Imp. Carolo, à gloriosissimo Rege Ferdinando, & omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, & Principibus superius in catalogo enumeratis, nisi sic intelligas (nouos enim dicendi tropos fingitis) vos securos de nostris Episcopis & Principibus Bauariae catholicissimis, Lotharingo, Iuliacen. Baden. & aliis, quod nunquam vestrae accedent perfidiae. Quod aliarum nationum Episcopi & Principes obstabunt, quo minus oves simplices audiant ululatus luporum vestrorum, & vulpium gannitus, non ridebit Deus, sed immortale praemium eis retribuet, tanquam verae fidei pii professoribus.

5. Miramur quod in hac tanta luce veritatis, scribere volueris nationali concilio, non posse determinari controversias fidei.

Articulus iste acceptatur in principali, sed de luce exorta per tenebras Luderanas, negatur tanquam falsissimus: quia ab idolis extinctis non fuerunt maiores tenebrae plusquam Cimeriae in Germania quam modo sunt.

6. Quid enim cuiquam nationi negatum est? Cum Christus promiserit se interfuturum, ubi duo vel tres in nomine eius conuenerint: possumus & nos Germani sententiam domini inuenire, in omnibus quae ad religionem pertinent.

Articulus ille est captiosus, nam denegatum est vni nationi, ubi contrarium Christus toti promisit ecclesiae. Christus adierit ubi duo vel tres in nomine Christi fuerint congregati, sed tantum apostatis, impiis & desertoribus excullatis, congregatis, Christus longe aberit à cœtu malignantium & impiorum, quare vos Germani schismatici, inconstitilem tunicam domini scindeatis nunquam inuenietis catholicam sententiam, nisi poenitemini. Et cum veris & germane Germanis catholicis Principibus redeatis ad gremium ecclesiae catholicae.

7. Rationem affert Legatus quia controversiae de religione concernunt statum vniuersalis ecclesiae, ideo non est vnius nationis illam decidere.

Veriffi-

Veriffimus articulus & prudētissime p D. Legatū allat⁹. Nulla natio potest ea determinare quae de fide contro- 8. uertuntur, vt valeat: nisi & aliae nationes suo quoque iudicio eadem iudicent & amplectantur.

Veriffimus articulus acceptatur: sed sic Bucer excidit Vici⁹ Bua causa, & R. euerētissimus Legatus vicit: quonia in nationali concilio nullo pacto potest determinari controversia fidei, quae vniuersale concernit statum ecclesiae, nisi & aliae nationes consentiant. Iaces Bucer: quae te confodit? verba tua.

Si aliae nationes nondum audiunt vocantem dominum, aut audientes nolunt sequi debet ne nos id remorari, quin conueniamus?

Articulus iste iniuriosus omnibus nationibus Christiani- 9. anitatis negatur & reiicitur: quasi nemo audiat Dominum & eum sequatur in hoc vasto orbe, nisi conciliabulum expeditis excullatis & nominis, fide fragis sacerdotibus impie collectum, & seductis laicis: sic collegerunt conciliabulum Donatistae in Africa Chirte & Arriani decem concilia congrega- L. 3. contra rūt quorum omnium decreta sunt Deo adiuuante extincta. Cresco-

Nihil nouum volumus inferre, sed antiqua repetere, nihil nostra autoritate statuere, sed ea amplecti quae Christus Triparti- 10. stus statuit ab initio & obseruarunt apostoli & martyres.

Articulum istum recipimus, in quantum pro nobis fa- 10. cit, quia nihil noui inferunt, sed antiquas haereses damnatas ex cineribus reuocant, Vigilantij, Nestorij, Berēgarij, Pickardi & aliorum damnatae memoriae seductorum, sed pro secunda parte articulum negamus, quia falsissimus est, cum Christum, apostolos & martyres supra ostēderimus vestris impietatibus maxime aduersantes, & quod contra rium erroribus vestris docuerunt & obseruarunt.

Propter nullam societatem offendendus est Deus: Id autem 11. faceremus, si in confessione viciis perseueraremus, propter ea quod aliae nationes horum correctionem, ignorantia aut cupiditate differrent.

Articulum hunc iniuriosum omnibus Christianis negamus. Prima enim parte apud omnes vera existente, onerat altera omnium nationum Christianos ignorantia, auaritia, & neglectu doctrinae necessariae, cum potius ab Aquilone pandetur omne malum. Haeresibus & impietati- Hier. 1

12. bus pleni, audent hæc Christianis nationibus obicere.
Possunt Germani, simul atq; aliquid in religione apud
eos viciatum est, cum nationali Synodo id sanare.

Articulus propositus negatur vt proponitur. Iam esset
via aperta, etiam omnibus nationibus ad schismata: sed si
Germani catholici hoc facerent autoritate & consensu
se. ap. non refragaret. An non sunt insigniter impudentes,
qui derogant authoritati conciliorum generalium, contē-
dunt concilium eorum particulare assumendum eo solo,
quia ipsorum corrupto & peruerso iudicio pronunciat se-
cundum verbum dei, cum potius sequantur Albigen. Ca-
tharos, Pickardos, Vuicklefum, Huffum & alios damnatæ
memoriæ hæreticos.

13. Tam multa olim per nationalia concilia sunt constitu-
ta in Syria, Græcia, Aphrica, Gallia, Hispania contra furo-
res Arrij, Pelagij, &c.

Articulus verus, quando constituta sunt contra hæreti-
cos, & Pontifice Romano approbante, vt magnū illud cō-
cilium Aphricæ Mileui, cui omnes primates Aphricæ in-
terfuerunt, sed tunc fuit ratū quando Inno. Papa illud cō-
firmavit, vt ex epistolis Augustini liquet. Idem de cōcilio
Carthagin. sub Cypriano Martyre li. i. epistola. 2. Idē de
concilio Carthaginen. sub Aurelio primate. Et quæ ad pō-
tifices, Bonifacium & Celestinum Aphri scripserunt. Ad
concilia pro hæreticis, vt Arrianorum, Ephesinum. 11.
&c. A chatij, Sergij, Titi & Nicephorus Iconoklastarum,
Photij, & Michaelis, (qui cum Græcis & Orientalibus,
omnes Episcopos Latinos excommunicauit, quod Buce-
rus conatur cum suo conciliabulo facere omnibus Episco-
pis Christianitatis,) & aliorum, merito sunt à sede aposto-
lica damnata.

Episto. 93
Episto. 91

Concilia-
bula.

14. Alienum ab ætate & sapientia tua illud est, quod ponti-
ficem caput ecclesiæ & conciliorum nominas.

Nullū cō-
cilium fi-
ne Papa.
Articulus falsus, cum alieni ab Ecclesia & veritate, pon-
tifici authoritatem hanc, quam iure diuino habet, adimere
conantur perfidi hæretici & schismatici. Iulius Papa ante
M. & C. annos scripsit orientalibus Episcopis. Eusebio
Theogeni, Berincho &c. Cur nobis incōsultis, Episcopos

Iulius Pa-
ad synodum conuocastis, Canonibus iubentibus in Nicae-
pa.

na

na Synodo, non debere præter sententiam Romani pōti-
ficis vilo modo cōcilia celebrari. Sic S. Marcellus Papa & Marcell.
martyr ante Iulium scripsit. A postoli eorum quæ successores
domino inspirante constituerunt, vt nulla fieret Syno-
dus præter Romanæ sedis autoritatem, nam sine autho-
ritate Papæ concilium est acephalum.

Apud quem vnquam patrum legisti, Petrum aut succes-
fores suos esse caput ecclesiæ & conciliorum? Christus v-
nus & solus est caput ecclesiæ.

Articulo interrogatio respōdemus: legit doctissimus
D. Legatus apud Augustinum, de quæst. noui & ve. test.
Saluator pro se & Petro soluit didragma, pro omnibus ex
oluisse videtur, quia sicut in Saluatore erant omnes causæ
magisterij, ita & post Saluatorem in Petro omnes continē
Papa ca-
tur. Ipsum enim constituit caput eorum, vt pastor esset do-
minici gregis, & infra. Manifestum est in Petro omnes cō-
sist. q. 75.
tineri. Legit Calixtum martyrem Benedicto coepisco-
po scribentem. Non decet à capite membra diffidere, sed
Calixtus.
iuxta sacræ scripturæ testimonium, omnia membra caput
sequuntur: nulli verbo dubium est, quod Ecclesia aposto-
lica mater sit omnium ecclesiarum, & infra, vos volun-
tatem matris vestræ impleatis, quæ est ecclesia, cuius caput
Romana existit ecclesia. Si patriarcha tuus Bucere, nō cō-
12. di. Nō
bussisset ius canonicum, potuisses hæc legisse in Graciano. licet.
Legit apud Chrysosto. Petrum fuisse os apostolorum, & Chryso-
st. verticem totius cōsortij. & infra. de Ecclesia. cuius pastor
Matt. 16.
& caput piscator homo, legit eundem super Iohanne. Pe-
Iohan. 11
trus erat os apostolorum & princeps. Legit Legatus Con-
L. intercla-
tarenus Imp. Iustinianum, qui appellat Iohannem Papam ras. C. de
caput omnium Ecclesiarum: deficeret me dies, si omnia te sum. tri. &
stimoniam afferre vellem. Eas iam funeste hæretice, & obii-
fid. cath.
cias piissimo D. Legato, Papam esse caput Ecclesiarum
nulli legi apud patres. ¶ Assumis Christum esse caput ec-
clesiarum, fatemur: ita est caput omnium Regum & popu-
lorum, tamen Samuel dicit ad Saul: Nonne cum paru-
lus esses in oculis tuis: caput in tribus Israel factus es
1. Reg. 15
Et Amos, Optimates capita populorum dixit. Amos. 6

Si papa moleste laturus est, si vnica & pia in nostra na-
tione synodus habeatur. Vide quàm male laudes eum?

Ad articulum respondetur vt supra, quid enim prodest hæc tautologia, idem tam sepe inculcare, Iouis Corinthū: & iuxta Horatiū, sicut ridiculus Cytharædus, chorda semper oberrat eadem: Papa non moleste fert piam synodum, sed conciliabulum hæreticorum schismaticum, quod non solo eo inuito, sed cõtra eum & se. ap. desertores fidei mouentur colligere.

17. A Roma quid nobis expectandum, disciplina eius & tergiuerfatio de concilio testificantur.

De disciplina Romana dictum est supra, quæ incomparabiliter melior est, quàm Lutherana, Pickardica, Zuingliana aut V uicklefica. Nemo excusat pontificē, quod dif fert celebrare cõcilium generale, gemunt super eo omnes boni, sed in hoc stat domino suo, qui eum iudicabit: Deser

Romæ ciuitates illi conqueruntur de Roma, quæ nihil male eis fecit: riales con sinant Eclium lamentari, quia curiabilis Romæ citatur tra ески- & vexatur: sed quid ista faciunt ad fidem?

VM. Postquam satis illuserat pientissimo D. Legato Bucer a- rus, blandiciis verborum hunc emollire nititur, & ex eodē dulatur. ore vt Saryrus calidum & frigidum efflat, dulce ponit in amarum, & amarum in dulce. Cõtarenum enim dicit virū ætate reuerendum, eruditione maximum, vitæ quoq; casti-

Contare- tate & probitate suspiciendū. At quæso te Bucere, animo nus me- altiori expendas, & te, & omnem cohortē tuam nonnorum lior toto & nonnarum, ministrorum sectarum tuarum, confer cum clero. Lu- hoc pientissimo viro, vitam vestrā dico plus quàm Epicu- theri. ream & Sybariticā, per omnem luxum, sine omni timore Dei, in viciis effrenem & dissolutissimā. Hunc vnum virū, tuo etiā iudicio, oppono omnibus iugatis tuis, tantæ pietatis à te iactatis mystis tuis. Alia quæ in appendice affixit Bucerus, vel nugæ sunt, vel iniuriæ, vel impietates, vnde pi get illas renarrare, & bonas horas male locare. Scio Ro-

Romana ecclesia. neq; aduersariā potentiā Christi obtinere omnia, vt Bucerus nugatur: sed bonā spem piis & sanctis superesse, multa salubriter ab hac sede cõstituenda, quæ omnium hæresim

Matth. 13 extirpatrix fuerit: nisi vbi Christus secreto suo consilio, passus sit zizaniam cum tritico succrescere, vt in Armeniis, Iacobitis, Georgianis, Paulinis & aliis, experientia testatur

tur. At hæc modo de responso principum Catholicorum, & scriptis Legati apostolici Contareni, sufficiant.

RESPONSVM PROTESTANTIVM AD propositam ab Im. Maiestate deliberationē, de cõ- clusione & decreto in causa religionis faciēdo.

O Væ Imperatoria Ma. exponi fecit principibus ele- ctoribus, aliisq; principibus, & ordinibus de suo discessu, deinde capita, & articulos, ad faciendā actorum in his comiciis conclusionem, & decretum pertinentem, tum ea, ad quæ se Imperatoria Maieestas offert, & quæ petit ea omnia princeps Elector ac cæteri principes & ordines qui Augustanę confessioni adherent, presentes, & absentiu Legati, cum summa reuerentia, & submissione audiuerunt, & cognouerunt: aguntq; cum omni subiecti one gratias Im. Maie. ob summam diligentiam, & laborē, quem ipsa impendit, in hoc, vt causæ religionis controuer- sæ Christiane componerentur, similiter & Christiana re- formatio ecclesiæ impetraretur. Non dubitant autem Sta- tus commemorati Imp. Maiestatem ex responfione perti- nente ad negotium religionis, quam nudiuertius suę Ma- iestati obtulerunt, intellexisse, Status ipsos modis omnibus propensos esse ad Christianam concordiam, in qua diu- num verbum, & veritas locū habere, Christiana ecclesiæ reformatio, quam & sua Maieestas summe necessariam ag- noscit, ad effectum perducere, ac re ipsa constitui possit.

Cæterum quia Statibus prædictis placuerunt articuli conciliati modo intelligantur recte, & Christiane, atque adeo iuxta responfionem, quam scripto obtulerunt, adhuc eisdem articulos placere fatentur. Rogant autē supplici- ter Imper. Maiestatem, quod ipsa velit efficere, vt eiusmodi articuli pro conciliatis recipiantur, in hoc vt sint auspici- catum exordium concordie, sperant enim status, Deum omnipotentem gratiam suam largiturum, vt sic veritas magis atq; magis dilatari, & eo expeditius via ad Christianam reformationem parari queat.

Satis præterea intellexit Imper. Maieestas Statuū præ- dictorum animum ac voluntatem, quantum ad articulos nondum conciliatos attinet, ex scripto suæ Maieitati o- blato. Simul autem status humillime rogant, quod sua

Maieſtas reſeſſum Auguſtanū, eo quod minime idoneus eſt ad concordiam promouendam, imo etiam cum quibusdam articulis pugnat, clementer velit tollere, aut faltem ſuſpendere.

Cognoſcere enim facile poteſt Imper. Maieſtas, Auguſtanū reſeſſum (ſi is valere debet, atq; in ſuo vigore manere) maximo impedimento futurum ſperatæ cōcordiæ in religionis cauſis, necnon Chriſtianiæ reformationi, cōmunī deniq; paci, neque enim duo hæc ſimul poſſe conſiſtere.

Quod vero Impera. Maieſtas à ſtatibus petit, vt cogitare velint, ſi, poſito caſu cōcilium non procederet, an tum communis Imperij cōuentus iterum iudici debeat, in quo religionis cauſæ amplius tractarentur, & ad commodum exitum perducerentur.

Quantum ad cōcilium attinet, probe adhuc ſe memores eſſe fatentur ſtatus ſuæ appellationis, proteſtationis, & omniū, ad quæ ſe obtulerunt. Nihil quoq; tam ardentibus votis expetunt, quàm vt legitimum, liberum & Chriſtianum conciliū in Germania celebrari poſſit, in quo religionis controuerſiæ ſecundum verbum Dei excutiantur, Chriſtiana etiam reformatio, & abſum, qui obtinuerūt, extirpatio ſequi poſſit.

Quod vero ſtatus cōſentire debent in eiufmodi concilio in quo Papa, vel ſui (qui proteſtantium ſtatū aduerſarij ſummi exiſtunt) de religione cognoſcendi & iudicandi poteſtatē haberēt, id quo minus faciāt ſtatus, iuſtis, firmis, & certiffimis rationibus permouentur, quæ admodum eas bona ex parte expoſuerunt in reſutatione cōcilij Mantuæ indiſti, ad quā ruruſ ſe referunt, humillime rogantes Im. Maieſtatem, vt iſtud ſtatuum propoſitum neceſſariis & inuitabilibus cauſis innixum boni conſulere velit.

Relinquant vero ſtatus liberum arbitrio, & concilio Imperatoriæ Maieſtatis, vt ſi minus impetrari poſſit Chriſtianum & liberū conciliū in Germania, in quo ſ. agatur de religione, & reformatione Chriſtiana, vt per aliū conuentum Imperij, de his rebus Chriſtiane agatur & tranſſigatur. Parari enim ſunt ſtatus, id quod ſæpenumero iā teſtati ſunt, ſuæ Chriſtianiæ confeſſionis, & doſtrine Eccleſiaſtica ſufficientes cauſas adferre, cuiusq; rationē reddere.

A.D-

ADIICIT ECKIUS.

SI maledicentia Bucerum imitari vellem, non deeſſet, r. quo annotationem (iuſtiori & meliori cauſa) huic reſponſo affigerem. At quia maledici regnum Dei non parit poſſidebunt, nolo nobiliſſimos principes & ſtatus proteſtantium offendere, ſuſpiciens in eis donum à Deo datū, quia omnis poteſtas à Deo eſt. Et quia ex ſe principes iſta non habent, ſed ſpiraculum, non vitæ, ſed mortis, ſuggerit illis, quæ cum fide orthodoxa non conueniunt. Nam deſertores eccleſiæ, apoſtata, grex Epicuri, prædicatores hæretici & ſchiſmatici, excellentiſſimos principes iſtos & ſtatus, Deo permittente, lætali poculo alio trahunt.

Nam illuſtriſſimis dominis & prudentibus viris, mox 2. obijcerē, quod articulos Conciliatos recipiunt, modo reſeſſi & intelligantur. At quem intellectum ipſi rectum volūt. articulos Catholici principes falſum & erroneum ac à fide deuium non concidicabunt, totius eccleſiæ catholice ac omnium nationū liatos. Chriſtianitatis aſſenſu & iudicio. Vt ſic nulla concordia ſtatui poſſit Germaniæ, hoc reſponſo.

Ideo partim exhibent obedientiā Imperatori noſtro 3. Catholico, quod offerunt ſe paratos, & precantur Maieſtatem ſuam, vt articuli reconciliati (ſuo & ſuorum arbitrio) recipiantur cum ſenſu & intellectu ab eis dato. In illo enim non ſunt reconciliati.

Non deeſſet ampliffimus cāpus verſandi, & illud quod 4. tam anxie petunt ſuſtollere reſeſſum Auguſtanum, ac ſi diuus auguſt. noſter Carolus à deo coronatus, cū tot catholicis principibus, qui ſuæ Maieſtati fidem dederunt de cōſeruando reſeſſu iſto, ſint muliercularum more inſtabiles & inconstantēs, modo velint, modo nolint, ſed ſtat ſententia cum ſe. ap. cum Imperiali & Regia Maieſtate perſeuerare. O quàm egregie dicebat Dux Georg. Saxo. Beatæ memoriæ princeps. Neſcire Neochriſtianos hodie, quid nam futuro anno credituri ſint.

Nec illud quoque præterirē, quod petunt cōcilium celebrari generale legitimū: In quo tamen nolunt Pontificem vel ſuos habere poteſtatem cognoſcendi & iudicandi de religione. Eſt quod vulgo dici ſolet, contradicō in adiecto. Quomodo enim erit legitimū ſine Pontifice, ſine cuius

cuius autoritate nullum omnino concilium fieri poterit aut subsistere, vt paulo supra contra Buceri insolentiã pau-
 cis attigimus. Expendant principes, quã non constet peti-
 tio eorum. Supplicat pro legitimo concilio, & mox vo-
 lunt ordiri illud cum iniuria alterius scilicet Romani Põ-
 rificis, cum omnis potestas sit à Deo, & sit ordinata. Que-
 rant suos pseudopphetas & seductores, vbi ab eo tem-
 pore, quo concilia publice cõperunt celebrari, vnquã fue-
 rit concilium habitum & reputatum esse concilium, non
 interueniente summo Pontifice, aut eius autoritate: pro-
 deant isti Sinones, Verpi, circumcelliones, seductores, an-
 non os loquentium ini qua obstruam, quia os eorum locu-
 tum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis.

At de his omnibus in præsentia nihil agam, excellen-
 tissimis principibus ac honorabilibus statibus protestan-
 tium, more Buciano, nullam volo mouere molestiam: Ita
 affixam fecem nihili facio Buceri, qui defertor, apostata,
 schismaticus, excommunicatus, & ab ecclesia præcisus, si-
 ne suffragio populi ædilitatẽ iniit, magister vult esse Epi-
 scoporum, deformatissimus ipse, vult alios reformare & in
 ordinem redigere. Hui quã optaret esse Episcopus, pro-
 pudium istud Acherontis pabulum. Non meminit Asta-
 phij Plautinæ. Qui alterũ inculat probri, ipsum se intueri
 oportet, vt sunt ad hoc vulgares loci ecclesiastici.

At quia Principes illustrissimi ac magnifici status pro-
 testantium, in illo responso Cæsareæ Maiestati dato, se re-
 miserunt ad aliud eorum responsum in scripto oblatũ suæ
 celsitudini, quod sit illud, me fugit, nisi illud denotaue-
 rint, quod Bucerus ab initio farraginis suæ post articulos
 protestantiũ sub nomine Melanchtonis, posuit: præfatorũ
 principũ ac statuũ nomine. Lubẽs & hoc respõsum per-
 sonatum præterirem ob honorem principum, zelus tamen
 fidei me cogit, vt breues annotatiunculas adijciã, propter
 aculeos Buceri admixtos. Et illud quidem facturum sum
 amore veritatis & fidei catholicæ, sine cuiusque iniuriã:

- I. Queritur Buceri irrepsisse in ecclesiam multos abusus,
 doctrinã Euangelij obscuratam, hæc mala confirmata tẽ-
 poribus, nunc titulũ habere consuetudinis ecclesiasticæ.
 E. Nemo negat abusus esse, fuisse, & futuros esse in eccle-
 sia,

Matth. 18
 fia, cũ Saluator noster dixerit. Vã mũdo à schandalis, ne-
 cesse est enim vt schandala veniant. Et Apostolus inquit,
 oportet hereses esse. Verũ quos Bucer tacite hic notat abu-
 sus, negamus esse abusus, sed sunt veri cultus Dei ab Apo-
 stolis & martyribus ecclesiæ traditi, nec est alia natio iam
 in orbe Christiano, quæ magis obscurat doctrinã Euãg-
 elij, quàm Ludderani & Zuingliani. Et recte quidẽ catho-
 lici iactat titulũ cõsuetudinis ecclesiæ, cõtra nouitios Pi-
 ckardos, & nuper natos intra 23. annos Luderanos. Eccle-
 sia enim habet promissionẽ à Christo, quòd velit mittere
 Iohan. 14
 paraclètũ, qui eã doceat omnẽ veritatẽ: nescit tarda mol-
 mina spiritus sancti gratia, nõ præstolar⁹ est Hussum, Vui-
 klesum, Bucerũ, Hoiandrũ, antea erudiuit ecclesiã, & ho-
 die erudit, & Christus pollicitus est se mansurum cũ eccle-
 sia vsque ad cõsummationem sæculi. Vnde iuste cum san-
 ctis conciliis, martyribus, ac patribus allegare consuetudi-
 nem possumus in ritibus ecclesiæ (loci sunt vulgati, & breui-
 tatis studio, non deduco) Paulus etiã à consuetudine argu-
 mentabatur negatiue: Iephte quoque Galaadites tuebatur
 Iud. 11
 se contra filios Amon, possessione longi temporis in terra
 Essebõn: cur nõ fortis quisque pugnator ecclesiæ, possessio-
 nem lõgissimi temporis, mille annorum & pluriũ, pro de-
 fensione rituum ac cæremoniã in ecclesia tueretur. Vn-
 de non debent dici vitiosæ istæ consuetudines, nisi à spu-
 riis ecclesiæ, neque aduersantur verbo Dei, sed adiuaunt.
 Meminit scriptor articulorum reconciliatorum, sed
 desiderat maiorem explicationem, ne breuitas aut ambi-
 guitas pariat noua certamina, nã articulos de gratia Chri-
 sti & iustitia fidei intelligimus, sicut in confessione Saxo-
 nica & apologia traduntur.

De his articulis diximus in annotationibus libri ppo E-
 siti, de fide iustificatẽ articulus, quõ in apologia explicat,
 alienus est à sacris literis, cõciliis & patrib⁹, imo Lutherus
 ipse eũ improbat. De quo plura in responstione ad Groperũ.
 In controuersis nondum direptis, affert author arti-
 culos per protestantes oblatos, quos dicit esse veros.

Dicit quidem, sed nõ probat etiam nec probabit vsque E-
 ad magnum annum Platonis, quin contra euidentissime
 illos improbau superius, prodeat Goliath Ludderanus,
 Bucc-

Bucerus, plures asseruauit mihi lapides limpidissimos, quos in frontem eius iaciam.

4. In Ecclesia & principes & doctores saepe humano iudicio, ait author, quaesierunt moderationes, quae abduerunt homines a puritate Dei, exempla affert de Augustino disputante de gratia, de Paulo quando loquitur de fide iustificante, uterque horridius uisus loqui, interpretationes quaesita, sed haec ueram uocem Euangelij obruerunt.
- E. Negamus uel Paulum uel Augustinum horride in praefatis articulis locutos, uere & catholice scripserunt, & in eo uero sensu ab ecclesia expositi, nihil obscuritatis, sed plurimum lucis attulerunt.

Adiecit de satisfactione author, sed quantum aberret, & toto ut aiunt caelo, supra euidentissime euicimus, unde uane iactat author, suos moderatos esse controuersias ad normam uerbi Dei, & ecclesiae apostolicae probata testimonia: Contrarium fuit efficaciter probatum & ostensum, moderationes illas adhibitas aduersum uiculis & Huflicam, contra apertissima ecclesiae apostolicae testimonia.

5. Bucer uult persuadere Caesari. Ma. ne aggreferat librum propositum a sua Maiestate non ubique receptum, quia 1. Foueat cultus uiciosos, ut de inuocatione sanctorum. 2. Alioquin facerent contra conscientias, cum ueris testimoniis sint ita persuasi. 3. Confirmarent errores etiam apud posteros, & asperitas eorum, qui abusus defendunt roborarentur. 4. Vinculum iniiceretur Ecclesiae dicendo, generalia concilia non posse errare. 5. Sauciantur ecclesiae eorum, quae eos increparet, tanquam corruptores puritatis Euangelicae. His tantis causis mouemur, ne de articulis reprehensis mutemus iudicium.

- E. Speciosa sunt ista uerbis phalerata, sed ut lupus de philomela inquit: Vox est, aliud nihil. 1. Nam impie dicit uiciosum esse cultum diuorum inuocationem, ut liquido probauimus. 2. Non ueris testimoniis sunt persuasi, sed corruptis interpretationibus scripturae & cauillis sophisticis decepti, deponant ergo conscientias erroneas iuxta doctrinam Gersonis. 3. Non confirmarent posteros, sed reuocaret ab errore, quos alioquin habebunt haeresum haeredes in aeternam damnationem. 4. Nullum vinculum, nisi ueritatis iniicitur per concilia generalia legitime congregata, quae non possunt errare

Gerson.

errare in his quae sunt fidei. Exemplum quoque affert de Clemena. Concilia Pastoralis de sen. & reuid. non pertinet ad fidem, sed ad non erratum iudicium. Quid enim ad religionem facit, siue Hiericus Imp. Lucelburgius, siue Robertus Valestus, fuerit Rex Siciliae. 5. Haec ratio potissime uos mouet, non uultis uideri errasse coram uestris: Et mea quidem sententia, non deberetis hic Luderanum offendi: cum alioquin sitis tam instabiles in uestris doctri in fide inus, ut quod heri placuit, hodie displiceat: Si Bucerus cum sit aliquos locos, ego in gratiam sui, totum catalogum ei propinabo. Nolle autem mutare iudicium in erroribus est pertinacia, quae facit haereticum. Vide lector quam falso haec Bucerus catholicis imposuit principibus.

Agitur de gloria Dei, de luce Euangelij, de communi ecclesiae necessitate, de salute animarum, in ecclesiis nostris & alibi.

Verum, & ideo articuli Protestantium reiecti, qui imminuunt cultum Dei & patriam, obscurant Euangelium Pickardicis glossis: ideo necessarium est pro utilitate Ecclesiae, ut haereses extirpentur, de salute tot animarum agitur, quae erroribus corruptae extra archam, diluuium haeresis & schismatis pereunt in ecclesia malignantium.

Cum de his rebus conscientiae nostrae teneantur, Maieestas uestra hanc excusationem admittat, tot animabus parcat sanguine Christi redemptis, sanctificatis spiritu sancto, institutis pia disciplina, nec credat aduersariis, ecclesias nostras calumniis deformantibus.

Si conscientiae uestrae tenentur his rebus, sit per errorem, quem deponatis, uolunt parci ecclesiis suis paucis, & ipsi non parcat in finitis ecclesiis per orbem Christianum. Et quia animae sunt redemptae sanguine Christi, Caesaris Deo amantissimi est curare, ne per haereses captiuae iugo diaboli, in orbem tradantur (ut conqueratur de eis Christus, quae uilitas in sanguine meo) & spiritum sanctum, quem in baptismo acceperunt, perfidia amittant. Spiritus enim sanctus disciplinae effugiet fictum: cum perfidia, impia, & ab ecclesia catholica aliena disciplina instituantur, imo seducuntur a pseudo praedicatoribus, nec opus est accusatione aduersariorum, cum errores & peccata uestra sicut Sodoma praedicauerimus.

Non dubitamus doctrinam nostram esse conscientiam Ecclesiae

clesiæ Catholicæ qui traditus est in prophetiis & apostolicis scriptis, & patribus.

Ludæani
scripturâ
faciunt du-
biam.

Audacia temeraria, cū à tota ecclesiâ separamini, iactare cōsensum ecclesiæ esse apud vos, vt hoc supra reprobauimus & aperte falsissimum, quomodo cōsensum ecclesiæ hic statuunt super scriptis, cū ipsi firmitatē scripturis adimant, & pro libidine libros vel assumāt vel reiciant extra canonē, cōtra ecclesiæ cōsensum, vt libros Tobie, Iudith, Esdrae, Machabæorū, Sapiētiae, Ecclesiasticū, Baruch, multa capitula Danielis, Epistola ad Hebræos, S. Iacobi, secundā epistolā Petri, & Apocalypsum: si ergo sint alij, qui temeritatem vestrā sequantur, ac libros aliquos repudiāt, vt olim Samaritani synagogæ fecerunt prophetas negando, & Manichæi totū vetus testamentū reiecerūt. Et graeci fermentarij tres Euangelistas à Iohāne correctos dixerunt, sicut hodie Suriani & Armeni, ac Georgiani non omnes libros canonicos recipiūt, nihil crit solidi & firmi.

Ahibitis cōcionatoribus, iussimus eos annotare, quæ pij non grauatim addent, sunt enim explicationes & declarationes necessariae.

Audiamus & indicemus, an non olfaciant ollam, nam Crambebis posita mors est.

IN CONCILIATIS ARTICVLIS

annotata aut omiſſa.

Aditio prima vltra librum & articulos ob-
2. E. ritus sancti, illud in sacris literis affirmantis, vt patet de Meritum congrui. Acto. 10. 3. R. eg. 21. Ioan. 3. prouer. 11.

Articulus 1. De libertate voluntatis (non curo successuras sectariorum.) Catholicum est, neminem etiam renatū posse in hac vita legi Dei satisficere, nisi per gratiam Dei assistentem & adiuuantem.

Expeditur taxari opinionem de merito congrui. Minime gentium, cum sic taxaretur magisterium spiritus sancti, illud in sacris literis affirmantis, vt patet de Cornelio, de Achab humiliato, de Niniuitis, & quod Sapiens ait: Impius facit opus instabile, seminanti autem iustitiam merces fidelis: A quoquin labor peccatorum redeuntium esset inanis in domino. Miror quod negat meritum congrui, cum fidem etiam mortuam magnifaciant.

Reiciantur somnia, posse legem fieri sine gratia, quoad substantiam actuum.

Gerson hoc declarat, & adeo verū est, vt miretur quomodo

modo aliquis vtēs ratione, possit cōtradidere. Nam peccator potest honorare parētes, potest pauperi & egenti dare eleemōsynā, potest iustā ferre sententiā, vt Traianus, potest fidē praestitā seruare, vt M. regulus, potest se cohibere ab adulterio, velut Zaleucus Locren. &c. qui legem etiā diuinam faciunt sed secundum substantiam actuum, & irrefragabiliter stipulatur Paulus. Cum enim gētes, quæ legem non habēt, naturaliter ea quæ legis sunt faciūt. Non autē faciunt quoad intentionem præcipientis, quia nō merentur vitam aeternā, faciunt ergo quoad substantiam actus.

De peccato originis libro volunt addi. Viciium repugnans legi Dei.

Si intelligit per inclinationem, nō est onerosa illa additio Catholicis, quia & Paul⁹. Vt video aliā legē in mēbris meis, repugnantē legi mētis meæ scilicet per inclinationē, si autē subdole ex hoc niteretur inferre cōcupiscentiā esse peccatū in renatis, negamus tanquam Euangelio, prophetis & Paulo aduersum, vt Vuormaciæ euici in colloquio.

Exponit porro, quid intelligat per fidem efficacem.

Exponat, variet, sanctorum patrū locutionem mutet, nunquam catholicis persuadebit, fidem iustificare, nisi sit fides viua, nunquam autem viuunt, nisi operetur per dilectionem, vt respondendo ad Groperum dicturi sumus.

Errat itaque cum dicit fidem esse motum, quia est virtus & habitus, nō motus, licet postea suas motiones & inclinationes habeat, vt reliquæ virtutes.

In hac vrbē editæ sunt propositiones, damnatæ aperte sententiam nostram, quæ est vox Euangelij, & affirmat sola charitate esse nos Deo acceptos.

Recte fecit author propositionū, quia tēpore colloquij euulgatae sunt propositiones vestre solā fidē iustificare, in deprauatissimo & hæretico sensu, & temeratores vestri cū iniuria operū extulerūt fidē sine operibus, in angulis prædicantes. Ideo malo nodo mal⁹ erat querēdus cunæus. Nā falsa illa intelligētia de fide quā multis anis cū maximo schādalo docuistis, nō ex Euāgelio est, sed à sathana cōtra Christū & Paulū, vt & Lutherus fatec est schādaloſissima. Ideo merito Cæsar clemē. 1. recessu Augusta. hūc errorē reiecit.

Appendix est falsa, quia sic iustus in omni bono opere peccaret

E. Gerson. Implere præcepta quoad substantiam actus. Rom. 2.

E. Rom. 5.

Galat. 3.

E. Sola fides

Nō in opere peccaret

mni opere peccaret quod Leo Pont. se. re. damnauit. Et baptifmus
 peccare iu- non deleret omnia peccata contra apofolicas & Euange-
 flum. licas fcripturas millies refpofum eft ad illud Dauidis, Nō
 P fal. 142 iustificabitur in confpectu tuo omnis uiuens: legas quę ca-
 P fal. 7 lumniis Hofandri oppofui. Iudica me domine fecundum
 iuftitiam meam, & fecundum innocentiam meā fuper me.
 P fal. 34 Et iterum: Iudica me fecundum iuftitiam tuā domine de-
 Iob. 10 us meus, & non fupergaudeant mihi. Et Iob audacior in-
 quit: Dīcam Deo, nolī me cōdemnare iudica mihi cur me
 Iob. 16 ita iudices. Et infra: Vtinam fic iudicaretur vir cū Deo,
 quomodo iudicatur filius hominis cum collega fuo. Da-
 P fal. 25 uid inquit: Iudica me domine, quomodo ego in innocen-
 P fal. 16 tia mea ingreffus fum, & iterū Dauid: Exaudi domine iu-
 P fal. 17 iuftitiam meam, intende deprecationem meā. De vultu tuo
 iudicium meum prodeat. Probafli cor meum, &c. & non
 eft inuenta in me iniquitas. Et iterum: Et retribuet mihi
 dominus fecundum iuftitiam meam, & fecundum purita-
 tem manuum mearum retribuet mihi, quia cuftodiui vias
 domini, nec impie gelfi à Deo meo. Et ero immaculatus
 cum eo, &c. quę loca alium ab aduerfariis intellectum ci-
 tatum interpretantur. Hunc nodum diffolui in difputa-
 tione Lipfica ante 22. annos: Ludderani vero tanto tem-
 pore, nec verbum refpondiffent, neque poterunt.

7. Quoniam in fanchis manent peccata, difcretio fiat pec-
 catorum: quia funt quibus non amittitur gratia, alia funt
 quę expellant gratiam. Hinc difcant pij fidem non folum
 effe notitiam dogmatum, fed fiduciam mifericordię pro-
 miffę propter Chriflum: qua peccata remittuntur, difcāt
 fidem non effe in peccantibus contra confcientiam.

E. Omnia eodem veneno funt tincta, fi non fcorpionem
 vt aiūt fub lapide occuleret, loqueretur vfitato & in eccle-
 fia recepto modo loquendi: peccata aliqua funt mortalia,
 quę gratiam excludunt: alia vero venialia, quę gratiam
 compatiuntur, hæc effent plana & aperta.

Fidem effe fiduciā eft falſum, quia fidei eft credere, ip-
 ſius ſpei eft fidere. Obtufus error eft, quod adeo prædicāt
 Luddera - fidem, cū impudenti iactantia, & nesciūt quid fit fides, de
 ni nesciūt quo, aut vbi fit. Hoc eft in cimernis tenebris verſari ac po-
 quid fit fi- pulū decipere. Non enim afferunt fidem, niſi de Chrifto,
 des. Ergo

Ergo articuli de Deo patre & ſpiritu ſancto nō pertinent Fides mā-
 ad fidem. Totum eft quod clamant, & vociferantur vſque ca Lurhe-
 ad raum, fidem in promiffionem Chrifli remittere pecca- ranorum.
 ta. At quid faciunt alij articuli de incarnatione filij, paſſio-
 ne, Morte, ſepultura, reſurrectione, aſcenſione, & aduentu
 ad futurum iudicium, fides item in eccleſiam catholicam,
 ſanctorum cōmunionem, carnis reſurrectionē, & vitæ eter-
 nam. Quid quæſo remittunt illi articuli crediti? Quis non
 condoleat tantæ cæcitati, q̄ nec Chorebo verifimilis appa-
 rere poſſet. At occulto fit Dei iudicio. vt in hoſmanifiſtos
 errores ſinar homines prudentię ſuę innitētes, præcipitari.
 A dhuc ringit naſum Bucer, quod eccleſia, magna do. 8.
 mus dicitur in libro, at de hoc in annotationibus ſupra:
 Ringat ſuper Dauide. Conſitebor tibi in eccleſia magna. P ſalm. 34
 Et quod in Machabeis legitur: Conuenit eccleſia magna. 1. Mach. 5
 Diſcedēs ab eccleſia eſt heretic⁹, at antitheſim addēdā 9.
 cenſet author. Iuſte ab his diſcedi, qui doctrinam falſam
 defendunt.

Sed non videt author, hoc eſſe omnium hæreticorū la-
 tibulum, nam Fraticelli, Pickardi, Cathari, Parabapufi-
 cauſantur ſe iuſte diſcedere ab eccleſia, quia in ea falſa do-
 ctina defendatur. Hęc vox eſt omnīū hæreticorum. Et ſu-
 pra euidenter obtinuiſmus non eſſe pios, propter hæreſes
 iuſte interfectos: quos tamen hic author, innocētes appel-
 lat: Verum vt Auguſtinus inquit, falſo ſe innocētes nomi-
 nant: qui eccleſiam Dei multiformiter ſuis erroribus ſcin-
 dere nitūtur. Vana ergo & inanis eſt authoris iactatio, nō
 debere ſuis eccleſiis obitici diſceſſionem, quia ibi luceat do-
 ctina Euangelij. Verius diceret, omnē piā ſanam & Euan-
 gelicam doctrinam apud eas obſcuratam, tot Pickardicis,
 Vuicleſicis, Turelimpinis, Peuceanis tenebris offuſis. 10.

Pompa verborum rhetoricatur author, quia morte no-
 ſtra concordiam piā, ait, redimere vellemus, ſed eccleſiæ
 noſtræ condemnatæ, Pontificis & Epifcoporum aſperita-
 te, expulſi ſunt à reliquo cœtu.

Eccleſia non petit mortem peccatoris, viui poteſtis, de Nouatus
 poſitis erroribus, concordiam facere, reuocando herēſes, pro fide
 in quibus tot annis obſorduiſtis. Mori vobis nō plus pro-
 deſſet, quā Nouato hæretico: qui perſecutione Valeria Li. 8. ca. 9
 ni,

ni, Socrate in Tripartita referente, apud Phryges martyrio confectus, martyrum tamen aureolam, ob hæresim, nõ est confectus. Fatetur author ecclesias suas expulsas à reliquo cõtu Ecclesiæ, cur ergo agreferebat Melanchton Vuormaciæ, cum dixeram, vos à nobis exiisse.

11. Lamentatur author vinculum charitatis rumpi in eis, quia Pontifices & Episcopi trucidant nostros.

E. De hoc supra diximus, iure, iuste, & secundum apostolicum desyderium in desertores ecclesiæ & fidei, hoc face re possint. Imo plures peccauerunt parcendo hæreticis,

Non par- q̄ via iuris contra eos procedendo, sicut Saul peccauit, & cendũ hæ- à regno proiectus est, quia pepercit Agag regi Amalechitarũ: Et quia Achab diuinit Benadab Syrũ, dixit ei Deus reticis.

1. Reg. 15 per Propheram. Quia dimisit virum dignum morte, de ma nu tua: erit anima tua, pro anima eius. Sic Moyses indi-

3. R. c. 20. gnatus tribunis & centurionibus, quod sceminabus Ma dianitis pepercissent: Cur, inquit, sceminas seruaastis

Numc. 31 Nonne istæ sunt, quæ deceperunt filios Israel. Ergo mu lieres quæ nouerunt viros, iugulate. Quare etiam hæreti cis non parcendum, qui decipiunt filios ecclesiæ suis pra uis erroribus & corruptis doctrinis: cum Madianitis fœ minabus noluit parcere mitissimus.

12. Enumeratio peccatorum & satisfactio, sunt ritus ab hominibus excogitati.

E. Improbando articulos protestantium supra perspicue probauimus contrarium.

13. Author confirmat sententiam de efficacia sacramen torum, contra suum patriarcham Luderum, imo etiam cõ tra Bucium, qui negat sacramenta esse media gratiæ, sed sit gementum, & quæ superædificantur sint dellyramenta, at forte iam palinodiam cecinit.

Sup Euan 14. Diffiniendo sacramentum esse signum infallibile gra tiæ, vnctio & confirmatio non sunt sacramenta, sed ritus. geliis.

E. Hui quid audio, Bucer clamor lauro inunctus est in catholicos principes acerbissime, quia noluerunt recipere

Luderani articulos cõciliatos. Et hic author sub nomine principum

contra li- suorum expresse recusat duos articulos per omnes collocuto brum Ca res admissos. At duo ista sacramenta, quæ fatetur Ecclesia

farris. Catholica, astruxi breuibis in Enchiridio, sed pluribus in Homi-

Hõmilis de septem sacramentis, secundum ecclesiam Ca tholicam, ynde nihil nos morantur muscæ Aegyptiæ.

Quæ adfert author de diuitiis Episcoporum Germaniæ 15. In diuiti- fatis inuidiose (quoniã & i Gallia, vbi sex ex eis sunt pares as Episco regni in Hispania, in Anglia, & maxime in Hùgariã ante porum. vastatione Turcicã, fuerunt diuites) rogatq; vt considere tur, quãta detrimeta ecclesiæ, quantæ clades, ex opulentiã & imperiis Pontificũ & Episcoporum secutæ sunt. Nõ didicit ex Plauto, qui inuidet egent, quibus inuidetur re habent.

Hic est obuia via concordiæ, vt non esset opus Bucerum Consiiliũ omnes cederent bonis atque Ludderanis darent dominia, pro cõcor mori vel Melan. pro facienda concordia. Si ecclesiastici dia.

principatus, ciuitates, arces, oppida, sylua, thelonia, census & redditus: iam esset pax confecta, nõ diu disputaretur su per articulis recõciliatis, vel irrecõciliatis. At nemo bonus dicit, res sacra concilium. Miror sæpe & in faciem obiticio laicis vociferantibus contra opes episcoporum, vt sunt in si gniter stulti, nam primo intueantur aulam totam Episco pi, vix inueniẽt vnũ vel alterum clerũ, sed sunt comites, Barones, nobiles, laici, quod Episcopi Italię, Gallię, & An glię non faciunt. Clamate ergo, etiam furiose contra opes episcoporum, vos laici, quere quis deuorat has opes, nisi vos laici, & Deus faxit, ne sitis Lutherani, vel hostes Ecclesiæ.

Porro si principatus iste non pertineret ad Episcopum, nõ ne proprium esset habiturus principem, per conscientias vestras & mille experientias, obtestor: an non mitior sit in nobilitatem & subditos, princeps Episcopus, quàm prin ceptus heres dominiẽt esse futurus. Expergiscimini, expendi te, quæ dico, ne concilium consultori sit pessimum.

Totã formam veteris ecclesiæ mutauerunt opes & re- 16. gia dominatio Episcoporum, q̄ causa fuit magnæ caliginis. Primus rex nõ video hoc iuste tribui ecclesiasticis diuitiis, nã pri sacerdos.

num regem inspicie in sacris literis, & inuenies Melchise- P. salm. 98 dech. Moyses dux populi Israelitici sacerdos fuit. Samuel 4. R. c. 12.

index fuit & sacerdos, aut saltẽ inter eos qui inuocabat no Lib. 1. epi. men domini: Cõmixte quoque cõnubiis erant tribus regia 2. li. 5. epi

& Leuitica, vt de Ioiada liquet: de Machabæis, qui fuerunt 10. Lib. 6

Leuitæ: & Aristobolus imposuit sibi diadema regium, li cet aliqui hoc Hircano impudent: liquet quoq; ex registro

epistol. 23

Q. 2 B. Gre.

B. Gregorij eū habuisse patrimonium Sancti Petri in Sicilia in Narbonen. Gallia, in Ethruria, in Campania, &c. Et tamen fuit vir doctissimus, & cultus diuini obseruatissimus. Multos alios enumerare possem, quibus diuitiarum non fuerunt impedimento, sed adiunabant ecclesiasticam dignitatem & religionem.

Quod de pastoribus, prædicatoribus, scholis affixit, respondimus in superioribus.

Quæ Bucer corruptissima vita deformatus, scripsit de reformandis moribus ecclesiæ ac abusus tollendis, nolo in stateram appendere, ob causas superius assignatas.

DE SUPPLICATIONE D. D. PFLVG-
gij & Groperi contra Eckium mansueta &
patiens Eckij defensio.

Affixit Bucer homo pacis impatiens, factor factorumque malorum farragini conuiciorum suorum, supplicationem quandam per egregios dominos Iulium Pflug, & Iohannem Groperum Illustriss. Principi Frederico Comiti Palatino ac Baviaræ Duci, & illustri domino Nicolao pernoto domino à Granuella (Bucero ita narrate) oblatam. Ego qui noui dolos Buceri, & ad eius maledicta occallui, malim credere ab eo confictum, ad lites excitandas, quæ quicquam huiusmodi à viris istis spectabilibus sit profectum, sine fraterna monitione præuia: nam sic abij Ratisonæ satis tarde, ob aduersam valetudinem 30. Iulij, quod nec verbum super eo à quoquam intellexi, aut audiui, vsque dum farraginem Bucij impressam in manus accepi. Ideo non est mentis meæ quicquam acerbius in dominos illos dicere, nisi quod Bucer fingit illos esse accusatores meos: quod si in publicum prodierint, & tales se exhibeant, quales pingit Bucer, respondebo honeste, ut debeo: verum meliora mihi de his grauibilibus viris polliceor, veteri amicitia non vulgariter mihi iunctis. Nam si etiam nata esset supplicatio, prouenisset à malo impulsore.

Primo despiciamus quibus splendidis titulis Bucer ornatus Eckium: nam inter suggestores, me receserit, principum, qui noluerunt acceptare articulos conciliatos. Idonee, qui ter febre correptus aurigine læsus, proxima dispositione ad Hydroposim timidus, qui tot septimanis nunquam ædes exire

Nulla fraternalis admonitio præcessit.

Ironia.

exire potis eram, cucurri per aulas principum, & eis suggesti, ne acceptarent articulos pro conciliatis eis veditos. Audi Bucere, quam apertus est Eckius: affirmat palam, si sanus fuisset, & Cæsarem Carolum à Deo coronatum & Eckius omnes principes Catholicos monuisset, ut cauerent à doctis tuis & syrophantibus, quia concordiam queris non veram, sed in speciem & fucatam, quod in te vehementer improbat Melancthon, longe in hoc te melior. Et quibus suasionibus id fecissem, superius ex annotationibus libri, ex examine articulorum tuorum, ex defensione principum Catholicorum, ac pientissimi legati Pontificij, non obscure intelligis: Quod si in arenam contra me descenderis, tunc primum fortem exercitum ac panopliam aduersus te producam, & veteris legionis militem.

Bucerus hoc titulo me decorat, Eckij, inquit, veteris nostri oppugnatoris, & hominis his virtutibus, quæ conveniunt Romanensis disciplinæ defensori, admodum nobilis. Ego profiteor ingenue, me sicut Catholicum ecclesiæ obediens filium, domini autem nostri Christi indignum seruum & sacerdotem, oppugnasse, oppugnare, & oppugnaturum esse, dum spiritus hos rexerit artus, errores, deliquia, & lapsus vestros. Sicut simili ferme sententia scripsit ad me potestissimus ac victoriosissimus princeps D. Sigismundus Rex Poloniæ ac magnus Dux Lithuanie. Restitimus, resistimus, & resistemus conatibus illorum, quoad vixerimus diuino numine aspirate.

Nec me mouet, quod inuidiose me traducis defenforem Romanæ disciplinæ, qui minimum membrum sum sanctæ Romanæ ecclesiæ, tamen cum B. Hieronymo clamo humiliter ad Romanum Pontificem. Cathedram Petri & fidem apostolico ore laudatam, censui consulendam: profugato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta patrum seruatur hæreditas, & in. Ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ confocior: super illam ædificatam ecclesiam scio, quicumque extra hanc domum agnū comederit prophæus est, & in alia Epistola. Ego interim clamo, si quis cathedræ Petri iungitur, meus est: at ab ecclesia malignantium me prohibebo iuxta iussum Moysi. Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini peccatis eorum.

Q 3 Buce-

S. Rex Poloniæ.

Eckij Romanensis iurisdictionis ad Damasum Papam.

Num. 16

3. Bucerus narrat me de altera parte inter tres ab Imp. Eckinūq; designatum ad colloquium, & interfuisse colloquio vsque ad articulum de Eucharistia: ista sunt vera fateor, at mox subiicit de suo. Nihil fuisse conciliatum in libro, quod non mea quoque sententia comprobatum sit. In hoc vehementer errat, quod mihi liber displiceret, nec reticui sententiā animi mei. Nam hoc ipsum prius dixeram Illustri domino à Granuella, & filio eius Reuerendiss. Episcopo Attrebaten. dixi Melanchtoni cui etiam processus libri displicuit, quare hoc retuli ad Illustriss. Principem Federicum, suggerens expeditius fore, si secundum ordinem confessionis Saxonicæ, Augustæ oblata, procederemus, ex causis per me allegatis, iamiam enumerandis. Non displicuit Illustrissimæ D. suæ mea propositio, dixit tamen se locuturū super ea re Melanchtoni: qui respondit, placere sibi ordinem confessionis & Apologiæ, attamen quia Im. proposuerit hunc librum, non licere à iussu suæ Maiestatis recedere. Causæ per me motæ erant, quia liber esset talis: qui non per omnia posset recipi à catholicis, multo minus à protestantibus. Secundo inferuisset plarōsq; articulos nō controuersos, quos controuertere adferret dispendiū temporis, cum magno fastidio Illustrissimorum principum & statuum Romani Imperij, qui præstolarentur finem colloquij nostri, magnis impensis, & iactura tot dierum, qui festinarent redire ad prouincias suas. Tertio quia articulis in se veris, aliquando declarationes essent adiectæ minus receptæ, imo repudiandæ. Quod autem Bucere non veretur de suo expuere, nihil esse in libro cōciliatum, quod nō sit à me comprobatum: Noli Bucere inturiam facere *aliquis*, qui nostri Eckium non tam malæ memoriæ (cū vestri mihi soleant eruditionem detrahere, sed memoriam permittere) vt actorum sit oblitus. Primum art. I. Libri recepi, explanationem non. Art. II. probaui, licet neuus magnus sit in declaratione. Art. III. probaui, at declarationem minime. Art. IIII. probaui iuxta Vuormacien. concordiam, declaratio non fuit prælecta, sicut iam edito libro, cōcordia Vuormacien. non est substituta. Art. V. probaui, at declarationem multis nominibus dixi reiiciendā, quæ etiam à diuersariis non fuit recepta, sed alia declaratio

Cur liber repudiandus.

1. dere. Causæ per me motæ erant, quia liber esset talis: qui non per omnia posset recipi à catholicis, multo minus à protestantibus. Secundo inferuisset plarōsq; articulos nō controuersos, quos controuertere adferret dispendiū temporis, cum magno fastidio Illustrissimorum principum & statuum Romani Imperij, qui præstolarentur finem colloquij nostri, magnis impensis, & iactura tot dierum, qui festinarent redire ad prouincias suas. Tertio quia articulis in se veris, aliquando declarationes essent adiectæ minus receptæ, imo repudiandæ. Quod autem Bucere non veretur de suo expuere, nihil esse in libro cōciliatum, quod nō sit à me comprobatum: Noli Bucere inturiam facere *aliquis*, qui nostri Eckium non tam malæ memoriæ (cū vestri mihi soleant eruditionem detrahere, sed memoriam permittere) vt actorum sit oblitus. Primum art. I. Libri recepi, explanationem non. Art. II. probaui, licet neuus magnus sit in declaratione. Art. III. probaui, at declarationem minime. Art. IIII. probaui iuxta Vuormacien. concordiam, declaratio non fuit prælecta, sicut iam edito libro, cōcordia Vuormacien. non est substituta. Art. V. probaui, at declarationem multis nominibus dixi reiiciendā, quæ etiam à diuersariis non fuit recepta, sed alia declaratio

Veritati

Quos articulos non probaui.

ECKIUS.

tio post lōgam velitationem supposita, quam etfi à modo loquendi catholicorum dissidentem perspicerem, nolui tamen contendere verbis, dum aduersarij sane interpretaretur, verba quæ mihi suspecta videbantur. At quod in calce adiectum fuit de sola fide, adeo non probaui, vt improbarem maxime, his tribus causis, 1. quia scriptura non vitur illa vocula Sola: & Luderani semper clamant se nihil recepturos, quod non è scripturis sacris proferatur, 2. quia Augustæ Luderani cesserunt cum illa voce, quæ de cætero deberent abstinere, 3. quia Luther dixit ex huiusmodi prædicatione multa nasci scādala, & homines fieri carnaliter securos, 4. Memores Bucere, quod tibi scriptum tuū obieci: Nam utcunq; infans super Matthæo, fide sola nos iustificari & saluari sine operibus, quo mundus tantopere offenditur: at super Psalms rectius sentis, eos improbens, qui si de sibi placentes, nullis bonis operibus incumbant: diuus Iacobus & patrū nō pauci, præcipue vero inter hos Chrysostomus, sola fide nos iustificari, pie & recte negarūt, sed de fide intellexerunt, quæ bonorū operum sterilis sit, eōq; mortua, vt iam nec fides sit.

Itaque etiam si confutus dolis, in omne malum te obfirmaueris, nunquam euinces me consensisse, vt sola fides iustificet, plura scio de actis, quæ non attinet in præsentia dicere, at vbi res exoptulat, abunde aperiam.

4. Ex stomacho suo subdit, tamē vbi vidit requiri operam suā ad impediendū, ne conciliati articuli reciperentur, in ipsum consilium principum misit hoc testimonium.

Neq; placuit, neq; placet liber iste insulsus, neq; placet, in quo tot errores & vicia deprehendi, vnde iudico, sicut semper indicaui, eum à Catholicis non recipiendum, qui relicto modo loquendi ecclesiæ, Melanchtonizat.

Et idem ego Ecktus non consensi, neq; vidi librū Cesareæ. Maiestati oblatū, sed solum prælecti mihi fuerūt articuli Ludderanorū, multo minus cōsensi in scripturā quādam, quæ dicitur Imp. oblata cum libro, quā nō nunq; vidi.

ECKIUS SVBSCRIPSIT.

Fateor me requisitum à principe, cui nihil non debeo in causa religionis, vt dum per paraxinos nihil possem scribere, misit ad me denuo, vt dictarem, quod feci

Q4 & ma

& magister missus ex ore meo exceperit, & ægre subnotauit: Eckius subscrip. non quod Bucius annotauit, Eckius scripsit: Memor sum plures fuisse articulos, at maiorem partem Bucerus in gratiam meam, ut est homo pius & misericors, omisit: ego non mihi in senatū, neque scilicet scriptum esse misum. At si princeps meus catholiciss. misit, ratum & gratū habeo inuito Bucero.

5. Et hoc mihi imponit Bucer, cum videret, inquit, librum non uti formis loquendi scholasticis, sed scripturæ & sanctorum patrum, statim initio colloquij, quàm fastidiret ac contemneret hunc librum, haud obscure præ se tulit. Egre ut omnia scilicet Bucere. Audi apostata, non utitur Eckius forma loquendi scripturæ & patrum: Cur ei non responderetis ad scripta sua de primatu Petri, de penitentia, de sacrificio missæ, de purgatorio, Commentaria psalmsorum 1. & 20. & Aggæi prophetæ, ad tot Homilias de tempore, sanctis, sacramentis, decalogo. Cur non ad alia multa quæ edidi contra disputationem Bernen. quæ disputauit Lipsiæ, quæ Badæ, confutationē item ordinationis Brandenburgens. solus ille indoctus profiliit Grammaticus Hofander, quem tamen non indocte excepi, nec inhumaniter, ut merebatur. Scio quod Vuitenbergij iactarent ante cōgressum Lipsensem, Eckius erit impar Carlstadio & Ludderero, quia allegabit suum Scotum, Ockam, Thomam, &c. at contra illi proferent Augustinum, Hieronymum, Cyprianū. Sed quid dixit ad me catholicus & immortalis memoria dignus, Dux Georgius Saxo. Video & vos afferre ecclesiasticos doctores & scripturas, & pertinentius, quàm aduersarios vestros, qui iactabant antea, vos sophistam, & quod sanctos doctores non legeritis: Bucere, oblitus es ne veteris prouerbij, ut Hiero. inquit: Mendaces memores esse oportere. Primo iactasti, quomodo librum hunc (profecto non probandum) comprobauerim, iam afferis me illum contempnissse ac fastidiissse.

Geor. Saxo.

6. Post finē colloquij, ei, à collegis suis rursus cognoscenda, præsentata sunt, quæ ut conciliata, etiam Imperatori offerrebantur, & eius assensu Imp. exhibita sunt. Forte autumat Bucius infirmitate excidisse memoriam actorum, fautor venisse collegas meos, & mihi languenti in lecto prælegisse,

legisse, articulos Ludderanorum & nescio quæ alia, dum Groperus autem grauitur laborarem, & vix tertiam partem caperem non rediit eorum quæ legebantur à D. Gropero, & ipsi videntes plus ad Eckium gemitibus intentum, quàm eorum petitioni, vltro obtulerunt se redituros, quod fuit mihi gratissimum. Verum quia causa impediti, non redierit, ignoro: Nam die meliori (ut medici præstituunt) potuisssem librum, & articulos & omnia perlegisse, pro ea quæ in me est, legendi celeritate. Imputet ergo Bucius negligentibus & non redeuntibus, si quid neglectum est, non languenti Eckio. Quod subnectit excucullatus apostata, vane & imprudenter me scripsisse articulos de libro supra memoratos, ut vanum & impudens Buceri iudicium dimitto, malo agere cum amicis.

AD SUPPLICATIONEM CLARISS. VIRO-
rum D. D. Iulij Pflug & Iohan. Groperi, opera
Buceri in gratiam Eckij publicatam, eius-
dem Eckij amica responsio.

Constitam hanc esse suspicor supplicationem, cum non sit boni viri proximum nihil huiusmodi cogitantem, maxime collegam, sine admonitione præuia, traducere, & innocentem accusare, minus hoc facturi sunt viri optimi, at quia maledicentia Buceri, qui gaudet libris, hæc prodierunt, necesse est non negligere famam, sed respondere, omni tamen modestia, quoniam non est mihi animus lædendi collegas, & quod adhuc nesciam, an supplicatio illa sit collegarum aut Buceri, nam si collegæ me nihil huiusmodi merentem, theonino dente arroderent, sensuri essent & ipsum Eckium non edentulum.

1. Queruntur se grauem calumniam passos, quod scripto suo in senatum sacri imperij transmisso, testatus sit Eckius, librum exhibitum neque placuisse, neque placiturum ob tot errores deprehensos. Quem etiam nullis rationibus additis damnarim.

Amici, quæ assertis in librum dixi, non nego at cur hæc in personas vestras recipiatis, nisi essetis authores libri, nescio, librum relicto, non vos collegas meos, neque mihi in senatum imperij.

2. Audiuimus cum in singulos articulos censuras con-
farcinasse, vbi affruat librum nullius esse momenti ad componen-

ponendas religionis discordias. Et hæc dicitis me febricitantem imperu animi effudisse.

Amici, quæ præpropere illustrissimis & vere catholicis (vt tota nouit Germania) principibus meis scripsi, vt intelligitiam articuloꝝ haberent, nõ diffiteor. Et iã hoc libro in publicũ orbi trado, adeo nõ me penitet facti. At quid hæc ad vos, de libro, qui non est vester. Non autem impetu effudi, sed pro zelo in ecclesiam & fidem catholicã, & pro mea in principes meos obseruantia, nam ob id mihi largiuntur stipendia, vt quoties veteris religionis ac fidei catholicæ negocium occurrat, eis inferuiam. Hoc sciant omnes desertores fidei, etsi mea sponte se. ap. & fidem catholicam defendere paratus sim, tamen etiam ab optimis principibus ad hoc conductum, vt nõ mirentur, cur strenui militis indefessam operam præstem.

3. Eucit Eckius, vt illustrissimi principes Bauaria, & per hoc alij, in hanc sententiam adducti sint, vt velint hæc eadem à Cæsarea Maiestate approbata.

Amici, puer iste aliam habet matrem, at prouerbialiter dicitur: Non existimate, me ista non intelligere (si saltem vos estis supplicantes) quia non à vobis prodierunt, sed quispiã agere tulit, Catholicos principes noluisse acquiescere consilijs male institutis, hinc illa lachrymæ, & hanc fabam in Eckium cudunt. Belle, quicquid desipiunt Reges plectuntur Achiui. Vt cunquæ amici, nõ mihi hoc arrego, principes per me adductos, quorum nullum per ægritudinem potui alloqui: sed vt prudenter, circumspecte ac catholice agerent, & frangerent dolos Sinonis istius Bucerij, Deus fecit, & spiritus sanctus cui curæ est apostolica ecclesia, eis hoc inspirauit. Tenetis? Credite.

At modo Collegæ mei incipiunt rhetoricari, & argute quidẽm:

A dubio. 4. Si priuato consilio in hoc negocium effemus permoti, si liber ab Imp. oblatu (non à nobis profectus) non fuisset cum Eckio prælectus. Si non fuisset à summis viris ante colloquium comprobatus, si non Eckius maximam illam libri partem, & quæ concordata sunt, sana, non tantum voce, sed partim scripturæ suæ testimonio recepisset, haberet quod prætexeret: festiuissime ista.

Amici,

Amici, Liber iste fuit prælectus vobis duobus prælectoribus, & confestim à me improbatu: Si essem tam suspicax non deesset, quod diuinarer, at in fine vbi fuit mutatus liber, & Imperat. Maiestati præsentatus, nec à me visus est, minus lectus: Cuperem audire nominatum, qui sint. 1. Iohã. 4. illi summi viri, qui probauerunt hunc librum, Didimus sum, non credo omni spiritui, nam de eis hodie dico, quod supra memini me illustri D. à Granuella respõdisse. Quod iactatis me recipisse illa concordata. Respondeo cū cæco illuminato. Dixi vobis iam & audiistis, quid iterum vultis Iohan. 9. audire? Si clausus essem carcere, errores illos non comprobarem, quanto minus comprobau in liberis comicijs. Exhibete scripturam, estote fortes, & Eckium cõuincite syngrapha, ad Græcas scilicet Calendas.

Non metuimus Eckium vllum fucũ vobis facere posse, superioribus expensis, at si Echiana persuasio obtinuerit, & vos in grauem suspicionem adducimini, qui Cæsarem non in tempore monuistis.

Amici, Rhetorissimi facite finem, non me traducatis & odiosum faciatis principibus viris, ob sinistram, vanam, & friuolam suspicionem. Volo & ego clementissimum Imp. nostrum Carolum Deo amantissimum, adhibere fidẽ magnis illis viris, at neuter credo arrogabit sibi, in articulis fidei maiorem noticiam, quam habeant Theologi omnium nationum, ad quos se remittit Eckius.

Gratias agunt Deo, quod dominationes eorũ audiuerunt Eckiu sua voce, nobiscũ approbare, omnia cõciliata. Gratia Deo, quod Eckij manus apud nos est, eũ approbasse articulu iustificationis, iuxta sententiam, quã liber ab Imp. oblatu amplectitur: Et author fuit: vt ex puncto illo articulo, qui copiosior erat in libro, maior ille fit substitutus.

Amici, Quam prodigi estis agendõ gratias Deo, vbi non oportet, sancta est diui Pauli instructio. Semper gaudete sine intermissione orate, in omnibus gratias agite, hæc est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis. Iactantia vestra inanis est, ne durius dicam, me falsa & erronea approbasse. De syngrapha iam dixi, proferant si quid habent, iterum dico proferte, alioquin Eckius & totus mūdus aliud iudicabit. Sed bene res agitur, vlcus mōstratur,

stratur, in articulo iustificationis. Hoc primo dixerim, nihil indoctius toto libro me audisse, quàm isti articuli declarationem. Amici negatis adhuc existimate Eckium tam memorem, ut illius deliquia puerilia, & sophistica possit proferre, quandocunque eum urgebitis. Cordato cuique viro hoc confirmo signo male explicatum articulum in libro, quod hic alium substituerunt articulum, genuino repudiato. At si hunc librum Cæsar approbavit, cur temere in contemptum Maiestatis suæ, articulum propria auctoritate reiecitis.

Aut si ego probavi articulum iustificationis & in libro quomodo accusatis me fuisse authorem expungendi articulum, puta quia cum leone congregatis vulpes.

Amici, additis articulum fuisse copiosorem repudiatum, maiore substituto, quis vobis credat, ut hanc permutationem feceritis? Glauci scilicet, & Diomedis, velut Iustinianus Imp. in proemio pandectarum illius Homerci meminit, ut additus sit ieiuniosior.

Amici, dicitis me approbasse articulum libri de iustificatione, fateor, at quod declarationem inutilem probem mancam, mutilam, infantilem, nec Dea fides mihi persuadebit. Amici, dicitis articulum maiorem per me substitutum, vos fallit memoria. Ergo ne Eckius relicto ecclesiastico modo loquendi erit simia, Luderum, Bucerum, & Apologiam imitabitur: & permittet speluncæ hæreticorum, sola fide nos iustificari. Absit hoc, & deum precor, ne vñquam patiatur me in has cadere insanias.

At Lectorem alloquar. Cum declaratio libri super articulo iustificationis legeretur, nec tamen aduersarij respondere possent ad sophismata (sicut dixi Melanchtoni, quid dares, ut à parte tua essem, & meros illos cauillos detegerem) nec etiam cedere vellent, & duo colloquia inaniter perderemus cum iactura temporis, ego Coryceus auctulabam, quorsum ista pertinerent: tandem fastidio impatiens, alloquebar collegas. Sinite librum, quia maior est disputatio de accessoriis, quam de principali. Et ita proposui, in re sunt quatuor, quæ vtrunque asserimus.

Pecca-

Peccatum.	Fides.	Charitas.	Opera.
1	2	3	4

In re convenimus, at in verbis, & cui debeatur iustificatio, discordamus. Nam in primo gradu, quando est peccator, nemo dicit eum iustificari, at in secundo gradu, quando ille credit sibi remitti propter Christum, hic vos dicitis hunc peccatorem iustificari, nos contra dicimus, hunc habere viam ad iustificationem, sed nondum iustificari, nisi adueniente charitate, dicente Iohanne: Qui non diligit, manet in morte. Ergo cum in secundo gradu, nondum diligit Deum, adhuc est in morte peccati mortalis. Disperet si illa vnica inductio non sit succosior, quàm multiloquentia sophistica libri, & etiam quàm sit illa recens suppositicia & macra declaratio, cuius me patronum (si diis placeat) libenter facerem, tantum abest à vero, ut hunc articulum, vel cõceperim, vel substituerim, addidi præterea, quia sola in sacris scripturis non legatur. Paulus fidem dicit nihil esse sine charitate ad Corinthios, factores legis laudat Romanis, fidem quæ per dilectionem commendat ad Galatas. Iacobus Apostolus mortuam dicit fidem sine operibus. Iohannes & ipse Apostolus eum dicit manere in morte, qui non diligit. Contra tot Heroes, imo contra spiritum sanctum Eckius consentiet aduersariis, solam fidem iustificare? Absit. Es memor Gropere, quid mihi obieceris coram Reuerendiss. D. Legato, ego modestiam pollicitus sum & seruabo, quod si redieris, hæc audies & plura.

Optant ut tantum meriti essent apud illustrissimos Barvarie principes & assentientes, quod prius auditi essent de conciliatis articulis, antequam damnarentur.

Amici, Cur non reddidistis rationem Catholicis principibus super articulis, qui falso iactantur reconciliati, vel adhuc proferte, & humanissimos ac Christianissimos, & summa pietate principes experiemini. Et si meis satisfeceritis motiuis, non sum pertinax, libenter cedo, dum meliora videro, at præstare non potestis.

Rogant illustrissimū Principem, ac illustrem dominū, ut eos ab iniqua vindicet calumnia, iniurias patienter scimus ferendas, sed crudelis hominis est negligere famam.

Amici,

Amici, cur frustra doletis, pueris fletibus dicere solemus, quis tibi abstulit panem, iniusta à iustis impetrare nõ decet, fingitis nescio quas calumnias & iniurias, fittite, & expendite, vultis ne Eckium calumniatorẽ dicere? prodibit iurecõsultus & vos faciet pœnitere maledicentiæ. Etiã si vera essent omnia, quæ fingitis, an eo quia à vobis dissentio, ideo vobis calumniam infero? I deo vos iniuria afficio? ex quo iure ciuili vel canonico has illepidas inferetis consequentias. Nolo aceto aspergere dicta, memor promissæ modestiæ, alioquin dicturus, hic homo olet malo suo, & quod subdolos prestigiator Bucius, pomum hoc discordiæ inter nos iecit, vt suas fraudes latius propagare posset. Ego arbitrator vos veteri esse in Ecbium animo, hoc est, amico & beneuolo, eundem stabilem & firmum apud eum inuenietis, expendite eum consentanea fidei catholicæ dixisse & probasse, sed exotica obelo iugulasse, vt debuit. Oremus Deum mutuiter, vt Cyprianus Cornelio Papæ se commendabat.

ILLVSTRIBVS ET EXCELLEN-

TISSIMIS DOMINIS D. NICOLAO

Pernoti à Granuella, magistro Scrinij, libellorum
sacrarumq; constitutionum ac Imperialis si-

gilli custodi, Et D. Ludouico, Domino

Prati supremo Imperiali Cubicu-

lario, Patronis suis pientissi-

mis obsequia offert pa-
raissima.

E. DIDIT Bucerus Proceres illustres acta
Comiciorum Ratisponen. sublesta fide: &

E in his egregie aliquando adulatur, vbi que
autem simulat religionem & pietatem, quã
nunq̃ præstat, neque præstare intendit, sed

2. Cor. II

omnia quæ Christianissimi sunt temerare præsumit. At di-
uus Paulus nos ab hac impia simulatione præmonuit, dum
Corinthiis scriberet. Ipse enim sathanas transfiguratur se in
angelum lucis, non est ergo magnum, si ministri eius trans-
figurentur

figurentur, velut ministri iustitiæ, quorum finis erit super
opera eorũ. Nam eiusmodi pseudoapostoli sunt operarij
subdoli transfigurantes se in apostolos Christi: qualis præ
ceteris est Bucerus, patriarchas suos imitans, Ariũ, Euty-
cen, Pickardum, Hussum & similia monstra, nã in ipsa pri-
mitiua ecclesia martyrum huiusmodi simulatione fallebãt
simplices: vt docte Cyprianus monuit prælatos loquẽs de
diabolo & filiis eius hæreticis. Qui secundum apostoli vo-
cem transfiguratur se velut angelum lucis, & ministros suos
subornat, velut ministros iustitiæ, afferentes noctem pro
die, interitum pro salute, desperationem sub obtentu spei,
perfidiam sub prætextu fidei, Antichristum sub vocabulo
Christi: vt dum verisimilia mentiuntur, veritatem subtili-
tate frustrentur, cum pluribus aliis quæ sequuntur de pri-
matu S. Petri & vnitatem Ecclesię. Quæ sancti Martyris ver-
ba, si quis conferat cum epistola Buceri ad T. Illustrẽ do-
minationem Ludouice, mox agnoscat eum suis coloribus
depictum. Et accurate hunc dolum hæreticorum Bernardus
expressit. Hi sunt, inquit, qui veniunt in vestimentis
ouium, ad nudandas oues, ad spoliandos arietes, intus au-
tem sunt lupi rapaces, hi sunt oues habitu, vulpes astu, actu
& crudelitate lupi. Mali sunt, & videri boni volunt, mali
videri timent, ne parum sint mali. Etenim minus semper
malitia palam nocuit: nec vnquam bonus, nisi boni simu-
latione deceptus fuit, neque enim est apud eos virtutes co-
lere, sed vitia colorare, quasi quodam virtutum Minio. Re-
cte monuit B. Gregorius peculiare esse hæreticis, vt simu-
lata humilitate fideles decipiant. At ne incauti catholici
fucis verborum & simulatione impia seducantur, detraxi
lupo rapacissimo ouium vestem, & asino Cumano pellem
leoninam, vt aduertenti non facile imponat, vtrũque iactet
regnum Christi, instaurationem ecclesię, sacramentorum
puritatem, ministrorum ecclesię pietatem, antiquum
est prouerbiũ, plures Thyrsiferos, paucos est cernere
Bacchos. Simulat pietatem, vt serat impiam suam doctri-
nam & sacrilegam, at adeo in sole posui eius dolos & fal-
lacias, vt catholicus quisque illas vitare valeat, & ei insul-
tare, & dicere sicut Septimiano. Decipies alios verbis vul-
tuque benigno: nam mihi iam notus dissimulatur eris.

Cum

Cyprianus
de simplici-
tate præ-
latorum.

Bern. su-
per Cant.

Matth. 7

Li. 3. mo-
ralium.

Cum vero vos Illustres domini, diuo Imp. nostro Carolo V. à deo coronato, in hoc sacro fidei negotio consiliis vestris astiteritis, & peruigili diligentia impense laboraueritis, si in religione & fide pax & concordia statui potuisset in Germania, si aduersarij nõ pertinacius in semel cõceptis erroribus obriguissent: quapropter & vestris excellentissimis dominationibus volui nostras agologias & annotationes communicare, vt certius valeatis Nestoreo vestro officio apud gloriosissimum Cæsarem satisficere, & ipse vestigia piissimorum Imperatorum sequens, Constantini magni, Valentiniani, Gratiani, Theodosij maioris, Theodosij iunioris, Marciani, Iustini, Iustiniani, Caroli magni & aliorum Imperatorum & Regum Catholicorum fidei integritatem cõseruet, ecclesiam defendat, & extirpatis ac extinctis hæresibus veram religionem triumphare faciat. Ego me Illustribus dominationibus vestris catholicis commẽdo. Valete Ingolstadtij 18. Decembris Anno salutis seiquingentesimo 41.

Illustrium D. V.

deditissimus

Io. Eckius.

SOLI DEO GLORIA.

Cur reformatio Bucerana indigna sit, qua repudiando bonas horas male locemus, non semel superius in libro assignauimus, exclamaret contra eum Menedemus Terentianus: Dij vestram fidem, itan comparatam esse hominũ naturam omnium, aliena vt melius videant & iudicent, quàm sua. At valeat Suffenus, qui non videt maticæ, quod in tergo est.

Ingolstadtij v i i i. Decemb. x x x. scilicet die postquam incepta est apologia pro Catholicis principibus.

Paulo i i i. Pontifice & Carolo v. Imp. Pio Felice Augu. orbi Christiano præfidentibus. i s 4 i.

F I N I S.

129

ORATIO HABITA RATISPONÆ
IN COMITIIS IMPERIALIBVS, EPISCOPIS, ORATORIBVS & PRÆLATIS PRÆSENTIBVS
IN CÆNA DOMINI.

REVERENDISSIMO EPISCOPO BAMBERGEN. Vuigando, Eckius. S. D.

Orationem ad clerum heri habitam (cum cõmode in-teresse non posses ob valetudinẽ) ad te mitto: scio plura potuissent tractari: scio quomodo lauandi erant pedes: sed nec tempus patiebatur, nec consultum fuerat acerbiora dicere in eos, qui asperitate sermonis potius fuissent indurati quàm ad meliora reducti.

Vale Reueren. Antistes ex ædibus Ratisponæ.

IN NOMINE TVO DVLCIS IESV.

Hic est panis qui de cœlo descendit, Ioh. vi.

Olent huius sæculi oratores in rebus plerumque prophanis, miro dicendi artificio, auditorum animos demulcere, & lógis verborum ambagibus paruitatẽ excusare ingenij, quod impares sint magnitudini rerum, quas ornẽdas susceperint. At quia nos Christianos, Reuerendissimi, ac venerabiles, patres & domini, non decet curiose flosculos orationis cõquirere, nec pictẽ munia lingue: sed cum omni humilitate, & mansuetudine animi ac domini, timore, non reformidamus de altissimis ac abtrusissimis fidei nostræ mysteriis differere. Sicut Paulus Euangelium non erubuit: Quauis autem in mysteriis illis explicandis, nulla verba sufficiat, sed nec sufficere possunt, cũ intellectus noster illa comprehendere nõ valeat: Siquidem DEVS est supra omnẽ captũ nostrũ, sup omne id quod dicitur aut cogitatur: vt stupẽs exclamaret Isaias. Vere tu es DEVS absconditus: & S. Paulus fateret. Qui solus inhabitat lucẽ inaccessibilem: Sic Dauid, cũ expõderet Moysem nõ locutũ cum domino, nisi in caligine, in excessu suo dixit. Posuit tenebras in circuitu suo latibulũ: & simile repetit in psalmis. Nubes & caligo in circuitu ei: Sicut tenebrę ei: ita & lumen eius.

Roma. i

Ansh.

Isaic. 45

1. Tim. 6

Exod. 32.

2. Reg. 22

Psalm. 96

Psalm. 138

R O b

De myst. Theol. Plato.. Apocal. 8. Iſaia. 6.

Ob hanc quoq; myſteriorū altitudinem & incōprehensibilitatē recte Dionyſi⁹ Areopagita dixit, Theologiā eſſe ad-
perta caligine ſilentij: Silētium intelligo, nō ſolū quod in
Phedōe Plato ſomniavit: ſed illud quod arcanorū conſcius
Ioānes p apocalypſim vidit. Et cū apuiſſet ſigillū ſeptimū:
& factū eſt ſilentium magnū: cū tamē angeli nunq̄ ſileant: ſed
iugiter clamāt, Sāct⁹, Sāct⁹, Sāct⁹ domin⁹ DEVS Sabaoth:
Si ergo myſteria altiffima effari nō poſſum⁹: tentem⁹ tamē
talib⁹ verbis, vt poſſum⁹, & vt cæc⁹ de ſole loquit⁹: Silētium
ergo diuinum obſeruet Theolog⁹ ſtuporis & admirationis,
in terra tamē dominū nunq̄ laudare ceſſet, & magnalia eius
p̄dicare. Quod & in p̄ſentia de altiffimo corporis Chriſti
myſterio facere balbutiēdo p̄poſui: Quare tu ſacer & ven-
erāde cōfeſſus, me de venerabiliſſimo altaris ſacramēto p̄-
orantē (nō ſicut debeo, ſed ſicut poſſum, & DEVS p̄ ſua clemē-
tiam dederit) placidis auribus, pie & benevole audiaris.
Iuuatē quaſo p̄cibus, vt currat oratio noſtra, ac ex inti-
mis p̄cordiis dicite.

¶ Veni ſancte ſpiritus.

Diſcuro mihi de ſalutari hoſtia, tanta cōfeſtim ſe offert
copia & rerū vbertas, tanta ſeges & amplitudo materia, vt
omnino nō timeā mihi deſuturū dicēdi argumentū: hæreo
magis in dubio, quæ potiora ex immēſo illo myſteriorū a-
ceruo deligam, quæ animis veſtris plus ſatisfaciant, ac DEI
bonitatē magis cōmendent. Hanc enī regulā nobis gentiū
Apoſtolus Paulus p̄ſcripſit. Omnia in gloriā DEI facite.
Placet autē p̄fixū orationi thema reſumere ac p̄ſequi.

1. Cor. 10

¶ Hic eſt panis qui de cælo deſcendit, Ioan. VI.

Ioan. 6
Panis pri-
mus.

Vbi in primis occurrit, & pulchrū eſt quod Cyrill⁹ & alij
ſancti patres adnotarūt, eternā DEI ſapiētīā Chriſtū in co-
dē ſermone de vario panē locutū, & prudētū artificio de vno
ad aliū tranſiſſe, quo cōmo de maiore ſubminiſtraret rerū
intelligētīā: Nā ante doctrinā de Euchariftia, ſupēdo mira-
culo, quinque millia hominū, quinque panib⁹ ordeaceis pait,
quoddecim cophinis fragmētorum reliquis: Satiavit equidē
famelicōs panē cōmuni, corpore: magnū profecto & omni
admiratione dignū: at maius fuit, quādo hoc miraculo men-
tes eorū erexit, vt magna & ſublimia de Chriſto ſaperent ac
intelligerent ſacramēta: & tantū profecerunt, vt mox profi-
terentur. Quia hic eſt vere Propheta, qui vcturus eſt in mun-

dum: Propheta ſcilicet in lege promiſſus Deuterōn. 18. Re
deūtib⁹ autē ad eum turbis, Chriſt⁹ ſaluator generali qua-
dam p̄ſatione eis exhibuit guſtū huius myſterij, vt paratio-
res redderēt ad myſteria ſequētia in particulari intelligē-
tia. Operamini, inquit, cibum qui nō perit, ſed qui p̄manet
in vitā æternam, quē filius hominis dabit vobis. Hic eſt ali⁹
cibus à cōmuni, quē domin⁹ p̄mittit ſe daturū: Et vt huius
deſideriū ac appetitiōē eis ingerat: promittit eum perman-
ſurum in vitā æternā: & ne dubitēt de promiſſo: teſtatur hoc
feri DEO authore. Hunc inquit pater ſignauit DEVS. Al-
tiora fuerunt iſta q̄ quod à rudi plebe intelligerēt ſed nō
bis p̄ſcripta ſunt, vt manifeſtatis verbis Chriſti ſpecificis
fides noſtra in fidelibus roboraretur. Hūc enim panē ſigna-
uit DEVS pater. O diuiniffima ſignatio. O inexplicabilis fi-
guratio, qua DEVS pater hunc panē ſignauit, plene figuram
ſuā imprimēdo, nō ſolū ſimilitudine, ſicut in alijs ſignaculis
& ſigillis fieri ſolet, & ſicut ſerui DEI ſignati ſunt, & frōtes
gementiū, & dolētiū ſuper abominationib⁹, ſed illā ipſiſſimā
eſſentiā diuinā filio totā cōmunicādo: vt ſit ei homoſto: &
cōſubſtācialis aduerſus p̄ſidiſſimos Arrianos, filij DEI blaſ-
phematores, vt largiter B. Hilari⁹ lib. de trinitate p̄ſequit.

Deut. 18

Ioan. 6

Exclama-
tio.

Apoc. 7

Ezech. 9

Hilarius.

Altiora vt diximus fuerunt verba Chriſti & recondita:
at quomodo gradatim, in ſigni erudiendi arte, adhuc rudes
ad Euchariftiæ cognitionē euehat audiamus: Nā qui iuxta
ſcripturā excæcauit cor Pharaonis, excitauit corda turbę, vt
obiicerēt panē cœleſtē, panem deſerti, Manna, tam religioſe
ſeruatum vna in arca cœderis: Panē inquit, de cælo dedit.
eis māducare Moyſes. At debebant iuxta abſolutiſſimā diui
Pauli regulā nouiſſe. Quia omnia in figura contingebant
patribus: Vmbram enim futurorū habebat lex. Ideoq; la-
tentem & reconditā debebant inquirere veritatē. Quod dū
neſcirent. Chriſt⁹ cōfeſtim detecta figura, & repulſa vmbra
latentem producit veritatem, & ait. Non Moyſes dedit vo-
bis panem de cælo, ſed pater meus dat vobis panem de cælo
verum. En veritatē, ac ſi diceret, quid mihi vmbra obici-
tis, Moyſi panis typicus fuit & ſignificatiuus, nō verus: de
cælo dicitur datus, quia more vulgi aer cælum dicitur. In
cælo itaq; aereo miniſterio angelorū factus eſt: at cœleſtis
& verus panis de cælo trinitatis deſcēdit, & dat vitā mūdo:
quia p̄manet in vitā æternā. A deo autē comedētes Māna nō

Rom. 9

Sap. 16

Panis ſe-
ſeruatum

1. Cor. 10

1. Cor. 10

1. Cor. 10

1. Cor. 10

1. Cor. 10

1. Cor. 10

1. Cor. 10

1. Cor. 10

1. Cor. 10

Pfal. 77

habuerunt vitam eternam, ut David diceret, Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum: & ira Dei descendit super eos: & occidit pingues eorum: simili telo repercutit saluator noster Iudaeos dicens, patres vestri manducaverunt Manam & mortui sunt, qui manducat panem hunc vivet in aeternum. Quare vos Iudaei, relicta figura, veritate intuemini. Ego enim sum panis vivus, Ego sum panis vitae: hic est panis, qui de caelo descendit.

Panis tertius.

Recte ergo existimo patres Sanctos intellexisse verba Christi, de pane substantiali, & supercaelesti, de pane essentiae divinae & deitatis: de cuius fruitione satiatur omnes sancti: qui in nulla alia re totius mundi satiari possunt: solus enim DEVS est omnium rerum sufficientia, iuxta vulgare nostrum, Stat: quare vere est panis vivificans: panis de quo edunt omnes inuitati ad magnam coenam Evangelij: Et vere beati, qui ad coenam agni vocati sunt: Neque existimet aliquis non convenire Maiesitati divinae, ut panis dicatur: nam Christus nos hoc metu liberat, cum Apostolis promissit. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum: ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. O sacratissimum conuiuium, quo DEVS ipse panis est, qui cor hominis confortat, reficit, pascit, & in aeternum sariat, ut per Oseam confirmat. Nunc pascet eos dominus quasi agnum in latitudine: Hanc cum novisset David in spiritu sperans dixit: Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Luc. 14

Apoc. 19

Luc. 22

Pfal. 109

Ose. 4

Psal. 26

Deut. 28

Quartus panis.

Iohan. 14

Hebr. 6

Præstat redigere quæ diximus in ordinem & contextum. Exorsus est saluator noster à communi pane materiali, licet miraculose aucto: dein transiit ad panem typicum, Manam: voluit autem eos querere in figura veritate: Ideoque in altissima caeli ascensus, ad summum fastigium & apicem cogitationes eorum perduxit, ad panem caeli scilicet. Quod Iudaei optima quoque de caelo sibi polliceretur: puta de caelo sperabant auxilium, liberationem, victoriam: & vno verbo abunde expressit Moyses. Apparet tibi dominus thesaurum suum optimum, caelum: Post hæc vero iam digreditur ad alium panem caelestem scilicet corporis sui benedicti, panem Eucharistiae, panem altaris (qui etiam sane potest dici descendisse de caelo per communicationem Idiomatum,) Et panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Divissima ac verissima promissio: sed qui promissit via veritas & vita est: Imo DEVS est: impossibile est autem DEVM mentiri: quare nulli catholico licet de veritate

veritate corporis dubitare: firmissime credat, & nullatenus dubitet, verum corpus Christi realiter & vere praesens esse in sacramento altaris, ut clarissimis & minime ambiguis verbis ipse affirmat, accepto pane dicens. Hoc est corpus meum. Matt. 26

Abeant somniores Manichei, negantes veram Christi Manichei saluatoris carnem fuisse, sed duntaxat pharasma fuisse & vmbatile corpus: Abeant Valentiniani negantes carnem Christi Valentini fuisse verè humanam, sed aeriam aut caelestem: è caelo alla ani. tam: Conceptus enim fuit dominus & saluator noster de spiritu sancto, natus ex MARIA virgine: & ut altiolas Aquila inquit. Et verbum caro factum est. de purissimis enim beata Iohan. 1 ta MARIAE sanguinibus, benedictum istud corpusculum per rices formatum est, ut pulchre Damascenus explicat. Abeant Dam. veteres & novi Caparnaitae veritatem corporis & sanguinis domini in sacratissimo altaris sacramento ausu temerario negantes. Vuikleistae, Berengariani, & Zuingliani, blasphemae oblatrantes. Quomodo potest hic dare nobis carnem suam riani. ad manducandum? durus est hic sermo: & quis potest eum audire? Iohan. 6

Reiectis enim his & aliis pluribus erroribus circa hoc sacramentum exortis, sanctae Romanae & Apostolicae Ecclesiae Fides Ecclesiam sequentes, credimus saluatorem nostrum praestitisse esse de caelo factum, quod promissit verbis: ut panis quem daturus erat esset manna de caelo sua: ut illud ipsum corpus ex MARIA virgine natum, paschale. Eucharistiam, crucifixum in hoc admirando sacramento vere existat, stia. cum omnibus partibus suis integritibus: Et sic quidem est in sacramento, ut etiam totum sit sub singulis partibus & mutata panis substantia in carnem Christi, ac accidentia panis reliqua, miraculose subsistant: Unde DEVS naturalis actiones, ac si panis substantia praesens remansisset, operatur & conservat: Quod etsi vi verborum, & quod dici solet per se, sub speciebus hostiae tantum esset corpus domini: tamen quia Christus semel resurgens ex mortuis amplius non moritur, ideo necesse est esse vivum corpus, & ita animatum: at sanguis est sedes animae: & quod DEVS semel assumpsit nunquam dimittit. Sicque per concomitantiam, adfuit corpori benedicta anima Christi, sanguis eius preciosissimus, ac deitas super benedicta. Et haec omnia quoque in calice sunt, eodem iure scilicet, concomitantiae. Hæc est vera catholica fides religionis Christianae, qua docetur CHRISTVM locuplere promissioni suae satisfecisse. Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita.

Præstat recēdere Bedam, vt altiorē sensum hauriamus ve-
borū saluatoris nostri, nā illa pertractans, inquit: Panē hunc
dominus dedit, quando mysterium corporis & sanguinis sui
discipulis tradidit, & quādo seipsum DEO patri in ara crucis.
Venerabilis doctor geminā hic explicat dationē: nā incruē-
tam & in mysteriis, qua CHRIS TVS panem dedit carnē suā:
Alteram vero cruentam, vbi carnē suā obtulit DEO victimā
in cruce pro redēptione generis humani. Id euidenter ex Gre-
co cognoscitur, vbi sic legitur: καὶ ὁ ἄγιος διὸν ἔγω δόσω, ἢ

Iohan. 6. *σάφην ἴσιν, ἢ ἔγω δόσω ὑπὲρ τῆς τῆ υἱοῦ μου φωνῆς.* bis inquit
dabo, dabo inquit panē, carnē meā, dabo pro vita mūdi, vnde
& in missā Græca, tā Basili, quā Chrylostomi appellatur
sacrificium missæ oblatio incruēta, vt mox auditoris mentē
excitent ad aliam quoque oblationē cruentam intelligendā.

Admiremur itaque summam domini nostri IES V Chri-
sti erga nos charitatem, quando corpus suum benedictū cœ-
lo illaturus, hoc ipsum Ecclesiæ, suæ sponsæ dilectæ, reliquit,
vti thesaurū preciosissimū, neque enim potuit vel sacratius,
vel preciosius pignus nobis relinquere charitatis suæ & va-
dem beatitudinis, quā corpus suum proprium pro salute &
redemptione generis humani in cruce oblatum. Et sanguinē
illum suum fixura clauorū in cruce effusum, & de latere cor-
dis profluum ad lauandas & emundandas animas nostras.

O ineffabilem Christi dilectionē, O ardentissimā salua-
toris charitatem, O inauditam & stupendam domini beni-
gnitatem, qui seruum carne sua pascit, & sanguine potat: vbi
sunt tot charitatis insignia: quis desperaret de venia?

Luc. 22. Quanto autem amore flagrauerit Christus testa-
tur, quando discipulis dixit: Desiderio desideravi hoc pa-
scha manducare vobiscum quid aliud voluit his verbis, quā
quod & nos ardenti affectu hoc paschali tempore, pascha no-
strum Christum māducemus, in memoriā & gratiarum a-
ctionem amarissimæ passionis & mortis suæ: vt sit memoria-
le scilicet, perenne & nunquam intermoriturum: Iussit hoc
dominus. Hoc facite inquit in meam commemorationem:
Iussit hoc minister suus in Euangelium segregatus. Quo-
tiescunque manducabitis panem hunc & calicē bibetis, mor-
tem domini annuntiabitis, donec veniat. Non dubium quin
in hunc diem Christus desiderio desideret hoc pascha man-
ducare nobiscū si aspexerit nos quoque habere desideriu &
(quo.

(quod apprime necessariū est) deuotionē: Ideo enim agnus
typicus astus comedebatur iussu diuino: vt doceremus in ve-
ro agno ignē deuotionis habere, vt suauiter & ardentē tan-
tum hospitem suscipere. Quod si cor nostrum sentiamus
ita frigidū, vt nullas deuotionis scintillas edere velit: sentia-
mus ita durū, vt malleos timoris & amoris iuxta S. Bernhar-
di doctrinam non pariat: Moysen imitemur, qui virga bis
percussit silicem: & egressæ sunt aquæ largissima: Ita fidelis
percutiat aridum & durū cor suum, virga scilicet Sanctæ cru-
cis: vt fluat nō aquæ cōtradictionis & incredulitatis, sed de-
uotionis largissima: Nā nihil est quod æque promoveat ac
excitet deuotionē, sicut frequēs meditatio passionis Christi,
vt Bernh. Landulphus Chartus. & alij largiter psequuntur.

Bernhar.
Num. 20.

Et vt aliquando finem dicendi faciamus, pluribus præ-
teritis hoc solum adiiciamus, venerabile sacramentū nostrū,
panem cœli, altaris sacrificium, non solum esse datum in me-
moriale, cibum, & thesaurum, sed etiam in medicinam & ve-
getationem animarum nostrarum: sicut scilicet. Ecclesia sa-
cramenti virtutes agnoscens fatetur: quia scelera abluir, vitia
purgat, vulnera animæ abstergit, mentem confortat, & cœle-
sti gratia abunde impingat, (breuitatis studio non psequor,
quomodo singulis peccatis medicina in passione Christi in-
ueniatur) Sic enim cœlestis noster Samaritanus, saucia,
corrupta, ac deprauata nostræ naturæ medetur, & salutaria
præstat antidota, quæ omnia superant malagmata, vnguen-
ta, catapotia, & quicquid est medicæ compositionis: & simul
omnia bona vbertim largitur, ex preciosissimo illo Eucha-
ristiæ thesauro: vbi reconditas habet diuitias clementiæ, bo-
nitatis & misericordiæ suæ: Nam potens est simul remouere
malā & conferre bona. Tam presentissimum habemus ani-
mæ remedium, tam facile omnibus obuium: cur non ab om-
nibus obuuis quoque manibus illud recipimus ac amplecti-
mur? & vclut anchoram salutis & omnis bonitatis venera-
mur: in gratissimi enim sumus omnium nisi saluatori nostro,
impensissime gratias agamus, ob tanta & innumera sua be-
neficia, & admiranda huius sacramenti mysteria.

Bernhar.
Landulph.

In colle-
ctis.

Luc. 10

Nam in eo est omniū fidelium communio participatio,
symbolum totius Christianitatis: quoniā vnus panis & vnū
corpus multi sumus omnes qui de vno pane & vno calice par-
ticipamus. Exiturus ex hac vita in aliam, viaticum est salu-
ber.

1. Cor. 19 berrimum, & animæ confortatiuū: vt in fortitudine panis il-
 1. Reg. 19 lius ambulet vsque ad montem DEI Oreb. Iuge praterea
 est sacrificiū quotidie in missa, pro peccatis, pro salutē viuorū
 & mortuorum oblatum, in gratiarum actiōnem & lau-
 dem Deo viuenti in sæcula: Quæ omnia prosequi, & opero-
 sum esset, & forte vobis molestum.

Supereſt Reuerendiſſimi & ampliſſimi, ac Reuerēdi pa-
 Cōcluſio tres ac venerandum ſacerdotium, vt D. O. M. ſupplices
 oremus: quo fideles omnes digne digniſſimum illud ſuſcipia-
 Ioan. 12 mus ſacramentum in ſalutem animarum noſtrarum: quod tū
 fiet, quando pedes nobis lauabit dominus, & nos lauabimus.
 Loti ſumus, baptizati ſumus: modo pedes lauemus malorum
 affectuum, quibus in luto huius mundi maculamur: Cauta
 Cant. 5. erat & prudens in Canticis ſponſa, Laui pedes meos inquit,
 & quomodo inquinabo illos. Pedibus homo ambulat, pedi-
 bus incedit: recte pedibus hominū vita, ſtatus, conditio, ex-
 ercitiū, & officium ſignificatur.

Epifcopi. Pedes ergo lauent Reuerendiſſimi Epifcopi ac prælati,
 ne luto conſpurcentur ambitionis, auaritiæ, & libidinis, ne
 plus terrena curent, quàm cœleſtia, pauperumque curam ge-
 rant, & diuino cultui ſint intenti.

Canonici Pedes lauent canonici, vt honeſte ſecundum nomen ſuū
 & regulariter viuant: omni die horas canonicas abſoluant,
 Canō re- eccleſiaſtico & decenti habitu veſtiantur, & non militariter
 gula. incedant, & de patrimonio crucifixi, de bonis eccleſiæ laute
 viuētes, in militiā Chriſti aſciti, nō magis militent diabolo.

Sacerdo- Pedes lauent ſacerdotes venerabiles, voluntati fundato-
 tes. rum ſatiſfaciant: plebem non ſcandalizent, verbis, factis, ac
 veſtitu, honeſtati ſtudeant, ab ebrietate & incontinentia pu-
 blica in primis caueant. Sic enim futurum eſt, vt panem vite
 in hac vita ſumentes, atque in altaris ſacrificio DEO iugiter
 offerentes, morituri illum ſumant in viaticum & tutelā lon-
 giſſimę illius peregrinationis, vsq; dū peruenerint ad regna
 cœlorum, vbi Chriſtus in domo patris ſui multas parauit no-
 bis māſiones, vbi præcinget ſe, & faciet illos diſcubere, & trá-
 ſiēs miniſtrabit illis. Et ſic reſecti pane qui de cœlo deſcēdit,
 in cœleſti cœna cum omnibus ſanctis & electis Deo & agno-
 decantemus hymnum laudis in ſæcula ſæculorum. Fiat fiat.

Luc. 11.

F I N I S.